Keskkonnahoidlike riigihangete analüüs

Keskkonnahoidlike riigihangete kohustuslike valdkondade kehtestamise analüüs ja juhendmaterjalid

Lepingulise töö nr 4-1/19/152 lõpparuanne

Evelin Piirsalu, SEI Tallinn
Piret Kuldna, SEI Tallinn
Helery Maidlas, FORT
Margus Kõiva, FORT

Tallinn 2020

KESKKONNAINVESTEERINGUTE KESKUS

Sisukord

1. Sissejuhatus 4
1.1. Seosed jätkusuutlike, keskkonnahoidlike, ringsete ja innovaatiliste hangete vahel 5
2. Euroopa riikide keskkonnahoidlike riigihangete analüüs 8
2.1. Austria 8
2.2. Bulgaaria 8
2.3. Hispaania 9
2.4. Holland 10
2.5. Horvaatia 11
2.6. Iirimaa 12
2.7. Itaalia 13
2.8. Kreeka 14
2.9. Küpros 14
2.10. Leedu 15
2.11. Läti 16
2.12. Norra 16
2.13. Poola 17
2.14. Rootsi 18
2.15. Saksamaa 19
2.16. Slovakkia 20
2.17. Sloveenia 20
2.18. Soome 22
2.19. Tšehhi 22
2.20. Ungari 23
2.21. Teiste riikide keskkonnahoidlike riigihangete toetusmeetmete näited 23
3. Õiguslik analüüs 26
3.1. Keskkonnahoidliku riigihanke õiguslik alus 26
3.2. Riigihangete seaduse nõuded 26
3.3. Keskkonnahoidlike tingimuste kasutamine erinevates riigihanke etappides 28
3.3.1. Sissejuhatus 28
3.3.2. Kvalifitseerimistingimused 28
3.3.3. Vastavustingimused 30
3.3.4. Hankelepingu tingimused 31
3.3.5. Pakkumuse hindamise kriteeriumid 31
3.4. Samaväärsuse nõue 33
4. Eesti keskkonnahoidlike riigihangete süsteemi analüüs 35
4.1. Hankeprotsess ja hangete eest vastutajad 35
4.2. Keskkonnahoidlike hangete korraldamine Eestis 37
4.3. Takistused keskkonnahoidlike riigihangete läbiviimisel 39
4.3.1. Keskkonnahoidlike toodete ja teenuste hinnad ning sobilike pakkujate hulk 40
4.3.2. Teadmiste ja kogemuste olemasolu 40
4.3.3. Informatsiooni ja praktiliste näidete kättesaadavus 41
4.3.4. Hangete vaidlustamine 41
4.3.5. Vabatahtlikkus 41
4.4. Keskkonnahoidlike riigihangete tugi 41
4.4.1. Koolitused ja seminarid 42
4.4.2. Euroopa Liidu koostatud infomaterjalid, sh keskkonnakriteeriumid 43
4.4.3. Juhendmaterjalid, sh näited ja keskkonnahoidlikud kriteeriumid 44

4.4.4. Riigihangete register 44
4.4.5. Informatsiooniallikad 45
5. Toodete turuanalüüs 47
5.1. Kujutise reprodutseerimise seadmed 48
5.2. Maanteetransport 49
5.3. Sanitaartehnilised kraanitarvikud 50
5.4. Teevalgustus ja valgusfoorid 51
5.5. WC-potid ja pissuaarid 52
5.6. Elekter 53
5.7. Aiandustooted ja -teenused 54
5.8. Kontorihoonete projekteerimine, ehitamine ja haldamine 55
5.9. Reoveetaristu 56
5.10. Teede projekteerimine, ehitamine ja hooldus 56
5.11. Tekstiilitooted ja tekstiiliteenused 57
5.12. Tervishoiusektoris kasutatavad elektri- ja elektroonikaseadmed 58
5.13. Toit ja toitlustusteenus 59
5.14. Värvid, lakid ja teekattemärgistus 60
5.15. Vesiküteseadmed 61
6. Ettepanekud ja soovitused 63
6.1. Poliitiline tahe ja avaliku sektori valmisolek rakendada KHRHd 63
6.2. Erasektori valmisolek pakkuda vastavaid tooteid 65
6.3. Avalikkuse surve ja ühiskonna laiem keskkonnateadlikkus 66
6.4. Soovituslikud tootegrupid 66
Lisa 1a Euroopa liikmeriikide küsitluse ankeet 68
Lisa 1b Euroopa liikmeriikide küsitluse tulemused 72
Lisa 2 Pakkujate küsitluse ankeet 98
Lisa 3 Hankijate küsitluse ankeet 114
Lisa 4 Maanteesõidukite 1. kategooria KHRH kriteeriumid 118
Lisa 5. Teevalgustuse KHRH kriteeriumid 122
Lisa 6 Kujutuse reprodutseerimise seadmete KHRH kriteeriumid 128
Lisa 7 Sanitaartehniliste kraanitarvikute KHRH kriteeriumid 131
Lisa 8 WC-pottide ja pissuaaride KHRH kriteeriumid 136

1. Sissejuhatus

Keskkonnahoidlik riigihange (KHRH) tähendab minimaalse keskkonnamõjuga toodete või teenuste hankimist. Seega on KHRH defineeritud menetlusena, mille abil riigiasutused hangivad kaupu, teenuseid ja ehitustöid, millel on nende olelusringi jooksul ehk nii tootmisel, kasutamisel kui ka kasutusest kõrvaldamisel väiksem keskkonnamõju, võrreldes muul juhul hangitavate, sama esmaülesandega kaupade, teenuste ja ehitustöödega. KHRH rakendamise õiguslik alus tuleneb Euroopa Liidu (EL) õiguspoliitilistest dokumentidest ja õigusaktidest.

Keskkonnasäästliku hankimise tähtsusele on viidatud Euroopa Komisjoni 2010. aasta teatises „Euroopa 2020. aastal. Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia“. [1] Riigihangete direktiivid 2014/23/EL, 2014/24/EL ja 2014/25/EL sisaldavad samuti säästvale tarbimisele keskenduvat ja keskkonnahoidlikku mõttelaadi. Direktiivid tuginevad ELi toimimise lepingu artiklile 11, mille kohaselt on nõutav, et liidu poliitika ja tegevuse määratlemisse ja rakendamisse integreeritakse keskkonnakaitse nõuded, eelkõige pidades silmas säästva arengu edendamist.

Euroopa Liidus on keskkonnahoidlike riigihangete korraldamist sihikindlamalt toetatud alates 2008. aastast, mil säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskavaga [2] ning keskkonnahoidlike riigihangete teatisega[3] loodi alus KHRHde edendamiseks Euroopa Liidus. Ka Eestis on kasutusele võetud hulgaliselt meetmeid, et KHRHde korraldamist toetada ning hankijate teadlikkust suurendada.

Kuigi hankijatele on keskkonnahoidlike tingimuste kasutamiseks loodud õiguslik alus ning loodud on ka erinevaid toetusmehhanisme, ei ole see toonud kaasa KHRHde osakaalu oodatud kasvu. Rahandusministeeriumi riigihangete valdkonna 2018. aasta ülevaate[4] kohaselt ja riigihangete registrisse märgitud andmete alusel moodustas keskkonnahoidlike hangete osakaal hangete arvu järgi 3% kõigist 2018. aastal korraldatud hangetest.

Käesoleva analüüsi laiem eesmärk on parandada Eesti KHRHde süsteemi, et tõhustada selle toimimist ning toetada KHRH laialdasemat kasutuselevõttu.

Selleks analüüsiti ühelt poolt ELi liikmesriikides rakendatud KHRHde süsteeme, sh monitooringusüsteeme, ning kaardistati parimaid praktikaid, teisalt tehti ülevaade keskkonnahoidlike hangete olukorrast Eestis, analüüsides siinseid kitsaskohti ja puuduseid nii hankijate kui ka pakkujate seisukohast. Selleks tehti juriidiline analüüs uue riigihangete seaduse muutunud juriidiliste erinõuete kohta, koguti ja analüüsiti riigihangete vaidlustuskomisjoni ja halduskohtu riigihangete vaidluste praktikat ning viidi läbi hankijate elektrooniline küsitlus ja telefoniintervjuud hankijatega.

[1] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC2020&from=EN

[2] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0397&from=EN

[3] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0400&from=EN

[4] https://www.rahandusministeerium.ee/system/files_force/document_files/riigihangete_valdkonna_2018._aasta_ulevaad._1.pdf?download=1

Samuti tehti turuanalüüs, kus uuriti Eesti ettevõtete valmisolekut pakkuda konkreetsetele keskkonnahoidlikele kriteeriumidele vastavaid tooteid ja teenuseid. Selleks viidi pakkujate seas läbi elektrooniline küsitlus ning intervjuud. Samuti koguti kõikide tootegruppide kohta häid näiteid tehtud keskkonnahoidlikest hangetest. Turuanalüüsi tulemustele toetudes valiti välja viis tooterühma, millele järgmisena keskenduda Eesti KHRHde süsteemi tõhustamisel, ning kohandati nendele tootegruppidele ELi KHRHde kriteeriumide baasil Eestis kasutatavad keskkonnahoiukriteeriumid.

Uuringu aruande teine peatükk teeb ülevaate KHRHde süsteemidest ELi liikmesriikides. Kolmandas peatükis lahatakse Eesti KHRHde süsteemi õiguslikku poolt. Neljandas peatükis analüüsitakse Eesti KHRHde süsteemi kitsaskohti ja võimalikke lahendusi hankijate seisukohast. Viiendas peatükis on toodud 15 tooterühma turuanalüüs koos näidetega tooterühmades läbiviidud hangetest. Uuringu tulemusel välja valitud tootegruppide KHRH juhendid on toodud lisades 4–8.

Uuringu läbiviimist toetas Keskkonnainvesteeringute Keskus.

1.1. Seosed jätkusuutlike, keskkonnahoidlike, ringsete ja innovaatiliste hangete vahel

Lisaks keskkonnahoidlikele hangetele räägitakse palju ka jätkusuutlikest ja ringhangetest, aga ka innovatsioonihangetest, mille puhul ei ole alati selge, kuidas need erinevad hanked omavahel seostuvad.

Jätkusuutlik riigihange on kõige laiem mõiste. See on hankeprotsess, mille käigus avaliku sektori asutused püüavad kaupade, teenuste või ehitustööde hankimisel hanke kõigis etappides saavutada sobivat tasakaalu säästva arengu kolme samba, majandusliku, sotsiaalse ja keskkondliku aspekti vahel.[5] Majanduslik kokkuhoid on niigi kõikide riigihangete üks olulisi eesmärke, kuid jätkusuutlikes hangetes arvestatakse lisaks nii keskkonnahoidlikke kui ka sotsiaalseid aspekte. Näiteks toitlustusteenuse hankimisel soovitakse keskkonnamõju vähendada, küsides mahepõllumajanduslikke toiduaineid ning nõudes jäätmetekke, sh pakendi- ja toidujäätmete vältimise meetmeid, sotsiaalse kriteeriumina aga nõutakse nii *fair trade* ehk õiglase kaubanduse toiduaineid kui ka teenuse osutamisel puuetega ja/või töötute inimeste kaasamist.

Keskkonnahoidlik riigihange tähendab seda, et riigiasutused ostavad kaupu, teenuseid ja ehitustöid, mille keskkonnamõju on kogu nende olelusringi vältel väiksem kui sama põhifunktsiooniga kaupadel, teenustel ja ehitustöödel, mida muidu hangitaks.[6] KHRHd on osa jätkusuutlikest hangetest, mis hõlmavad ainult keskkonnahoidu, kuid mitte sotsiaalseid ja/või ühiskondlikke aspekte ning kriteeriume.

Ringhange ehk ringne riigihange on osa jätkusuutlikest ja keskkonnahoidlikest riigihangetest, mis keskendub selgelt selliste toodete ja teenuste hankimisele, millel on pikem eluiga, kõrgem väärtus ja/või mis panustavad ringsete energia- ja materjalivoogude kujundamisse tarneahelas, selle kaudu vähendades ja parematel juhtudel ka vältides negatiivseid keskkonnamõjusid ning jäätmeteket kogu olelusringi

[5] DG Environment (2020) Green and Sustainable Public Procurement https://ec.europa.eu/environment/gpp/versus_en.htm

[6] *Ibid.*

jooksul.[7] Kuna ringhanked on suunatud keskkonnamõju vähendamisele, on kõik ringhanked ühtlasi ka keskkonnahoidlikud hanked, kuid kõik keskkonnahoidlikud hanked ei pruugi olla ringhanked. Nt KHRHd, mille kriteeriumid on suunatud müra vähendamisele või bioloogilise mitmekesisuse suurendamisele, ei ole otseselt ringhanked. Samas on raske konkreetset piiri tõmmata, kuna hangetes kasutatakse tihti erinevaid keskkonnakriteeriume ja puudub selge definitsioon, mis täpselt on ringhange – kas piisab ühest kriteeriumist või on hankeprotsessis vaja laiemat ringset lähenemist. Ringhanked siiski ei pruugi olla vaid konkreetsele tootele suunatud, vaid võivad mõjutada kogu toote- või teenusesüsteemi ning võivad seetõttu olla samal ajal suunatud innovaatiliste lahenduste hankimisele, olles siis ühtlasi ka innovatsioonihanked.

Innovatsioonihange on hange, mis võimaldab osta uuenduslikke, uusi ja alles väljaarendamisel olevaid tooteid (või mõnikord ka teenuseid), eriti sellistes valdkondades nagu infotehnoloogia, droonid, meditsiinitooted või sõjavarustus.[8] Innovatsioonihanked aitavad kaasa uute toodete kujundamisele. Innovatsioonihanked võivad osaliselt kattuda ringsete, jätkusuutlike ja keskkonnahoidlike hangetega, kuid mitte alati. Kui hankes saavutatav innovatsioon aitab vähendada keskkonnamõjusid või on suunatud ringsete toodete või teenuste hankimisele, siis on ühtlasi tegemist ka keskkonnahoidliku ringhankega. Kui täiendavalt on hankes arvestatud ka sotsiaalsete aspektidega, siis on hange juba jätkusuutlik.

Joonis 1 kujutab seoseid jätkusuutlike, keskkonnahoidlike, ringsete ja innovaatiliste hangete vahel. Kokkuvõttes võib väita, et keskkonnahoidlikud hanked on tihti määratletud ka kui jätkusuutlikud, kuid jätkusuutlik hange on veidi laiem mõiste, hõlmates ka sotsiaalseid aspekte. Ringhange aga on jälle veidi kitsam mõiste kui keskkonnahoidlik hange, olles suunatud peamiselt materjali- ja energiatõhususele ning jäätmetekke vältimisele ja vähendamisele. Kui toode või teenus, mida hangitakse, on selgelt innovaatiline, siis on see innovatsioonihange, mis võib, aga ei pruugi olla samal ajal jätkusuutlik, keskkonnahoidlik ja/või ringne.

[7] Alhola, A. ja Salmeperä, H. (toim) (2019). Summary report work package 2.1 State-of-the-art on Circular Procurement Policy in the Baltic Sea region. CircularPP projekt http://circularpp.eu/wp-content/uploads/2019/ 06/Summary-Report-WP-2.1-State-of-the-art-of-Circular-Procurement-Policy.pdf ja European Commission (2017). Public Procurement for a Circular Economy. https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/cp_european_commission_brochure_en.pdf

[8] Peter Smith https://spendmatters.com/uk/innovation/

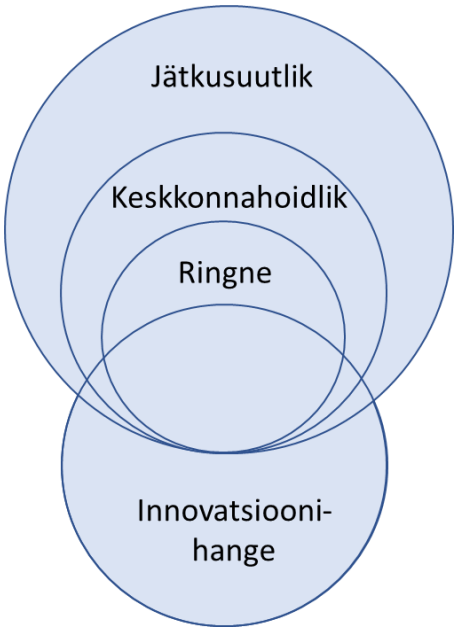

Joonis 1. Seosed jätkusuutlike, keskkonnahoidlike, ringsete ja innovaatiliste hangete vahel

2. Euroopa riikide keskkonnahoidlike riigihangete analüüs

Euroopa riikide keskkonnahoidlike riigihangete seisust ülevaate saamiseks koostati veebipõhine küsitlus, mis edastati töö tellijalt saadud riikide KHRHde esindajate võrgustikule. Google'i vormis küsitlusele koguti vastuseid 10. detsembrist 2019 kuni 10. jaanuarini 2020. Kokku vastas 23 riigiameti esindajat 20 riigist. Küsimustik koosnes kolmest osast: KHRHde õigusraamistik, parimad tavad ja seire. Küsimustiku ankeet on toodud lisas 1.

Järgmistes alapeatükkides on riikide kaupa esitatud kokkuvõtted KHRHde süsteemide seisust küsimustiku vastuste põhjal, mida on täiendatud Euroopa Komisjoni ülevaate „Update on GPP Activities by Members of the GPP Advisory Group" alusel (juuni 2019[9]). Nendest Euroopa Liidu (EL) liikmesriikidest, kust vastuseid ei laekunud, on toodud näiteid KHRHde toetusmeetmetest riikide KHRHde veebiportaalide ja eelnimetatud Euroopa Komisjoni dokumendi põhjal. Ülevaade võrdlustabelina on toodud lisas 1.

2.1. Austria

Kõiki riigihangete küsimusi reguleerib üks seadus. KHRHde eest vastutav asutus on jätkusuutlikkuse ja turismi ministeerium. On olemas jätkusuutlike riigihangete tegevuskava[10], mis võeti vastu aastal 2010 ja sisaldab 15 tooterühma keskkonnakriteeriume. Tegevuskava on vabatahtlik, kuid eesmärk on võtta tegevuskava kriteeriumid kasutusele kõikides avalikes hangetes. Ministrite nõukogu otsusega on kriteeriumide kasutamine praegu kohustuslik ministeeriumidele. Arutluse all on teha osa kriteeriume kohustuslikuks ka regioonide hangetes.

Austrias on kasutusel oma KHRH kriteeriumid, mis põhinevad mõningate muudatuste ja täiendustega ELi KHRHde kriteeriumidel. KHRHde juhised on ajakohased. Olemas on põhjalik infoportaal[11], mida kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne). Ministeeriumi kodulehel on väljaarendamisel uus KHRH-teemaline osa. Toimub regulaarne koolitus tooterühmade kohta ja KHRHde kohta üldiselt: kohapealne koolitus ja osalejate vajadustele kohandatud koolitused. KHRHde põhimeede on tihe koostöö föderaalse riigihangete ametiga ja regionaalsete hankijatega. Austria esindaja hinnangul on KHRH valdkond olnud edukas, edu on toonud pidev jõupingutus, koostöö avaliku sektori hankijatega ja valitsuse poliitiline tugi.

KHRHde seire toimub küsitluste kaudu. KHRHde hindamised toimuvad iga 4–5 aasta järel. KHRHd peavad sisaldama kõiki ELi või riigipõhiseid tooterühma keskkonnahoidlikke põhikriteeriume. KHRHde uuringute kohta leiab infot jätkusuutlike hangete tegevuskavast.

2.2. Bulgaaria

Kõiki riigihangete küsimusi reguleerib üks riigihangete seadus, millele lisaks on kehtestatud teisesed riigihangete seadusest tulenevad õigusaktid. KHRHde eest vastutavad asutused on keskkonna- ja

[9] ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/190613_Update_GPP_Member_States.pdf
[10] nachhaltigebeschaffung.at/sites/default/files/Aktionsplan%20nachhaltige%20Beschaffung%20Teil% 20I.pdf
[11] nachhaltigebeschaffung.at

veeministeerium ning rahandusministeerium riigihangete ameti kaudu. KHRHd on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse ja 8.08.2016 määrusesse maanteesõidukite olelusringi arvutamise meetodi kohta. KHRHde meede sisaldub riiklikus avalike hangete arendamise strateegias 2014–2020 ja strateegia rakenduskavas, vastu võetud 11.07.2014 ministrite nõukogus. KHRHde tegevuskava oli, kuid selle kehtivusaeg on lõppenud ning uut ei ole välja töötatud. Keskkonnakriteeriumid on kohustuslikud vaid maanteesõidukite riigihangetele, sest seda nõuab keskkonnasõbralike ja energiatõhusate maanteesõidukite edendamise direktiiv 2009/33/EÜ.

ELi KHRHde kriteeriumid on tõlgitud bulgaaria keelde ja välja on töötatud ka oma KHRH kriteeriumid. KHRHde juhised on ajakohased ning koondatud juhendisse „Praktiline käsiraamat KHRHde lepingute sõlmimiseks“. On olemas põhjalik riigiameti hangete infoportaal, mida kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne), lisaks Bulgaaria ja Šveitsi koostööprogrammi koduleht ning keskkonna- ja veeministeeriumi koduleht. Toimub regulaarne koolitus KHRHde kohta üldiselt: kohapealne koolitus ja interaktiivne veebipõhine koolitus, veebipõhised seminarid (õppevideod). Bulgaaria ja Šveitsi koostööprogrammi projekt „Metoodiline tugi KHRHde arendamiseks Bulgaarias 2015–2019“[12] sisaldas uuringuid, KHRHde turu prognoosi, KHRHde käsiraamatu koostamist, koolitusi eri sihtrühmadele, kaugõppe koolituskursuse väljatöötamist ja elluviimist jms. Lisaks kohandati ELi keskkonnakriteeriumid 12 tootegrupile: avaliku ruumi hooldus; arvutid ja monitorid; koopiapaber; hoonete projekteerimine, ehitamine ja haldamine; kujutise reprodutseerimise seadmed; maanteetransport; reoveetaristu; teede projekteerimine, ehitamine ja hooldus; teevalgustus, toit ja toitlustusteenus; mööbel; puhastustooted ja -teenused. Loodetakse, et KHRHd toimivad edukalt, kui eelnevalt loetletud tegevused viiakse tulemuslikult ellu.

KHRHde seire toimub küsitluste ja elektroonilise hankesüsteemi kaudu. KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi või eelmainitud kohandatud tooterühma põhikriteeriumi.

2.3. Hispaania

Riigihankeid reguleerivad mitu õigusakti. KHRHde eest vastutavad asutused on rahandusministeerium ja ökoloogilise ülemineku ministeerium. KHRHd on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse. Vastu on võetud strateegiline dokument „Ökoloogiliste avalike hangete kava riigi- ja autonoomsete piirkondade asutustele 2018–2025 [13] “. Kava tegevused põhinevad peamiselt kavas välja toodud keskkonnakriteeriumidel.

Kasutusel on ELi KHRHde kriteeriumid, mis on tõlgitud hispaania keelde. KHRHde juhised on ajakohased. On olemas põhjalik infoportaal, mida regulaarselt uuendatakse. Toimub regulaarne kohapealne koolitus KHRHde kohta üldiselt. KHRHde edukust on veel raske hinnata, sest Hispaania on pika protsessi esimestes etappides.

KHRHde seire toimub hankijate aruandluse kaudu valitsusele. KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi, riigipõhist või hankija enda sõnastatud keskkonnakriteeriumi.

[12] swiss-contribution.bg/en/projects/green-procurements/methodological-support-for-the-development-of-green-public-procurement-in-bulgaria

[13] boe.es/eli/es/o/2019/01/31/pci86

2.4. Holland

Üks õigusakt reguleerib riigihangete üldküsimusi; tooterühmade riigihanked on reguleeritud valdkondlikes õigusaktides. Provintsid ja vallad vastutavad oma hangete eest. Riigi valitsus toetab ja soodustab KHRHsid. Riigiasutused võivad ise valida, kas teevad endale KHRHd kohustuslikuks, v.a juhul, kui see on kohustuslik ELi õigusaktide alusel (nt maanteesõidukite riigihanked vastavalt keskkonnasõbralike ja energiatõhusate maanteesõidukite edendamise direktiivile 2009/33/EÜ).

KHRHde strateegiadokument on „Valitsuse sotsiaalselt vastutustundlike hangete kava 2015–2020“. Selle põhiteemad on poliitiline tahe, seire, hankijate teadlikkuse suurendamine ja juhtimine. KHRHde manifestis on paljud riigiasutused võtnud kohustuse teha oma KHRHde kava. Üle 100 kava on jõustunud. Enamasti sisaldavad kavad nelja teemat: KHRHde eesmärkide täpsustamine (nt seoses mõjuga kliimale ja ringmajandusele), riigiasutuse struktuuri ja ülesannete täpsustamine KHRHde edendamiseks, konkreetsed tegevused ja seire.

Hollandi keskvalitsus on endale seadnud kohustuse kasutada hangetes kõiki riiklikke keskkonna põhikriteeriume, kus see on asjakohane. Poliitiline eesmärk on vähendada 2020. aastaks kasvuhoonegaase 1 Mt võrra KHRHde abil (peamiselt kliimaneutraalsete hangete ja ringhangete kaudu).

ELi KHRHde kriteeriumid on tõlgitud hollandi keelde ja kohandatud riigi oludele. Lisaks on Hollandis välja töötatud ja kasutusel oma jätkusuutlike hangete kriteeriumid[14] kuuele laiemale tootegrupile:

1) automaatika ja telekommunikatsioon, sh IT ja mobiiliseadmed ning kuvaseadmed;
2) energia, sh elekter ja gaas;
3) kontoritarbed ja -teenused, sh paber, trükiteenus, vormiriietus, mööbel, puhastus;
4) kontorihooned, sh ehitus, renoveerimine, haldus, lammutamine;
5) transport, sh transporditeenused, välislähetus, teenindavad sõiduautod;
6) tsiviil- ja hüdrotehnika.

KHRHde juhised on ajakohased ja lihtsalt sõnastatuna kättesaadavad elektroonilisel kujul, neid saab ka alla laadida. Kriteeriumid on jaotatud järgmisesse üheksasse kategooriasse (iga kriteeriumi juures on märge, millistesse kategooriatesse see kuulub):

1) energia ja kliima (energia);
2) materjalid ja toorained (materjalid);
3) muld ja vesi (muld);
4) ökoloogia ja bioloogiline mitmekesisus (ökoloogia);
5) tervis, heaolu ja elukeskkond (tervis);
6) sotsiaalse ahela aspektid (sotsiaalne);
7) loomade heaolu (loomade heaolu);
8) ringmajandus (ringmajandus);
9) biopõhine majandus (biopõhine).

[14] mvicriteria.nl/en

On olemas põhjalik infoportaal, mida uuendatakse regulaarselt ning kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne). Regulaarselt tehakse KHRHde, ringhangete ja sotsiaalsete hangete koolitust, mis sisaldab piloothankeid. Koolitusi korraldatakse nii kohapeal kui ka veebipõhiste seminaridena (õppevideod), sh on võimalik saada osalejate vajadustele kohandatud koolitust. Samuti toimuvad koolitused hankijate ja eelarve eest vastutajate koostöövõrgustikes, kus tehakse piloothankeid ja jagatakse saadud kogemusi – see on osutunud mõjusaks õppimisvahendiks.

KHRHde arengule aitavad kaasa eelarve koostajate ja poliitikute kaasamine ning neile vastutuse andmine (ilma KHRH kohustuseta on hankijatel palju vähem mõjujõudu muutusteks), lihtne hangete seire (võtmetähtsusega on määratleda, kas KHRH-l on mõju), turu kaasamise korraldamine, hankijate (tooterühmapõhiste) võrgustike loomine kogemuste jagamiseks ning Rohelise Kokkuleppe[15] ringhanked, et esirinnas olijad (sh erasektori hankijad mõju suurendamiseks) saaksid teha piloothankeid koos, mis on hea viis ringhangetega alustamiseks.

KHRHde kasutuselevõtt on Hollandi esindaja arvates olnud edukas, kuna tekkinud on mitmesuguseid algatusi ja toimunud areng. Teiselt poolt ei liigu paljude organisatsioonide hanked vajalikus suunas ja turg ei muutu veel piisavalt kiiresti. Hollandi edutegurid on järgmised: mitte ainult hankespetsialistide, vaid kogu nende asutuste teadlikkus; lihtsad töövahendid hankijatele; hankijatevaheline koostöö, mis kiirendab õppimist; koostöö erasektoriga, sest olemas on palju rohkem tooteid ja teenuseid, mida hankijad veel ei tea; piloothanked, sest inimesed õpivad tegemise kaudu.

Kasutusel on kaks KHRHde seire süsteemi: KHRHde mõju hinnatakse elektroonilise hankesüsteemi kaudu ja statistilise valimi kaudu. Samuti on kasutusel individuaalne enesehindamise töövahend avaliku sektori asutustele. KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi, riigipõhist või vabalt valitud keskkonnakriteeriumi. Kõikehõlmava mõistena on rohkem kasutusel „jätkusuutlik riigihange“, mis sisaldab ka sotsiaalseid aspekte. Avaliku sektori asutused määratlevad oma eesmärgid ise ja kasutavad hankeid nende saavutamise strateegilise vahendina. Eesmärgid võivad sisaldada kriteeriumide kasutamist ligikaudu 45 tooterühma kohta, mida ministeerium välja töötab ja ajakohasena hoiab. Uuringuid on tehtud jätkusuutlike riigihangete mõju mõõtmise kohta.[16]

2.5. Horvaatia

Kõiki riigihangete küsimusi reguleerib üks seadus. KHRHde eest vastutav asutus on keskkonna- ja energiaministeerium. KHRHd on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse ja valdkondlikesse õigusaktidesse. KHRH teema sisaldub Horvaatias 2009. aastal koostatud säästva arengu strateegias, milles öeldakse, et säästva tootmise ja tarbimise edendamine on üks prioriteetseid eesmärke, millele tuleb tähelepanu pöörata, et saavutada tasakaalustatud ja stabiilne majanduskasv ning vähendada seeläbi keskkonnaseisundi halvenemist (sh ressursside tarbimist), saasteainete ja kasvuhoonegaaside heitmeid, kemikaalide tarbimist ja jäätmeteket. Strateegia sätestab tegevused ja meetmed nende eesmärkide saavutamiseks, neist üks on seotud jätkusuutlike ja keskkonnahoidlike riigihangete edendamisega.

On olemas KHRHde tegevuskava 2015–2017 ning visioon aastani 2020, mille on vastu võtnud Horvaatia valitsus. Kava põhitegevused on koolitus, KHRHde edendamine ja keskkonnakriteeriumide kasutamine

[15] https://www.greendeals.nl/english

[16] rivm.nl/en/topics/sustainable-procurement; https://www.rivm.nl/en/bibcite/reference/189401

hangetes. KHRH on kohustuslik maanteesõidukite hankimisel, kus peab järgima energiatõhususe nõudeid vastavalt keskkonnasõbralike ja energiatõhusate maanteesõidukite edendamise direktiivile 2009/33/EÜ. Muudes tootegruppides on KHRH rakendamine soovituslik. Samas on Horvaatial eesmärk, et 2020. aastaks peab keskkonnakriteeriume sisaldavate riigihangete osakaal olema 50% kõigist riigihangetest.

Kasutusel on ELi KHRHde kriteeriumid, mis on tõlgitud horvaatia keelde, ning ELi KHRHde juhised. On olemas põhjalik infoportaal, mida regulaarselt uuendatakse ja kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne).[17] Toimub regulaarne koolitus KHRHde kohta üldiselt: kohapealne koolitus, veebipõhised seminarid (õppevideod); interaktiivne veebipõhine koolitus. Täiendavad toetavad meetmed on kasutajatugi ja videojuhendid. KHRHde edukust on raske hinnata, kuid hankijad on mõistnud KHRHdest tulenevat laiemat kasu hankepiirkonnale.

KHRHde seire toimub elektroonilise hankesüsteemi kaudu. KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi, riigipõhist või vabalt valitud keskkonnakriteeriumi. KHRHde uuring sisaldub riigihangete statistilises aruandes 2018.[18]

2.6. Iirimaa

Riigihankeid reguleerivad mitu õigusakti. KHRHd on lõimitud valdkondlikesse õigusaktidesse. KHRHde eest vastutavad asutused on kommunikatsiooni-, kliimameetmete ja keskkonnaministeerium ning riigihangete amet. KHRHde aluseks olev strateegiline dokument on 2012. aastal vastu võetud tegevuskava „Rohelised hanked“[19].

Tegevuskava eesmärk on saavutada keskkonnahoidlike hangete osakaal 50% kõigist riigihangetest nii arvuliselt kui ka maksumuselt. KHRH peab sisaldama vähemalt ühte põhikriteeriumi (ei ole täpselt viidatud ELi kriteeriumidele). Tegevuskaval ei ole määratletud perioodi, samuti ei ole seatud selget aega, millal 50% eesmärk peaks olema saavutatud või kuidas seda täpselt mõõdetakse. Tegevuskavaga on seatud kaheksa prioriteetset tootegruppi, kuigi keskkonnakriteeriumide kasutamine nende hangetes ei ole kohustuslik: ehitus, energia, maanteetransport, toit ja toitlustusteenused, puhastustooted ja -teenused, paber, vormiriietus ja muu tekstiil, kontori IT-seadmed. Nimetatud kaheksas tootegrupis on täiendavalt välja toodud keskkonnanõuded, mis tulenevad erinevatest Iirimaa õigusaktidest ja mida hankijad peaksid arvestama, enamasti on need kirja pandud soovitustena.

Iirimaal on kasutusel oma ELi KHRHde kriteeriumid, mis on täiendavalt lahti seletatud KHRHde juhendis[20]. Juhend on aastast 2014 ja vajab uuendamist. On olemas informatiivne veebileht KHRH teemal. Koolitused on pigem projektipõhised. Koolituskava 2020. aastaks on välja töötamisel. Toetav meede on ka valitsuse ringkiri (*Government Circular*)[21] KHRHde kohta, mis on suunatud kõikidele riigiorganisatsioonidele, kutsub üles KHRHde valdkonda edendama ning sisaldab teavet ja juhiseid õigusaktide ning menetluste kohta.

[17] zelenanabava.hr

[18] javnanabava.hr/userdocsimages/userfiles/file/Statistička%20izvješća/Godišnja/Statisticko_izvjesce_JN-2018.pdf

[19] http://www.etenders.gov.ie/Media/Default/SiteContent/LegislationGuides/13.%20Green%20 Tenders%20-%20An%20Action%20Plan%20on%20Green%20Public%20Procurement.pdf

[20] https://www.epa.ie/pubs/reports/green%20business/GreenPublicProcurementfinalwebv2.pdf

[21] https://ogp.gov.ie/circular-20-2019-promoting-the-use-of-environmental-and-social-considerations-in-public-procurement/

Ringkiri seab kohustuse, et kõik valitsusorganisatsioonid peavad oma hankeplaani lisama, kuidas saavutatakse kõrgem KHRHde osakaal, ning andma alates 2020. aastast aru edusammudest KHRHde valdkonnas.

Iirimaa esindaja hinnangul on KHRH rakendamine olnud edukas, kuid vaja on veel palju tööd teha. Edu on toonud õigusaktid ja hiljutine valitsuse ringkiri. Samas KHRHde seiret siiski veel ei toimu, kuid keskkonnakriteeriumide lisamise seire ja mõju mõõtmise meetodid on välja töötamisel ning seetõttu ei saa edukuse kohta arvuliselt veel midagi väita.

2.7. Itaalia

On olemas üks õigusakt, mis reguleerib riigihangete üldküsimusi. Tooterühmade riigihanked on reguleeritud valdkondlikes õigusaktides. KHRHde eest vastutav asutus on keskkonnaministeerium. Keskkonnakriteeriumide miinimumnõuded on vastu võetud riigihangete seaduses ja mitmetele tooterühmadele on seatud KHRH miinimumnõuded ministri määrustega.

2008. aastal vastu võetud ja 2013. aastal muudetud KHRHde riiklik tegevuskava määratleb peamised keskkonnaeesmärgid ning seab konkreetsed eesmärgid ja ülesanded teatavatele avaliku sektori hankijatele. Lisaks kehtestab tegevuskava minimaalsete keskkonnakriteeriumide (riigi keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumid) kehtestamise korra, määrab koolituste, kommunikatsiooni- ja seiretegevuste eest vastutava asutuse ning muud algatused KHRHde edendamiseks ja hõlbustamiseks.

Alates 2.02.2016 on Itaalias hangetele kehtestatud keskkonna miinimumkriteeriumide nõue. Kõik hankijad peavad hanketingimustesse panema keskkonna miinimumnõuded. Hindamiskriteeriume peab arvestama ka parima kvaliteedi ja hinna suhtega pakkumuse väljavalimisel. Keskkonna miinimumnõuded kohalduvad hangetele sõltumata lepingu maksumusest, ning kõikidele tooterühmadele, teenustele ja töödele, mille kohta keskkonna miinimumnõuded on keskkonnaministri määrusega vastu võetud. Alates avalike hankelepingute miinimumnõuete jõustumisest (2016) põhinevad KHRHde sihid hankelepingute maksumusel ja arvul.

Seisuga 10.01.2020 on kehtestatud keskkonnaalased miinimumnõuded ehk kohustuslikud kriteeriumid järgmiste tooterühmade hankimisel (kokku 17 tooterühma): hoonete ja teede projekteerimine, ehitamine ja hooldus; puhastustooted ja -teenused; mööbel; toit ja toitlustusteenused; tänavavalgustus ja foorid; energia (hoonete valgustus, jahutus ja küte); kontori IT-seadmed; printerikassetid; kontoripaber; sõidukid (autod, bussid, veoautod jm); imavad hügieenitooted; aiandustooted ja haljastus; tänavate hooldus, sh õuemööbel; tekstiilitooted ja jalatsid; jäätmekäitlus; haiglate puhastamine ja desinfitseerimine.

ELi KHRHde kriteeriumid on tõlgitud itaalia keelde ja kohandatud riigi oludele. Kasutusel on ELi KHRHde juhised. On olemas põhjalik infoportaal, mida regulaarselt uuendatakse. Toimub regulaarne koolitus tooterühmade kohta ja KHRHde kohta üldiselt: kohapealne koolitus, interaktiivne veebipõhine koolitus, veebipõhised seminarid (õppevideod), osalejate vajadustele kohandatud koolitus. Itaalia esindaja hinnangul on KHRH rakendamine olnud edukas, kuid raskusi on mõnes tooterühmas, kus kriteeriumid on väga ambitsioonikad ja keskkonnamärgisega tooted ei ole nii levinud. Edu on toonud õigusraamistik (kohustuslikud keskkonnakriteeriumid) ja kesksete hankeasutuste olemasolu mõnes tooterühmas (nt IT-tooted ja -teenused).

KHRHde seire toimub küsitluste kaudu. KHRH peab sisaldama kõiki kehtestatud miinimumnõudeid ehk ELi või riigipõhiseid tooterühma põhikriteeriume. Keskvalitsuse tasandil ei ole KHRHde kohta uuringuid tehtud.

2.8. Kreeka

Kõiki riigihangete küsimusi reguleerib üks seadus. KHRHde eest vastutav asutus on riigihangete peadirektoraat, mis on osa arengu- ja investeeringute ministeeriumist. KHRHd on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse ja valdkondlikesse õigusaktidesse. 2018. aasta dokumendi „Kreeka: Kasvustrateegia tulevikuks“ peatükis 1.2 „Riigi rahanduse reformid ja jätkusuutlikkus“ on KHRH välja toodud kui jätkusuutlikkuse eesmärgi saavutamise peamine komponent. Riigi 2018. aasta ringmajanduse strateegia peatükis 5 on kirjeldatud riigihangete ja keskkonnakriteeriumide alased tegevused.

KHRHde tegevuskava on ettevalmistamisel, selles sätestatakse ka kohustuslikud keskkonnakriteeriumid. Esialgses mustandis nähakse, et kohustuslikud kriteeriumid kehtestatakse järgmistes tooterühmades: koopia- ja joonestuspaber; kliimaseadmed; arvutid ja monitorid; sisevalgustus; toitlustusteenus; maanteetransport. Väljatöötamisel oleva KHRHde tegevuskava järgi muutub KHRH järk-järgult kohustuslikuks kõigile ametiasutustele riigitasandist kohaliku tasandini. Seni avalikul sektoril KHRH rakendamise kohustust ei ole. Eesmärk 2020. aastaks on saavutada KHRHde osakaal 20% vastavalt ÜRO ja ELi säästva arengu eesmärkidele. Mille alusel osakaalu arvestatakse, ei ole täpsustatud.

Kasutusel on ELi KHRHde kriteeriumid, mis on tõlgitud kreeka keelde, kuid ei ole kohalikele oludele kohandatud, ja ELi KHRHde juhiseid. Keskne KHRHde veebileht või infoportaal puudub. KHRHde koolitus on pigem projektipõhine ning enamasti kohapealne. Vahel on korraldatud ka osalejate vajadustele kohandatud koolitusi.

Kreeka esindaja hinnangul on KHRH kasutuselevõtt olnud edukas mitme hea tava rakendamise kaudu, kuid KHRHde osakaalu suurendamine eeldab KHRHde põhimõtete laiemat omaksvõttu. Häid näiteid on olnud nii kohalikul tasandil (kohalikes omavalitsustes) kui ka keskvalitsuse tasandil. Näidetena võib tuua 2017. ja 2018. aastal sõlmitud raamlepingud ringlusse võetud koopiapaberi, sisevalgustuse leedlampide, energiatõhusate kliimaseadmete, arvutite ja monitoride hankimiseks.

KHRHde seire toimub osaliselt elektroonilise hankesüsteemi kaudu, kuid ametlikku ja kõikehõlmavat seiresüsteemi ei ole. KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi või riigipõhist tooterühma põhikriteeriumi. Uuringutest on tehtud näiteks keskkonnaministeeriumi tellitud analüüs KHRHde tegevuskava jaoks (2013).

2.9. Küpros

Riigihankeid reguleerib mitu õigusakti. KHRHde eest vastutav asutus on põllumajanduse, maaelu- ja keskkonnaministeeriumi keskkonnaosakond. KHRHd on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse. KHRHde tegevuskava võttis valitsuskabinet vastu aastal 2012 ning see sisaldab kõiki ELis väljatöötatud tooterühmade kategooriaid. Kava uuendatakse 2020. aastal. KHRHde tegevuskava on kohustuslik kõigile valitsusasutustele, allasutustele ja kohalikele omavalitsustele. Põhieesmärk on saavutada KHRHde osakaal hangetest vähemalt 50% (mõnes tooterühmas võib KHRHde osakaal olla suurem või väiksem kui 50%).

Riigihangetes kasutatakse ELis välja töötatud 19 tooterühma KHRH kriteeriume. Infomaterjalina kasutatakse ELi keskkonnahoidlike ostude käsiraamatut (*Buying Green! EU Book*, 2016)[22], mis on tõlgitud, trükitud ja veebis avaldatud. KHRHde kohta annavad infot keskkonnaministeerium ja energiaagentuur. KHRHde info on üleval keskkonnaministeeriumi kodulehel. Toimuvad regulaarsed KHRHde koolitused nii tooterühmade kohta kui ka KHRHde kohta üldiselt. Koolitused on olnud nii projektipõhised, kohapealsed kui ka osalejate vajadustele kohandatud.

Alates 2014. aastast annab keskkonnaministeerium igal aastal välja Küprose KHRHde auhindu riigi ja kohalike omavalitsuste asutuste motiveerimiseks. Alates 2017. aastast on auhind avatud ka erasektorile, et toetada nende konkurentsivõime suurendamist ja edendada keskkonnahoidlike toodete ja teenuste arendust või importi. Keskkonnaministeeriumil on tihe koostöö riigivarade ministeeriumiga, kes on riigihangete eest vastutav asutus, ja energiaagentuuriga, kes aitab energiaga seotud tooterühmade küsimustes.

Küprose esindaja hinnangul on KHRH rakendamine olnud edukas, kuid vaja on veel rohkem tööd ja paremaid tulemusi. KHRHde näidetena Küproselt võib tuua järgmist: kõik valitsusasutused hangivad alates 2017. aastast e-hangete süsteemis ökomärgisega paberit; Küprose Post on hankinud esimesed viis elektrimootorratast postiljonidele ja plaanib need osta kõigile postiljonidele; 2019 alustati Nikosias 70 valgusfoori üleviimist leedtehnoloogiale ja seda jätkatakse teistes linnades; kõigisse ühissõidukitesse on paigaldatud veeremi haldamise süsteem.

KHRHde seire toimub küsitluste kaudu. KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi või riigipõhist tooterühma põhikriteeriumi. KHRHde uuring on Küprosel läbi viidud Horisont 2020 projekti GreenS raames.[23]

2.10. Leedu

Kõiki riigihangete küsimusi reguleerib üks seadus. KHRHde eest vastutav asutus on keskkonnaministeerium. KHRHd on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse ja alamõigusaktidesse: riigi keskkonnakriteeriumide loetellu ja keskkonnakriteeriumide kohaldamise korda. KHRHde strateegiline dokument on KHRH rakendamise kava, mis võeti vastu 2007 ja uuendati 2017. Strateegiline eesmärk on saavutada KHRHde osakaal 45% aastaks 2017 ja 50% aastaks 2019 arvestatuna nii ostude kogusest kui ka maksumusest.

Leedus on kasutusel oma KHRH kriteeriumid.[24] KHRHde juhised on ajakohased. On olemas informatiivne veebileht. Regulaarseid koolitusi ei ole korraldatud. Vastu on võetud ametlik KHRHde koolitusprogramm[25], mille alusel plaanitakse koolitusi 2020. aastaks. KHRHde edu ei saa veel hinnata, kuid valmisolek jätkusuutlike hangete elluviimiseks on olemas.

[22] https://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm

[23] cea.org.cy/wp-content/uploads/2017/03/ergo-greens.pdf

[24] https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.403512/asr

[25] https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c0c244d20bea11e88a05839ea3846d8e

KHRHde seire toimub hankijate aruandluse kaudu valitsusele. KHRH peab sisaldama kõiki riiklikke põhikriteeriume, mis on valitud tooterühmadele välja töötatud.[26]

2.11. Läti

Kõiki riigihangete küsimusi reguleerib üks seadus. KHRHde eest vastutav asutus on keskkonnakaitse ja regionaalarengu ministeerium (MEPRD). Valitsuse määrus nr 353 reguleerib KHRHde nõudeid ja kohaldamiskorda. KHRHde tegevuskava kehtivusaeg on lõppenud ning uut ei ole veel koostama hakatud. Väljatöötamisel on kliima- ja energiategevuskava ning ringmajanduse strateegia. MEPRD koostab igal aastal KHRHde aruande seni tehtust ja eelseisva aasta eesmärkidest.

Kohutuslikud keskkonnakriteeriumid on kehtestatud järgmisele seitsmele tootegrupile: koopia- ja joonestuspaber; kujutise reprodutseerimise seadmed; arvutid ja IKT-taristu; toit ja toitlustusteenus; puhastustooted ja -teenused; sisevalgustus; tänavavalgustus ja valgusfoorid (valitsuse määrus KHRHde nõuete ja nende kohaldamiskorra kohta, lisa 1). KHRH on kohustuslik asutustele, kellele kohaldub riigihangete seadus. Esialgne eesmärk on jõuda 2020. aastaks KHRHde osakaaluni 80% (Informatiivne aruanne KHRH seisust, 2018). Lisaks on soovituslikud keskkonnakriteeriumid välja töötatud 14 tootegrupile.

ELi KHRHde kriteeriumid on tõlgitud läti keelde ja kohandatud riigi oludele.[27] KHRHde juhised on aja-kohased. On olemas põhjalik infoportaal, mida regulaarselt uuendatakse. Toimub regulaarne koolitus tooterühmade kohta: kohapealne koolitus, hankespetsialistide koolitus. Tooterühmade keskkonnakriteeriumide täiendamise vajadust arutati vastavate ministeeriumidega, hangete seire bürooga, hankespetsialistidega, ettevõtjatega ja vabaühendustega.

Läti esindaja hinnangul on KHRHde areng olnud edukas. Valitsuse määruse jõustumine 1.07.2017 koos teiste teguritega suurendas KHRHde osakaalu hangetest (arvutatuna maksumuse alusel) 11,8%-lt 2017. aastal 18,3%ni 2018. aastal ning KHRHde arvu osakaalu 7,1%-lt 2017. aastal 11,4%ni 2018. aastal. KHRHd on maksumuse järgi kõige enam levinud ehituse, toitlustuse ja transpordi tooterühmades. ELi rahastatud projektidel on olnud märkimisväärne mõju KHRHde arengule. MEPRD kaalub kvantitatiivse eesmärgi seadmist tooterühmades, kus valitsuse määruse järgi on KHRH kohustuslik: jõuda hangetes KHRHde osakaaluni 80% maksumuse järgi. Valitsuse määrus ning toote- ja teenuserühmade kohustuslikkus soodustavad keskkonnanõuete lisamist hangetesse.

KHRHde seire toimub elektroonilise hanke süsteemi ja hankijate aruandluse kaudu valitsusele. KHRHde uuringuid on tehtud PRIMES, GreenS, GPP4Growth jt projektides. MEPRD kodulehel on info energiatarbega toodete ja ehituse olelusringi maksumuse hindamise kohta ja KHRHde näited.[28]

2.12. Norra

Riigihangete valdkonda reguleerib mitu õigusakti. KHRHde eest vastutavad asutused on kaubandus-, tööstus- ja rahandusministeerium ning avaliku halduse ja e-valitsuse amet (Difi). KHRHd on lõimitud

[26] https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.403512/asr

[27] http://www.varam.gov.lv/lat/darbibas_veidi/zalais_publiskais_iepirkums/?doc=22769

[28] varam.gov.lv/eng/darbibas_veidi/green_public_procurement/

riigihangete seadusesse. KHRHde tegevuskava on ettevalmistamisel. Keskkonnaalase hindamiskriteeriumi osakaal peaks riigihangetes olema 30%.

Norras on kasutusel riigis välja töötatud jätkusuutlike hangete kriteeriumid.[29] KHRHde juhised, mis sisaldavad juhiseid ka ringhangete kohta, on ajakohased. On olemas põhjalik infoportaal, mida kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne). Regulaarselt toimuvad kohapealsed koolitused KHRHde kohta üldiselt. Samuti on hankijatele abiks veebipõhised töövahendid, nt kriteeriumide mõju hindamiseks toodete-teenuste heidetele ja maksumusele. Norra esindaja hinnangul on KHRHde arendamisega veel palju tööd vaja teha, kuid positiivne on see, et KHRHd levivad ja saavad palju tähelepanu.

KHRHde seire toimub küsitluste ja andmete kogumise kaudu riigihangete portaalist, sh on plaanis hakata hindama KHRHde mõju kasvuhoonegaaside heitele ja teistele keskkonnanäitajatele. KHRH ei ole täpselt defineeritud. Hiljuti on tehtud OECD analüüs riigihangete hindamise metoodikast (MAPS SPP[30]), mis avaldatakse 2020. aastal.

2.13. Poola

Kõiki riigihangete küsimusi reguleerib üks seadus. KHRHde eest vastutav asutus on riigihangete amet. KHRHd on lõimitud valdkondlikesse õigusaktidesse, milles on üle võetud valdkondlikud ELi õigusaktid, ja täiendavaid sätteid KHRHde kohta need ei sisalda. KHRHde strateegiline dokument on jätkusuutlike riigihangete tegevuskava 2017–2020. Tegevuskava alusel toimuvad toetavad tegevused hõlmavad koolitusi, konverentse, juhendmaterjale ja heade tavade kogumist. 2021. aastal jõustuva uue riigihangete seaduse kohaselt töötatakse välja uus strateegiadokument – riiklik avalike ostude strateegia, mille üks osa on KHRHd. Jätkusuutlike riigihangete tegevuskava eesmärk on saavutada 2020. aasta lõpuks KHRHde osakaal 25%. Keskkonnaaspektide lisamist hankemenetlusse mõõdab riigihangete amet.

Kasutusel on soovituslikud ELi KHRHde kriteeriumid, mis on tõlgitud poola keelde, ja ajakohastatavad KHRHde juhised. On olemas põhjalik infoportaal, mida kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne). Toimuvad regulaarsed kohapealsed koolitused KHRHde kohta üldiselt. Riigihangete amet on koostanud KHRHde käsiraamatuid, nt „Keskkonnaalased näidiskriteeriumid“ ja „Keskkonnamärgised“, mida hankijad saavad kasutada. Samuti on riigihangete amet tellinud käsiraamatu hoonete keskkonnamõju kohta ning korraldab regulaarselt KHRHde konverentse (nt 14. konverents toimus 21.11.2019). KHRHd muutuvad järjest populaarsemaks, samuti on KHRHd seatud valitsuse üheks prioriteediks.

KHRHde seire toimub hankijate aruandluse kaudu valitsusele. 2016. aastal töötas riigihangete amet välja uue seiremeetodi, mis põhineb hankelepingute täitmise aastaaruannetel. Kõik hankijad peavad aruanded esitama internetipõhises riigihangete bülletäänis. Aastaaruannete vorm kehtestati määrusega. Eraldi tabel täidetakse hangete keskkonnaaspektide kohta. Seega on riigihangete ametil olemas info kõigi keskkonnakaalutlusi sisaldavate hankelepingute kohta. KHRH all mõistetakse hanget, milles on hankemenetluses lisatud mõni keskkonnaaspekt. Keskkonnaaspektid võivad olla seotud lepingu esemega,

[29] kriterieveiviseren.difi.no/en

[30] mapsinitiative.org

hindamiskriteeriumidega, lepingu täitmise tingimustega, olelusringi mõju hindamisega, keskkonnajuhtimissüsteemiga või ökomärgistega.

Eraldi KHRHde uuringuid ei tehta, kuna riigihangete amet kogub infot kõigi keskkonnakaalutlusi sisaldavate hankelepingute kohta. 2018. aasta andmed on esitatud „Riigihangete süsteemi toimimise aruandes 2018“ lk 55.[31]

2.14. Rootsi

Riigihankeid reguleerib mitu õigusakti. Riigihangete amet vastutab üldiselt avalike hangete arendamise, juhtimise ja toetamise eest. KHRHd on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse ja 2016. aastal koostatud riigihangete strateegiasse. Strateegia sisaldab seitset ilma ajaraamita poliiteesmärki:

1) riigihange kui strateegiline vahend heaks äritegevuseks;
2) tõhus riigihange;
3) tarnijate paljusus ja hästi toimiv konkurents;
4) õiguskindel riigihange;
5) innovatsiooni ja alternatiivseid lahendusi hoogustav riigihange;
6) keskkonnaalaselt vastutustundlik riigihange;
7) sotsiaalselt jätkusuutlikku ühiskonda panustav riigihange.

Rootsis on välja töötatud ja kasutusel oma KHRH kriteeriumid, mida regulaarselt täiendatakse. Samuti töötatakse pidevalt välja kriteeriume uute tooterühmade kohta. Rootsil olid oma KHRH kriteeriumid olemas juba enne seda, kui EL kriteeriumid välja töötas. Kriteeriumid on välja töötatud järgmistele laiematele tooterühmadele ja toodetele-teenustele:

1) IT ja telekom (arvutid ja monitorid, printerid, TV, projektorid);
2) ehitus ja kinnisvara (hoonete ehitus ja renoveerimine, majapidamisseadmed, sisevalgustus, elekter, professionaalsed köögid);
3) toit ja toitlustus (kriteeriumid erinevatele toiduainetele, köögiseadmetele, toitlustusteenusele ning müügiautomaatidele);
4) puhastusteenused ja -vahendid;
5) sõidukid ja transport (sõidukid, ühistransport, kaubavedu, kütus ja rehvid);
6) kontori- ja tekstiilitooted (paberitooted, mööbel, tekstiil);
7) tervishoid ja hooldus (meditsiinitarbed, meditsiinitehnika, pesumaja- ja tekstiiliteenused, ühekordselt kasutatavad tekstiilid tervishoiu jaoks);
8) mürgivaba eelkool (mänguasjad ja hobimaterjalid, köök ja serveerimisseadmed, mööbel, tekstiil).

KHRHde juhised on ajakohased. On olemas põhjalik infoportaal, mida kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne). Toimuvad regulaarsed koolitused tooterühmade kohta ja KHRHde kohta üldiselt, mis on valdavalt projektipõhised. Koolituskursusi ei korralda riigihangete amet, vaid teised riigi ja kohaliku tasandi organisatsioonid, kes pakuvad koolitust mitmesuguses formaadis:

[31] uzp.gov.pl/__data/assets/pdf_file/0020/41555/Sprawozdanie-UZP-za-2018.pdf

kohapealne koolitus, interaktiivne veebipõhine koolitus, veebipõhised seminarid (õppevideod), osalejate vajadustele kohandatud koolitus jm. Palju on ka kohalikke ja regionaalseid KHRH algatusi.

Rootsis on pikk KHRHde ajalugu (alates 1990. aastate keskelt) ning Rootsi esindaja hinnangul on KHRHde kasutuselevõtt olnud edukas. Edu on toonud poliitiline tahe, avalikkuse surve, ühiskonna üldine mure keskkonna pärast ja keskkonnahoidlikud lahendused, mis on juba olemas.

KHRHde seire toimub küsitluste ja hankijate aruandluse kaudu valitsusele. KHRH asemel kasutatakse Rootsis rohkem mõistet „jätkusuutlik riigihange“, kuigi seda ei ole täpselt defineeritud. Viimasel ajal on hakatud edendama ka nn fossiilkütustevaba hanget. KHRHde uuringud on kirjas riigihangete strateegia järelmeetmetes[32] ja valitsusasutuste KHRHde järelmeetmetes[33].

2.15. Saksamaa

Riigihangete üldküsimused on reguleeritud ühe õigusaktiga. Teatud tooterühmade (nt transport, energiatõhusus) riigihanked on reguleeritud valdkondlikes õigusaktides. KHRHde eest vastutav asutus on majandus- ja energiaministeerium. KHRHd on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse ja valdkondlikesse õigusaktidesse. KHRH teema sisaldub Saksamaa jätkusuutlikkuse strateegias, mis on uuendatud 2016. aastal. Strateegia peamised valdkonnad on riiklik jätkusuutlikkuse tegevuskava, jätkusuutlike hangete liit ja kompetentsikeskus ning riigihangete statistika arendamine. Kohustuslikud keskkonnakriteeriumid sisalduvad jätkusuutlikkuse strateegia meetmeprogrammis, mis võeti vastu 2015 (täiendatud 2017). Föderaalsed ametiasutused on võtnud kohustuse hankida võimalusel tooteid ökomärgisega Blauer Engel. Meetmeprogramm sisaldab sihte aastaks 2020 kolmes tooterühmas (tekstiilid, paber, sõiduautod), st KHRH ei ole küll otseselt kohustuslik, kuid nendes tooterühmades on eesmärk saavutada alljärgnevad eesmärgid.

- Tekstiilid: ökoloogilistele ja sotsiaalsetele standarditele vastavate tekstiilide (nt GOTS, märgis Blauer Engel) osakaal hangetes 50%.
- Paber: ümbertöötatud, Blauer Engeli märgisega paberi osakaal 95%.
- Sõiduautod: keskmine CO_2-heide 2020. aastaks 95 g CO_2/km.

Lisaks sisaldab energiatõhusate toodete ja teenuste hankimise määrus olelusringi kulu hindamist, ökomärgist Blauer Engel ja kõrgeima energiatõhususe standardi kasutamist hangetes, kus toote või teenuse kasutuse etapis on oluline energiatarbimine.

Kasutusel on ELi KHRHde kriteeriumid, mis on tõlgitud saksa keelde, kuid lisaks on välja töötatud ka oma KHRH kriteeriumid. KHRHde juhised on ajakohased. On olemas põhjalik infoportaal, mida kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne) ja regulaarselt uuendatakse. Säästvate hangete kompetentsikeskus korraldab hankijatele kohapealseid koolitusi, info ja koolitusmaterjalid KHRH teemal on Saksamaa keskkonnaameti kodulehel. KHRHde kohta on mitmesuguseid veebilehti ja teenuseid: parima tava näited, keskkonnakriteeriumide andmebaas, koolitusmaterjalid, abitelefoni teenus, uudiskirjad, juhendid, toodete ja teenuste olelusringi hindamise vahendid jne. Samuti on olemas

[32] upphandlingsmyndigheten.se/organisera/nationella-upphandlingsstrategin

[33] naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/6800/978-91-620-6821-9

jätkusuutlike hangete kompetentsikeskus (KNB) [34], Saksamaa keskkonnaameti infoportaal [35], jätkusuutlikkuse kompass[36], innovatsioonihangete kompetentsikeskus[37] jne.

Saksamaa esindaja hinnangul on KHRH rakendamine olnud edukas, kuid kuna Saksamaa on föderaalriik ja hanked on tootepõhised, siis on ühes valdkonnas areng kiirem ja teises aeglasem. Jätkusuutlike hangete kohustuslikkus aitaks arengut hoogustada. Hankijatele on kättesaadav palju infomaterjale ja konkreetseid suuniseid, mis aitavad hankeid ellu viia (suutlikkuse suurendamine, teadmiste edasiandmine).

KHRHde seire toimub küsitluste ja hankijate aruandluse kaudu valitsusele. KHRH ei ole täpselt defineeritud. Uuringutest on tehtud näiteks biopõhiste toodete riigihangete analüüs.[38]

2.16. Slovakkia

Kõiki riigihangete küsimusi reguleerib üks seadus. KHRHde eest vastutavad keskkonnaministeerium ja riigihangete amet. KHRHd ei ole õiguslikult siduvasse regulatsiooni lõimitud ning kohustuslikke kriteeriume ei ole seni kehtestatud. KHRHde tegevuskava on koostatud aastateks 2016–2020 ning selle eesmärk on saavutada KHRHde osakaaluks 50% riigihanke lepingute kogumahust. „Keskkonnastrateegia 2030“ eesmärk on KHRHde osakaal 70% riigihanke lepingute kogumahust. Kohustuslikud keskkonnakriteeriumid on plaanis kehtestada 2020. aasta 1. kvartalis kolmes tooterühmas: koopia- ja joonestuspaber; arvutid ja monitorid; maanteetransport. Pärast seda on kavas igal aastal juurde lisada üks kohustuslik tooterühm. See kavatsetakse kehtestada ministrite nõukogu otsusega, mis teeks KHRHd keskvalitsuse haldusasutustele siduvaks, kuigi seaduse tasemel ei ole KHRHde kohustuslikkus veel kõigile siduv.

Kasutusel on ELi KHRHde kriteeriumid, mis on tõlgitud slovakkia keelde ja kohandatud riigi oludele. On olemas ajakohased KHRHde juhised, kasutajatugi (infoliin) hankijatele ja põhjalik infoportaal, mida regulaarselt uuendatakse. Toimub regulaarne kohapealne koolitus KHRHde kohta üldiselt. Plaanis on korraldada hankijatele koolitus kolmes kohustuslikus tooterühmas.

KHRHde seire toimub küsitluste kaudu. KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi või riigipõhist kohustusliku tooterühma keskkonnakriteeriumi.

2.17. Sloveenia

Riigihankeid reguleerib mitu õigusakti, sh KHRH määrus tooterühmade kohta. KHRHde eest vastutavad avaliku halduse ministeerium ning keskkonna- ja ruumilise planeerimise ministeerium. KHRHd on osa teistest strateegiatest ja programmidest (ringmajanduse tegevuskava 2015, kasvuhoonegaaside heite vähendamise programm 2018). KHRHde tegevuskava oli, kuid selle kehtivus on lõppenud.

[34] nachhaltige-beschaffung.info

[35] beschaffung-info.de

[36] kompass-nachhaltigkeit.de

[37] koinno-bmwi.de

[38] vubn.de/studienergebnisse

KHRHde määrus (aastast 2011, muudetud 2017) sätestab keskkonnaaspektid, mida hankelepingute sõlmijad peavad arvestama, nt energiatõhusus; taastuvad või teised süsinikuvabad energiaallikad; tõhus vee- ja teiste ressursside kasutus; tervise- ja keskkonnaohu (õhu-, vee- ja mullasaaste ning elurikkuse vähendamise) vältimine; teiseste toormaterjalide ja toodete ringlussevõtt; jäätmetekke vältimine ja vähendamine, sh pikema elueaga kaupade või ehitiste kasutuselevõtt, toodete parandamine. KHRHde määrus sisaldab ka sihte 20 järgmises tooterühmas:

1) elekter;
2) toit ja toitlustusteenus;
3) tekstiilitooted;
4) kontoripaber ja hügieenipaber;
5) elektroonilised kontoritarbed;
6) televiisorid;
7) külmkapid, sügavkülmutid, nõudepesumasinad, kuivatid, kliimaseadmed;
8) mööbel;
9) veesoojendajad, kütteseadmed, kuumaveemahutid;
10) sanitaartehnika;
11) WC-potid ja pissuaarid;
12) seinapaneelid;
13) ehitiste projekteerimine (uue KHRH määruse järgi ainult äri- ja avalikud hooned);
14) teeehituse projekteerimine;
15) maanteesõidukid (uue KHRH määruse järgi ka jäätmekogumissõidukid);
16) rehvid;
17) elektrilambid;
18) teevalgustus ja foorid;
19) puhastustooted ja -teenused;
20) aiandustooted ja haljastus.

Kasutusel on ELi KHRHde kriteeriumid, mis on tõlgitud sloveenia keelde ja kohandatud kohalikele oludele. Lisaks on osale tootegruppidele välja töötatud ka oma KHRHde kriteeriumid. On olemas KHRHde juhised ja põhjalik infoportaal, mida uuendatakse regulaarselt ja kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne). Toimub regulaarne koolitus tooterühmade kohta ja KHRHde kohta üldiselt: kohapealne koolitus, osalejate vajadustele kohandatud koolitus. Palju tegevusi on plaanitud programmi LIFE Climate Action projektis, mis algas 1.01.2019. KHRHde määruse eesmärkide täitmiseks koostasid ministeeriumid koos huvirühmadega soovitused, täpsed nõuded ja kriteeriumid. Samuti on olemas kasutajatugi, avaldatud on „Korduvad küsimused ja vastused“. KHRH rakendamine on olnud edukas, kuid seda on vaja paremini tutvustada ja hankijatele rohkem tuge pakkuda. KHRH on eelmainitud määrusega olnud 20 valdkonnas kohustuslik 2012. aastast, seega mõtlemine ja keskkonnahoidlike toodete turg on juba muutunud.

KHRHde seire toimub elektroonilise hankesüsteemi kaudu. KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi, riigipõhist või vabalt valitud keskkonnakriteeriumi. KHRH on defineeritud määruse nõuetega. KHRHde uuringuid tehakse valitsuse riigihangete aastaaruande osana.[39]

[39] vubn.de/studienergebnisse

2.18. Soome

Üks õigusakt reguleerib riigihangete üldküsimusi; tooterühmade riigihanked on reguleeritud valdkondlikes õigusaktides. KHRHde eest vastutav asutus on keskkonnaministeerium. KHRHd on lõimitud valdkondlikesse õigusaktidesse ja mitmesse strateegiasse. KHRHde tegevuskava kehtivusaeg on lõppenud, kuid uus kava on ettevalmistamisel. Rahandusministeerium ning kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused (huvigruppide organisatsioon) koordineerivad paljusid sidusrühmi hõlmava riigihangete riikliku strateegia loomist. Strateegia hakkab sisaldama ka avalike hangete jätkusuutlikkust edendavaid samme. KHRHde sihid on seatud valitsuse otsuses jätkusuutlike keskkonna- ja energialahenduste riigihangete kohta (2013), valitsuse otsuses avaliku sektori toitlustusteenuse hangete kohta (2016) ning vastutustundliku hankimise juhendis toidusoovituste ja toidu hindamiskriteeriumide kohta. KHRHde kohustust praegu üheski tooterühmas või organisatsioonis ei ole.

ELi KHRHde kriteeriumid on tõlgitud soome keelde ja kohandatud riigi oludele. KHRHde juhised on ajakohased. On olemas põhjalik infoportaal, mida regulaarselt uuendatakse. Toimuvad regulaarsed koolitused KHRHde kohta üldiselt nii kohapealsete koolitustena kui ka veebipõhiste seminaridena (õppevideod). Loodud on KEINO kompetentsikeskus (seitsme organisatsiooni võrgustik), mis toetab avaliku sektori tellijaid jätkusuutlike ja uuenduslike hangetega.

Soome esindaja hinnangul on KHRH rakendamine olnud mingil määral edukas, kuid palju on veel arenguruumi. Edu on taganud see, et KHRHd on lõimitud mitmesse strateegiasse (nt kliimamuutuse strateegia ja innovatiivsete hangete tegevuskava), ning samuti KEINO kompetentsikeskuse olemasolu.

KHRHde seire toimub küsitluste kaudu. KHRH asemel kasutatakse rohkem jätkusuutliku hanke mõistet. Jätkusuutlikuks peetakse hanget siis, kui on arvestatud vähemalt ühte jätkusuutlikkuse (keskkonnahoiu) kriteeriumi. Lisaks järgib vähese süsinikuheitega hange ringmajanduse põhimõtteid ehk need on sisuliselt ringhanked. KHRHde kohta on tehtud mitu uuringut, nt „Jätkusuutlikud hanked – praegune olukord ja arenguettepanekud“ (2017)[40], „Innovatsioonihanked – määratlus, võimalused ja mõõtmine“ (2017)[41], „Innovaatilised protseduurid biomajanduse ja puhaste lahenduste hankimiseks“ (2018)[42], „Innovatsiooni- ja jätkusuutlike hangete olukord Soomes“ (2018)[43].

2.19. Tšehhi

Riigihankeid reguleerib mitu õigusakti. KHRHde eest vastutav asutus on keskkonnaministeerium. KHRHd ei ole veel lõimitud valdkondlikesse õigusaktidesse, vaid sisalduvad mitmes strateegiadokumendis kui üks vahend jätkusuutlikkuse eesmärkide saavutamiseks. Valitsuse otsus nr 531/2017 vastutustundlike riigihangete ja avaliku sektori ostude korrast sisaldab üldist nõuet võtta arvesse sotsiaalseid ja keskkonnakaalutlusi, kuid otseselt kohustuslikuks ei ole KHRHd tehtud. KHRHde tegevuskava ei ole.

Kasutusel on ELi KHRHde kriteeriumid, mis on tõlgitud tšehhi keelde ja kohandatud kohalikele oludele. KHRHde juhised on olemas, kuid vajavad uuendamist, kasutada saab ELi KHRHde juhiseid. On olemas

[40] https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/228340/SYKEra_32_2017.pdf?sequence=4&is Allowed=y

[41] https://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=23501

[42] http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161084

[43] https://www.hankintakeino.fi/fi/julkisten-hankintojen-tila-suomessa/kestavien-ja-innovatiivisten-hankintojen-osaamisen-tila-suomessa

põhjalik infoportaal, mida regulaarselt uuendatakse. Toimuvad regulaarsed kohapealsed koolitused KHRHde kohta üldiselt. Tšehhi esindaja hinnangul KHRHd veel edukaks lugeda ei saa, kuid teadlikkus ja KHRHde arv aeglaselt kasvab.

Tšehhis katsetati keskkonnakriteeriumide kohustuslikkust kahes tootegrupis. Piloottoodeteks valiti mööbel ja kontori IT-seadmed, kuna nendes tootegruppides oli olemas küllaldane keskkonnahoidlike toodete pakkumine. KHRHde suunised, sh keskkonnakriteeriumid nimetatud tootegruppides, kuulutati valitsuse otsusega siduvaks. Valitsuse otsus siiski ei ole õigusakt, nii et keskkonnakriteeriumite järgimine ei olnud õiguslikult kohustuslik. Nende tootegruppide puhul katsetati ka elektroonilist hankesüsteemi, kuhu pidi üles panema hanked üle teatud piiri (40 000 eurot). Hankesüsteemi kaudu sooviti ka KHRHde kohta arvet pidada. Kahjuks aga süsteem ei toiminud, kuna enamik hankeid jäi alla etteseatud piiri ning nende kohta arvestust ei tekkinud. Nüüdseks on Tšehhis tekkinud mitmeid nn e-turge, mille kaudu toimub hankimine, kuid need süsteemid ei ole omavahel kooskõlas ning seetõttu ei saa neid KHRHde üle arvestuse pidamiseks kasutada. Seetõttu toimub KHRHde seire küsitluste kaudu.

KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi, riigipõhist või hankija sõnastatud keskkonnakriteeriumi.

2.20. Ungari

Kõiki riigihangete küsimusi reguleerib üks seadus. KHRHde eest vastutav asutus on riigihangete amet. KHRHd on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse. KHRHde tegevuskava on ettevalmistamisel. Kõik hankijad riigihangete seaduse mõistes peavad järgima keskkonnasõbralike ja energiatõhusate maanteesõidukite edendamise direktiivi 2009/33/EÜ nõudeid sõidukite ostmisel, muudes tootegruppides KHRH kohustust ei ole.

Kasutusel on ELi KHRHde kriteeriumid, mis on tõlgitud ungari keelde. KHRHde juhised on ajakohased. On olemas põhjalik infoportaal, mida regulaarselt uuendatakse. Toimuvad regulaarsed kohapealsed koolitused KHRHde kohta üldiselt. Samuti on olemas informatiivne veebileht, toodete ja teenuste olelusringi kulude arvutamise juhend, toimuvad konverentsid.

KHRHde seire toimub hanketeadete kaudu – lepingu sõlmimise teadetes, mis on alla ELi hanke piirmäära, peab hankija vastavale väljale märkima, kas hange oli keskkonnahoidlik või mitte. Lisaks tuleb lisada selgitus, millises menetlusetapis keskkonnakriteeriumi kasutati (tehnilises kirjelduses, hindamiskriteeriumina või lepinguklauslites). Üle ELi piirmäära hangetes keskkonnahoidlikkust praegu ei hinnata, seda hakatakse hindama uute ELi hankevormidega. KHRH ei ole seaduse tasandil täpselt määratletud, st ei ole määratletud, mis peab KHRHde puhul olema keskkonnakriteeriumite miinimumarv või tase. Hankijad ise märgivad vastavalt oma äranägemisele hanke keskkonnahoidlikkuse.

2.21. Teiste riikide keskkonnahoidlike riigihangete toetusmeetmete näited

Järgneb lühiülevaade nende ELi liikmesriikide kohta, kust küsimustikule vastuseid ei laekunud. Ülevaade on koostatud Euroopa Komisjoni ülevaate „Update on GPP Activities by Members of the GPP Advisory Group“[44] põhjal ning sisaldab ka näiteid KHRHde toetusmeetmetest riikide veebiportaalide andmetel.

[44] ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/190613_Update_GPP_Member_States.pdf

Belgias on kasutusel CO_2 vähendamise redel – töövahend ja sertifitseerimissüsteem, mida valitsusasutused saavad hangetes kasutada ehitussektori CO_2-heite vähendamiseks. Sarnane töövahend on kasutusel Hollandis juba 2009. aastast. Näiteks Vallooni ja Flandria valitsused on võtnud kohustuse katsetada CO_2-redelit kahekümnes ELi piirmäära ületavas hankes kolme aasta jooksul (september 2019 – september 2022). See peaks suunama ehitussektorit CO_2-heidet vähendama. Ehitusettevõtted, kelle CO_2 vähendamise eesmärgid on kõrgemad, saavad lepingu sõlmimisel boonust.

Luksemburgi KHRHde infoportaal[45] sisaldab tooterühmade kohta mitmesugust infot ja juhendmaterjali. KHRHde riiklikku tegevuskava ei ole kehtestatud, kuid nt Luxembourgi linn on võtnud kohustuse teha vastutustundlikke hankeid ja rakendada seejuures keskkonnakriteeriume, mis mõne toote puhul on üldisemad, mõnel tootel aga konkreetsed.[46]

Malta on riiklikus reformiprogrammis 2005–2008 riigi tasandil määranud keskkonnahoidlikud riigihanked oluliseks riigi majanduse keskkonnahoidlikumaks muutmise vahendiks. Maltal on vastu võetud teine KHRHde tegevuskava (2019–2025) [47] , mis sisaldab täiendatud KHRH kriteeriume, kohustuslikke tooterühmi ja KHRHde osakaalu tõstmise sihte 2025. aastaks. Tegevuskava ettevalmistamiseks toimusid avalikud konsultatsioonid ja riigiametnike koolitused, sh ICLEI korraldatud koolitus hankijatele. Kohustuslikud tootegrupid on aiandustooted ja-teenused, koopiapaber, tekstiil, kontori IT-seadmed ning puhastustooted ja-teenused, millele on välja töötatud keskkonnakriteeriumid. Kriteeriumid on välja töötatud veel 12 tootegrupile (transpordivahendid, mööbel, toit ja toitlustusteenused, soojuse ja elektri koostootmine, tänavavalgustus ja foorid, teedeehitus ja liiklusmärgid, mobiiltelefonid, elekter ning ehitustööd), kuid nendes tooterühmades ei ole KHRH kohustuslik. Loodud on GPP Helpdesk (gpp@gov.mt) ja infoportaal (www.gpp.gov.mt), kust saada infot ja vastuseid KHRH rakendamisel tekkivatele küsimustele.

Portugalis on vastuvõetud riiklik KHRHde strateegia 2020 (ENCPE 2020)[48], mille eesmärk on kohandada ELi KHRHde kriteeriumid. ENCPE 2020 seab riiklikele valitsusasutustele ning riiklikele äriühingutele KHRHde eesmärgid, kuid ei sätesta kohustuslikke tooterühmi. Hetkeseisuga (veebruar 2020) on kriteeriumid kohandatud neljale tootegrupile (tervisehoiu sektoris kasutatavad elektriseadmed, koopiapaber, toit ja toitlustusteenused, transport), mida kasutada on soovituslik, kuid vabatahtlik. Edaspidi kohandatakse kriteeriumid ka ülejäänud ELi tooterühmadele. Uus KHRHde infoportaal[49] sisaldab KHRHde tegevuskava järgi võetud riiklike kohustuste eesmärke ja nende täitmise ülevaateid, keskkonnakriteeriumide rakendamise juhendeid, esmatähtsaid tooterühmi jm.

Prantsusmaal on riiklik jätkusuutlike hangete tegevuskava vastu võetud 2008. aastal[50] ning see kehtib kuni 2020. aastani. Tegevuskava eesmärk on suurendada keskkonna- ja sotsiaalkriteeriumide osakaalu riigihangetes (vastavalt 6,7% ja 6,1% 2013. aasta pakkumistes), mille maksumus on üle 90 000 euro (maksudeta). Tegevuskava eesmärk on jõuda osakaaluni vastavalt 30% ja 25% kõikidest riigihangetest. Seaduses sätestatakse õiguslikud eesmärgid järgmistes valdkondades: sõidukid,

[45] oekotopten.lu

[46] vdl.lu/en/city/projects-and-commitments/environment/environmentally-responsible-purchasing

[47] https://msdec.gov.mt/en/decc/Documents/environment/gpp/2019/secondNap/gppSecondNap.pdf

[48] https://dre.pt/application/conteudo/75060358

[49] encpe.apambiente.pt/

[50] http://www.ecoresponsabilite.ecologie.gouv.fr/IMG/PNAAPD.pdf

kommunikatsioonitehnoloogia, säästvast metsamajandamisest saadud puit, mahepäritolu ja jätkusuutlikult valmistatud toit, ühiskasutatava transpordi arendamine ja riigihoonete süsinikujalajälje hindamine.

Avaliku sektori ostupoliitika üks eesmärke on vähendada globaalset metsade hävitamist. Selleks koolitatakse avaliku sektori hankijaid ja koostatakse käsiraamat, kuidas riigihangete kaudu vältida või vähendada metsade, eriti vihmametsade hävimist.

Koos Itaalia, Hispaania, Bulgaaria ja Rumeeniaga on Prantsusmaa partner Interreg Euroopa programmi projektis „Green Public Procurement and Sustainability Tools for Resource Efficiency Mainstreaming“[51] (2018–2022), et toetada ressursitõhususe eesmärkide sidumist riigihangetega ja innovatiivsete toodete-teenuste turule jõudmist.

Rumeenias on vastu võetud KHRHde edendamiseks seadus (69/2016) ja koostatud vastav juhendmaterjal (2018), kuid riigiasutustele ei ole KHRH kohustuslik. KHRHde tegevuskava on ettevalmistamisel.

Taanis loodi 2006 aastal nn KHRHde partnerlus[52], mis sisuliselt on koostöö eesrindlike omavalitsuste, piirkondade ja muude avalike organisatsioonide vahel, kes on pühendunud koos teiste organisatsioonidega täiendavate jõupingutuste tegemisele, et vähendada hangete keskkonnamõju ja juhtida turgu keskkonnahoiu suunas. Taani KHRHde partnerluse asutasid Taani Keskkonnaministeerium ja Taani kolm suurimat omavalitsust (Kopenhaagen, Aarhus ja Odense). Hiljem on partnerlusega liitunud veel üheksa omavalitsust, kaks piirkonda ja veeettevõte. Nüüdseks tehakse partnerluse kaudu ligikaudu 20% Taani riigihangetest.

Taanis on loomisel vastutustundliku hankija veebiportaal, mis sisaldab juhendmaterjali nii keskkonna- kui ka sotsiaalsete ja eetiliste kaalutluste lisamiseks hangetesse.[53] Käimas on transpordi, ehitamise ja hoonestamise hankekriteeriumide ülevaatamine. Leping on sõlmitud keskkonnahoidlike ja/või ringhangete keskkonna- ning finantsmõju analüüsimiseks. Arendatakse vahendeid toodete kogumaksumuse hindamiseks (*TCO tools*) ja korraldatakse hankijatele seminare, et välja selgitada, millistes tooterühmades on selliste töövahendite järele suurim vajadus.

[51] interregeurope.eu/gpp-stream/

[52] https://ansvarligeindkob.dk/partnerskab/om-partnerskabet/

[53] csr-indkob.dk

3. Õiguslik analüüs

3.1. Keskkonnahoidliku riigihanke õiguslik alus

Riigihankes keskkonnahoidlike aspektidega arvestamise õiguslik alus on sätestatud riigihangete seaduses (edaspidi RHS[54]). RHSi § 2 lg-s 2 on sätestatud, et riigihangete planeerimisel ja korraldamisel arvestatakse ka keskkonnasäästlike lahendustega. Lisaks on RHSis eraldi nimetatud võimalust arvestada keskkonnahoidlike aspektidega riigihanke alusdokumentides (§ 77 lg 4), hindamiskriteeriumides (§ 85) ja tehnilises kirjelduses (§ 87). Hetkel ei ole RHSis kehtestatud kohustuslikku keskkonnahoidlike kriteeriumide rakendamist hankemenetlustes. Erandiks on RHSi § 77 lg 6, mis näeb ette, et kui hankelepingu esemeks on maanteesõiduk, peavad riigihanke alusdokumendid sisaldama tingimusi, mis arvestavad maanteesõiduki energia- ja keskkonnamõjudega. [55] Keskkonnahoidlikke tingimusi saab kasutada kõikides riigihanke etappides – need saab lisada kvalifitseerimistingimustesse, vastavustingimustesse (sh hankelepingu eseme tehnilisse kirjeldusse), hindamiskriteeriumidesse ning hankelepingu tingimustesse.

KHRHde analüüsi osaks on juriidiline analüüs, mis käsitleb RHSi (kehtiv alates 01.09.2017) nõudeid ja KHRH rakendamisel kerkinud kitsaskohti. Juriidilise analüüsi eesmärk on julgustada ja juhendada hankijaid riigihangetes keskkonnahoidlikke aspekte kasutama ning anda hankijatele õiguslike riskide hindamiseks vajalik ülevaade Eesti vaidlustuspraktikast. Samuti annab analüüs ülevaate RHSi muutunud nõuete kohta, võrreldes varem kehtinud seadusega (analüüsi ptk 3.2**Error! Reference source not found.**). Analüüsi r aames käsitletakse keskkonnahoidlike tingimuste kasutamist erinevates riigihanke etappides (analüüsi ptk 3.3) ning hankepraktikas küsimusi tekitanud samaväärsuse nõude kohaldamist KHRH kontekstis (analüüsi ptk 3.4).

Juriidilise analüüsi aluseks on võetud asjakohased siseriiklikud ja ELi õigusaktid ning riigihangete vaidlustuskomisjoni ja halduskohtu riigihankealane vaidluspraktika.[56]

3.2. Riigihangete seaduse nõuded

Eelmise RHS (kehtis 01.05.2007 kuni 31.08.2017[57]) kohaselt oli riigihanke tingimuste kujundamisel võimalik arvestada keskkonnahoidlike aspektidega. Eelmise RHSi § 3 p 6 sätestas, et võimaluse korral peab hankija eelistama keskkonnasäästlikke lahendusi. Eelmine RHS andis samuti võimaluse arvestada keskkonnahoidlike aspektidega hindamiskriteeriumides, võttes majanduslikult soodsaima pakkumuse hindamisel arvesse keskkonda mõjutavaid omadusi (eelmise RHSi § 31 lg 4). Keskkonnahoidlikke kriteeriume sai sätestada ka tehnilises kirjelduses (eelmise RHSi § 32 lg 2 ja § 33 lg 3) ning

[54] Riigihangete seadus, RT I, 01.07.2017, 1. Kättesaadav: https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019145?leiaKehtiv

[55] Kohustus sätestati RHSi 01.07.2010 jõustunud redaktsioonis, et viia RHS kooskõlla ELi direktiiviga 2009/33/EÜ

[56] Advokaadibüroo on riigihangete registris teostanud otsingut järgmiselt: detailsest otsingust on valitud hanke lisaandmete lahtrist variant „kasutusel on keskkonnahoidlikud aspektid“. Selliselt valitud otsing annab 23.01.2020 seisuga tulemuseks 390 hanget. Neist on vaidlustatud 19 hanget (riigihangete registris on see tuvastatud nii, et otsingutulemusi on kitsendatud „vaidlustatud“ hangetele). Kohtupraktika otsingu puhul on kasutatud märksõnu „keskkonnahoidlik aspekt“ ja „keskkonnahoidlik“

[57] Riigihangete seadus, RT I 2007, 15, 76. Kättesaadav: https://www.riigiteataja.ee/akt/12791579

kvalifitseerimistingimustes, küsides ehitustööde või teenuste hankelepingu puhul otstarbekuse korral keskkonnajuhtimise meetmete nimekirja ja tehnilist pädevust (eelmise RHSi § 41 lg 1 p 6).

Eelmine RHS sisaldas tingimusi, mis täpsustasid hankija kohustusi maanteesõidukite hankimisel. 01.07.2010 jõustunud eelmise RHSi redaktsiooni lisati § 31 lg 2^1 järgmises sõnastuses: „Kui hankelepingu esemeks on maanteesõidukid, peab hankedokument sisaldama tingimusi, mis arvestavad sõiduki kogu kasutusiga hõlmavate energia- ja keskkonnamõjudega." Lisatud säte viis RHSi kooskõlla ELi direktiiviga 2009/33/EÜ keskkonnasõbralike ja energiatõhusate maanteesõidukite edendamise kohta.

Eelmise RHSi alusel oli vaidlustuspraktika napp ning puuduvad kaalukad riigihangete vaidlustuskomisjoni ja halduskohtu lahendid, mis käsitleksid kitsalt KHRH temaatikat. Eelmise RHSi alusel jõudis riigihangete vaidlustuskomisjoni (edaspidi VAKO) vaidlustus, kus hankija oli RHSi § 3 p-le 6 tuginedes sätestanud, et hangitav toode peab olema töödeldud ja tarnitud 200 km raadiuses lõplikust asukohast, kuhu toode jõudma pidi. Sellises olukorras leidis VAKO, et keskkonnasäästlikkus pole piisav põhjendus nimetatud tingimuse seadmiseks, kuna see ei võta arvesse muid näitajaid, mis samuti mõjutavad toote keskkonnasäästlikkust. Lisaks leidis VAKO, et keskkonnakaitsenõuete kasutamisel peab hankija kõigepealt välja selgitama kõikide hankega hõlmatud toodete ja teenuste peamised keskkonnamõjud ning seejärel kavandama neid mõjusid käsitlevad hanketingimused, kusjuures hindamiskriteeriumid peavad vastavuse kontrollimiseks olema selgelt määratletud.[58] Täpsemalt on keskkonnahoidlike aspektide kasutamist riigihanke erinevates etappides käsitletud analüüsi ptk-s 3.3.

14.06.2017 võeti vastu uus RHS, mille üks eesmärk oli harmoniseerida Eesti siseriiklikku õigust ELi uute direktiividega 2014/23/EL, 2014/24/EL ja 2014/25/EL.[59] Uued ELi direktiivid võimaldavad riigihankemenetluses varasemast enam rakendada horisontaalseid eesmärke, sh keskkonnasäästlikkuse põhimõtet. Lähtudes uutest direktiividest, sätestab kehtiv, 01.09.2017 jõustunud RHS keskkonnahoidlikkuse eraldiseisva riigihankemenetluse eesmärgina (§ 2 lg 2)[60]. Muudatusena on kehtivasse RHSi lisatud, et riigihanke alusdokumentides peab sisalduma teave kõigi tulevase hankelepingu tingimuste kohta, mis võivad hõlmata mh keskkonnaalaseid asjaolusid (§ 77 lg 4 p 4). Sätestatud on kohustuslik riigihankemenetlusest kõrvaldamise alus, mis ei luba hankelepingut sõlmida pakkujatega, kellel on keskkonnatasu maksuvõlg (RHS § 95 lg 1 p 4). Hankija võib kõrvaldada pakkuja, kes on rikkunud õigusaktidest või kollektiivlepingust tulenevaid keskkonnaõiguse valdkonnas kohaldatavaid kohustusi (RHS § 95 lg 4 p 2). Lisaks on hankijal kohustus pakkumus tagasi lükata, kui hankija on teinud kindlaks, et põhjendamatult madal maksumus või kavandatud kulu tuleneb kohustuslike keskkonnaõiguse sätete täitmatajätmisest (RHS § 115 lg 9).

Üks peamine horisontaalsete eesmärkide rakendamise vahend on direktiivi 2014/24/EL põhjenduste p 89 jj kohaselt just pakkumuste hindamise kriteeriumide mõiste (vt täpsemalt analüüsi ptk 3.3.5). Lähtudes direktiivist, sätestab RHSi § 85 lg 1, et hankeleping tuleb sõlmida majanduslikult soodsaima pakkumuse

[58] VAKO 26.06.2015, 127-15/163465, p 10.4

[59] Vt ka seletuskirja riigihangete seaduse eelnõu juurde, lk 13. Kättesaadav: https://m.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/d8709d7d-cf5c-45c6-8576-1b7e86c80a8a/Riigihangete%20seadus

[60] Vastavalt seletuskirjale kaotati §-st 3 säte, mis käsitles riigihanke korraldamise üldpõhimõtteid: „Võimaluse korral peab hankija eelistama keskkonnasäästlikke lahendusi." Lisati § 2 lg 2, mis käsitleb seaduse eesmärke, konkreetselt säte „Riigihangete planeerimisel ja korraldamisel arvestatakse sotsiaalsete kaalutluste, innovatsiooni rakendamise ning keskkonnasäästlike lahendustega", sest keskkonnasäästlikkusega arvestamine on eesmärgi tasand

alusel. Majanduslikult soodsaima pakkumuse väljaselgitamisel võib hankija arvesse võtta mh ka keskkonnaalaseid kriteeriume või olelusringi kulusid, mis võivad samuti hõlmata keskkonnalaseid välismõjusid (RHSi § 85 lg 3 ja § 86 lg 2 p 2). Uue regulatsiooni kohaselt võib hankija hankelepingu hinna või kulu suuruse riigihanke alusdokumentides kindlaks määrata ja hinnata pakkumusi üksnes kvalitatiivsete, keskkonnaalaste või sotsiaalsete kriteeriumide alusel (RHS § 85 lg 7).

Kehtiva RHSi regulatsioon ei ole toonud kaasa märkimisväärset vaidlustus- ja kohtupraktikat, mis puudutaks keskkonnahoidlike aspektide kasutamist riigihankes (vt täpsemalt ptk 3.3). Arvestades RHSis tehtud muudatusi ning vaidlustus- ja kohtupraktika vähesust, ei saa KHRH vähese rakendamise põhjuseks pidada õigusliku regulatsiooni lünkasid. Õiguslik regulatsioon võimaldab korraldada KHRHsid ning kasutada keskkonnahoidlikke aspekte igas hankemenetluse etapis. Seda toetavad Keskkonnaministeeriumis 08.01.2020 toimunud ümarlaual kõlanud hankijate seisukohad, kus viidati eeskätt vähesele teadlikkusele ning piiratud ressurssidele, mis pärsivad kehtiva RHSi võimaluste kasutamist. KHRHde korraldamine eeldab eeltööd hangitava toote või teenuse ning turul pakutava tundmaõppimiseks ning seega suuremat hankemenetluse aja- ja ressursikulu.

Lisaks tuleb silmas pidada, et nii eelmise kui ka hetkel kehtiva RHSi regulatsiooni all pole antud KHRH legaaldefinitsiooni. Seaduses ei ole määratletud, mis on keskkonnahoidlik riigihange, ning puuduvad selged kriteeriumid hanke tingimustesse lisatud keskkonnahoidlike aspektide hindamiseks. Hankija määratleb RHSi alusel, mida ta peab keskkonnahoidlikuks kriteeriumiks, ja langetab ise otsuse, kas määratleda hange riigihangete registris keskkonnahoidlikuna.

3.3. Keskkonnahoidlike tingimuste kasutamine erinevates riigihanke etappides

3.3.1. Sissejuhatus

Keskkonnahoidlikke tingimusi võib rakendada nii hankelepingu eseme kui ka hankes osaleva isiku suhtes. Hankijal on vabadus määratleda ise hanke ese, järgides oma tegevuses seadust.[61] Projekti raames korraldatud intervjuud ja ümarlauad kinnitasid hüpoteesi, et üheks keskkonnahoidlike tingimuste kohaldamist pidurdavaks asjaoluks on hankijate soov vähendada hanke vaidlustamise riski. Valdkondlikult välja töötatud ning kohalikke olusid ja turutingimusi arvestavad keskkonnahoidlikud tingimused leevendavad hankija koormust tingimuste rakendamise põhjendamisel. Teisalt vähendavad sellised tingimused võimalike pakkujate riski, et hankija kehtestab ebaproportsionaalselt koormavad, konkurentsi efektiivset ärakasutamist välistavad või turuosalisi ebavõrdselt kohtlevad tingimused. Tuleb arvestada, et pakkujatele on tagatud kohtulik kaitse võimalike meelevaldsete hanketingimuste eest.[62]

3.3.2. Kvalifitseerimistingimused

Riigihankes kasutatav keskkonnahoidlik aspekt ei pea tingimata olema seatud vaid hangitavale tootele või teenusele ja võib hoopis puudutada hankes osalevat isikut, juhul kui tingimus teenib hankelepingu

[61] Riigikohtu halduskolleegiumi otsus 16.11.2011, 3-3-1-65-11, p 26; VAKO 19.12.2014, 294-14/156643, p 8
[62] Riigikohtu halduskolleegiumi otsus 15.01.2015, 3-3-1-68-14, p 12. See tähendab, et olenemata kehtestatud kriteeriumist, jääb pakkujale alati õigus hanketingimusi vaidlustada, kui ta leiab, et tema õigusi on riivatud

eesmärki. Vastavalt RHSi § 98 lg 1 esimesele lausele võib hankija kontrollida pakkuja sobivust tegeleda hankelepingu täitmiseks vajaliku kutsetööga ja kehtestada kvalifitseerimistingimused pakkuja majanduslikule ja finantsseisundile ning tehnilisele ja kutsealasele pädevusele. Näiteks võib hankija kvalifitseerimistingimustes määrata, et pakkuja rakendab teatud keskkonnajuhtimise meetmeid (RHSi § 101 lg 1 p 7). Kui seda, millist liiki ja millistele tunnustele vastavat kaupa või teenust soetada, otsustab hankija omal äranägemisel ise (eeldusel, et hankija kehtestatavad kriteeriumid on asjakohased ning kooskõlas läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõttega), siis pakkuja majandusliku ja finantsseisundi ning tehnilise ja kutsealase pädevuse hindamisega seoses on seadusandja RHSi §-des 99 kuni 101 piiritlenud, milliste andmete ja dokumentide esitamist võib hankija nõuda.[63]

Jälgida tuleb, et pakkuja kvalitatiivse valiku tingimustes ei seataks tingimusi hoopis hankelepingu esemele. Näiteks kehtestas hankija hankepassis nõude, et teenuse osutamiseks pakutava lennuki tootmisaasta peab olema 2000 või uuem, ning põhjendas seda hilisemas vaidlustusmenetluses mh sellega, et teenuse osutamiseks kasutatava lennuki vanusele piirangu seadmine aitab toetada keskkonnahoidu. VAKO leidis, et sellisel üldsõnalisel põhjendusel ei saa nimetatud tingimust hankepassi seada. Täpsemalt, sellised kaalutlused võiksid kõne alla tulla näiteks pakkumuse vastavustingimuste, pakkumuste hindamise kriteeriumide või hankelepingu tingimuste puhul, ent mitte kvalifitseerimise tingimuste puhul olukorras, kus hangitav teenus ei nõua teatud kindlale vanusepiirangule vastava lennuki kasutamist ning riigihanke alusdokumentides puuduvad mis tahes nõuded lennuki välismürale, CO_2-emissioonile jne. VAKO järelduste kohaselt puudusid tingimused, mis toetaksid hankija väidet, et kvalifitseerimise tingimuse abil on tarvis veenduda pakkuja suutlikkuses osutada keskkonnahoidlikku lennuteenust.[64] Viidatud näide kinnitab vajadust hankemenetluse ettevalmistamisel läbi mõelda, millist eesmärki teatud keskkonnahoidliku tingimuse sätestamisega saavutada soovitakse.

Siinkohal on asjakohane anda üldine soovitus, et kui hankija kaalub kehtestada pakkuja kvalitatiivse valiku juures keskkonnahoidlikku kriteeriumi, tasuks kontrollida, kas ka hankeleping ise taotleb asjakohast keskkonnahoiu eesmärki. RHSi § 98 lg 1 teine lause sätestab, et kvalifitseerimise tingimused peavad vastama hankelepingu esemeks olevate asjade, teenuste või ehitustööde olemusele, kogusele ja otstarbele ning olema nendega proportsionaalsed. Kui hankelepingu eseme ja kvalifitseerimise tingimuse vahel puudub seos, siis suure tõenäosusega ei vasta selline kvalifitseerimistingimus viidatud nõudele.

KHRH puhul on kvalifitseerimistingimusena edukalt rakendatav nõue sertifitseeritud keskkonnajuhtimissüsteemi olemasolu kohta.[65] Keskkonnajuhtimissüsteem on osa organisatsiooni juhtimissüsteemist, mis kujutab endast organisatsiooni tegevusest tuleneva keskkonnamõju kontrollimist, vähendamist ja ennetamist ning seeläbi konkurentsivõime parandamist.[66] Keskkonnahoidliku tingimusena saab hankija sätestada, et pakkujal peab olema Euroopa keskkonnajuhtimis- ja keskkonnaauditeerimissüsteemi ehk EMAS-määrusele või ISO 14001 keskkonnajuhtimise standardile vastav või samaväärne keskkonnajuhtimissüsteem.

Keskkonnahoidlike tingimuste kohaldamine ei välista hankija kohustust järgida riigihanke korraldamise üldpõhimõtteid (RHSi § 3). Hankija peab tagama riigihanke korraldamise läbipaistvalt, kontrollitavalt ja

[63] Riigikohtu halduskolleegiumi otsus 16.11.2011, 3-3-1-65-11, p 26
[64] VAKO 26.11.2019, 174-19/213197, p 16
[65] Näiteks riigihankes viitenumbriga 212807; keskkonnajuhtimissüsteemi ISO 14001 või samaväärse olemasolu nõue
[66] Keskkonnaministeeriumi koduleht. Kättesaadav: https://www.envir.ee/et/keskkonnajuhtimissusteemid

proportsionaalselt ning on kogu hankemenetluse vältel seotud põhjendamiskohustusega. Samaväärselt ei muuda keskkonnahoidlike tingimuste kohaldamine menetlusosaliste tõendamiskoormist, sh pakkuja kohustust tõendada kvalifikatsiooni või selgitada kvalifikatsiooni hankija nõudmisel (RHSi § 46 lg 4). Kui pakkuja vastab kõikidele kvalifitseerimistingimustele (sh keskkonnahoidlikele tingimustele), piisab otsust sisaldavas dokumendis või sellele lisatud dokumendis üksnes fakti konstateerimisest, et pakkuja või taotleja vastab kvalifitseerimise tingimustele.[67]

3.3.3. Vastavustingimused

Tehnilise kirjelduse ja muude vastavustingimuste kaudu määrab hankija kindlaks hankelepingu eseme ja pakkumuse miinimumnõuded. Kui pakkumus nendele nõuetele ei vasta, lükkab hankija pakkumuse tagasi (RHSi § 114 lg 2). Seega olukorras, kus hankija soovib, et hangitav toode või teenus vastaks tingimata teatud keskkonnahoidlikele nõuetele, tuleb need sätestada vastavustingimustes või tehnilises kirjelduses.

Keskkonnahoidlike aspektide sätestamine vastavustingimustes või tehnilises kirjelduses eeldab selliste tingimuste ettevalmistamist, millele vastavust hankija suudab kontrollida. Kehtestatud tingimused peavad vastama RHSi üldpõhimõtetele, mh tagama piisava konkurentsi. Hankija saab tugineda valdkonnas ette valmistatud kriteeriumitele, sh põhjendada oma kriteeriumide sõnastamist, tuginedes ELi KHRHde kriteeriumidele ja riigihangete registris kättesaadavaks tehtavatele Eesti jaoks kohandatud kriteeriumidele. Tegemist on eriala asjatundjate välja töötatud kriteeriumidega, mille puhul on välja toodud ka võimalused, kuidas kriteeriumidele vastavust kontrollida.

Riigihangete vaidlustus- ja kohtupraktika kohaselt ei ole hankelepingu ese pakkujate ette kirjutada, vaid hankijal on lai kaalutlusruum hankelepingu ese ise määrata: *„[…] eeskätt hankijal on õigus otsustada, millist kaupa või teenust ta hankida soovib. Hankija ei pea tingimata hanketingimusi sätestama selliselt, et pakkuda võiks kõiki hankija eesmärgi täitmiseks objektiivselt sobivaid kaupu. Samuti ei pea hankija end koormama kohustusega selgitada välja kõiksugu miinimumparameetreid, millele vastav kaup eesmärgi saavutamiseks objektiivselt sobiv on, vaid võib hanke eseme piiritleda parameetritega, mille osas on hankijal kindel usaldus, et nendele vastav kaup talle sobib. Hankija vabadust hanke eseme tehnilisel kirjeldamisel piirab eeskätt […] kohustus kohelda kõiki pakkujaid võrdselt ning keeld tekitada objektiivselt põhjendamatuid takistusi riigihangete avamisel konkurentsile. Selle sätte esimene pool – kohustus kohelda kõiki võrdselt, ei tähenda seda, et kõik peaksid saama pakkuda kaupa, mis nende enda hinnangul või nende enda läbi viidud uuringute tulemuste põhjal hankija eesmärgi valguses sobiv on. Samuti ei tähenda eelnimetatud keeld seda, et hankija peaks hanke eseme piiritlema üksnes teatud objektiivsest funktsionaalsusest lähtudes.”*[68]

Näiteks ei pea hankijale sobima mis tahes lauaarvuti, vaid võimalik on vastavustingimustes sätestada, et üheski pakutud lauaarvutis ja monitoris kasutatavas patareis või akus ei tohi kasutada pliid, kaadmiumi ega elavhõbedat.[69] Mööbli tootegrupi riigihangete registris ette antud kriteeriumidest on kasutatud ka näiteks vastavustingimust, et pinnakatteks kasutatavad tooted ei tohi sisaldada ftalaate, mis vastavad kasutamise ajal direktiivi 67/548/EMÜ ja selle muudatuste kohaselt riskilausete R60, R61, R62 (või nende ühendlausete) alla liigitamise kriteeriumidele või Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 16.12.2008 määruse nr 1272/2008/EÜ ohulausete H360FD või H361f kriteeriumidele. Pakkujatel oli antud riigihankel kohustus

[67] VAKO 29.06.2016, 132-16/173937, p 15
[68] Tallinna Halduskohtu otsus 21.06.2016, 3-16-1094, p-d 15-17
[69] Riigihanke viitenumber 215661

esitada iga mööblis sisalduva materjali (puit, plast, metall) korral kasutatud pinnakatteainete loetelu ning nende ohutuskaardid või samaväärsed dokumendid (vt samaväärsuse tõendamise kohta analüüsi ptk 3.4), mis tõendavad vastavust eelnimetatud kriteeriumidele.[70] Hankijal peab olema valmisolek kontrollida nõutud tingimustele vastavust.

3.3.4. Hankelepingu tingimused

Keskkonnahoidlike tingimuste sätestamine hankelepingus tagab hankijale võimaluse nõuda ja kontrollida vastavustingimustes ja tehnilises kirjelduses sätestatud nõuete täitmist pärast hankemenetluse lõppemist lepingu täitmise etapis. Praktikas sisaldub hankelepingutes ka selliseid hankelepingu eset puudutavaid nõudeid, mida tehnilises kirjelduses või vastavustingimustes reguleeritud ei ole. Seega on oluline arvestada, et keskkonnasäästlikke aspekte puudutavad hankelepingu tingimused peavad olemuslikult seostuma hanke esemega ning need tuleb avaldada riigihangete alusdokumentide hulgas.[71]

Hankija võib osasid keskkonnahoidlikke vastavus- või tehnilise kirjelduse tingimusi ka hankelepingus dubleerida. Näiteks on hankija vastavustingimustes nõudnud, et töövõtja täidaks RMK keskkonnanõudeid metsatöödel, ning ühtlasi on hankija lisanud hankelepingusse tingimuse, et töövõtja on tööde teostamisel kohustatud järgima RMK keskkonnanõudeid.[72] Samuti on võimalik hankelepingus sätestada sanktsioone keskkonnahoidlike tingimuste rikkumise puhuks. Hankelepingutele kohalduvad ka üldised võlaõiguse sätted ning nende rikkumise korral saab hankija kasutada ka võlaõiguslikke õiguskaitsevahendeid.

3.3.5. Pakkumuse hindamise kriteeriumid

Vastavalt RHSi § 117 lg 1 teisele lausele tunnistab hankija põhjendatud kirjaliku otsusega edukaks pakkumuste hindamise kriteeriumide kohaselt majanduslikult soodsaima pakkumuse. Hankija saab majanduslikult soodsaima pakkumuse väljaselgitamiseks kas kasutada hindamiskriteeriumina üksnes pakkumuse hinda (RHSi § 85 lg 4) või parimat hinna ja kvaliteedi suhet, mis hõlmab lisaks pakkumuse hinnale ka muid hankelepingu esemega seotud kriteeriume (RHSi § 85 lg 3).[73] Avaliku sektori hankija seisukohast majanduslikult soodsaim pakkumus tehakse kindlaks hinna või kulu alusel, kasutades kulutõhususe põhimõtet, näiteks olelusringi kulude alusel.

Keskkonnahoidlike aspektide kasutamine hindamiskriteeriumide etapis eeldab kvalitatiivset hindamist, st ainsaks pakkumuse hindamise kriteeriumiks ei ole toote või teenuse hind ja hankija saab arvestada ka keskkonnahoidlike aspektidega. Näiteks saab sõiduautode hankimisel hindamiskriteeriumina sätestada, et madalaima CO_2-emissiooni väärtusega g/km kohta esitatud pakkumus saab maksimaalse arvu punkte ja teised pakkumused saavad punkte proportsionaalselt vähem.[74] Hindamiskriteeriumina on praktikas kasutatud ka näiteks paigaldatud kunstmurukatte hilisema ümbertöötlemise või taaspaigaldamise aega kuudes (maksimaalselt 24 kuud väljakult eemaldamisest).[75]

[70] Riigihanke viitenumber 210648

[71] Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne. Simovart, Parind, lk 46

[72] Riigihanke viitenumber 216687

[73] Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne. Simovart, Parind, lk 476

[74] Riigihanke viitenumber 213274

[75] Riigihanke viitenumber 213895

Üks vahend hindamiskriteeriumides keskkonnahoidlike tingimuste rakendamisel on olelusringi kulude hindamine. Tuleb siiski arvestada, et olelusringi kulud võivad sõltuvalt hanketingimustest käsitleda selliseid toote, teenuse või ehitustöö olelusringi jooksul tekkivaid kulusid, millel puudub otsene seos keskkonnahoidlike tingimustega (nagu hoolduskulu[76]). Keskkonnaga seotud toote, teenuse või ehitustöö olelusringi kulusid saab kaaluda eeskätt eeldusel, et neid on võimalik rahaliselt hinnata ja kindlaks teha. Olelusringi kuludele tuginemise eelduseks on hankedokumentides nõutavate andmete sätestamine ning olelusringi kulude kindlaksmääramiseks kasutatava meetodi kirjeldamine.[77]

Rahandusministeeriumi riigihangete valdkonna 2018. aasta ülevaatest nähtub, et kvalitatiivset hindamist kasutatakse vähe – 2018. aastal alustatud hangetest on hindamisel 76%-l juhtudest lähtutud üksnes madalaimast hinnast. Peamiselt peljatakse kvalitatiivse hindamise puhul selle subjektiivsust ja seega ka vaidlustusohtu. Kvalitatiivse hindamise puhul on hankijal küll suurem põhjendamiskohustus, kuid samas võimaldab see rohkem arvestada keskkonnaeesmärkidega ning hankida lõppkokkuvõttes parema hinna ja kvaliteedi suhtega toode või teenus.

Kvalitatiivne hindamine täidab eesmärgi ainult juhul, kui hindepunktide omistamise alused ning optimaalse pakkumuse koostamise põhimõtted on pakkujale arusaadavad. Sätestatud hindamiskriteeriumite põhjal tehtud hankija otsus peab olema põhjendatud ning sisaldama asjaolusid, mille alusel on hankija tunnistanud pakkumuse edukaks.[78] Näiteks peab peale punktijärjestuse avaldamise hankija avaldama pakkujatele ka põhjendused, miks neile hindamiskriteeriumide alusel teatud arv punkte omistati. Vastasel juhul ei ole edukaks tunnistamise otsus läbipaistev ega kontrollitav.[79]

Vaatamata märkimisväärsele põhjendamiskohustusele, on praktikas probleeme tekkinud eeskätt olukorras, kus hankija otsuses puuduvad mis tahes põhjendused hindamise kohta ega ole ka viidatud ühelegi dokumendile, mis sisaldaks vastavaid põhjendusi. [80] Seevastu ei riku hankija põhjendamiskohustust, kui on otsuses esitanud hindepunktid koos nende andmise põhjendustega. Lisaks olukorras, kus pakkujate esitatud kontseptsioonide hindamine sisaldab olulisel määral subjektiivseid elemente, on hankijal ulatuslik kaalutlusõigus asjaoludes, mida võtta arvesse pakkumusele punktide andmisel.[81] Seega ei peaks pelgama kasutada kvalitatiivset hindamist olukorras, kus hankija väärtustab kõige odavama hinna kõrval ka muid toote või teenuse kvaliteeti näitavaid omadusi, näiteks keskkonnahoidlikkust.

Hindamiskriteeriumides keskkonnahoidlike aspektide kasutamise eeliseks on, et see võimaldab n-ö premeerida pakkujat, kes pakub keskkonnahoidlikumat toodet või teenust. Seejuures piirab see vähem konkurentsi kui näiteks vastavustingimustes rangete keskkonnahoidlike nõuete seadmine, kuna võimaldab riigihankes osaleda suuremal hulgal pakkujatel. Samas kui on soov sätestada hankelepingu esemele teatatud keskkonnahoidlikud miinimumnõuded, tuleb need kehtestada vastavustingimustes või

[76] Näitena olid sellised olelusringi kulud vaidlusalused haldusasjas 3-19-1523
[77] Riigihangete direktiiv 2014/24/EL, art 68 ja RHS § 86
[78] Riigikohtu halduskolleegiumi otsus 28.11.2012, 3-3-1-45-12, p 29
[79] Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne; Simovart, Parind, lk 768 ja VAKO 27.07.2018, 140-18/197708, p-d 23-28
[80] VAKO 12.02.2019, 8-19/203288, p 9
[81] VAKO 15.01.2019, 262-18/201709. p 10

tehnilises kirjelduses. Sellisel juhul saavad hankemenetluses osaleda vaid sellised pakkujad, kes nimetatud miinimumnõuded täidavad.

3.4. Samaväärsuse nõue

Keskkonnahoidliku aspekti kasutamine riigihankes on tihedalt seotud hankemenetluse üldisema samaväärsuse tuvastamise nõudega. Nimelt peab hankija olukorras, kus ta nõuab pakkujalt teatud konkreetse dokumendi, sertifikaadi või tõendi olemasolu, aktsepteerima ka sellega samaväärset dokumenti, sertifikaati või tõendit. RHSis on vastav kohustus sätestatud § 88 lg-s 3 ja 6, § 101 lg-s 7 ja 8 ja § 114 lg-s 5, 6 ja 7; direktiivis 2014/24/EL on vastav nõue sätestatud art 42 lg 3 p-s b, lg-s 4 ja 5, art 43 lg-s 1, art 44 lg-s 1 ja art 62 lg-s 1 ja 2.

Praktikas on probleeme tekitanud samaväärsuse tuvastamine, sest hankijatel on keeruline kontrollida, kas pakkuja esitatud dokument, sertifikaat või tõend on nõutuga samaväärne. Samas on tegemist kontrollikohustusega, mille täitmisest hankija võrdse kohtlemise ja konkurentsi soodustamise põhimõtte tagamiseks loobuda ei saa.

Hankija peab konkreetsele dokumendile, sertifikaadile või tõendile viidates lisama märke „või sellega samaväärne“. Juhul kui hankija ei ole näiteks tehnilises kirjelduses lisanud märget „või sellega samaväärne“, on hankijal siiski keelatud vastavalt RHSi § 114 lg 3 pakkumus automaatselt tagasi lükata, kui pakutud lahendused on tehnilises kirjelduses esitatud nõuetega kooskõlas. Kohtupraktikas on siiski peetud võimalikuks, et hankija on märkest „või sellega samaväärne“ loobudes eeldanud hankedokumentatsioonis kirjas oleva konkreetse tootja konkreetse toote pakkumist. Täpsemalt on kohus leidnud, et olukorras *„[…] kus osade seadmete ja ehitusmaterjalide juures oli hankedokumentatsioonis otsesõnu kirjas nende asendamise võimalus ja osade puhul see puudus, võis mõistlik pakkuja eeldada, et mingil põhjusel vajab hankija toodete puhul, kus märge „või sellega samaväärne“ puudus, justnimelt hankedokumentatsioonis kirjas konkreetse tootja konkreetset toodet*.“ [82]

Samaväärsust tuleb tõendada pakkujal endal ning seda juba koos pakkumusega. Riigihangete alusdokumentides olev nõue esitada samaväärsust tõendav dokument alles pärast hankelepingu sõlmimist eseme tarnega eeltoodud tingimust ei täida.[83] Kui pakutaval tootel või teenusel on nõutud sertifikaat, eeldatakse automaatselt pakkumuse vastavust. Sertifikaadi puudumisel võib pakkuja tõendada teenuse või toote vastavust mis tahes hankijale vastuvõetaval viisil asjakohaste tõendite abil. Riigihangete alusdokumentides ei või määrata ammendavat nimekirja dokumentidest, mida hankija loeb standardile vastavuse tõendamisel asjakohasteks tõenditeks, v.a kui selleks esineb selge objektiivne vajadus.[84]

Hankijal on kaalutlusõigus nende vahendite kindlaksmääramisel, mida pakkujad võivad pakkumuste samaväärsuse tõendamiseks kasutada. Seda kaalutlusõigust tuleb kasutada nii, et hankija tunnustatud tõendusvahendid võimaldavad tal temale esitatud pakkumusi tegelikult hinnata ega lähe selleks vajalikust

[82] Tallinna Ringkonnakohtu otsus 03.10.2018, 3-17-982, p 16
[83] Euroopa Kohtu otsus 12.07.2018, C-14/17, p 27
[84] Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne. Simovart, Parind, lk 515

kaugemale, vältides samas, et need vahendid ei püstitaks alusetuid tõkkeid riigihangete avamisel konkurentsile.[85]

Näiteks on õiguspärane kehtestada nõue, et pakutav „samaväärne“ toode vastab teatud seaduses sätestatud standardile. Sellise kriteeriumi hanketingimustes sätestamine ei ole õigusvastane, sest „samaväärne“ tähendab juba semantiliselt, et võrdlustoode ei tohi olla n-ö etalontootest millegi poolest kehvem. Samaväärsust ei ole õige sisustada viisil, mis võimaldaks sisuliselt sundida hankijat leppima seaduses sätestatud standardist madalama standardiga toote või teenusega.[86]

Samaväärse standardi või märgise aktsepteerimisel peab hankija olema eelnevalt enda jaoks selgeks teinud, millised näitajad samaväärsete pakutavate toodete puhul peavad olema samased.[87] Siiski näiteks olukorras, kus hankija kehtestas vastavustingimustes nõude, et pakutaval tootel peab olema õiglase kaubanduse sertifikaat, seejuures määratlemata, milliseid sertifikaate ta käsitleb õiglase kaubanduse sertifikaatidena ja nendega samaväärsetena, ei mõjutanud see vaidluse sisu, sest pakkuja oli esitanud sertifikaadi, mis igal juhul ei olnud samaväärne õiglase kaubanduse sertifikaadiga.[88]

Märgise samaväärsuse tuvastamine on RHS i§ 114 lg 2 teise lause alusel tehtav kaalutlusotsus ning selle puhul on hankijal põhjendamise kohustus, st pakkumuse vastavaks tunnistamise otsusest peavad olema kontrollitavad hankija põhjendused, miks peab hankija esitatud toote omadusi samaväärseteks riigihanke alusdokumentides esitatud nõuetega.[89] Seega on samaväärsuse nõude puhul eeskätt oluline, et hankija tunneb hangitavat toodet või teenust ning määrab eelnevalt kindlaks, millistele tingimustele vastav märgis täidab samaväärsuse nõude või millised on need tõendid, mida pakkuja peab samaväärsuse tõendamiseks esitama.

[85] Euroopa Kohtu otsus 12.07.2018, C-14/17, p 34
[86] Tallinna Ringkonnakohtu kohtumäärus 01.07.2016, 3-16-1094, p13. Tegemist oli olukorraga, kus pakkuja väitel oli samaväärne toode, mis ei vastanud hanketingimustes viidatud seaduses sätestatud standardi miinimumnõuetele
[87] VAKO 10.01.2019, 255-18/201055, p 9.7; Keskkonnaministeeriumis 08.01.2020 toimunud ümarlaual osalenud erinevate valdkondade hankijate esindajad tõdesid samuti, et hankija teadmised hangitava toote või teenuse kohta on olulised. Vajadusel saab samaväärsuse tuvastamiseks kaasata eksperte
[88] VAKO 21.12.2018, 253-18/200050, p 18
[89] VAKO 18.06.2019, 72-19/204670, p 7

4. Eesti keskkonnahoidlike riigihangete süsteemi analüüs

Eesti keskkonnahoidlike riigihangete (KHRH) süsteemi analüüs viidi läbi hankijate elektroonilise küsitluse ning ümarlaudadel ja intervjuudel kogutud info põhjal.

Elektroonilises küsitluses osalemise kutse saadeti välja 262 adressaadile avalikust sektorist (sh said kutsed nii riigiasutuste kui ka kohalike omavalitsuste hankijad). Kokku vastas küsitlusele 41 hankijat, mis tegi vastamisaktiivsuseks 15,6%. Selline aktiivsus saavutati korduvate meeldetuletuste kaudu.

Hankijate hulgas korraldati täiendavalt 20 intervjuud. Intervjueeritavad ei olnud elektroonilisele küsitlusele vastanud, mistõttu andsid intervjuud küsitlusele täiendavaid vastuseid. Intervjuudega uuriti põhjalikumalt, millised on takistused KHRHde läbiviimisel Eestis, millist toetust hankijad soovivad ning mis neid enam motiveeriks KHRHd rakendama. Intervjuus osalejate valikul arvestati, et valimis oleksid esindatud erinevat tüüpi organisatsioonid.

Lisaks korraldati hankijate hulgas ümarlaud, kus arutati põhjalikult Eesti KHRHde kitsaskohti ning puudujääke ning võimalikke lahendusi. Ümarlaual osalesid nii kesksete hankeorganisatsioonide, erinevate riigiasutuste kui ka kohalike omavalitsuste asutuste esindajad. Ümarlaual osales 20 osalist järgmistest organisatsioonidest: Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Vene teater, Maanteeamet, Siseministeerium, Riigi Infosüsteemide Amet, Kultuuriministeerium, Riigi Tugiteenuste Keskus, Keila linnavalitsus, Keskkonnaministeerium, Registrite ja Infosüsteemide Keskus, Omniva, Keskkonnaamet, Siseministeeriumi Infotehnoloogia ja Arenduskeskus, Eesti Raudtee, Tallinna Sadam, Rahandusministeerium, Keskkonnaministeeriumi infotehnoloogiakeskus ja Koeru Hooldekeskus.

4.1. Hankeprotsess ja hangete eest vastutajad

Hankeprotsess ja korraldus ning hanke eest vastutaja sõltuvad sellest, mida ja kui suures summas hangitakse. Seetõttu sai küsitluses hanke vastutaja ja läbiviija kohta valida mitu varianti, kui eri hangete puhul kehtisid eri variandid. Nii mainisidki kõik küsitlusele vastajad hanke vastutaja ja läbiviija kohta mitu varianti (vt joonis 2).

Tavaliselt korraldab väiksemaid hankeid iseseisvalt see osakond või isik, kellel toodet või teenust on vaja. Kokku ligi 60% küsitletutest vastas, et tema organisatsioonis teeb osa hankeid ametnik töökohustuse kõrvalt (29%) ja/või teeb neid osakond või isik, kel on vaja midagi hankida (29%). Suuremaid hankeid viib tihti läbi kas hanke- või haldusosakond või korraldatakse hankeid tsentraalselt. Küsitletutest 24% vastas, et neil tehakse hankeid hankeosakonnas, 15%-l haldusosakonnas ning 34% vastas, et neil korraldatakse hankeid tsentraalselt, kas Riigi Tugiteenuste Keskuse, Registrite- ja Infosüsteemide Keskuse või Riigi Kinnisvara ASi kaudu. Üksikutel juhtudel oli mainitud, et hankeid viiakse läbi nii tsentraalselt teise organisatsiooni kaudu kui ka organisatsiooni hankeosakonnas. Sellisel juhul on ära jagatud, millist tüüpi hankeid korraldatakse tsentraalselt ja milliseid hankeosakonnas, või annab hankeosakond tsentraalselt korraldatud hangetele sisendi. Hankespetsialistid aitavad hankedokumente üle vaadata ka mitmes organisatsioonis, kes hangivad tsentraalselt. Paljudes väiksemates organisatsioonides nagu kohalike omavalitsuse asutused on hangete eest vastutavateks isikuteks juristid, kes viivad hankeid ka läbi. 46% vastanutest mainis ühe variandina, et neil on hankespetsialist, ning 20% vastanutest mainis hangete eest

vastutajana juristi või õigusosakonda. Üksikutel juhtudel oli mainitud korraga nii hankespetsialisti kui ka juristi, kuigi intervjuudel räägiti, et enamasti kaasatakse hanke mingis etapis ka jurist või õigusosakond.

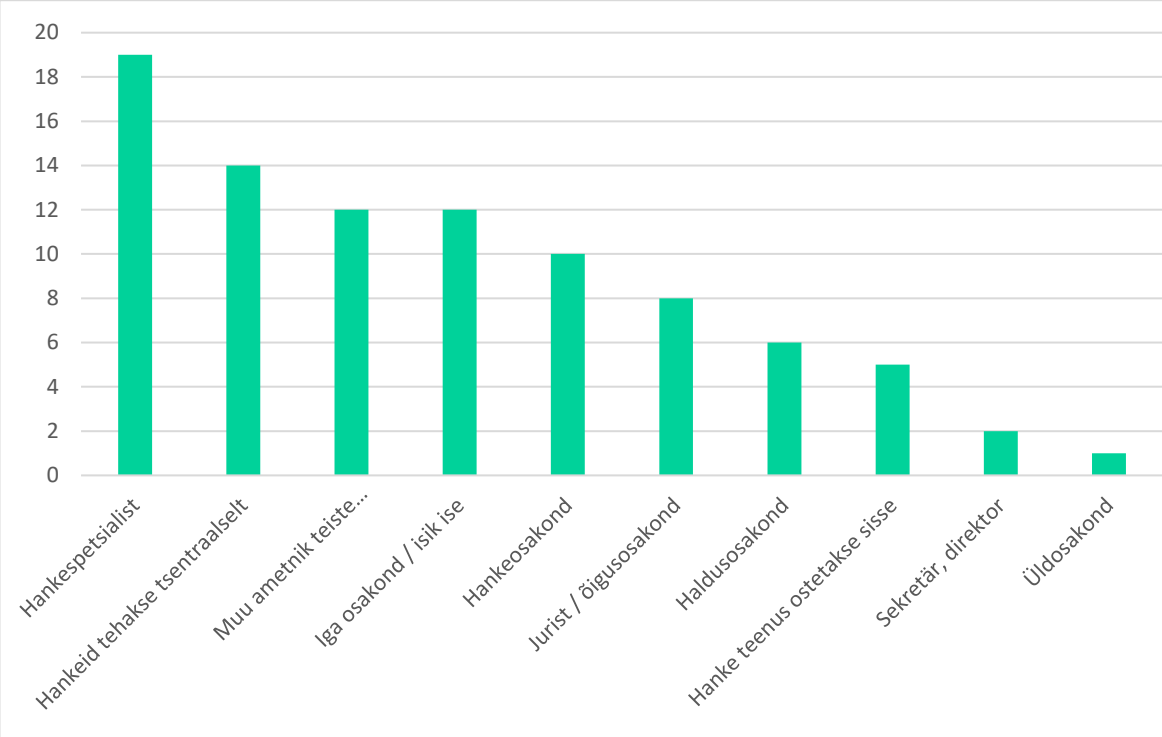

Joonis 2. Mainitud riigihangete eest vastutajad

Küsimusele, kui tsentraliseerituks vastajad hindavad hankimist oma organisatsioonis skaalal 1–10, millest 1 tähistab täielikku tsentraliseeritust ja 10 täielikku detsentraliseeritust, tuli keskmiseks skooriks 4,41. See näitab, et hankimine on küsitletud organisatsioonides veidi tsentraliseerituse poole kaldu. Küsimuses ei olnud täpsustatud, kas hankeid tehakse tsentraalselt organisatsiooni sees või väljas, mistõttu võisid vastajad hinnangut andes mõelda mõlemat. See on ka üldine tendents Eestis. Loodud on sellised organisatsioonid nagu Riigi Tugiteenuste Keskus, kes korraldab keskselt mitme ministeeriumi suuremaid hankeid; Riigi Kinnisvara AS korraldab aga kinnisvara korrashoidu puudutavaid hankeid, nt puhastusteenuse hankeid. Mitmel ministeeriumil on ka oma infotehnoloogia keskus, kes korraldab IT-seadmete hankeid kogu vastava ministeeriumi haldusalas.

Hangete tsentraliseerimine võimaldab korraldada ühishankeid, vähendab seeläbi hankijate administratiivset koormust, muudab riigisektori efektiivsemaks ning võimaldab hangetes saada ka paremat hinda. Siiani ei ole ministeeriumide ühishangetest siiski palju näiteid, aga ministeeriumide ühishoones on seda praktiseeritud just haldusega seotud hangetes. Kohalikes omavalitsustes praktiseeritakse ühishankeid ja keskseid hankeid veel vähesel määral, nagu tuli välja ka intervjuudelt hankijatega. Samas on just väiksematel omavalitsustel raskusi keskkonnahoidlike hangetega, kuna nende inim- ja ajaressurss on enam piiratud kui riigiasutustes.

Üldjoontes käib avalikes organisatsioonides hankimine selliselt, et hangete koordineerimine ja läbiviimine (sh toimingud riigihangete registris) toimuvad haldus- või hankeosakonnas või tsentraalses hankeorganisatsioonis, aga vastutavad isikud, kes konkreetselt hankega tarbitavat toodet või teenust

vajavad, koostavad hanke tehnilised kirjeldused ja kriteeriumid, mille alusel tooteid või teenuseid hangitakse. Vastutavad isikud ei ole tavaliselt kursis riigihangete registri teemadega ega tea sealseid tingimusi ning pole ka teadlikud registrisse sisse ehitatud kriteeriumidest. Reeglina on igasse hankesse ühel või teisel moel kaasatud ka jurist.

Nii intervjuudelt kui ka ümarlaual tuli välja, et kuigi hankijad käivad koolitustel ja on teadlikud keskkonnahoiukriteeriumidest ning keskkonnahoidlike hangete eelistest ning võimalustest, peaksid nendega kursis olema ka vastutavad isikud. Tihtipeale see aga nii ei ole. Hankija võib vastutaval isikul soovitada lisada ka keskkonnakriteeriume, kuid praegu vastutavad isikud paljudel juhtudel neid lisada ei soovi. Põhjuseks on sarnased hirmud KHRH ees nagu hankijatel – hind läheb kallimaks, ei ole küllalt pakkujaid, kriteeriumide väljamõtlemine võtab palju aega jne. Seetõttu on oluline tõsta ka vastutavate isikute teadlikkust KHRHde valdkonnas, et nad juba hanke ettevalmistamise etapis hakkaksid keskkonnakriteeriumide lisamist kaaluma ning vajadusel arvestaksid täiendava ajakuluga.

4.2. Keskkonnahoidlike hangete korraldamine Eestis

Eestis on KHRHde osakaal riigihangetest viimasel aastatel langenud[90] (vt joonis 3). KHRHde kohta peetakse arvestust riigihangete registri kaudu. Hange märgitakse riigihangete registris automaatselt keskkonnahoidlikuks, kui hankija on sisestanud hanke kohta vähemalt ühe keskkonnakriteeriumi.

Alates 1. septembrist 2017. aastal on keskkonnahoidliku hanke määratlemine riigihangete registris muutunud. Varem pani hankija elektroonilises hankeregistris hanke juurde märke, kui arvas, et hange on keskkonnahoidlik, ning pidi lisama ka kirjelduse või selgituse, mis hanke keskkonnahoidlikuks teeb. Uues süsteemis saab hankija valida rippmenüüst sisse ehitatud keskkonnakriteeriume, mis on olemas nelja tooterühma kohta (koopiapaber, kontori IT-seadmed, mööbel, puhastustarbed ja -teenused), ja/või lisama enda sõnastatud kriteeriumi. Sellisel juhul tuleb kriteeriumi juurde ka märge lehekese kujul, mis näitab, kas kriteerium on nn keskkonnahoidlik tingimus (seest roheline leht), keskkonnahoidlik lisatingimus (rohelise äärega seest valge leht) või kasutaja (hankija) lisatud keskkonnahoidlik tingimus (roheline leht koos väiksema kollase lehekesega). Ka hankele tuleb sellisel juhul juurde rohelise lehe märgis, mis näitab, et hankes on kasutatud keskkonnakriteeriume. Muul juhul, kui kriteeriumid on tehnilise kirjelduse dokumendis või lepingu klauslites, hankele keskkonnahoidlikkuse märget ei teki ning see ei lähe ka KHRHde arvestusse. Ilmselt on ajavahemikus 2017–2018 keskkonnahoidlike hangete langus osaliselt seotud just riigihangete registrisse hangete sisestamise nõuete muutumisega.

[90] Rahandusministeerium 2019. Riigihangete valdkonna 2018. aasta ülevaade. Kättesaadav: https://www.rahandusministeerium.ee/system/files_force/document_files/riigihangete_valdkonna_2018._aasta_ulevaad._1.pdf?download=1

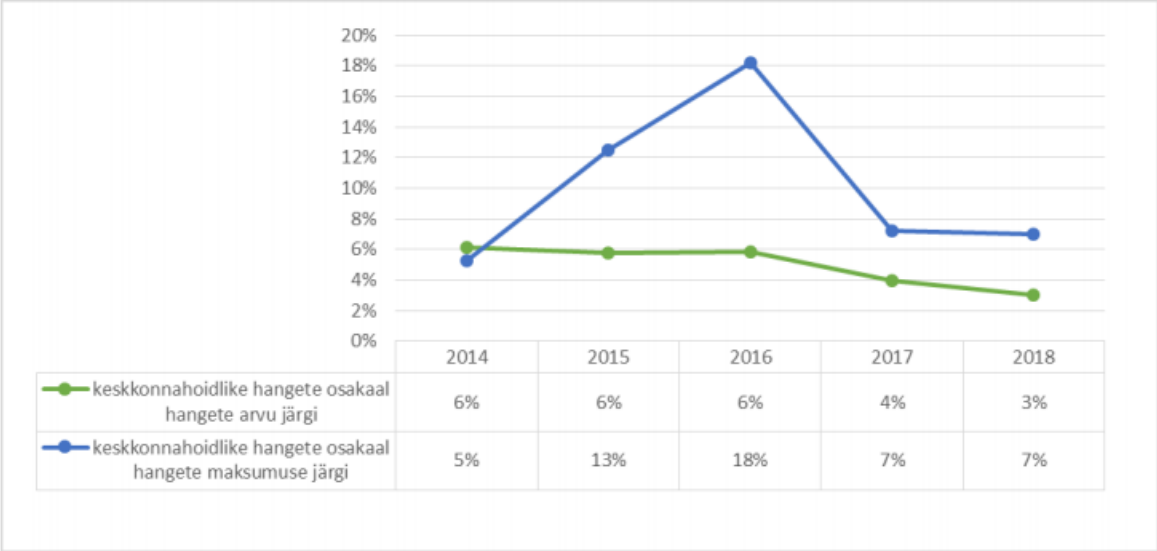

	2014	2015	2016	2017	2018
keskkonnahoidlike hangete osakaal hangete arvu järgi	6%	6%	6%	4%	3%
keskkonnahoidlike hangete osakaal hangete maksumuse järgi	5%	13%	18%	7%	7%

Joonis 3. Keskkonnahoidlike hangete osakaal (Rahandusministeerium 2019)

Küsitletutest 2/3 vastas, et ei ole hangetes kasutanud ELi kriteeriume (võib juhtuda, et see vastus kehtis ka hankijate enda sõnastatud keskkonnakriteeriumide kohta). Vaid 7% tõdes, et on hangetes mõnesid ELi põhikriteeriume või enda sõnastatud kriteeriume kasutanud, ja alla 5% väitis, et on kasutanud ka lisakriteeriume. Üle viiendiku (22%) nentis, et ei ole ELi kriteeriumidest midagi kuulnud, mis on üsna suur osa, arvestades, et ka riigihangete registris on viited nendele olemas.

Küsitlusele vastajatel paluti märkida, milliseid kriteeriume nad on hangetes kasutanud. Kriteeriumid olid sõnastatud üldistena, mitte konkreetselt tooterühmade kohta, ja valida võis mitu varianti. Kriteeriumidena, mida hangetes on kasutatud, mainiti kõige enam ohutumaid materjale, koostisosasid ja kemikaale (44% vastanutest), toote kvaliteeti (nt pikem kasutusiga ja garantiiaeg; 41% vastanutest), energiasäästu (37%), jäätmekäitluse nõudeid (32%), väiksemaid heitmeid (27%), taaskasutatud või taaskasutatavat materjali ja toodete vastavust ökomärgise kriteeriumidele (mõlemaid mainis 22% vastanutest) ning keskkonnajuhtimissüsteemi olemasolu ettevõttel (20%). Vähem mainiti veesäästu, toote tagasivõtukohustust ning alternatiivseid energiaallikaid.

Samas peetakse keskkonnakriteeriumide kasutamist hangetes siiski oluliseks: 98% vastanutest pidas seda väga vajalikuks või mingil määral vajalikuks. Samas ligi pool vastanutest väitis, et tema asutus on kasutanud või kasutab hankedokumentides (nt kvalifitseerimistingimustes, vastavustingimustes (tehnilises kirjelduses), hindamiskriteeriumides või lepingu klauslites) keskkonnahoiu kriteeriume. Ülejäänud ei olnud kas KHRHd läbi viinud või ei osanud seda täpselt öelda.

Täiendavalt küsiti, milliste toodete või teenuste hankimisel on kõige enam keskkonnakriteeriume kasutatud. Valikus oli 19 tooterühma, millele on EL kriteeriumid välja töötanud. Vastajad võisid lisada ka muu tooterühma oma sõnastuses või märkida, et pole üheski hankes keskkonnakriteeriume kasutanud. Sellele küsimusele vastati, et keskkonnakriteeriume on kõige enam kasutatud puhastusvahendite ja -teenuste hangetes (32% vastanutest), koopiapaberi (24%), kontori IT-seadmete ja maanteesõidukite hangetes (mõlema puhul 20% vastanutest), kontorihoonete ehitusel (17%), mööbli (15%) ja toitlustusteenuste (12%) hangetes. Vähem kui 10% vastanutest mainis, et on WC-pottide, pissuaaride ja kraanitarvikute, reoveetaristu, teede projekteerimise ja ehituse, tekstiilitoodete, elektri ja

aiandustoodete ja -teenuste, vesiküttеseadmete ning värvide, lakkide ja teekattemärgistuse hangetes kasutanud keskkonnahoiukriteeriume. 20% vastanutest väitis, et pole üheski hankes kasutanud keskkonnakriteeriume. See tähendab, et 80% on siiski mingisuguseid keskkonnakriteeriume hangetesse lisanud. See osakaal on oluliselt kõrgem, kui viitab ametlik KHRHde statistika, mille kohaselt on keskkonnahoidlikud vaid 3% hangetest. See kinnitab kahtlust, et riigihangete registri kaudu tehtav monitooring ei too välja kõiki hankeid, milles on keskkonnakriteeriume kasutatud.

Keskkonnahoidlikuks määratakse riigihangete registris vaid need hanked, mille puhul on kasutatud kas registrisse sisse ehitatud kriteeriume, mida saab rippmenüüst valida, või mida hankija ise oma sõnastuses hankesse lisab. Sisse ehitatud kriteeriumid on hetkel riigihangete registris vaid neljal tooterühmal: puhastusvahendid ja -teenused, mööbel, koopiapaber ning kontori IT-seadmed. Ülejäänud toodete puhul tuleb hankijatel kriteeriumid ise sõnastada. Mitme hanke puhul on hankija lisanud kriteeriumid tehnilisse kirjeldusse, mitte eraldioleva kvalifitseerimis-, vastavus- või hindamiskriteeriumina, ning sellisel juhul ei lähe sellised hanked keskkonnahoidlikuna kirja, kuna hankijad ei saa seda eraldi välja tuua. Et statistika keskkonnahoidlike hangete kohta täpsemaks muutuks, peaks registrisse tekkima ka võimalus tuua välja keskkonnakriteeriumid tehnilises kirjelduses või lepingu klauslites. Samuti oleks sellisel juhul vaja hankijatele selgitada, kuidas tuleks keskkonnakriteeriumide kasutamist riigihangete registris kajastada.

Enamikus avalikest organisatsioonidest on olemas riigihangete juhend või protseduur. Nii väitis ka 98% küsitlusele vastanutest. Samas sisaldas vaid 24% küsitluses osalenud organisatsiooni riigihangete juhend kohustust või võimalust lisada hankedokumentidesse ka keskkonnakriteeriume, kusjuures hankeprotseduuris on see kirjas pigem võimaluse, mitte kohustusena. 12% vastanutest ei osanud sellele küsimusele vastata ning veidi üle poole vastas, et nende organisatsiooni hankeprotseduuris selline märge puudub. Küsitluses osalenud organisatsioonidest on 24% rakendanud mingit tüüpi keskkonnajuhtimissüsteemi (14001, EMAS või Rohelise Kontori süsteem). Keskkonnajuhtimissüsteemiga organisatsioone võis uuringus osalenute hulgas olla ka enam, kuna kõik vastajad ei osanud sellele küsimusele vastata. Samas ei olnud mitmed uuringus osalenud keskkonnapõhimõtteid järgivad organisatsioonid lisanud hankeprotseduuri keskkonnaaspekti, st nende hankeprotseduur ei sisalda nõuet või soovitust hangetesse keskkonnakriteeriume lisada, kuigi see peaks olema keskkonnajuhtimissüsteemiga organisatsioonis elementaarne.

Ligi 40%s küsitluses osalenud organisatsioonides on hankemeeskondades inimesi, kes on kas keskkonnaharidusega või on läbinud keskkonnahoidlike hangete teemalise koolituse. Umbes sama palju vastas, et hankemeeskonnas keskkonnahariduse või -koolitusega inimesed puuduvad. Ülejäänud ei osanud kogu hankemeeskonna kohta seda öelda.

4.3. Takistused keskkonnahoidlike riigihangete läbiviimisel

KHRHde läbiviimist on oluliseks peetud ja riiklikult toetatud juba üle kümne aasta. Takistused nende läbiviimisel on suuresti jäänud samaks, muutunud on pigem erinevate takistuste olulisus. Ka EL on oma uuringutes määratlenud erinevad takistused KHRHde läbiviimisel: neist tavalisemad on keskkonnahoidlike toodete ja teenuste kõrgemad hinnad ja pakkujate vähesus.[91] Need võeti aluseks küsitluses takistuste valikuvariantide esitamisel.

[91] https://ec.europa.eu/environment/gpp/barriers_en.htm

4.3.1. Keskkonnahoidlike toodete ja teenuste hinnad ning sobilike pakkujate hulk

Küsitlusel osalenutest 76% pidas keskkonnahoidlike toodete ja teenuste hinda keskmiseks või suureks takistuseks. 15% arvas, et hind on väike takistus, ja vaid 10% arvates ei ole hind üldse takistuseks KHRH läbiviimisel. Ümarlaual ja intervjuudel toodi välja, et kuna avaliku sektori organisatsioonid toimetavad alati piiratud eelarvega, siis kardetakse, et keskkonnakriteeriumide seadmine tõstab hangitava toote või teenuse hinda ning seetõttu ei ole võimalik olemasoleva eelarve piires hanget läbi viia. Samas kurdeti intervjuudel, et madalaima hinna kriteerium sunnib tihtipeale hankima ebakvaliteetseid tooteid, mida samuti peeti probleemiks. Intervjuudel tuli ka välja, et olelusringi kulu hangetes enamasti ei küsita, kuigi see võimaldaks toodete väärtust laiemalt hinnata kui ainult soetushinna alusel. Olelusringi kulu arvutamine aga on nii hankijatele kui ka pakkujatele probleem, mille kohta ei ole küllaldaselt teadmisi ega kogemusi ei hankijatel ega pakkujatel.

Teiseks kardetakse, et keskkonnahoidlike toodete pakkujaid on turul vähe ning keskkonnanõuete kehtestamine vähendaks pakkujate arvu hankes. Küsitluses pidas sobilike pakkujate võimalikku vähesust keskmiseks või suureks takistuseks 61% vastanutest. Ka intervjuudel mainiti seda mitu korda. Eriti peeti seda probleemiks kohalikes omavalitsustes, kus taheti võimalust anda ka kohalikele väiksematele ettevõtetele, aga arvati, et keskkonnakriteeriumide täitmine võib neile osutuda keeruliseks, mistõttu neil ei ole võimalik hankes pakkumusega osaleda.

Küsitlusest tuli ka välja, et hankijad sooviksid saada enam infot, milliseid tooteid ja pakkujaid turul olemas on, et nad oskaksid hangetes seada realistlikud kriteeriumid. See tähendab, et ei tekiks olukorda, kus hangetes seatakse liiga ranged nõuded ning selle tulemusel ei tehta küllaldaselt pakkumisi. Infot toodete ja võimalike pakkujate kohta üritavad hankijad internetist leida, kuid seda hõlbustaks võrgustiku loomine hankijate ja erasektori vahel. Seadus annab hankijatele ka võimaluse hanke ettevalmistamise etapis läbi viia turuuuring (RHSi § 10), st et hankijatel on õigus enne hanget konsulteerida vastavas valdkonnas tegutsevate isikute ja ettevõtjatega. See aga eeldab, et hankija peab planeerima hanget selliselt, et jätkuks aega ka turuuuringuks. Ümarlaual ja intervjuudel tuli välja, et paljudel juhtudel sellist aega ei ole ega planeerita.

Veel üks võimalus pakkujate kohta infot jagada on korraldada konverentse või muid sarnaseid üritusi, kus ettevõtted saavad nii oma tooteid-teenuseid tutvustada kui ka hankijad omavahel kogemusi vahetada. Varasemad Keskkonnaministeeriumi korraldatud ringhangete ja ringmajanduse teemalised konverentsid on seda juba hästi praktiseerinud, kuid sarnaseid üritusi oleks vaja korraldada regulaarselt ja võib-olla ka väiksemas mastaabis ja valdkondade kaupa. Ka on teiste riikide kogemus näidanud, et tootjate infot võiks panna ka KHRHde veebiplatvormile.

4.3.2. Teadmiste ja kogemuste olemasolu

Kuna hankijad tegelevad väga erinevate hangetega, puuduvad neil spetsiifilised ning üksikasjalikud teadmised eri toodete ja teenuste, sh nende keskkonnahoidlike alternatiivide kohta. Seda pidas keskmiseks või suureks takistuseks 66% küsitlusele vastajatest. Kuna keskkonnahoidlikke hankeid on seni suhteliselt vähe läbi viidud, puuduvad paljudel hankijatel ka kogemused keskkonnakriteeriumide kasutamisel. Seda pidas osaliselt takistuseks ligi 60% vastajatest ning suureks takistuseks 15% vastajatest. Samuti selgus intervjuudel, et kogenud hankijatel on hangetel lihtsam keskkonnakriteeriume seada, kuid paremad teadmised keskkonnahoidlike alternatiivide kohta aitaksid lihtsamini keskkonnakriteeriume välja mõelda. Samuti aitaks toodete keskkonnamõju selgeks teha koostöö keskkonnaspetsialistiga, kes näiteks enamikus kohalikes omavalitsustes on olemas.

Kui ümarlaual ning intervjuudel toodi võimaliku KHRH läbiviimise takistusena välja ajapuudus, siis küsitluses ei pidanud seda üldse takistuseks 37% vastanutest ning väikeseks või keskmiseks takistuseks pidas seda 56% vastanutest. Erinevus võis tuleneda asjaolust, et ajapuudus võis küsitluses seostuda ka kogemuse puudusega. Kui kogemused puuduvad, läheb kriteeriumide väljamõtlemiseks rohkem aega, aga tihtipeale on hanked ajakriitilised, mistõttu suurema takistusena nähti võib-olla kogemuse, mitte aja puudust. Intervjuudel ja ümarlaual tuli välja, et ajapuudus on suurem takistus just väiksemates kohalikes omavalitsustes, kuna seal on töötajaid vähem ning ühel inimesel on enam erinevaid tööülesandeid. Seetõttu on ka väiksemates omavalitsustes KHRHde võimekus madalam.

4.3.3. Informatsiooni ja praktiliste näidete kättesaadavus

Vaatamata sellele, et tänaseks on informatsiooni KHRHde kohta juba üsna palju, näevad hankijad informatsiooni puudust siiski takistusena. Küsitlusel osalenutest 54% arvas, et informatsiooni, sh juhiste ja teabeallikate puudus on KHRH rakendamisel keskmine või suur takistus. Hankijate ümarlaual ja intervjuudel seda nii suure takistusena välja ei toodud. See võis tuleneda ka asjaolust, et ümarlaual osalesid juba teadjamad ja kogenenumad hankijad. Pigem tundsid ümaraual osalejad puudust praktilistest näidetest läbiviidud keskkonnahoidlike hangete ning kasutatud kriteeriumide kohta. Küsitlusele vastajate hulgast arvas 56% , et see on keskmine või suur takistus.

4.3.4. Hangete vaidlustamine

Nii ümarlaual kui ka intervjuudel mainiti ühe takistusena hirmu vaidlustuste ees. Samas küsitluses pidas vaidlustushirmu suureks või keskmiseks takistuseks vaid 20% vastanutest, 44% vastanutest ei pidanud seda üldse takistuseks ning 37% pidas seda väikeseks takistuseks. KHRHde vaidlustuste analüüs (vt ptk 3.3) tõi siiski välja, et seni ei ole otseselt keskkonnakriteeriume hangetes vaidlustatud. Küll aga oli ümarlaual arutlusel, et KHRHde vaidlustuste hulk võib kasvada, kui hakatakse enam keskkonnakriteeriume hangetesse lisama. Samas mööndi, et KHRHdel on tugev ELi toetus ning ELi KHRHde kriteeriumide väljatöötamisse on kaasatud ka juristid, kes on kriteeriumide sõnastuse selliselt üle vaadanud, et see vastaks õigusaktide nõuetele. Seega peaks ELi kriteeriumide kasutamine hangetes vaidlustuste ohtu vähendama.

4.3.5. Vabatahtlikkus

Hankijate ümarlaual toodi ühe olulise takistusena välja see, et keskkonnahoidlikud hanked on vabatahtlikud ehk keskkonnakriteeriumide lisamine hangetesse on soovituslik. Kuna kohustust ei ole, siis hakkavad muud asjaolud KHRHde korraldamist takistama.

Isikliku huvi puudust küsitlusele vastajad takistusena ei näinud, ümarlaual aga toodi välja, et hankijatel ei ole motivatsiooni KHRHsid läbi viia. Kui aga KHRH oleks mingites tooterühmades kohustuslik, siis oleks hankijatel rohkem motivatsiooni kriteeriume läbi mõelda ning hangetesse sisse kirjutada. Samuti peaksid vastutavad isikud, kes hankega soetatavat toodet või teenust vajavad ning tehnilist kirjeldust koostavad, ning juhtkond seda rohkem toetama. Nii tõstaks KHRHde kohustuse seadmine KHRHd prioriteedina kõrgemale, kui need praegu on.

4.4. Keskkonnahoidlike riigihangete tugi

KHRHsid on juba mitmel moel toetatud. Välja on töötatud juhendmaterjale, mis on kättesaadavad nii Keskkonnaministeeriumi kodulehel kui ka Euroopa Komisjoni KHRH kodulehel. Euroopa Komisjon on 19 tooterühmale välja töötanud soovituslikud keskkonnakriteeriumid, mida hankijad saaksid hangetes

kasutada. Eestis on korraldatud erinevaid koolitusi ja seminare nii ainult KHRH teemal kui ka osana riigihangete üldisemast koolitusest.

Lisaks on hankijatel võimalik ise otsida infot ja abi keskkonnakriteeriumide hankes kasutamiseks: kas või otsida internetist näiteid sarnastest hangetest riigihangete registris või mujal riikides; konsulteerida teiste ametnikega, kes on sarnaseid hankeid läbi on viinud, või ekspertidega, kes oskaksid nõu anda, milliseid kriteeriume kasutada; läbi viia turuuuring, kasutades seaduslikku õigust pakkujaid juba enne hanget kaasata ja vajalikku informatsiooni saada; või lihtsamal viisil interneti teel koguda infot toodete ja pakkujate kohta turul.

Järgnevalt analüüsitakse, kuidas see tugi on hankijateni jõudnud, mida hankijad sellest arvavad ja millist täiendavat tuge riigilt soovivad.

4.4.1. Koolitused ja seminarid

Viimase kümne aasta jooksul on KHRHde teemal toimunud mitu koolitust ja seminari. Koolitusi on korraldatud Keskkonnainvesteeringute Keskuse toel, erinevate rahvusvaheliste projektide raames, 2009.–2013. aastal Keskkonnaministeeriumi juhitud avaliku sektori keskkonnajuhtimise edendamise programmi [92] ja teiste sarnaste initsiatiivide raames. Lisaks on keskkonnahoidlike hangete teemat kajastatud Rahandusministeeriumi korraldatud riigihangete koolitustel.

Seega saab väita, et KHRHde koolitusi on toimunud piisavalt. Seda kinnitas ka küsitlus, mille tulemus näitas, et kõige enam on informatsiooni ja teadmisi saadud koolitustelt ja seminaridelt (95% vastanutest on sealt saadud infot kasutanud tihti või mõnikord). Koolituste kohta toodi ka intervjuudel ja ümarlaual välja, et enam ei saa kurta koolituste vähesuse üle, mis oli suur probleem 10 aastat tagasi ja mõnevõrra ka veel 5 aastat tagasi. Koolitusi on viimastel aastatel toimunud nii eraldi KHRH teemal kui ka ühe teemana üldistel riigihangete koolitustel, mida Rahandusministeerium regulaarselt igal aastal korraldab.

Uuringus osalejad (nii küsitluses, intervjuudel kui ka ümarlaual) arvasid siiski, et koolitused ja seminarid on hea koht, kust saada infot KHRH teema kohta, ja need pakuvad ka hea võimaluse kogemusi vahetada. Samas, kuigi üldised KHRH tutvustavad koolitused on vajalikud, nähakse tulevikus vajadust pigem spetsiifiliste tootegruppide hangetele suunatud koolituste järele, mis jagavad praktilisi juhiseid, kuidas ja milliseid keskkonnakriteeriume eri tootegruppide hangetes kasutada. Sellistele koolitustele peaksid olema kutsutud ka vastutavad isikud, kes hankega soetatavat toodet või teenust vajavad ning tehnilist kirjeldust koostavad.

Samuti on vaja, et keskkonnahoidlike hangete teema oleks kajastatud erinevatel avaliku sektori ametnikele suunatud koolitustel. Riigihangete koolitustel käivad enamasti ainult hankijad, kuid teadlikkust KHRH teemal on vaja tõsta ka teistel ametnikel, kes üht- või teistviisi hangetega kokku puutuvad: näiteks juhtivad ametnikud, kes on otsustajad, milliseid tooteid või teenuseid hangitakse; juristid, kes hankedokumente üle vaatavad; valdkondade eest vastutajad, kes hangitavaid tooteid või

[92] https://www.envir.ee/et/eesmargid-tegevused/keskkonnakorraldus/keskkonnajuhtimissusteemid/keskkonnajuhtimise-pohimotete

teenuseid vajavad ning tehnilisi kirjeldusi koostavad; keskkonnaspetsialistid, kellel on küll keskkonnateadmised, aga puudulikud teadmised hangete kohta üldisemalt, jne.

4.4.2. Euroopa Liidu koostatud infomaterjalid, sh keskkonnakriteeriumid

EL näeb KHRHsid olulise meetmena avaliku sektori keskkonnamõju vähendamisel. ELis rõhutati KHRHde potentsiaali esimest korda Euroopa Komisjoni 2003. aasta teatises tervikliku tootepoliitika kohta. Sellest ajast saati on komisjon liikmesriikidele sellel teemal tuge pakkunud, sh välja töötanud soovituslikud keskkonnakriteeriumid, mida hankijad saaksid hangetes kasutada. Euroopa KHRH koduleht[93] pakub ohtralt infot KHRHde kohta, mis sisaldab ELi poliitilise ja õigusraamistiku kirjeldust, häid näiteid KHRHde kohta üle Euroopa, KHRHde koolituse abivahendit, mis on loodud hankijatele ja KHRHde koolitajatele, soovituslikke kriteeriume 19 toote- ja teenusegrupi kohta, valdkondlike uuringute aruandeid (nt ELi-ülene keskkonnahoidlike riigihangete uuring KHRHde osakaalu kohta ELi liikmesriikides[94]) ja palju muud. Seega on kodulehel palju materjali, mis aitaks hankijatel tõsta nii üldist teadlikkust KHRHde kohta kui ka leida spetsiifilist infot hangete ja hankekriteeriumide jaoks.

ELi portaalis pakutud võimalusi on Eestis kasutatud tagasihoidlikult. Küsitlusest tuli välja, et ELi väljatöötatud materjale ja informatsiooni KHRHde kohta on kõikide muude informatsiooniallikatega võrreldes kasutatud kõige vähem (85% ei ole üldse kasutanud ELi keskkonnahoiukriteeriume ega külastanud ELi KHRHde kodulehte). Samuti ei ole kasutatud välismaiseid näiteid keskkonnahoidlikest hangetest ELi KHRHde lehel[95] (80% vastanutest ei ole seda kunagi teinud). Ometi sooviksid hankijad kõige enam konkreetseid kriteeriume ja KHRHde näiteid, nagu tuli välja ümarlaual ja mainiti ka intervjuudel. Uuringus toodi ka välja, et kuna Eesti näiteid on üsna vähe, siis oleksid ka muude liikmesriikide näited abiks KHRHde läbiviimisel. Seetõttu on üllatav, et ELi väljatöötatud materjale nii vähe kasutatakse, kuigi üldiselt ollakse nendest teadlik.

Osaliselt võib siin põhjuseks olla keelebarjäär, kuna Euroopa Liidu KHRHde leht ning hangete näited koos kriteeriumidega on ingliskeelsed. Teisalt on ELi lehel ka rohkelt materjali, mis on eesti keelde tõlgitud, nt juhendid[96], koolitusmaterjalid[97] ja keskkonnakriteeriumid[98]. Paljud hankijad aga ei ole sellega kursis. See näitab, et ELi välja töötatud info- ja abimaterjale oleks vaja Eestis enam tutvustada. Näiteks võiks Rahandusministeeriumi riigihangete juhiste kodulehel [99] keskkonnahoidlike hangete infoallikate nimekirjas olla ka viide ELi kodulehele, samuti võiks selline viide olla ka riigihangete registri juhendites. Praegu on ELi infomaterjalid osaliselt välja toodud Keskkonnaministeeriumi KHRHde kodulehel[100], kuid kuna materjale on palju, siis ei ole neid sealt üles leitud või on viited puudu või aegunud.

---

[93] https://ec.europa.eu/environment/gpp/index_en.htm

[94] CEPS 2012 THE UPTAKE OF GREEN PUBLIC PROCUREMENT IN THE EU27 https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/CEPS-CoE-GPP%20MAIN%20REPORT.pdf

[95] https://ec.europa.eu/environment/gpp/case_group_en.htm

[96] https://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm

[97] https://ec.europa.eu/environment/gpp/toolkit_en.htm

[98] https://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm

[99] https://www.rahandusministeerium.ee/et/eesmargidtegevused/riigihangete-poliitika/kasulik-teave/riigihangete-juhised

[100] https://www.envir.ee/et/keskkonnahoidlikud-riigihanked

4.4.3. Juhendmaterjalid, sh näited ja keskkonnahoidlikud kriteeriumid

Juhendmaterjale on KHRHde valdkonnas välja töötatud palju ning need on keskselt kättesaadavad Keskkonnaministeeriumi KHRHde kodulehel või ELi KHRHde kodulehel. Üldiseid juhendmaterjale peetakse küll oluliseks, kuid mitte esmatähtsaks.

Kõik küsitlusele vastanud arvasid, et üldised juhendmaterjalid on rohkemal või vähemal määral kasulikud, kuid puudust tunti eelkõige tootespetsiifilistest juhenditest, mis muuhulgas sisaldaksid konkreetseid kriteeriume. Ligi 50% küsitluses vastanutest arvas, et tootespetsiifilised juhendmaterjalid oleksid väga kasulikud hangete ettevalmistamisel. Intervjuudel ja ümarlaudadel toodi täiendavalt välja, et ELi kriteeriumid on kohati liiga keerulised ning dokumendid liiga pikad ega ole hangete ettevalmistamisel alati kasulikud. Pigem soovitakse selgeid kriteeriume, mis ei oleks väga juriidilised või esitatud keerulise tekstina, vaid mida saaks hangetes suuremate muutusteta kasutada.

Samuti toodi nii küsitluses, intervjuudel kui ka ümarlaual välja, et keskkonnahoidlikele hangetele aitaksid kaasa näited keskkonnahoidlike hangete dokumentidest (kasutatud kriteeriumidest) ja kogemustest. Kõige sobilikumad oleksid Eesti näited, aga kuna neid on veel suhteliselt vähe, siis sobiksid ka teiste riikide näited. Eriti peeti oluliseks, et sellised näited sisaldaksid ka kriteeriume ja viiteid hankedokumentidele. Keskkonnaministeeriumi kodulehel on küll näiteid Eesti hangetest, kuid need on kõik enam kui viis aastat vanad ning neil ei ole viidet hankedokumentidele. Uuemaid näited ei ole üles pandud. Samas tõdeti, et on oht, et näidetes toodud kriteeriume võidakse hakata üks ühele kopeerima, mitte ei võeta näidisena. Iga hanke puhul peaks aga kriteeriumid läbi mõtlema, mitte otse hankedokumentidesse lisama.

4.4.4. Riigihangete register

Riigihangete register on iseteeninduskeskkond hankijatele hangete läbiviimiseks ja ettevõtjatele neis osalemiseks. Registrist leiab iga huviline infot avaldatud hangete, sõlmitud lepingute ja esitatud vaidlustuste kohta. Nagu mainitud, on riigihangete registrisse juba praegu sisse ehitatud keskkonnakriteeriumid nelja tooterühma kohta. Riigihangete register on potentsiaalselt see koht, kuhu saaks ka täiendavalt KHRHde infot koondada.

Uuringus osalenud hankijad suhtusid üsna hästi riigihangete registri kaudu info jagamisse. Seda pidas väga sobilikuks üle poole ja küllaltki sobilikuks ligi veerand küsitlusele vastanutest ning seda mainiti korduvalt ka intervjuudel. Kuna registri kaudu saadavat tuge pidas küsitlusel väga kasulikuks umbes pool vastajatest, siis oleksid registri juhendid ka olulised infoallikad hankijatele.

Riigihangete registris on hankijatele ja pakkujatele juhendid, kuidas kasutada registrit hanketoimingutes. Hetkel puuduvad aga igasugused viited keskkonnakriteeriumidele, kuigi registris on võimalus valida keskkonnakriteeriume rippmenüüst või lisada hankija enda sõnastatud keskkonnakriteeriumid. Selline info on vaja registri juhenditele lisada. Samuti tuleb juhendisse lisada info, kuidas käib registris hanke keskkonnahoidlikuks määratlemine. Hankijale on vaja selgitada, et ta peaks registris märkima või viitama kõikidele hankes kasutatud keskkonnahoiukriteeriumidele, ka nendele, mis ei ole otseselt kvalifitseerimis-, vastavus- või hindamiskriteeriumides, mida valitakse rippmenüüst või mis on oma sõnastuses lisatud, vaid ka nendele, mis on tehnilises kirjelduses ning lepingu klauslites. See eeldab hankijate paremat koostööd ka vastutavate isikutega, kes tehnilise kirjelduse on koostanud, kuna hankija ei pruugi alati teada, et tehnilises kirjelduses on keskkonnanõuded sisse kirjutatud.

Riigihangete registril on oma tugi, mis jagab telefoni teel abi registri kasutamise kohta ning annab üldist nõu ka hangete koostamisel. Sealne tugi ei ole spetsialiseerunud KHRHde teemal nõu andma, kuid küsimuste tekkimisel suunavad nad abivajajad keskkonnaministeeriumi poole. Samas ei ole KHRHde kohta palju abi küsitud.

4.4.5. Informatsiooniallikad

Kuna paljudel hankijatel KHRH kogemus puudub, ei saa nad KHRHde korraldamisel toetuda iseenda teadmistele. Tänaseks on KHRHde valdkonna kohta võimalik infot saada erinevatest allikatest, nt internetilehekülje, seminarid, koolitused ning suhtlemine kolleegidega nii oma kui ka mõnest teisest organisatsioonist.

Küsitluse tulemused näitasid, et kõige enam on KHRHde kohta informatsiooni ja teadmisi saadud koolitustelt ja seminaridelt (95% vastanutest on seda kasutanud tihti või mõnikord). Samuti on küsitlusel osalenud hankijad ise püüdnud leida hangete näiteid riigihangete registrist (92%) või otsinud internetist infot hangitavate toodete või teenuste kohta (83% vastanutest on seda teinud tihti või mõnikord). Informatsiooni saamiseks peetigi kõige sobivamaks meediumiks internetti (80% küsitlusele vastanutest pidas seda väga sobilikuks) ja internetist praegu kõige rohkem infot ka otsitakse. Internetist otsitakse nii ülevaadet turul olemasolevate toodete ja nende omaduste kui ka hindade ning sobilike kriteeriumide kohta. Paberil tänasel päeval infot enam saada ei soovita (üle poole küsitlusel vastanutest arvas, et paberil info jagamine ei ole üldse sobilik).

Keskkonnaministeeriumi kodulehel on alamleht KHRHde kohta[101], mille eesmärk on koondada kogu info KHRHde teemal: ülevaade õiguslikust raamistikust, juhendmaterjalid (sh kriteeriumid), praktilised näited Eesti KHRHde kohta, info koolituste, seminaride ja projektide kohta, abivahendid nagu olelusringi kalkulaatorid ja muu kasulik info. See lehekülg loodi Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetatud projekti raames 2011. aastal, kuid see on jäänud staatiliseks ning seda ei ole vajalikul määral uuendatud. Ajakohastamata on seal nii info kehtivate ELi ja Eesti õigusaktide ja uuemate Eesti KHRHde näidete kohta kui ka viited allikatele. See on ka üks põhjustest, miks hankijad seda eriti ei kasuta, toodi intervjuudel välja. Vaid 5% küsitlusel osalenutest on seda lehte tihti kasutanud ning suisa 39% ei ole seda veebilehte üldse kasutanud. Samas toodi intervjuudel välja, et puudust tuntakse ühtsest portaalist, kuhu on koondatud kõik asjakohane info. Sisu, mida praegune KHRHde veebileht kajastab, on oluline ja hankijad hindavad seda, kuid puudu on eelkõige ajakohasusest.

Küsimusele, millistest allikatest KHRHde läbiviimisel kõige enam tuge ja informatsiooni soovitakse (valida võis mitu varianti), mainiti kõige enam riigihangete registrit (80% küsitletutest) ja Keskkonnaministeeriumi (78%). Ligi pool vastanutest arvas ka, et Rahandusministeerium võiks selles valdkonnas hankijaid toetada. Mõnevõrra vähem, kuid siiski üsna mitu vastajat arvas, et lisaks riigihangete registrile ja Keskkonna- või Rahandusministeeriumile võiks tuge ja infot saada ka kolleegidelt mõnest teisest avaliku sektori organisatsioonist (39%) või oma organisatsioonist, nt keskkonnaspetsialistilt (27%). Abi oodati ka Euroopa Komisjonilt, aga seda siis eelkõige info allika mõttes. Kõige vähem oodati abi Omavalitsuste Liidult: vaid 5% vastanutest arvas, et Omavalitsuste Liit võiks keskkonnahoidlike hangete korraldamisel toetada ja

[101] https://www.envir.ee/et/keskkonnahoidlikud-riigihanked

nende kohta infot jagada. Euroopa Komisjoni ja Omavalitsuste Liitu nähti eelkõige täiendava infoallika või toena lisaks riigihangete registrile, Keskkonnaministeeriumile ja Rahandusministeeriumile.

Ümarlaudadel toodi välja, et hea hanke tulemuse garanteerib ning eriti keskkonnahoidlike toodete hankimisel on kasuks oma vajaduste ning hangitava toote sisuline tundmine. Kui aga hankijal ja vastutaval isikul, kes toodet või teenust kasutama hakkab, jääb pädevusest väheks, et hankedokumente koostada ja neid hiljem ka hinnata, siis on oluline hankesse kaasata ala eksperte. Küsitluse tulemused näitavad, et ekspertide abi on hangetes kasutatud üsna vähe (71% ei ole seda kunagi teinud ja 24% on seda võimalust mõnikord kasutanud). Selle põhjuseks toodi eelkõige ressursside puudust. Ekspertide kaasamine hangetesse on ühelt poolt küll vajalik ja kasulik, kuid nõuab täiendavaid ressursse nii aja kui ka raha näol, mis tihtipeale on limiteeritud.

Ligi pool vastanutest ei ole konsulteerinud ka teiste ametnikega, kuid siiski veidi üle poole vastanutest on kolleegidega teistest asutustest kogemusi ja teadmisi vahetanud. Samas kurdeti intervjuudes, et selliseid võimalusi on vähe. Lihtsam on suhelda ja konsulteerida juba nendega, keda tuntakse, aga päris võõrastega kontakti võtta on keerulisem. Siin aitaks kaasa hankijate võrgustiku loomine. Holland on selle kohta hea näide ning on ka eraldi rõhutanud, et hankijate võrgustumine on kindlasti üks KHRHsid toetav tegur (vt ptk 2.4).

5. Toodete turuanalüüs

Viies peatükk keskendub Eesti turu analüüsile ning annab ülevaate ELi kriteeriumidele vastavate toodete ja teenuste pakkujate olemasolust Eesti turul. Turuanalüüs hõlmas 15 tooterühma, millele EL on välja töötanud keskkonnakriteeriumid. Uuringuga kaetud olid järgmised tooterühmad:

- kujutise reprodutseerimise seadmed;
- maanteetransport;
- sanitaartehnilised kraanitarvikud;
- teevalgustus ja foorid;
- WC-potid ja pissuaarid;
- elekter;
- aiandustooted ja -teenused;
- kontorihoonete projekteerimine, ehitamine ja haldamine;
- reoveetaristu;
- teede projekteerimise, ehitamise ja hooldus;
- tekstiiltooted ja tekstiiliteenused;
- tervishoiusektoris kasutatavate elektri- ja elektroonikaseadmed;
- toit ja toitlustusteenus;
- vesiküttеseadmed;
- värvid, lakid ja teekattemärgistus.

Analüüs ei hõlma nelja tooterühma (koopia- ja joonestuspaber, puhastustooted ja -teenused, kontori IT-seadmed ning mööbel), mille kohta turuanalüüs koostati juba 2015. aastal.[102] Analüüs võttis aluseks kõik ELi koostatud KHRHde kriteeriumid iga tooterühma kohta, sh võeti arvesse nii põhi- kui ka lisakriteeriumid.

Analüüsi eesmärk oli tuua välja, kas Eesti turul on ELi KHRHde kriteeriumide nõuetele vastavate toodete pakkujaid ning kas ettevõtted on valmis pakkuma kriteeriumidele vastavaid tooteid ja teenuseid. Täiendavalt analüüsiti eelmainitud tooterühmade keskkonnahoidlike toodete hinnavahet, võrreldes teiste sama tootegrupi toodetega.

Uurimismeetoditena kasutati elektroonilist küsitlust ja süvaintervjuusid pakkujatega. Küsitluse kutse saadeti kokku 250 pakkujale. Vastamisaktiivsus oli suhteliselt madal (7,2%). Vastuseid saadi 18 vastajalt, vaatamata korduvatele meeldetuletustele. Pakkujate küsitluse ankeet on toodud lisas 2. Lisaks korraldati valitud pakkujatega 27 süvaintervjuud, et täpsustada küsimustiku kaudu saadud vastuseid ja saada põhjalikum ülevaade pakkujate valmisolekust pakkuda ELi KHRHde põhi- ja lisakriteeriumidele vastavaid tooteid ja teenuseid. Süvaintervjuude käigus käsitleti põhjalikumalt ka keskkonnahoidlike toodete ja teenuste hinda. Kokku intervjueeriti kahte pakkujat igast tootegrupist, kuid kolm intervjueeritavat esindasid kahte tooterühma ning vastasid mõlemat tooterühma puudutavatele küsimustele. Üldjuhul toimusid intervjuud nende ettevõtetega, kes ei olnud küsitlusele vastanud, et saada rohkem vastuseid ning anda uuringule täiendavat sisu. Mõni intervjuu korraldati siiski juba küsitlusele vastanud ettevõttega, kui oli vaja esitada täpsustavaid küsimusi. Intervjuud toimusid nii telefoni teel kui ka ettevõtetes kohapeal.

[102] http://www.envir.ee/sites/default/files/khrh_analuusiraport.pdf

Lisaks koguti iga tooterühma kohta näiteid ELis läbi viidud hangetest ja kasutatud kriteeriumidest. Näiteid koguti ELi KHRHde infoportaalist.[103] Kogutud näidetest tehti valik lähtudes sellest, et need võiksid olla kasulikud Eesti hankijatele. Kokku leiti sobilikke näiteid 12 tooterühmas läbiviidud hangete kohta, näited on esitatud iga tootegrupi juures viidetena ingliskeelsetele originaaldokumentidele.

Turuanalüüsi tulemustele toetudes valiti välja viis tooterühma, millele järgmisena keskenduda Eesti KHRHde süsteemi tõhustamisel ning milles on võimalik kaaluda seda, et muuta hankijatele nende rakendamine kohustuslikuks. Valitud viiele tooterühmale koostati juhendmaterjalid Eestile kohandatud ELi KHRHde kriteeriumidega, mida oleks esialgu võimalik soovituslikena hangetes kasutada. Juhendmaterjalide koostamise protsessis korraldati täiendavalt kaks ümarlauda, et kohandatavad kriteeriumid pakkujate ja hankijatega läbi arutada.

Järgnevalt on toodud tooterühmade pakkujatega läbiviidud küsitluse ja intervjuude tulemused ning viited kogutud näidetele. Juhendmaterjalid koos soovituslike kriteeriumidega on esitatud lisades 4-8.

5.1. Kujutise reprodutseerimise seadmed

Kriteeriumidele vastavus ja ELi kriteeriumide kohandamise võimalused Eestis
Kõik selle tootegrupi esindajad küsitluses ja intervjuudel andsid üheselt vastuse, et nendel on võimalik pakkuda tooteid, mis vastavad enamikule ELi KHRHde kriteeriumidele, nt kahepoolne printimine ja kopeerimine, võimalik trükkida ühe dokumendi mitu lehekülge ühele lehele, Energy Star 2.0 märgisega tooted. Ümbertöödeldud toonerite ja tindikassettide koha pealt läksid vastanute arvamused lahku. Osa ütles, et vajadusel võivad nad seda pakkuda, aga teised arvasid, et nad on nõus küll toonerid kokku koguma, aga ei ole nõus müüma ümbertöödeldud toonereid, kuna nende kohta on palju odavaid ja ebakvaliteetseid koopiaid, aga see tootja, keda nemad esindavad, sellist teenust ei paku, kuna sellel on teatud puudused ning trükitulemuse kvaliteet kannatab.

Vastakaid arvamusi tekitas garantii küsimus. Tavaline garantii on kaks aastat, selle peavad seadusega tagama kõik müüjad. Täiendavalt võidakse anda kuni kolm aastat garantiid (nn laiendatud garantii), kuigi see on tavaliselt lisatasu eest. Viis aastat garantiid on praegu raske tagada, kuna hetkel ei ole turul tooteid, mille eluiga on palju pikem kui viis aastat. Avaldati arvamust, et kui küsitakse, siis on kindlasti neid, kes lubavad seda paberil, kuid ametlikku tootegarantiid nii pika aja peale ei ole võimalik praeguses turuolukorras saada. Täiendavat garantiid võiks küsida tootegarantiina ning hindamiskriteeriumina, siis ei kitsenda see kellegi võimalusi.

Toodete ja teenuste olemasolu turul ja hind
Üldiselt ei tohiks KHRH kriteeriumid hinda tõsta. Nendele kriteeriumidele vastavaid tooteid on turul saadaval erinevast hinnaklassist, kuid I tüüpi ökomärgisega tooted on tavaliselt siiski kallimad. Samuti tõstaks hinda viieaastane garantii, kui pakkuja on nõus seda tagama.

Kas toote- või teenuserühm võiks olla kohustuslike KHRHde hulgas?
Kujutise reprodutseerimise seadmetele võiks kindlasti tulevikus rakendada KHRHde kriteeriume kohustuslikus korras. Esialgsed keskkonnahoiukriteeriumid selle tootegrupile on esitatud lisas 6. Kohandatud on ümbertöödeldud toonerite ja tindikassettide kriteeriumi, mis on muudetud

[103] https://ec.europa.eu/environment/gpp/case_group_en.htm

lisakriteeriumiks, ning garantiikriteeriumi, mis on samuti muudetud kaheks lisakriteeriumiks. Tehnilise kirjelduse kriteerium nõuab miinimumnõudena viie aasta asemel kolmeaastast garantiid või antakse pakkujale punkte proportsionaalselt sellele, kui pikalt pakutakse garantiid. Kriteeriumid on kohandatud, toetudes intervjuudel saadud tagasisidele.

Näiteid ELis läbi viidud hangetest ja kasutatud kriteeriumidest

- „Madala süsinikusisaldusega kuvaseadmete liisimine". Porto, Portugal. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue72_Case_Study_144_Greater-Porto.pdf
- „Ressursitõhusad printimis- ja kopeerimislahendused". Itaalia. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue54_Case_Study110_italy_print_management.pdf
- „Kopeerimis-, printimis- ja skaneerimisteenuste ostmine Zürichi linnale". Zürich, Šveits. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue53_Case_Study108_zurich_output_management.pdf
- „Keskkonnanõuded trükistele". Cognac, Prantsusmaa. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue35_Case_Study75_Cognac_printed_materials.pdf

5.2. Maanteetransport

Kriteeriumidele vastavus ja ELi kriteeriumide kohandamise võimalused Eestis

Analüüs hõlmas maanteetranspordi 1. kategooria sõidukite (sh sõiduautod, väikesed tarbesõidukid ja L-kategooria sõidukid) ostmisel, liisimisel ja rentimisel kasutatavaid kriteeriume. Teised kategooriad (liikuvusteenuste ostmine, busside ost või liisimine, bussiteenuse ostmine, jäätmekogumisveokite ostmine või liisimine, jäätmekogumisteenuse ostmine, posti-, kulleri ja kolimisteenuste ostmine) jäeti analüüsist välja, kuna need on väga spetsiifilised kategooriad, mida hangitakse suhteliselt harva.

1. kategooria sõidukite keskkonnahoiukriteeriumide ja pakkujate analüüsi tulemusena võib öelda, et praegu on kõikidest enam levinud automarkidest võimalik valida sõidukeid, mis vastavad standardina mitmele kriteeriumile. Enamik sõidukihangetest nõuab juba täna andmeid kütusekulu ja CO_2-heite kohta, see on seotud ELi direktiivi nõuetega[104]. Ainult määrdeõlide ja hüdraulikaõlide vastavus kriteeriumidele tekitas küsitletute ja intervjueeritute hulgas kahtluse.

Küll aga on näha, et hankijad ei oska direktiivi nõuete kohaselt hankida, ning seetõttu on oluline, et selle tootegrupi kriteeriumid muutuksid ühtlasemaks. Samuti oleks hankijatele väga vaja kohandatud KHRHde kriteeriume, mida nad saaksid kergesti hangetes kasutada.

Toodete ja teenuste olemasolu turul ja hind

Praegu on kõikidest enam levinud automarkidest võimalik valida sõidukeid, mis vastavad standardina päris mitmele KHRHde kriteeriumile. Sõidukite hind sõltub väga paljudest kriteeriumidest, sh

[104] ELi direktiiv 2009/33/EÜ (23. aprill 2009) keskkonnasõbralike ja energiatõhusate maanteesõidukite edendamise kohta

lisavarustusest ning mootori suurusest. Hübriidmootor, mis on suhteliselt säästlik, on siiski tavamootoritest kallim. Eri automargid on erineva varustusega: mis osal automarkidel on standardvarustuses, tuleb teistel soetada lisavarustusena. Seetõttu on väga keeruline öelda, kuivõrd keskkonnakriteeriumidele vastavate sõidukite hind kõrgem on.

Rehvidel on Euroopa Komisjoni määruse 1222/2009 kohaselt vajalik märgistussüsteem kütusekulu, välismüra ning märghaardumise kohta. Turul on saadaval erineva hinnatasemega, aga ka erinevate omadustega rehve. Üldiselt on kõrgema klassi rehvid ka kallimad ning hinnad võivad erineda suisa kordades.

Kas toote- või teenuserühm võiks olla kohustuslike KHRHde hulgas?
Kuna selles tooterühmas on kütusekulu ja CO_2-heitega arvestamine vastavalt keskkonnasõbralike ja energiatõhusate maanteesõidukite edendamise direktiivile 2009/33/EÜ kohustuslik ning paljud kriteeriumidele vastavad varustuselemendid on uutel sõidukitel juba standardvarustuses, siis võiks ka muud kriteeriumid üle vaadata ning kohustuslikuks seada. Esialgsed keskkonnahoiukriteeriumid maanteetranspordi 1. kategooria sõidukite tootegrupile on esitatud lisas 4.

Näiteid ELis läbi viidud hangetest ja kasutatud kriteeriumidest

- „Hübriidautod linna administratsioonile“. Ljubljana, Sloveenia. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue5_Case_Study10_Ljubjana_hybrids.pdf
- „Biogaasi kasutamine ühistranspordi kütusena“. Vaasa, Soome. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue76_Case_Study_151_Vaasa.pdf
- „Üleminek nullemissiooniga ühistranspordile Põhja-Brabandi provintsis“. Põhja-Brabant, Holland. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue71_Case_Study_141_Northern-Brabant.pdf
- „Puhtad ja kulutõhusad politseisõidukid“. Berliin, Saksamaa. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/case_group_en.htm

5.3. Sanitaartehnilised kraanitarvikud

Kriteeriumidele vastavus ja ELi kriteeriumide kohandamise võimalused Eestis
Sanitaartehniliste kraanitarvikute tootegrupi KHRHde kriteeriumid on suuresti seotud veesäästu saavutamisega, mistõttu on nende alusel ostuvalikute tegemine üsna tavapärane nii avalikus kui ka erasektoris. Veesäästlikud kraanitarvikud lubavad hiljem kulusid kokku hoida ning seepärast neid ka ostetakse.

Veesäästuga seotud kriteeriumidele vastavaid tooteid hankes pakkuda ei ole keeruline, ka muudele kriteeriumidele vastata ei ole pakkujatel raske. Ainuke kriteerium, mis vajab ülevaatamist, puudutab garantiid. Kaheaastasele garantiile täiendavat garantiid paljud pakkujad anda ei taha. Kolm aastat oleks võimalik pakkuda ja seda vahel ka tehakse, kuid üle kolme aasta kestev garantii pakkumine võib osutuda probleemseks. Toodete vastupidavus sõltub paljus veekvaliteedist ja toote kasutamisest, mistõttu antakse garantiid vaid kindlatel tingimustel. Seetõttu võib täiendav garantii kehtida ainult kindlaksmääratud ideaaltingimustel, mida reaalsuses ei pruugi olla. Täiendavat garantiid võiks küsida pigem lisakriteeriumina ning hindamiskriteeriumina, siis ei kitsenda see oluliselt pakkujate ringi.

Toodete ja teenuste olemasolu turul ja hind
Sanitaartehniliste kraanitarvikute pakkujaid on turul mõnikümmend ning neil kõigil on saadaval laias valikus KHRHde kriteeriumidele vastavaid tooteid. Hind sõltub suurel määral toote kvaliteedist, mitte niivõrd keskkonnahoidlikkusest. Siiski võib arvata, et keskkonnakriteeriumid võivad madalama hinnaklassi tooted hankest kõrvale jätta, mistõttu võib arvestada, et tooted on 10–15% kõige odavamatest kallimad. Küll aga on need ka kvaliteetsemad ja vastupidavamad, mis on ka KHRHde laiem eesmärk.

Kas toote- või teenuserühm võiks olla kohustuslike KHRHde hulgas?
See tooterühm sobib kohustuslikuks tooterühmaks. Kohandatud keskkonnakriteeriumid on toodud lisas 7. Kohandatud on garantiiga seotud kriteeriumi, mis on muudetud lisakriteeriumiks, ning nelja aasta asemel soovitatakse küsida kolmeaastast garantiid. Kriteeriumid on kohandatud, toetudes intervjuudel saadud tagasisidele.

Näiteid ELis läbi viidud hangetest ja kasutatud kriteeriumidest
Selles tootegrupis eraldiseisvate hangete näiteid ei ole, kuna selle tootegrupi tooteid hangitakse enamasti ehitushangete osana.

5.4. Teevalgustus ja valgusfoorid

Kriteeriumidele vastavus ja ELi kriteeriumide kohandamise võimalused Eestis
Selles tootegrupis jagunesid kriteeriumid kahe erineva tootegrupi vahel. Teevalgustuse puhul on põhikriteerium energiatõhusus, st küsitakse leedlampe. Selles tootegrupis küsitakse kriteeriumina ka täiendavaid andmeid ja arvutusi, mida pakkuda ei oleks teevalgustuse projekteerijale ja ehitajale keeruline, kuna tehakse tihedat koostööd valgustimüüjatega, kellel on vastav arvutusvõimekus ja tarkvara olemas.

Olelusringi kulu arvutamine ja esitamine ei ole hangetes tavapärane, aga kui hankija või tellija annab vajalikud algandmed, siis on seda võimalik teha.

Teevalgustuse tootegrupis on võimalik saada ka viis aastat täiendavat garantiid, kuna enamik lampe on üsna pika eluaega leedlambid. Garantii annab valgusti müüja, mitte paigaldaja. On tavaline praktika, et 2–3% lampidest vahetatakse garantii korras välja. Üldjuhul tulevad vead välja lühikese aja jooksul. Kui vigu ei esine lühema perioodi jooksul, siis peavad lambid kaua vastu ning seetõttu ei oleks ka pikem garantii probleemiks. Juba praegu ei ole viis aastat garantiid teevalgustuse töödes erandlik, mistõttu võib selles tootegrupis seda ka põhikriteeriumina küsida.

Fooride kriteeriumides viidatakse ka eri lambitüüpide prognoositavale elueale, aga fooride pakkuja sõnul ei kasutata fooride puhul samu kategooriaid nagu leedlampide puhul. Fooride eluea andmed on küll olemas, aga mitte sellistele tüüpidele, nagu on esitatud ELi KHRHde kriteeriumides. Seega tuleks kindlasti eluea kriteerium üle vaadata ja Eesti turuoludele kohandada.

Fooride puhul on samuti üks kriteerium olelusringi kulu arvutamine. Seda tavaliselt hangetes ei küsita, kuid uuringu tulemuste alusel võib öelda, et see on siiski võimalik, kui tellija annab omalt poolt algandmed.

Garantiikriteerium on fooride puhul rakendatav, kuid seda võiks rakendada hindamiskriteeriumina.

Toodete ja teenuste olemasolu turul ja hind
Suurem osa kriteeriume kehtib valgustite ja lampide kohta. Teevalgustuse toodete valik turul on väga suur, samuti pakuvad valgustimüüjad lampide kohta erinevaid andmeid ja kalkulatsioone, sh selliseid, mida hangetes on vaja.

Leedlampide hind on alati olnud kõrgem. Kui need turule tulid, oli leedlampide hind oluliselt kõrgem teistest energiasäästlikest lampidest. Leedide hind on ajapikku langenud, aga siiski ei ole see veel päris nn säästulampide tasemel. Kallima hinna aga kompenseerivad ühelt poolt energiasääst (jooksvad elektrikulud on madalamad) ning teiselt poolt vähendab olelusringi kulusid ka leedlampide pikaealisus (lampe ei ole vaja tihti vahetada, mis võimaldab kokku hoida hoolduskulusid nii uute lampide kui ka tööjõukulude näol).

Fooride puhul on ELi KHRHde kriteeriumidele vastavad tooted põhimõtteliselt olemas. Foorilampide eluea kriteeriumid on vaja üle vaadata. Hinda KHRHde kriteeriumid üldjuhul ei tõstaks.

Kas toote- või teenuserühm võiks olla kohustuslike KHRHde hulgas?
Teevalgustuse ja fooride tootegrupp võib olla nende hulgas, millele rakendatakse kohustus keskkonnakriteeriume hankedokumentidesse sisse kirjutada. Samas peab ELi kriteeriume Eesti oludele kohandama ning need peab igal aastal üle vaatama, kuna tootegrupis toimub kiire tehnoloogiline areng ning kriteeriumid võivad aeguda. Soovituslikud kriteeriumid, mille koostas valgustusekspert ELi ja Põhjamaade kriteeriumide alusel ning mis pakkujaid ja hankijaid kaasaval ümarlaual põhjalikult läbi arutati, on toodud lisas 5.

Näiteid ELis läbi viidud hangetest ja kasutatud kriteeriumidest

- „Energiatõhusa teevalgustuse soetamine“. Rotterdam, Holland. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue68_Case_Study_137_Rotterdam.pdf
- „Kliimasõbralike valgustuslahenduste hankimine Koldingis“. Kolding, Taani. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue9_Case_Study24_Kolding_Lights.pdf
- „Energiatõhus valgustus Budapesti sildadel“. Budapest, Ungari. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue13_Case_Study31_Budapest_Bridge.pdf

5.5. WC-potid ja pissuaarid

Kriteeriumidele vastavus ja ELi kriteeriumide kohandamise võimalused Eestis
WC-pottide ja pissuaaride tooterühm on sarnane sanitaartehniliste kraanitarvikute tooterühmaga. Siingi on paljud KHRHde kriteeriumid seotud veesäästuga, mida juba praegu kasutatakse nii avaliku kui ka erasektori hangetes ja ostudes. Veesäästuga seotud kriteeriumidele vastavate pakkumuste tegemine ei valmista pakkujatele üldjuhul probleeme.

Siiski on selleski tooterühmas mõni kriteerium, mis pakkujate intervjuudel maha laideti. Näiteks ilma loputuseta pissuaare turul eriti ei ole või on väga vähe, kuna neid ei nõuta ka erasektoris, ning seetõttu võiks loputuseta pissuaaride kriteeriumid välja jätta. Samuti tekitasid kahtlusi garantii- ja varuosade nõuded.

Garantii probleem on sarnane teiste tootegruppidega: tavaline garantii on kaks aastat, osaliselt antakse ka kolm aastat, aga neli aastat garantiid kahandaks pakkujate hulka või tõstaks oluliselt hinda, mistõttu seda miinimumnõudena ei soovitata. Täiendavat garantiid võiks küsida pigem lisa- ning hindamiskriteeriumina.

Kättesaadavaid varuosi pakub päris mitu tootjat. Kui pikka aega varuosad saadaval on, oleneb sellest, kui pikalt hangitav toode juba turul on olnud. Üldjuhul hoiavad tootjad varuosi mingi aja saadaval ka pärast mudeli tootmise lõppu, kuid varuosade kümneaastase kättesaadavuse nõue võib osutuda piiravaks. Soovitatavalt võiks see kriteerium olla pigem täiendav hindamiskriteerium.

Toodete ja teenuste olemasolu turul ja hind
Vett säästvate WC-pottide ja pissuaaride pakkujaid on sarnaselt kraanitarvikutega turul päris palju ja igal pakkujal on lai valik erinevaid kaubamärke ja tooteid. Ainukesed tooted, millest võib hankimisel pakkujatest puudu tulla, on loputuseta pissuaarid. Nende nõudlust ei ole ei erasektoris ega avalikus sektoris ja seetõttu on selliseid tooteid turul vähe. Intervjuudel tuli välja, et mõnel pakkujal ei ole üldse selliseid tooteid. Teistel on need pakkuja tootevalikust varem läbi käinud, kuid praegu praktiliselt puuduvad, kuna üldine nõudlus puudub.

Kas toote- või teenuserühm võiks olla kohustuslike KHRHde hulgas?
Väiksemate kohandustega (loputuseta pissuaarid, garantii- ja varuosade nõuded) oleks see tootegrupp kohustuslike KHRHde hulka sobilik. Kohandatud keskkonnakriteeriumid on toodud lisas 8. Loputuseta pissuaaride nõuded on välja jäetud, garantiiga seotud kriteerium on muudetud lisakriteeriumiks ning nelja aasta asemel nõutakse kolmeaastast garantiid. Varuosade kättesaadavuse aeg on muudetud pakkumise hindamise kriteeriumiks. Kriteeriumid on kohandatud, toetudes intervjuudel saadud tagasisidele.

Näiteid ELis läbi viidud hangetest ja kasutatud kriteeriumidest
Selles tootegrupis eraldiseisvate hangete näiteid ei ole, kuna selle tootegrupi tooteid hangitakse enamasti ehitushangete osana.

5.6. Elekter

Kriteeriumidele vastavus ja ELi kriteeriumide kohandamise võimalused Eestis
Elektrienergia keskkonnahoidlikud kriteeriumid on ühed lihtsamad: need viitavad vaid taastuvenergia allikatest või suure tõhususega koostootmise teel saadud elektri osakaalule. Pakutud põhikriteeriumi alusel saab küsida 50% ning lisakriteeriumi alusel 100% taastuvenergia allikatest toodetud elektrit. Nendele kriteeriumidele vastab praegu vähemalt neli pakkujat üheksast. Keskkonnahoidlikud kriteeriumid elektrienergiale saaks otse üle võtta.

Praeguste elektripakettide hulgast on võimalik valida nii tavalist kui ka täielikult või osaliselt taastuvatest allikatest toodetud ehk nn rohelist energiat sisaldavaid pakette. Hankes peab olema selgelt sõnastatud, kas klient soovib rohelist elektrit või mitte, muidu ei paku müüjad võrdväärseid tooteid.

Toodete ja teenuste olemasolu turul ja hind
Kõige levinum müüt on, et roheline energia on väga kallis. See on ainult osaliselt tõde. Võimalik on valida nii täielikult kui ka osaliselt taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrit, mõlemal juhul on elektri hind kliendile natuke kallim. Rohelise energia kilovatt-tunni hind on tavalise elektri hinnast olenevalt paketist keskmiselt 4–5% kallim. Samas tuleb arvestada, et elektri hind moodustab kogu elektritarbimise kulust

vaid umbes poole, teise osa moodustavad võrgutasud, mis tähendab, et rohelise energia tarbimise hind on vaid paar protsenti kallim tavalise elektri koguhinnast.

Kuigi rohelise energia pakette pakub mitu elektrivahendajat, on turul rohelise energia kogupakkumine siiski piiratud. Põhimõtteliselt võib avaliku sektori elektrienergia hangetele kehtestada kohustuslikud keskkonnakriteeriumid, aga siis oleks vaja eelnevalt analüüsida, kas taastuvenergiast toodetud elektrit toodetakse küllaldases mahus, et see kataks kogu avaliku sektori vajaduse.

Kas toote- või teenuserühm võiks olla kohustuslike KHRHde hulgas?
Intervjuude põhjal võib väita, et kriteeriumide lihtsuselt on see üks potentsiaalsemaid tootegruppe, milles keskkonnahoidlikud hanked kohustuslikuks muuta. Siiski võib siin osutuda takistuseks taastuvenergia mitteküllaldane pakkumine, kui nõudlus hangete toel kasvab. Eesti Energia rohelise energia tootmise tõus viimastel aastatel ning osalemine Põhjamaade ühisel elektriturul, mille kaudu on ligipääs täiendavale rohelisele energiale, peaks võimaldama rohelise energia hankeid siiski oluliselt suurendada.

Näiteid ELis läbi viidud hangetest ja kasutatud kriteeriumidest

- „Elektri tootmine 100% taastuvatest ressurssidest“. Turu linn, Soome. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue34_Case_Study72_Turku_renewable_energy.pdf
- „Roheline energia Bremeni üldkasutatavatele hoonetele“ Bremen, Saksamaa. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue8_Example21_Bremen_Electricity.pdf
- „Roheline energia ja sõidukid“. Sloveenia. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue17_Case_Study40_Slovenia_vehicles.pdf
- „Energiatõhusad ujumisbasseinid Rotterdamis“. Rotterdam, Holland. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue22_Case_study50_Rotterdam.pdf

5.7. Aiandustooted ja -teenused

Kriteeriumidele vastavus ja ELi kriteeriumide kohandamise võimalused Eestis
Selles tootegrupis tekitasid uuringus osalenutes kõige enam kahtlust kriteeriumid mullaparandajate ja maheistikute kohta. Ilma turbata mullaparandajaid on Eestis vähe, Eestis on olemas turbatööstus ning turvas on hea, kodumaine ja steriilne materjal. Kompostimullas sisaldub palju umbrohuseemneid ning võib leiduda ka haigustekitajaid, samuti klaasi-, metalli- ja plastitükikesi. Et nendest vabaneda, peaks kompostimulda kuumutama ja sõeluma, et saada sama tulemus nagu turvast sisaldaval mullal, see aga nõuaks täiendavat energiakulu ning tõstaks hinda.

Kohalikke taimi saab pakkuda, aga mitte mahepõllumajanduslikke. Eestis ei kasvatata hetkel ilutaimi mahepõllumajanduslikult. Enamik taimekasvatajaid pakub taimi ühekordsetes plastpottides. Mõnel juhul on neid võimalik ka rohkem kui kord kasutada ning taimekasvatajad võtavad neid tagasi, aga enamasti tahetakse tagasi ainult enda müüdud taimede potte, mitte teiste kasvatajate omi. Biolagunetavates pottides palju taimi ei pakuta.

Intervjuude alusel võib väita, et niisutussüsteemidele ja seadmetele seatud kriteeriumidele peaks olema võimalik vastata, kuid see võib tõsta hinda.

Toodete ja teenuste olemasolu turul ja hind
Maheilutaimi turul praegu üldse ei pakuta. Mulla ja mullaparandajate pakkujaid on mitu, kuid et keskkonnahoidlikele kriteeriumidele vastata, tuleb tooted sertifitseerida, ning see viib hinna üles. Kui see kriteerium oleks kohustuslik, saaksid hangetes osaleda vaid üksikud ettevõtted, see aga piiraks konkurentsi ning tõstaks oluliselt teenuse hinda.

Kas toote- või teenuserühm võiks olla kohustuslike KHRHde hulgas?
Uuringu tulemuste alusel ei soovitata muuta selles tootegrupis keskkonnakriteeriumide kasutamist kohustuslikuks.

Näiteid ELis läbi viidud hangetest ja kasutatud kriteeriumidest

- „Keskkonnanõuded parkide ja aedade korrashoiuks“. Errenteria, Hispaania. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue25_Case_Study56_Errenteria_maintenance.pdf
- „Bioloogilise mitmekesisuse edendamine linna rohealadel“. Lille, Prantsusmaa. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue26_Case_Study56_Lille_biodiversity.pdf
- „Madala keskkonnamõjuga hooldusleping linna parkides“. Barcelona, Hispaania. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue43_Case_Study90_Barcelona.pdf

5.8. Kontorihoonete projekteerimine, ehitamine ja haldamine

Kriteeriumidele vastavus ja ELi kriteeriumide kohandamise võimalused Eestis
Kontorihoonete ehituse kriteeriumid hõlmavad nii projekteerimise, ehituse kui ka haldamise kriteeriume. Projekteerimise kriteeriumid keskenduvad enamasti projekteerimismeeskonna pädevusele, samas määratakse projekteerimise käigus suuresti ära, milliseid keskkonnahoidlikke lahendusi ja materjale ehituses kasutatakse ning millise energiatõhususklassiga hoone ehitatakse. Ehituse pakkumised peavad lähtuma projekteeritud tingimustest ja nõuetest. Ehitajatelt nõutakse enamasti keskkonnajuhtimissüsteemi olemasolu, mis on ehitushangetes tavapäraseks saanud.

Selles tootegrupis on palju ja kohati liiga keerulisi kriteeriume, mida on hankijatel raske kirja panna. Hankijatel on keeruline seada üheselt mõistetavaid kriteeriume ning saada mõistlikku hinda. Pakkujad on valmis paljudele kriteeriumidele vastavaid lahendusi pakkuma, kuid tihtipeale jääb nende realiseerumine investeeringute eelarve limiidi taha.

Selle tootegrupi hangetes kehtivad ka mitme teise tootegrupi kriteeriumid nagu värvid ja lakid, sanitaartehnilised kraanitarvikud, WC-potid ja pissuaarid. Neid kriteeriume analüüsitakse vastavates alapeatükkides.

Toodete ja teenuste olemasolu turul ja hind
Energiatõhusus ja keskkonnahoidlikud ehitusmaterjalid tõstavad ehituse hinda. Samas on energiatõhusate hoonete hilisemad jooksvad kulud madalamad ning ka mõju tervisele on parem. Lõplik maksumus sõltub valitud lahendustest ja materjalidest, mistõttu ei ole täpset hinnatõusu võimalik välja tuua. Tihtipeale on ka nii, et algselt soovitakse keskkonnahoidlikke ja energiatõhusaid lahendusi, aga hinnapakkumist saades tehakse kriteeriumides ning nõuetes järeleandmisi, et hinda odavamaks saada.

Kas toote- või teenuserühm võiks olla kohustuslike KHRHde hulgas?
Selles tootegrupis on hankijatel vajadus Eesti oludele kohandatud kriteeriumide järele, mis on nii hankijate kui ka pakkujatega (nii projekteerijad kui ka ehitajad) läbi räägitud. Energiatõhususe direktiivi alusel on avalikul sektoril juba praegu kohustus ehitada energiatõhusaid hooneid, kuid muid keskkonnakriteeriume praegu kohustuslikuks teha ei soovitata.

Näiteid ELis läbi viidud hangetest ja kasutatud kriteeriumidest

- „Ehitusest tulenevate emissioonide vähendamine“. Norra. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue67_Case_Study_134_Oslo.pdf
- „Rohelise keskuse ehitamine Burgases“. Burgas, Bulgaaria. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue71_Case_Study_143_Burgas.pdf
- „Innovatiivsete energiatõhusate lahenduste hankimine haridusasutustesse“. Enzkreis, Saksamaa. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue64_Case_Study_129_Enzkreis.pdf

5.9. Reoveetaristu

Kriteeriumidele vastavus ja ELi kriteeriumide kohandamise võimalused Eestis
Paljud selle tootegrupi kriteeriumid on pakkujatele üle jõu käivad. Kuna ELi KHRHde kriteeriume ei ole Eesti hangetes ka küsitud, ei ole pakkujatel ka mitme kriteeriumi kohta andmeid olemas ega võimalik esitada. Näiteks mudapõletusahjusid ei suuda praegu keegi uuringus osalenutest pakkuda.

Toodete ja teenuste olemasolu turul ja hind
Ettevõtteid, kes suudavad ELi KHRHde kriteeriumidele vastata, on väga vähe. Need, kes suudaksid kriteeriumidele vastata, ei arva, et see oleks mõistlik, kuna mõned kriteeriumid ajaksid hinna väga üles.

Kas toote- või teenuserühm võiks olla kohustuslike KHRHde hulgas?
Selles tootegrupis ei ole mõistlik rakendada KHRHde kriteeriume kohustuslikus korras. Küll aga oleks mõistlik ELi kriteeriumid hankijate ja pakkujatega läbi arutada ning koostada soovituslikud Eesti oludele kohandatud keskkonnakriteeriumid.

Näiteid ELis läbi viidud hangetest ja kasutatud kriteeriumidest

- „Reovee ümbertöötluse süsteemi hankimine ettevõttele Austrian Mint“. Austria. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue58_Case_Study117_BBG_Austria.pdf
- „Reovee muutmine ressursiks“. Göteburg, Rootsi. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue20_Case_Study45_Ryaverket_waste.pdf
- „Reoveetaristu“. Waterschapsbedrijf Limburg, Holland. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue43_Case_Study91_Limburg.pdf

5.10. Teede projekteerimine, ehitamine ja hooldus

Kriteeriumidele vastavus ja ELi kriteeriumide kohandamise võimalused Eestis
Selles tootegrupis on väga palju kriteeriume ja enamikule neist ei ole ettevõtetel kas võimalik vastata või ei osanud nad uuringu ajal kriteeriumile vastamise kohta vastust anda.

Teede projekteerimise ja ehituse hangetes ei ole siiani KHRHde kriteeriume palju kasutatud. Siiani on need olnud seotud keskkonnajuhtimissüsteemide olemasolu ning jäätme- ja keskkonnakavadega, mida on vaja esitada. Palju nõudeid pannakse projekteerimisega paika ja ehituse pakkumised peavad lähtuma projektis ettenähtud nõuetest ja tingimustest. Vajadusel on ettevõtted valmis pädevust tõstma ja ekspertiisi laiendama, aga see võib tõsta ka ehituse maksumust. Väiksematel ettevõtetel võivad väga ranged nõuded hakata piirama võimalusi hangetes osaleda ning see võib hakata piirama konkurentsi. Hankijad aga soovivad, et hangetes saaksid osaleda ka kohalikud väiksemad ettevõtted.

Probleemiks peetakse praegu ka seda, et hankedokumentides esitatud nõuded ei ole kas selged või ei ole kõigile üheselt selged, mistõttu võivad pakkujad teha erinevaid pakkumisi ja sealjuures väga erinevate hindadega.

Kõige enam oleks võimalik hangetesse kirjutada ringlusse võetud materjali kasutamist hangetes või tekkinud jäätmete korduskasutamist või ringlusse võtmist. Seda saavad ettevõtted ka praegu pakkuda ja tegelikult isegi otsivad selliseid võimalusi, kuna see võimaldab neil kulusid kokku hoida. Kindlasti ei ole siiani küsitud ega ka osata pakkuda CO_2 jalajälje arvutusi või olelusringi hindamist. Selline ekspertiis on Eestis hetkel veel üleüldse puudulik.

Toodete ja teenuste olemasolu turul ja hind
Hetkel puuduvad selles tootegrupis pakkujad, kes suudaksid kõikidele põhikriteeriumidele vastata. Kui kõigile seatakse ühesugused kriteeriumid, üritaksid pakkujad leida paljudele kriteeriumidele lahendusi, kaasates mujalt ettevõtetest ekspertiisi. Siiski puudub praegu Eestis küllaldane süsinikujalajälje kalkuleerimise ja olelusringi hindamise võimekus. Täiendavate ekspertide kaasamine aga kindlasti tõstaks hinda.

Kas toote- või teenuserühm võiks olla kohustuslike KHRHde hulgas?
Arvestades seda, et tootegrupis on üsna keerulised kriteeriumid, mida hankijatel on raske selgelt kirja panna, ja et samal ajal on pakkujatel keeruline paljudele kriteeriumidele vastata, ei ole mõistlik selles teenusegrupis KHRHde kriteeriumide rakendamist kohustuslikuks teha. Küll aga soovivad hankijad abi kriteeriumide seadmisel, mistõttu on oluline teede projekteerimise ja ehituse kriteeriumid hankijate ja pakkujate läbi arutada ning koostada Eesti oludele kohandatud soovituslikud kriteeriumid, mida hankijad saaksid abimaterjalina kasutada.

Näiteid ELis läbi viidud hangetest ja kasutatud kriteeriumidest

- „Ümbertöödeldud asfaldi kasutamine uue teekatte paigaldamiseks“. Hamburg, Saksamaa. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue28_Case_Study60_Hamburg_recycled_asphalt.pdf
- „A6 kiirtee jätkusuutlik rekonstrueerimine“. Rijkswaterstaat, Holland. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue_83_Case_Study_162_RWS.pdf

5.11. Tekstiilitooted ja tekstiiliteenused

Kriteeriumidele vastavus ja ELi kriteeriumide kohandamise võimalused Eestis
Selles tootegrupis ei ole KHRHde kriteeriume seni eriti rakendatud. Intervjuude alusel võib öelda, et väiksematel ettevõtetel, kes müüvad standardseid tooteid, on raske neile kriteeriumidele vastata.

Ettevõtetel, kes osalevad hangetes, kus hangitakse mittestandardset toodet, on kriteeriumidele lihtsam vastata. Kuna sellise hanke jaoks otsitakse sobiv kangas ja pakutakse toodet vastavalt hanke tehnilisele kirjeldusele, on võimalik pakkuda kõike, mida küsitakse. Siiski võib hind mõnel juhul olla hankijale vastuvõetamatu.

Kuna tekstiil tuleb tänapäeval suuresti Aasiast ning mõnikord on tarneahelas palju vahendajaid, siis ei ole kõikide tekstiilitoodete ja kangaste kohta võimalik KHRHdes pakkumise jaoks informatsiooni saada.

Toodete ja teenuste olemasolu turul ja hind
Väiksemad ettevõtted on väga hinnatundlikud ning keskkonnakriteeriumid võivad konkurentsisituatsiooni muuta nende jaoks vastuvõetamatuks. Kuna mitmele kriteeriumile vastamiseks on lahendused alles arendamisel (nt ringlusse võetud kiu kasutamine tekstiilitoodetes), on tootevalik kohati veel väike ning see tähendab, et ka hind on suhteliselt kõrge.

Kas toote- või teenuserühm võiks olla kohustuslike KHRHde hulgas?
Arvestades keskkonnahoidlike tekstiilitoodete kättesaadavust turul ning turuhinda, ei ole otstarbekas muuta tekstiilitoodete hangetes keskkonnakriteeriumide kasutamine kohustuslikuks.

Näiteid ELis läbi viidud hangetest ja kasutatud kriteeriumidest

- „Ümbertöödeldud kiududest tekstiilide soetamine“. Hollandi Kaitseministeerium. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue77_Case_Study_153_Dutch_Defense.pdf
- „Jätkusuutlike töörõivaste hankimine Zürichis“. Zürich, Šveits. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/casestudy8.pdf
- „Töörõivaste taaskasutamine Herningis“. Herning, Taani. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue65_Case_Study_131_Herning.pdf

5.12. Tervishoiusektoris kasutatavad elektri- ja elektroonikaseadmed

Kriteeriumidele vastavus ja ELi kriteeriumide kohandamise võimalused Eestis
Sellesse tootegruppi kuuluvad väga spetsiifilised tooted ja samas ka palju erinevaid tooteid. Kui osa sellesse gruppi kuuluvaid tooteid juba vastab kriteeriumidele ja pakkujad ei näe hankesse kvalifitseerumisel probleeme, siis teistele võivad keskkonnahoiukriteeriumid tekitada murekohti. Ollakse valmis küll pakkuma, aga pakutakse nii kõrgema kui ka odavama klassi tooteid, kuigi viimaste kvaliteet ei pruugi hankija soovile vastata.

Toodete ja teenuste olemasolu turul ja hind
Sellesse tootegruppi kuuluvad tooted on üsna pikaealised, seega neid tihti ei hangita. Samuti on potentsiaalseid hankijaid ehk tervishoiuasutusi Eestis vaid loetud arv: kokku paarkümmend haiglat ning mõni erakliinik. Eesti väiksuse tõttu on selle tootegrupi toodete turg suhteliselt väike ning mõni keskkonnakriteerium võib mõjuda kas konkurentsi piiravalt või tõsta oluliselt hinda.

Kas toote- või teenuserühm võiks olla kohustuslike KHRHde hulgas?
Arvestades eelmainitut, ei ole selles tootegrupis soovitatav KHRHde kriteeriume kohustuslikuks muuta.

Näiteid ELis läbi viidud hangetest ja kasutatud kriteeriumidest

Selles tootegrupis KHRHde näiteid ei ole.

5.13. Toit ja toitlustusteenus

Kriteeriumidele vastavus ja ELi kriteeriumide kohandamise võimalused Eestis
Toidu ja toitlustusteenuse hangetes tuleb selget vahet teha, kas toitlustushange tehakse valdkonnas, kus hind on fikseeritud ning hanked suuremahulised (nt haridusasutused, haiglad, vanglad jne), või on tegemist ühekordse ürituse korraldamisega seotud toitlustushankega. Viimase puhul on toitlustuseelarve tavaliselt suurem ning on võimalik enam keskkonnakriteeriume sisse kirjutada.

Vaadates keskkonnahoiukriteeriume üritustega seotud toitlustushangete kontekstis, võib öelda, et kõige lihtsam on vastata kriteeriumidele, mis puudutavad õrrel või vabalt peetavate kanade munasid, ökomärgisega puhastustooteid ning pehmepaberitooteid. Kuigi hangetes pole neid kriteeriume veel eriti nõutud, on pakkujatel valmidus olemas ning mõni ettevõte juba järgib neid kriteeriume oma tegevuses.

Jäätmeid, eriti toidujäätmeid puudutavaid kriteeriume on hakatud juba osaliselt hangetesse, kõige sagedamini ürituste korraldamisega seotud hangetesse sisse kirjutama. Põhjuseks on siin üsna suur toidujäätmete teke *catering*'iga seoses. Toidujäätmete vähendamise võimalused toitlustusasutustes on aga üks suuremaid murekohti, kuna Eesti seadused ei luba sooja toitu annetada ning Toidu- ja Veterinaaramet kontrollib seda üsna rangelt. Selles vallas on veel vaja lahendusi otsida. Siiski on toitlustusteenuse pakkujad valmis toidujäätmetega seotud kriteeriumide teemal kaasa mõtlema. Nõue vähendada ühekordsete toidunõude kasutamist on samuti hangetes tavaliseks muutumas ning pakkujad on valmis pakkuma toitlustust korduskasutatavates nõudes.

Kõige raskem on pakkuda mahepõllumajanduslikku toitu, sest selle pakkumine Eestis on veel suhteliselt madal ning hinnad on kõrged. Seetõttu seda hangetes ka palju ei küsita või kui küsitakse, siis pärast saadud hinnapakkumiset mõeldakse ümber.

Ürituste korraldamisel on ka teisi sellesse tooterühma kuuluvaid kriteeriume juba üritatud hangetesse panna (nt lihavaba või madalama süsiniku jalajäljega toit, mille alla kuuluks samuti lihavaba toit) ning nendele kriteeriumidele on leitud ka mõningaid lahendusi.

Teine oluline grupp, kus toimub palju toitlustushankeid, on haridusasutused. Kuna riik ja omavalitsus toetavad haridusasutuste toitlustamist ning toidu tarbijad on lapsed, on see teema ka palju kõlapinda saanud. Kõige põhilisem kriteerium, mida Põhjamaade hangetes palju kasutatakse ja mida ka Eestis vähesel määral on hakatud küsima, puudutab mahepõllumajanduslikku päritolu toiduainete kasutamist. Seda on proovitud näiteks Tartu linna koolide hangetes ning mahetoidu pilootides Tallinna koolides ja lasteaedades. Kriteeriumile vastata on haridusasutuste toitlustamisel veel suhteliselt keeruline (raskem kui üritustega seotud hangetes), kuna koolitoidu hind on fikseeritud üsna madalale tasemele. Muudele kriteeriumidele vastavaid pakkumisi on lihtsam teha, kuid siiski vajavad ka teised kriteeriumid põhjalikumat läbirääkimist toitlustajate ja hankijatega.

Toitlustushangete ja nende kriteeriumidega seotud arutelu on käimas projekti StratKIT[105] raames, kus töötatakse välja Eesti oludele kohandatud juhendmaterjal, sh keskkonnakriteeriumid toitlustuse

[105] www.stratkit.eu

hankijatele. Ka käesoleva uuringu raames toimus ümarlaud hankijate, pakkujate esindajate ning mahetoidu valdkonna ekspertidega, et arutada mahepõllumajandusliku kriteeriumi kasutamise võimalusi ja takistusi Eestis.

Toodete ja teenuste olemasolu turul ja hind
Kuigi mahepõllumajandusliku toidu kriteeriumi lisamisest koolitoidu hangetesse on juba üksikuid näiteid, on oht, et kui seda hakatakse massilisemalt küsima, võivad tekkida tarneprobleemid, kuna mahetoiduaineid pakutakse Eestis veel suhteliselt vähe. Kuna mahetoidu turg on veel väike, on ka hind tavatoidust oluliselt kõrgem, mis mõjutab hangitava toidu maksumust. Samas on Veterinaar- ja Toiduamet hakanud välja andma toitlustuse mahemärki, mille kasutamine muudaks hangete kontrolli lihtsamaks.

Ka muud kriteeriumid (nt *fair trade* toodete, õrre- või vabalt peetavate kanamunade nõuded) tõstavad toitlustuse hinda, kuna on tavatoiduainetega võrreldes kallimad. Samas on selles tootegrupis pakkujad ja ka hankijad väga hinnatundlikud, seega iga väiksem hinnatõus tekitaks probleeme.

Kas toote- või teenuserühm võiks olla kohustuslike KHRHde hulgas?
Kuigi selles tooterühmas on initsiatiive hankeid keskkonnahoidlikumaks muuta ja on arutatud ka nt mahekriteeriumi kohustuslikuks muutmist, tuleb siin arvestada tooterühma hinnatundlikkust ning pakkumise piiratust. Seetõttu ei soovitata muuta toidu ja toitlustuse hangetes KHRHde kriteeriumide rakendamist kohustuslikuks. Seda saab teha vaid siis, kui on saavutatud poliitiline kokkulepe, et selles suunas on soov liikuda ning riik on valmis sellesse valdkonda ka suuremaid investeeringuid tegema. Siiski on tooterühmal suur surve ja potentsiaal keskkonnakriteeriume enam hangetes rakendada.

Näiteid ELis läbi viidud hangetest ja kasutatud kriteeriumidest

- „100% maheda hooajalise toidu tootmine“. Kopenhaagen, Taani. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue47_Case_Study97_Copenhagen.pdf
- „Toitlustusteenuste keskkonnamõju hindamine“. Helsingi, Soome. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue47_Case_Study98_Helsinki.pdf
- „Ringmajandusel põhinev toitlustamine Pļaviņu gümnaasiumis“. Pļaviņas, Läti. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue_85_Case_Study_165_Plavinu.pdf
- „Ühekordsete plasttopside kasutamise elimineerimine joogivee pakkumisel tervishoiukeskustes“. Mutualia, Hispaania. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue_91_Case_Study_173_Mutualia.pdf

5.14. Värvid, lakid ja teekattemärgistus

Kriteeriumidele vastavus ja ELi kriteeriumide kohandamise võimalused Eestis
Tooterühm koosneb kahest eri allrühmast: värvid ja lakid ning teekattemärgistus. Värvide ja lakkide allrühm hõlmab sise- ja välisvärve ja -lakke, puidupeitse ning muud sellist, mida kasutatakse üldehituses. Teekattemärgistuse allrühm hõlmab selliseid tooteid nagu värvid või struktuurplastisüsteemid, millega märgitakse maha sõiduradade eraldusjooni jms ning mis on kuiva, märja ja vihmaga karedad ning öösel helkivad.

Värvide ja lakkide kriteeriumid on loodud ökomärgise kriteeriumide alusel ning kriteeriumidele vastavad kõik I tüüpi ökomärgisega tooted. Muude toodete kohta võib küll esitada ka laboritestide andmeid, et

tõestada nende kriteeriumidele vastavust, aga üldjuhul tootjad ei ole vajalikke laboriteste läbi viinud, sest need on kulukad ning enamasti ei vasta tooted ökomärgise kriteeriumidele, kui neid ei ole selle eesmärgiga välja arendatud. Seega võib öelda, et selle allrühma põhikriteeriumidele vastavad vaid I tüüpi ökomärgise kriteeriumidele vastavad tooted.

Teekattemärgistuse kriteeriumide esmane analüüs näitas, et praegu teekatte märgistamisel kasutatavad tooted KHRHde kriteeriumidele ei vasta. Erinevaid kriteeriumides nõutud andmeid tootega standardina kaasa ei anta, neid peaks tootjatelt eraldi küsima. Intervjuudes siiski toodi välja, et tootekaartide põhjal võib öelda, et praegu kasutatavates toodetes sisaldub tolueeni, mida KHRHde kriteeriumide järgi teekattemärgistuses kasutatavates värvides ei tohiks olla. Eesti kliimaoludes aga kasutatakse teekattemärgistuses ainult tolueeni sisaldavaid lahustipõhiseid värve. Ohtlikke aineid nagu kaadmium, plii, kroom IV, elavhõbe jne värvid ei sisalda.

Tooted, mida teemärgistajad kasutavad, ostetakse eelkõige Euroopa tootjatelt, seepärast vastavad tooted kõikidele Euroopa miinimumnõuetele.

Toodete ja teenuste olemasolu turul ja hind
Ökomärgisega tooteid on pakkuda mitmel tootjal, nt Tikkurila (sh Vicacolor kaubamärk), Eskaro ning Sadolin. Kõikidel värvitootjatel ökomärgisega tooteid pakkuda ei ole, kuid siiski on ökomärgisega värvide tootemarke küllalt palju, et seda võiks hangetes küsida. Maalritööde ja ehituse hangetes ei tohiks see konkurentsi piirata, kuna ökomärgisega tooted on kõigile võrdselt kättesaadavad. Küll aga tuleb arvestada, et ökomärgisega värvid on tavavärvidest veidi kallimad.

Teekattemärgistuse värvide pakkujaid palju ei ole. Värvide tarnijad on peamiselt Euroopa Liidust – Austriast, Ühendkuningriikidest, Rootsis. Pakutakse ka Ukrainast ja Valgevenest pärit värve, aga nende riikide kvaliteedistandardid on üldjuhul madalamad ja neid eriti ei kasutata. Kuna Eestis on teekatte märgistamiseks sobilik aeg suhteliselt lühike, siis KHRHde kriteeriumide alusel nõutud värvid võivad seda veelgi lühemaks ning töö oluliselt kallimaks teha, kuna on vaja kunstlikult töö aega pikendada, et näiteks vesialusel põhinevaid värve kuivatada.

Kas toote- või teenuserühm võiks olla kohustuslike KHRHde hulgas?
Maalritööde ja värvide ning lakkide hankimisel peab arvestama, et ökomärgise kriteeriumidele vastavate toodete kohustuslikuks tegemine võib tööde hinda tõsta ning kasutatavate toodete valikut piirata. Samas võib teatud ehitushangete puhul siiski kohustada pakkujaid keskkonnahoidlikke tooteid kasutama. Näiteks laste-, hoolekande- või tervishoiuasutuste hoonete ehituses on see oluline, kuna nende hoonete kasutajad on keskmisest haavatavamad.

Teekattemärgistuses ei tohiks kindlasti KHRHde kriteeriume kohustuslikuks teha, kuna see piiraks konkurentsi või pakkujate arvu.

Näiteid ELis läbi viidud hangetest ja kasutatud kriteeriumidest
Selles tootegrupis eraldiseisvate hangete näiteid ei ole, kuna selle tootegrupi tooteid hangitakse enamasti ehitushangete osana.

5.15. Vesiküttеseadmed

Kriteeriumidele vastavus ELi kriteeriumide kohandamise võimalused Eestis

Selle tooterühma kriteeriumid keskenduvad vesikütteseadmetele, mille puhul soojust toodetakse ühel järgmistest viisidest:

- gaas-, vedel- või tahkekütuse põletamine;
- gaasilise, vedela või tahke biokütuse põletamine;
- elekterküttekeha läbiva elektrivoolu soojuslik toime;
- ümbritsevast õhust, veest, maapinnast ja/või jäätmetest ammutatud soojuse kasutamine;
- koostootmine (ühes protsessis samaaegne soojus- ja elektrienergia tootmine);
- päikeseenergia toime (lisaenergiaallikas).

Uuringus keskenduti biokütustel ja fossiilsetel kütustel põhinevate katelde pakkujatele. Intervjuude põhjal võib väita, et hakkepuidu ning muud biokütustel põhinevad katlad vastavad seatud ELi KHRHde kriteeriumidele, kuid fossiilkütustel põhinevad katlad vastavad neile ainult osaliselt.

Toodete ja teenuste olemasolu turul ja hind
Turul on olemas nii pakkujaid, kes on spetsialiseerunud biokütusega (st hakkepuidu) kateldega katlamajade ehitusele, kui ka pakkujaid fossiilkütustel põhinevate katlamajade ehitamiseks. Muude vesikütteseadmete pakkujaid on Eestis vähe.

Kas toote- või teenuserühm võiks olla kohustuslike KHRHde hulgas?
Selles tooterühmas ei ole soovitatav keskkonnakriteeriume kohustuslikuks muuta.

Näiteid ELis läbi viidud hangetest ja kasutatud kriteeriumidest

- „Itaalia avalikud hooned säästavad energiateenuste raamistikuga“. Itaalia. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue11_Case_Study27_Consip_Energy.pdf
- „Taastuvenergial põhinevad küttesüsteemid koolides“. Oslo, Norra. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue25_Case_Study55_Oslo_heating.pdf

6. Ettepanekud ja soovitused

Avalik sektor on suur tarbija ning riigihangete kasutamine horisontaalsete eesmärkide kandjana on suund, mille poole maailmas ja ELis liigutakse. Keskkonnahoidlike aspektide kasutamine riigihangetes on üks viis, kuidas propageerida keskkonnahoidlikku mõtteviisi ning tagada vähemalt avalikus sektoris keskkonnasäästlik ressursside kasutamine.

Kahjuks on keskkonnahoidlike riigihangete osakaal kõigist riigihangetest veel väike ning hankijatele seostub see eeskätt suurema raha- ja ajakuluga. Samas näitas juriidiline analüüs, et paljuski pole hankijate hirmud põhjendatud. Hankija peab ka keskkonnahoidlikke kriteeriume rakendamata tegema enne hanke korraldamist põhjaliku eeltöö hangitava toote või teenuse kohta ning on kogu hankemenetluse vältel seotud põhjendamiskohustusega. Keskkonnahoidlike aspektide lisamine riigihankesse ei mõjuta neid kohustusi hankijate kahjuks. Analüüs viitab, et peamised takistused keskkonnahoidlike aspektide kasutamisel ei ole mitte õiguslik regulatsioon või selle lüngad, vaid pigem hankijate vähene teadlikkus ja KHRHde korraldamisega kaasnev ajakulu. Kuna KHRHde kogemus on siiani vähene, siis võtab keskkonnakriteeriumide seadmine aega ning hanke ettevalmistamise aeg pikeneb.

Võttes arvesse KHRHde arenguid Eestis ja uuringu analüüsi ning teiste riikide KHRHde süsteemide analüüsi tulemusi, on keskkonnahoidlike riigihangete edasise arengu ja edukuse eelduseks KHRHd toetavate eelduste ja raamistiku olemasolu. Vajalikud eeldused ja raamistik on kirjeldatud järgmistes alapeatükkides.

6.1. Poliitiline tahe ja avaliku sektori valmisolek rakendada KHRHd

Uuringu tulemused on näidanud, et KHRHde arendamisel ei saa tugineda ainult ELi soovituslike keskkonnakriteeriumide formaalsele ülevõtmisele. Oluline on ka, et riik on seadnud strateegilised alused KHRHdele ning riigil oleks poliitiline huvi seda valdkonda edendada ja arendada. Poliitiline tahe peab ühelt poolt väljenduma selgete strateegiliste eesmärkide kokkuleppimises, teiselt poolt on aga oluline, et kogu avalik sektor nõustub, et keskkonnahoid on avalikule sektorile hankimisel oluline, ja on valmis seda ka järgima. See eeldab mitte ainult ühe ministeeriumi initsiatiivi, vaid peab olema integreeritud kõikide avaliku sektori, sh kohaliku omavalitsuse organisatsioonide tegevusse ja hankepõhimõtetesse.

Poliitilisel tasandil on oluline, et KHRHd on lõimitud olulistesse keskkonna- ja majanduspoliitikate valdkondadesse, nt kliimapoliitika ja süsinikuneutraalsus, ringmajandus jne. KHRHd on üks lihtsamaid ja kiiremaid viise nende poliitikate rakendamisel ning eesmärkide saavutamisel.

Samas on oluline viia teadmine ja arusaam KHRHde olulisusest ja vajalikkusest kõikidele avaliku sektori tasanditele. Oluline ei ole mitte ainult hankespetsialistide teadlikkus, vaid ka kõikide avaliku sektori asutuste töötajate teadlikkus. Siin aitab kaasa ka keskkonnajuhtimissüsteemide rakendamine avaliku sektori organisatsioonides, lisaks on vaja tekitada pädevus avalikus sektoris KHRHde läbiviimiseks.

Järgnevad soovitused Eesti KHRHde süsteemi tõhustamiseks ja edendamiseks.

Soovitused poliitilise valmisoleku suurendamiseks

- Seada KHRHde riiklikud eesmärgid ja koostada tegevuskava, mis soovitatavalt peaks olema ministeeriumideülene. Lisaks tuleb KHRHd lõimida kliimapoliitikat rakendavatesse

dokumentidesse, väljatöötatavasse ringmajanduse strateegilisse dokumenti ja teistesse asjakohastesse strateegilistesse dokumentidesse.

- Kindlasti on asjakohane teatud valdkondades KHRH rakendamine kohustuslikuks muuta ning jätkata esimese nelja tootegrupi (kontoripaber, IT-seadmed, mööbel ning puhastusteenused ja -vahendid) kohustuslikuks tegemise protsessiga. Esimeses etapis tasub kohustus panna riigisektorile, mis võimaldab tekitada riigiasutuste valmisoleku ning kogemuse. Edasises etapis saab kohustust laiendada ka kohaliku omavalitsuse tasandile, kellel praegu on KHRHde rakendamise võimekus madalam, eriti väiksemates omavalitsustes.
- Selgemalt defineerida KHRH mõiste monitooringu jaoks. Definitsioon on vaja selgemalt läbi mõelda nii nende hangete jaoks, millel on soovituslikud kriteeriumid välja töötatud, kui ka neile, millele hankijad ise kriteeriumid sõnastavad. Samuti peab arvestama definitsiooni mõju KHRHde statistikale. Seetõttu oleks alguses mõistlik jätkata lähenemisega, et vähemalt ühe keskkonnakriteeriumi kasutamisel loetakse hange keskkonnahoidlikuks. KHRHde laiemal rakendamisel võib määratluse rangemaks muuta ning nõuda KHRHs enam kui ühe kriteeriumi kasutamist.
- Tekitada riigihangete registrisse võimalus määratleda keskkonnahoidlikuks ka need hanked, mille puhul on kriteeriumid tehnilises kirjelduses või lepingu klauslites. Keskkonnahoidlike hangete statistika täpsemaks muutmiseks selgitada hankijatele, kuidas KHRHd riigihangete registris märkida.
- Edendada keskkonnahoiu põhimõtteid avalikus sektoris, et rohkem avaliku sektori organisatsioone rakendaksid keskkonnajuhtimissüsteemi. Võimalik on rakendada kas standardiseeritud keskkonnajuhtimissüsteemi nagu EMAS või ISO 14001 või lihtsamat Rohelise Kontori süsteemi.

Soovitused avaliku sektori valmisoleku suurendamiseks

- Korraldada regulaarseid praktilisi KHRHde koolitusi, sh tootespetsiifilisi koolitusi. Koolitustele kutsuda peale hankijate ka teisi ametnikke, kes hangetega ühel või teisel moel kokku puutuvad: näiteks juhtivad ametnikud, kes on otsustajad, milliseid tooteid või teenuseid hangitakse; juristid, kes hankedokumendid üle vaatavad; valdkondade eest vastutavad isikud, kes hangitavaid tooteid-teenuseid vajavad ning tehnilisi kirjeldusi koostavad; keskkonnaspetsialistid, kellel on küll keskkonnateadmised, aga puudulikud teadmised hangete kohta üldisemalt, jne. Samuti kajastada keskkonnahoidlike hangete teemat erinevatel avaliku sektori ametnikele suunatud koolitustel.
- Luua uus või oluliselt täiendada olemasolevat infoportaali, kust hankijad saavad infot KHRHde kohta, ning uuendada seda regulaarselt. Infoportaal võib põhineda olemasoleval KHRHde infolehel, mis asub keskkonnaministeeriumi kodulehel. Korraldada infoportaali pidev uuendamine.
- Luua KHRHde kompetentsikeskus, mis tegeleb info vahendamisega, koolituste korraldamisega, juhendite ja kriteeriumide ajakohastamisega, heade näidete kogumise ja jagamisega. Kompetentsikeskus võib korraldada ka koostööd hankijate ja ettevõtete vahel ning koostöös riigihangete registriga pakkuda igapäevast tuge hankijatele. Läbi kompetentsikeskuse luua hankijatele koostöövõrgustik, kus hankijad saavad teadmisi ja kogemusi vahetada ning mille kaudu on hankijaid ka hea KHRHde infoväljas hoida. Võrgustikku kaasata erasektori hankijaid.
- Uuendada regulaarselt keskkonnahoiukriteeriume, kaasates protsessi nii hankijad kui ka pakkujad. Uuenduse tihedus peab sõltuma tootevaldkonnast. Kiire tehnoloogilise arenguga

toodetel on vaja kriteeriume tihedamini üle vaadata. Kriteeriumeid üle vaadates tuleb arvestada ka ELi kriteeriumide uuendamise protsessiga.

- Korraldada KHRHde tugi riigihangete registri kaudu ning informeerida sellest registri juhendites. Täiendada riigihangete registri juhendeid KHRHde teemadega. Uuendada ja täiendada ka Rahandusministeeriumi infolehe viiteid KHRHde teemadele: lisada viited ELi portaalile ning ajakohastada lingid.
- Kaasata KHRHde infovälja vastutavad isikud, kes hankega soetatavat toodet või teenust vajavad ning tehnilist kirjeldust koostavad. Kutsuda neid koolitustele, jagada toodetega seotud spetsiifilisi juhendmaterjale ja kriteeriume. See on eriti oluline, kui teatud tooterühmades KHRHd kohustuslikuks muuta. Rõhutada hankijate ja vastutavate isikute vahelise koostöö olulisust nii juhendites kui ka koolitustel.
- Anda välja auhind parimatele keskkonnahoidlikele hangetele, et tunnustada hankijaid pingutuste eest KHRHde läbiviimisel ning motiveerida hankijaid nii riigi- kui ka kohaliku omavalitsuse asutustes. Auhinda võib välja anda erikategooriates ning selle saajate hulka võib laiendada ka erasektorile.
- Teha koostööd Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse innovatsioonihangete toega, et ka innovatsioonihangetes arvestaks keskkonnaaspektidega.

6.2. Erasektori valmisolek pakkuda vastavaid tooteid

KHRHde arendamisel on oluline aru saada, et need ei ole mõeldud ainult olemasolevate toodete hankimiseks, vaid peaksid aitama kaasa ka innovatsioonile ja uute toodete väljatöötamisele.

Uuringu tulemused on näidanud, et ettevõtete huvi KHRHde vastu on olnud madal ning kuna riigipoolset nõudlust ei ole olnud, siis on ka keskkonnahoidlike toodete pakkujaid mõnes tootegrupis vähevõitu. Pakkumine on suurem sellistes valdkondades, kus erasektori nõudlus keskkonnahoidlike, sh ressursisäästlike toodete vastu on suurem, nt maanteesõidukid, WC-potid, kraanid ja dušid jne. KHRHde kaudu on võimalik turgu mõjutada selliselt, et ettevõtetel tekiks arusaam, et avalikul sektoril on selge soov eelistada keskkonnahoidlikke tooteid ja teenuseid.

See aga eeldab, et erasektoris on valmisolek ja võimekus selliseid tooteid ja teenuseid pakkuda. Selleks on oluline pakkujaid teavitada ja harida, mis on keskkonnahoidlik riigihange, milline on selle olemus ja millised rakendamise põhimõtted, ning tekitada ettevõtetes huvi KHRHdes osaleda. Sealjuures on vaja luua koostöövorme koos hankijatega, kus saab välja selgitada, mida hankijad vajavad ja mida pakkujad on võimelised pakkuma.

Teiselt poolt on vaja üle vaadata õiguslik raamistik, et keskkonnahoidlike toodete hankimisel ei mindaks vastuollu olemasolevate õigusaktidega. Samuti on vaja luua toetusmeetmed, et tekitada erasektorile valmisolek KHRHdes osaleda, sh innovatsioonitoetused, riiklikult toetatud teadusarendusprojektid teatud toodete või materjalide väljatöötamiseks, näiteks mineraalsete jäätmepõhiste materjalide (nt põlevkivisektori jäägid) ärakasutamine.

Oluline on ka ettevõtetevahelise koostöö edendamine, et nad saaksid koostöös pakkuda tooteid ja teenuseid, st kaasatud peaksid olema alaliidud.

Soovitused erasektori valmisoleku suurendamiseks

- Pakkuda ettevõtetele üldist infot KHRHde arengute ning hangitavate toodete kriteeriumide kohta.
- Edendada koostööd erasektoriga, et ühelt poolt kaasata ettevõtteid KHRHde arenguprotsessi, aga teisalt ka jagada hankijatele infot olemasolevate toodete kohta.
- Luua ettevõtetele toetusmeetmed, et tekitada erasektorile valmisolek KHRHdes osaleda, sh innovatsioonitoetused, riiklikult toetatud teadusarendusprojektid teatud toodete või materjalide väljatöötamiseks jne.

6.3. Avalikkuse surve ja ühiskonna laiem keskkonnateadlikkus

KHRHde eduka rakendamise üks oluline eeldus on ka see, et see oleks avalikkuses toetatud. Avalikkuse hoiak aga sõltub ühiskonna üldisest keskkonnateadlikkusest ja ka keskkonnahoidlikest käitumisharjumustest. Kui ühiskond ise on küllalt keskkonnateadlik ning ka tarbimisotsustes vastavalt käitub, siis ootab ta sama ka avalikult sektorilt. See tähendab, et kui avalikkusele on oluline, kuidas ja millistele toodetele riigisektor ja kohalik omavalitsus maksumaksjate raha kulutab, siis mõjutab see avalikku sektorit keskkonnahoidlikke otsuseid tegema. Seda näitab selgelt näiteks Põhjamaade kogemus. Seega üldine avalikkuse keskkonnahoidlikkus toetab, aga ka survestab avalikku sektorit keskkonnahoidlikult hankima ja tarbima. Eesti ühiskond on uuringute järgi küll üsna keskkonnateadlik, kuid tarbimiskäitumises see siiski veel ei kajastu.[106] Seetõttu avalikkus praegu avaliku sektori tarbimisele survet ei avalda.

Teisalt mõjutab ühiskonna, sh erasektori tarbimise keskkonnahoidlikumaks muutumine üldiselt turgu ja seal pakutavaid tooteid ning tekitab KHRHdega sünergia. Nii võib vaadelda KHRHsid kui avalikkuse ja erasektori keskkonnahoidlikke hankeid või oste ühtse protsessina, mis aitab turgu laiemalt mõjutada keskkonnahoiu suunas ning liikuda jätkusuutliku tootmise ja tarbimise ning seda toetavate majandusmudelite suunas. Seetõttu on oluline panustada ka ühiskonna keskkonnateadlikkuse suurendamisse selliselt, et see mõjutaks ka tarbimisharjumuste muutumist.

Seetõttu on **ühiskonna keskkonnateadlikkuse suurendamiseks ja keskkonnakäitumise parandamiseks** soovitatav korraldada ühiskonna keskkonnateadlikkuse kampaaniaid, sh kampaaniad ökomärgiste kohta, et mõjutada nii era- kui ka avalikke hankeid keskkonnahoidlikumaks.

6.4. Soovituslikud tootegrupid

Tootegrupi turuanalüüsi tulemusena soovitame järgmise viie tootegrupi kriteeriumid sisestada riigihangete registrisse vabatahtlikuks kasutamiseks:

- maanteetranspordi 1. kategooria sõidukid (sh sõiduautod, väikesed tarbesõidukid ja L-kategooria sõidukid);
- teevalgustus ja foorid;
- kujutise reprodutseerimise seadmed;
- sanitaartehnilised kraanitarvikud;
- WC-potid ja pissuaarid.

[106] https://www.envir.ee/sites/default/files/2018_keskkonnateadlikkuse_uuring.pdf

Nimetatud tootegruppidele on koostatud juhendmaterjalid (vt lisad 4-9), milles sisalduvaid soovituslikke kriteeriume on hankijatel kohe võimalik hankedokumentides kasutada. Hankija ei pea kõiki juhendmaterjalides leiduvaid kriteeriume hankesse lisama, vaid valima ainult enda jaoks olulisemad. Soovitatud tootegruppides on turul olemas küllaldaselt keskkonnahoidlikele kriteeriumidele vastavaid pakkujaid.

Need viis on ka potentsiaalsed tootegrupid, milles võiks keskkonnakriteeriumide kasutamise lähitulevikus hankijatele kohustuslikuks muuta.

Lisa 1a Euroopa liikmeriikide küsitluse ankeet

Questionnaire on National Green Public Procurement Systems

E-mail address *

Country (select from the list)*

1. Legal framework

1.1. Has your country transposed the 2014 EU public procurement directives into national law? *

- [ ] Yes
- [ ] No

1.2. How is your public procurement (PP) legislation organised? *

- [ ] One act/law regulates all issues of PP
- [ ] Several legal acts regulate PP
- [ ] One legal act for general issues, product groups (such as transport, energy efficiency, etc) are regulated in sectoral legal acts
- [ ] Other: _____

1.3. Who is responsible authority for green public procurement (GPP) in your country? *

1.4. How is GPP integrated into national public procurement legislation? *

- [ ] GPP is integrated into the main public procurement law
- [ ] GPP is integrated in sectoral legal acts, such as transport, energy efficiency, etc.
- [ ] Other: _____

1.5. Do you have a strategic document for GPP? *

- [ ] Yes
- [ ] No

1.5.1. If yes, please specify the strategic document for GPP: title, year of adoption and main subjects covered.

1.6. Have you set compulsory GPP criteria for certain product groups? *

- [ ] Yes
- [ ] No

1.6.1. If yes, please specify, for which product groups and by which document the compulsory GPP criteria have been set.

1.7. Have you set GPP as compulsory for certain authorities/organisations? *

- [ ] Yes
- [ ] No

1.7.1. If yes, please specify for which authorities or organisations and by which document GPP is compulsory.

1.8. Do you have GPP action plan? *

- [ ] Yes, as a separate action plan.
- [ ] Yes, as part of some other action plan.
- [ ] There used to be an action plan, but it has been expired and there is no new one.
- [ ] No, but there is an action plan under development.
- [ ] No

1.8.1. If yes, please specify the GPP action plan: the time frame and the main actions/measures.

1.9. Have you set any targets for GPP? *

- [ ] Yes
- [ ] No

1.9.1. If yes, please specify in which document and which GPP targets have been set.

1.10. Which GPP criteria are promoted in your country? *

- [ ] EU GPP criteria have been translated into national language
- [ ] EU GPP criteria have been translated and adapted to national conditions
- [ ] We have developed our own GPP criteria
- [ ] Other: _____

2. Best practices

2.1. Do you have any guidelines for GPP in your country? *

- [ ] Yes, and these guidelines are up-to-date.
- [ ] Yes, but the guidelines are outdated.
- [ ] No, but the EU GPP guidelines can be used.
- [ ] Other: _____

2.2. Do you have any GPP informative portal or website in your country? *

- [ ] Yes, we have a comprehensive info portal that is used for various purposes (general info, training, criteria, monitoring etc.).
- [ ] Yes, we have an informative portal that is regularly updated.
- [ ] Yes, we have a static informative website.
- [ ] No website or info portal on GPP.
- [ ] Other: _____

2.3. Is training on GPP provided for procuring entities? *

- [ ] Regular training about GPP in certain product groups.
- [ ] Regular training about GPP in general.
- [ ] Only project-based training, which is random.
- [ ] No training is provided.
- [ ] Other: _____

2.4. How is GPP training organised? *

- [ ] Face-to-face training
- [ ] Online interactive training
- [ ] Online webinars (i.e. training videos)
- [ ] Taylor-made training (based on the needs of the participants)
- [ ] Other: _____

2.5. Do you have any other measures to support GPP in your country? *

2.6. Do you feel that GPP is successful in your country? *

- [ ] Yes
- [ ] No
- [ ] Other: _____

2.6.1. If yes, please explain the main success factors for GPP.

3. Monitoring of GPP

3.1. How is GPP monitored in your country? *

- [ ] Via surveys
- [ ] Procuring entities report to the government
- [ ] Via electronic procurement system
- [ ] Other: _____

3.2. How is GPP defined in your country? *

- [ ] GPP is a procurement where all compulsory EU or country-specific GPP criteria in a product group are applied.
- [ ] GPP is a procurement where at least one compulsory EU or country-specific GPP criterion in a product group is applied.
- [ ] GPP is a procurement where at least one environmental criterion (can be EU, country-specific or self-determined) is applied.
- [ ] GPP is not clearly defined in our country
- [ ] Other: _____

3.3. Are there any studies about the state of GPP in your country? *

- [ ] Yes
- [ ] No
- [ ] Other: _____

3.3.1. If yes, please specify which studies have been done and provide links if possible (including studies in national language)

Thank you for your responses! If you have any further comments, please write them here:

Lisa 1b Euroopa liikmeriikide küsitluse tulemused

Riik	1.2. Kuidas on riigihanked (RH) õiguslikult reguleeritud?	1.3. Kes on KHRHde eest vastutav asutus?	1.4. Kuidas on KHRHd lõimitud riigihangete õigusaktidesse?	1.5. Kas KHRH kohta on olemas strateegia ja/või tegevuskava? Strateegia vastuvõtmise aasta ja teemad. Tegevuskava ajaraam ja põhitegevused.	1.6. Kas tooterühmadele on kohustuslikud keskkonnakriteeriumid? Tooterühmad ja vastav dokument.	1.7. Kas KHRHd on kohustuslik asutustele/organisatsioonidele? Asutused ja vastav dokument.
AT	Üks seadus reguleerib kõiki RH küsimusi	Jätkusuutlikkuse ja turismiministeerium	Säästvate riigihangete tegevuskava - valitsuse/ministrite nõukogu otsus, et tegevuskava ja kriteeriumid on liidumaade riigihangetele kohustuslikud.	Säästvate riigihangete tegevuskava, vastu võetud 2010, sisaldab 15 tooterühma keskkonnakriteeriume.	Jah. Tegevuskava on vabatahtlik. Ministrite nõukogu otsuse järgi on kriteeriumide kasutamine kohustuslik liidumaade hangetes. Arutluse all on muuta osa kriteeriume kohustuslikuks ka regioonide hangetes.	Jah. Ministeeriumid peavad kasutama tegevuskava kriteeriume. Kohustus on võetud tegevuskavale allakirjutamisega.
BG	Üks seadus reguleerib kõiki RH küsimusi, lisaks teisesed õigusaktid	Keskkonna- ja veeministeerium; Rahandusministeerium Riigihangete ameti kaudu	KHRH on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse: 8.08.2016 määrus maanteesõidukite olelusringi arvutamise meetodi kohta.	KHRH meede sisaldub riiklikus avalike hangete arendamise strateegias 2014-2020 ja strateegia rakenduskavas, vastu võetud 11.07.2014 Ministrite Nõukogus. KHRH tegevuskava oli, kuid selle kehtivusaeg on lõppenud.	Jah. Energiatõhusate maanteesõidukite riigihanked.	Ei
CZ	Mitu õigusakti reguleerivad RHd	Keskkonnaministeerium	KHRH ei ole lõimitud ühessegi õigusakti	KHRH sisaldub mitmes strateegiadokumendis kui üks vahend jätkusuutlikkuse eesmärkide saavutamiseks. Valitsuse otsus nr 531/2017 vastutustundlike riigihangete ja avaliku sektori ostude	Ei	Ei

Riik	1.2. Kuidas on riigihanked (RH) õiguslikult reguleeritud?	1.3. Kes on KHRHde eest vastutav asutus?	1.4. Kuidas on KHRHd lõimitud riigihangete õigusaktidesse?	1.5. Kas KHRH kohta on olemas strateegia ja/või tegevuskava? Strateegia vastuvõtmise aasta ja teemad. Tegevuskava ajaraam ja põhitegevused.	1.6. Kas tooterühmadele on kohustuslikud keskkonnakriteeriumid? Tooterühmad ja vastav dokument.	1.7. Kas KHRHd on kohustuslik asutustele/organisatsioonidele? Asutused ja vastav dokument.
				korrast sisaldab üldist nõuet võtta arvesse sotsiaalseid ja keskkonnakaalutlusi. KHRH tegevuskava ei ole.		
CY	Mitu õigusakti reguleerivad RHd	Põllumajanduse, maaelu- ja keskkonnaministeeriumi keskkonnaosakond	KHRH on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse	KHRH tegevuskava, vastu võetud 2012, sisaldab kõiki GPP Toolkiti kategooriaid, kava uuendatakse 2020.	Jah. Kohustuslikud keskkonnakriteeriumid sisalduvad valitsuskabineti kinnitatud tegevuskavas.	Jah. KHRH tegevuskava on kohustuslik kõigile valitsusasutustele, allasutustele ja kohalikele omavalitsustele.
DE	Üks õigusakt reguleerib RH üldküsimusi; tooterühmade (nt transport, energiatõhusus) RH on reguleeritud valdkondlikes õigusaktides	Majandus- ja energiaministeerium	KHRH on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse ja valdkondlikesse õigusaktidesse	Saksamaa jätkusuutlikkuse strateegia, uuendatud 2016. Teemad: riiklik jätkusuutlikkuse tegevuskava; säästvate hangete liit; säästvate hangete kompetentsikeskus (KNB); riigihangete statistika arendamine. Jätkusuutlikkuse strateegia meetmeprogramm, 2015 (täiendatud 2017). Föderaalsed ametiasutused on võtnud kohustuse hankida võimalusel Blauer Engel ökomärgisega tooteid. Sisaldab meetmeid, sh sihid aastaks 2020 kolmes tooterühmas (tekstiilid, paber, sõidukipark).	Jah. Riiklik jätkusuutlikkuse meetmeprogramm: tekstiilid, paberi ringlussevõtt, sõiduautod.	Ei

Riik	1.2. Kuidas on riigihanked (RH) õiguslikult reguleeritud?	1.3. Kes on KHRHde eest vastutav asutus?	1.4. Kuidas on KHRHd lõimitud riigihangete õigusaktidesse?	1.5. Kas KHRH kohta on olemas strateegia ja/või tegevuskava? Strateegia vastuvõtmise aasta ja teemad. Tegevuskava ajaraam ja põhitegevused.	1.6. Kas tooterühmadele on kohustuslikud keskkonnakriteeriumid? Tooterühmad ja vastav dokument.	1.7. Kas KHRHd on kohustuslik asutustele/organisatsioonidele? Asutused ja vastav dokument.
ES	Mitu õigusakti reguleerivad RHd	Rahandusministeerium ja ökoloogilise ülemineku ministeerium	KHRH on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse	Ökoloogiliste avalike hangete kava riigi- ja autonoomsete piirkondade asutustele 2018-2025. Tegevused põhinevad keskkonnakriteeriumidel.	Ei	Ei
FI	Üks õigusakt reguleerib RH üldküsimusi; tooterühmade RH on reguleeritud valdkondlikes õigusaktides	Keskkonnaministeerium	KHRH on lõimitud valdkondlikesse õigusaktidesse	KHRH on lõimitud mitmesse strateegiatesse. Tegevuskava kehtivusaeg on lõppenud. Uus tegevuskava on ettevalmistamisel. Rahandusministeerium ning Kohalikud ja Piirkondlikud Omavalitsused (huvigruppide organisatsioon) koordineerivad paljusid sidusrühmi hõlmavat riigihangete riikliku strateegia loomist. Strateegia hakkab sisaldama ka avalike hangete jätkusuutlikkust edendavaid samme.	Ei	Ei
GR	Üks seadus reguleerib kõiki RH küsimusi	Riigihangete peadirektoraat, mis on osa arengu- ja investeeringute ministeeriumist	KHRH on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse ja valdkondlikesse õigusaktidesse	"Kreeka: Kasvustrateegia tulevikuks", 2018, peatükis 1.2 "Riigi rahanduse reformid ja jätkusuutlikkus" on KHRH välja toodud kui selle eesmärgi saavutamise peamine komponent. Riigi ringmajanduse strateegia, 2018, peatükis 5 on riigihangete ja	Jah. Kohustuslikud keskkonnakriteeriumid sätestatakse KHRH tegevuskavas (välja töötamisel), esialgses nimekirjas on järgmised tooterühmad: koopia- ja joonestuspaber; kliimaseadmed; arvutid ja monitorid;	Väljatöötamisel oleva KHRH tegevuskava järgi muutub KHRH järk-järgult kohustuslikuks kõigile ametiasutustele riigitasandist kohaliku tasandini.

Riik	1.2. Kuidas on riigihanked (RH) õiguslikult reguleeritud?	1.3. Kes on KHRHde eest vastutav asutus?	1.4. Kuidas on KHRHd lõimitud riigihangete õigusaktidesse?	1.5. Kas KHRH kohta on olemas strateegia ja/või tegevuskava? Strateegia vastuvõtmise aasta ja teemad. Tegevuskava ajaraam ja põhitegevused.	1.6. Kas tooterühmadele on kohustuslikud keskkonnakriteeriumid? Tooterühmad ja vastav dokument.	1.7. Kas KHRHd on kohustuslik asutustele/organisatsioonidele? Asutused ja vastav dokument.
				keskkonnakriteeriumide alased tegevused. KHRH tegevuskava on ettevalmistamisel.	sisevalgustus; toitlustusteenus; maanteetransport.	
HR	Üks seadus reguleerib kõiki RH küsimusi	Keskkonna- ja energiaministeerium	KHRH on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse; KHRH on lõimitud valdkondlikesse õigusaktidesse	Horvaatia säästva arengu strateegia, 2009; teemad: stabiilne majandusareng, sotsiaalsete võimaluste õiglane jaotus ja keskkonnakaitse. KHRH tegevuskava 2015-2017, visioon aastani 2020; vastu võtnud Horvaatia valitsus. Põhitegevused: koolitus, KHRH edendamine ja keskkonnakriteeriumide kasutamine hangetes.	Ei; Jah. Keskkonnakriteeriumid põhinevad järgmiste tooterühmade ELi kriteeriumidel: arvutid ja monitorid; koopia- ja joonestuspaber; elektrienergia; puhastusvahendid ja -teenused; telekommunikatsioon ja mobiilside teenused.	Ei
HU	Üks seadus reguleerib kõiki RH küsimusi	Riigihangete amet	KHRH on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse	KHRH tegevuskava on ettevalmistamisel.	Jah. Kõik hankijad riigihangete seaduse mõistes peavad järgima puhaste sõidukite direktiivi nõudeid sõidukite ostmisel.	Ei
IE	Mitu õigusakti reguleerivad RHd	Kommunikatsiooni, kliimameetmete ja keskkonnaministeerium ja Riigihangete amet	KHRH on lõimitud valdkondlikesse õigusaktidesse; valitsuse ringkiri	Tegevuskava "Rohelised hanked", 2012	Ei	Ei

Riik	1.2. Kuidas on riigihanked (RH) õiguslikult reguleeritud?	1.3. Kes on KHRHde eest vastutav asutus?	1.4. Kuidas on KHRHd lõimitud riigihangete õigusaktidesse?	1.5. Kas KHRH kohta on olemas strateegia ja/või tegevuskava? Strateegia vastuvõtmise aasta ja teemad. Tegevuskava ajaraam ja põhitegevused.	1.6. Kas tooterühmadele on kohustuslikud keskkonnakriteeriumid? Tooterühmad ja vastav dokument.	1.7. Kas KHRHd on kohustuslik asutustele/organisatsioonidele? Asutused ja vastav dokument.
IT	Üks õigusakt reguleerib RH üldküsimusi; tooterühmade RH on reguleeritud valdkondlikes õigusaktides	Keskkonnaministeerium	KHRH on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse ja valdkondlikesse õigusaktidesse - keskkonnakriteeriumide miinimumnõuded on riigihangete seaduses ja tooterühmade KHRH kriteeriumid on vastu võetud ministri määrustega.	KHRH tegevuskava, vastu võetud 2008, muudetud 2013. Teemad: peamised keskkonnaalased sihid; keskkonnaalased miinimumnõuded (keskkonnakriteeriumid); koolitus, teavitamine, kommunikatsioon, seirealane tegevus jm. Alates 2.02.2016 on keskkonnakriteeriumide rakendamine kohustuslik. Uus tegevuskava on ettevalmistamisel.	Jah. Tooterühmade KHRH on sätestatud ministri määruste lisana. Seisuga 10.01.2020 on järgmistel tooterühmadel keskkonnaalased miinimumnõuded: ehitiste projekteerimine, ehitamine ja hooldus; puhastustooted ja -teenused; mööbel; toit ja toitlustusteenus; tänavavalgustus; energiatõhusus ja elekter; printimisteenus ja printerid; printerikassetid; linnamööbel; sõidukid (autod, bussid, veoautod jm); imavad hügieenitooted; aiandustooted ja haljastus; jalatsid jm nahktooted; jäätmekäitlus; haiglate puhastamine ja desinfitseerimine.	Jah. Kõik tellijad peavad hanketingimustesse panema keskkonna miinimumnõuded. Hindamiskriteeriume peab arvestama ka parima kvaliteedi ja hinna suhtega pakkumuse välja valimisel. Need tingimused kohalduvad hangetele sõltumata lepingu maksumusest, kõikidele tooterühmadele, teenustele ja töödele, mille kohta keskkonna miinimumnõuded on vastu võetud.

Riik	1.2. Kuidas on riigihanked (RH) õiguslikult reguleeritud?	1.3. Kes on KHRHde eest vastutav asutus?	1.4. Kuidas on KHRHd lõimitud riigihangete õigusaktidesse?	1.5. Kas KHRH kohta on olemas strateegia ja/või tegevuskava? Strateegia vastuvõtmise aasta ja teemad. Tegevuskava ajaraam ja põhitegevused.	1.6. Kas tooterühmadele on kohustuslikud keskkonnakriteeriumid? Tooterühmad ja vastav dokument.	1.7. Kas KHRHd on kohustuslik asutustele/organisatsioonidele? Asutused ja vastav dokument.
LV	Üks seadus reguleerib kõiki RH küsimusi	Keskkonnakaitse ja regionaalarengu ministeerium (MEPRD)	Valitsuse määrus nr 353 KHRH nõuete ja nende kohaldamiskorra kohta.	Valitsuse määrus KHRH nõuete ja nende kohaldamiskorra kohta. Tegevuskava oli, kuid selle kehtivusaeg on lõppenud. MEPRD koostab igal aastal KHRH aruande senitehtust ja eelseisva aasta eesmärkidest. Väljatöötamisel on kliima- ja energia tegevuskava ja ringmajanduse strateegia.	Jah. 1. Koopia- ja joonestuspaber; 2. Kujutise reprodutseerimise seadmed; 3. Arvutid ja IKT taristu; 4. Toit ja toitlustusteenus; 5. Puhastustooted ja -teenused; 6. Sisevalgustus; 7. Tänavavalgustus ja valgusfoorid (valitsuse määrus KHRH nõuete ja nende kohaldamiskorra kohta, lisa 1).	Jah. KHRH on kohustuslik asutustele, kellele kohaldub riigihangete seadus.
LT	Üks seadus reguleerib kõiki RH küsimusi	Keskkonnaministeerium	KHRH on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse ja õigusaktidesse: (1) Riigi keskkonnakriteeriumide loetelu, (2) Keskkonnakriteeriumide kohaldamise kord	KHRH rakendamise kava, 2007, uuendatud 2017.	Ei	Ei

Riik	1.2. Kuidas on riigihanked (RH) õiguslikult reguleeritud?	1.3. Kes on KHRHde eest vastutav asutus?	1.4. Kuidas on KHRHd lõimitud riigihangete õigusaktidesse?	1.5. Kas KHRH kohta on olemas strateegia ja/või tegevuskava? Strateegia vastuvõtmise aasta ja teemad. Tegevuskava ajaraam ja põhitegevused.	1.6. Kas tooterühmadele on kohustuslikud keskkonnakriteeriumid? Tooterühmad ja vastav dokument.	1.7. Kas KHRHd on kohustuslik asutustele/organisatsioonidele? Asutused ja vastav dokument.
NL	Üks õigusakt reguleerib RH üldküsimusi; tooterühmade RH on reguleeritud valdkondlikes õigusaktides	Provintsid ja vallad vastutavad oma hangete eest. Riigi valitsus toetab ja soodustab neid hankeid.	KHRH on riigiasutuste vabatahtlikult võetud kohustus, v.a. juhul, kui see on kohustuslik EL õigusaktide alusel	Valitsuse sotsiaalselt vastutustundlike hangete kava 2015-2020; teemad: poliitiline tahe, seire, hankijate teadlikkuse suurendamine, juhtimine. KHRH manifestis on paljud riigiasutused võtnud kohustuse teha oma KHRH kava. Üle 100 KHRH kava on jõustunud. Enamasti sisaldavad kavad nelja teemat: KHRH eesmärkide täpsustamine (nt seoses mõjuga kliimale ja ringmajandusele), riigiasutuse struktuuri ja ülesannete täpsustamine KHRH edendamiseks, konkreetsed tegevused ja seire.	Ei	Jah. Riigi valitsus on endale seadnud standardi kasutada kõiki riiklikke KHRH kriteeriume, kui need on asjakohased.
NO	Mitu õigusakti reguleerivad RHd	Kaubandus-, tööstus- ja rahandusministeerium, Avaliku halduse ja e-valitsuse amet (Difi)	KHRH on lõimitud riigihangete seadusesse	Tegevuskava on ettevalmistamisel.	Ei	Ei

Riik	1.2. Kuidas on riigihanked (RH) õiguslikult reguleeritud?	1.3. Kes on KHRHde eest vastutav asutus?	1.4. Kuidas on KHRHd lõimitud riigihangete õigusaktidesse?	1.5. Kas KHRH kohta on olemas strateegia ja/või tegevuskava? Strateegia vastuvõtmise aasta ja teemad. Tegevuskava ajaraam ja põhitegevused.	1.6. Kas tooterühmadele on kohustuslikud keskkonnakriteeriumid? Tooterühmad ja vastav dokument.	1.7. Kas KHRHd on kohustuslik asutustele/organisatsioonidele? Asutused ja vastav dokument.
PL	Üks seadus reguleerib kõiki RH küsimusi	Riigihangete amet	KHRH on lõimitud valdkondlikesse õigusaktidesse - nendes on üle võetud valdkondlikud ELi õigusaktid ja täiendavaid sätteid KHRH kohta ei sisalda.	Jätkusuutlike riigihangete tegevuskava 2017-2020, neljas tegevuskava võeti vastu 2017. Sisaldab koolitusi, konverentse, juhendmaterjale, heade tavade kogumist. 2021 jõustuva uue riigihangete seaduse kohaselt töötatakse välja uus strateegiadokument - riiklik avalike ostude strateegia, mis peab sisaldama ka KHRH.	Ei	Ei
SE	Mitu õigusakti reguleerivad RHd	Riigihangete amet vastutab üldiselt avalike hangete arendamise, juhtimise ja toetamise eest	KHRH on lõimitud üldisesse riigihangete seadusse	Riigihangete strateegia, 2016. Teemad (7 poliitikaeesmärki): riigihange kui strateegiline vahend heaks äritegevuseks; tõhus riigihange; tarnijate paljusus ja hästitoimiv konkurents; õiguskindel riigihange; innovatsiooni ja alternatiivseid lahendusi hoogustav riigihange; keskkonnaalaselt vastutustundlik riigihange; sotsiaalselt jätkusuutlikku ühiskonda panustav riigihange. Eesmärkidel ei ole ajaraami.	Ei	Ei

Riik	1.2. Kuidas on riigihanked (RH) õiguslikult reguleeritud?	1.3. Kes on KHRHde eest vastutav asutus?	1.4. Kuidas on KHRHd lõimitud riigihangete õigusaktidesse?	1.5. Kas KHRH kohta on olemas strateegia ja/või tegevuskava? Strateegia vastuvõtmise aasta ja teemad. Tegevuskava ajaraam ja põhitegevused.	1.6. Kas tooterühmadele on kohustuslikud keskkonnakriteeriumid? Tooterühmad ja vastav dokument.	1.7. Kas KHRHd on kohustuslik asutustele/organisatsioonidele? Asutused ja vastav dokument.
SI	Mitu õigusakti reguleerivad RHd; sh KHRH määrus, tooterühmade RH on reguleeritud ka valdkondlikes õigusaktides	Avaliku halduse ministeerium; Keskkonna- ja ruumilise planeerimise ministeerium	KHRH määrused tooterühmade kohta	KHRH on osa teistest strateegiatest ja programmidest (ringmajanduse tegevuskava 2015, kasvuhoonegaaside heite vähendamise programm 2018). KHRH määrus, 2011, muudetud 2017. Määrus sätestab eesmärgid ja keskkonnaaspektid, mida hankelepingute sõlmjad peavad arvestama. Tegevuskava oli, kuid selle kehtivus on lõppenud.	KHRH määrus sätestab kohustuslikud eesmärgid hangetele 20 tooterühmas (kaubad ja teenused üle 20 000 €, tööd üle 40 000 €, kommunaalteenused üle 50 000 e, kommunaaltööd üle 100 000 €). Keskkonnakriteeriumide rakendamine on neis tooterühmades soovituslik: 1. Elekter; 2. Toit ja toitlustusteenus; 3. Tekstiilitooted; 4. Kontoripaber ja hügieenipaber; 5. Elektroonilised kontoritarbed; 6. Televiisorid; 7. Külmkapid, sügavkülmutid, nõudepesumasinad, kuivatid, kliimaseadmed; 8. mööbel; 9. Veesoojendajad, kütteseadmed, kuumaveemahutid; 10. Sanitaartehnika; 11. WC-potid ja pissuaarid; 12.	Jah. KHRH määrus kohaldub kõigile avalike hangete läbiviijatele.

Riik	1.2. Kuidas on riigihanked (RH) õiguslikult reguleeritud?	1.3. Kes on KHRHde eest vastutav asutus?	1.4. Kuidas on KHRHd lõimitud riigihangete õigusaktidesse?	1.5. Kas KHRH kohta on olemas strateegia ja/või tegevuskava? Strateegia vastuvõtmise aasta ja teemad. Tegevuskava ajaraam ja põhitegevused.	1.6. Kas tooterühmadele on kohustuslikud keskkonnakriteeriumid? Tooterühmad ja vastav dokument.	1.7. Kas KHRHd on kohustuslik asutustele/organisatsioonidele? Asutused ja vastav dokument.
					Seinapaneelid; 13. Ehitiste projekteerimine (uue KHRH määruse järgi ainult äri- ja avalikud hooned); 14. Tee-ehituse projekteerimine; 15. Maanteesõidukid (uue KHRH määruse järgi ka jäätmekogumissõidukid); 16. Rehvid; 17. Elektrilambid; 18. Teevalgustus ja foorid; 19. Puhastustooted ja -teenused; 20. Aiandustooted ja haljastus.	
SK	Üks seadus reguleerib kõiki RH küsimusi	Keskkonnaministeerium ja Riigihangete amet	KHRH ei ole õiguslikult siduvasse regulatsiooni (nt õigusakti) lõimitud	KHRH tegevuskava 2016-2020. Teemad: saavutada 50%-line KHRH osakaal riigiasutuste hankelepingute kogumahust tooterühmas.	Jah. Koopia- ja joonestuspaber; arvutid ja monitorid; maanteetransport - nimetatud tooterühmad ei ole veel kohustuslikud, peaksid muutuma kohustuslikuks 2020. aasta 1. kvartalis. Igal aastal lisatakse juurde üks tooterühm.	Jah. Keskvalitsuse haldusasutustele oleks ministrite nõukogu otsus siduv (seaduse tasemel ei ole veel siduv).

Riik	1.9. Kas KHRHdele on seatud sihid? Vastav dokument ja sihid.	1.10. Millised KHRHde kriteeriumid on kasutusel?	2.1. Kas on olemas juhendmaterjali KHRHde kohta?	2.2. Kas on olemas KHRHde infoportaal või veebileht?	2.3. Kas hankijatele korraldatakse KHRHde koolitust?
AT	Jah. Põhieesmärk: kõik avalikud hankijad kasutavad säästvate riigihangete tegevuskava kriteeriume.	Austrias on kasutusel oma KHRH kriteeriumid, mis põhinevad mõningaid muudatuste ja täiendustega ELi KHRH kriteeriumidel.	Jah. Juhised on ajakohased.	Jah, põhjalik infoportaal, mida kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne): www.nachhaltigebeschaffung.at (ministeeriumi kodulehel on välja arendamisel uus portaal).	Jah, regulaarne koolitus tooterühmade kohta ja KHRH kohta üldiselt.
BG	Ei	ELi KHRH kriteeriumid on tõlgitud bulgaaria keelde ja oleme välja töötanud oma KHRH kriteeriumid.	Jah. Juhised on ajakohased: "Praktiline käsiraamat KHRH lepingute sõlmimiseks"	Jah, põhjalik infoportaal, mida kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne): riigihangete ameti portaal; Bulgaaria-Šveitsi koostööprogrammi koduleht; keskkonna- ja veeministeeriumi koduleht.	Jah, regulaarne koolitus KHRH kohta üldiselt.
CZ	Ei	ELi KHRH kriteeriumid on tõlgitud tšehhi keelde ja oleme välja töötanud oma KHRH kriteeriumid.	Jah, kuid juhised on vananenud. ELi KHRH juhiseid saab samuti kasutada.	Jah, põhjalik infoportaal, mida regulaarselt uuendatakse.	Jah, regulaarne koolitus KHRH kohta üldiselt.
CY	Jah. Põhieesmärk: KHRH osakaal 50% (mõnes tooterühmas võib KHRH osakaal olla suurem või väiksem kui 50%).	Kõik ELi KHRH kriteeriumid.	Küpros on tõlkinud, trükkinud ja veebis avaldanud ELi keskkonnahoidlike ostude käsiraamatu (Buying Green! EU Book, 2016).	KHRH kohta annavad infot keskkonnaministeerium ja energiaagentuur. KHRH info on üleval keskkonnaministeeriumi kodulehel.	Jah, regulaarne koolitus tooterühmade kohta ja KHRH kohta üldiselt. Projektipõhine koolitus.

Riik	1.9. Kas KHRHdele on seatud sihid? Vastav dokument ja sihid.	1.10. Millised KHRHde kriteeriumid on kasutusel?	2.1. Kas on olemas juhendmaterjali KHRHde kohta?	2.2. Kas on olemas KHRHde infoportaal või veebileht?	2.3. Kas hankijatele korraldatakse KHRHde koolitust?
DE	Jah. Jätkusuutlikkuse strateegia meetmeprogramm: Tekstiiid: ökoloogilistele ja sotsiaalsetele standarditele vastavate tekstiilide (nt GOTS, Blauer Engel märgis) osakaal 50%. Paber: ümbertöötatud, Blauer Engel märgisega paberi osakaal 95%. Sõidukipark: 2015 - keskmine heide 130 g CO_2/km, 2018 - 110 g CO_2/km, 2020 - 95 g CO_2/km. Energiatõhusate toodete ja teenuste hankimise määrus: LCC, Blauer Engel ja kõrgeima energiatõhususe standardi kasutamine hangetes, kus toote või teenuse kasutuse etapis on oluline energiatarbimine.	ELi KHRH kriteeriumid on tõlgitud saksa keelde ja oleme välja töötanud oma KHRH kriteeriumid.	Jah. Juhised on ajakohased.	Jah, põhjalik infoportaal, mida kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne) ja regulaarselt uuendatakse.	Jah, säästvate hangete kompetentsikeskus korraldab hankijatele koolitusi.
ES	Ei	ELi KHRH kriteeriumid on tõlgitud hispaania keelde.	Jah. Juhised on ajakohased.	Jah, põhjalik infoportaal, mida regulaarselt uuendatakse.	Jah, regulaarne koolitus KHRH kohta üldiselt.
FI	Jah. Valitsuse otsus jätkusuutlike keskkonna- ja energialahenduste riigihangete kohta (2013); valitsuse otsus avaliku sektori toitlustusteenuse hangete kohta (2016); vastutustundliku hankimise juhend toidu soovituste ja hindamiskriteeriumide kohta.	ELi KHRH kriteeriumid on tõlgitud soome keelde ja kohandatud riigi oludele.	Jah. Juhised on ajakohased.	Jah, põhjalik infoportaal, mida regulaarselt uuendatakse.	Jah, regulaarne koolitus KHRH kohta üldiselt.
GR	Jah. KHRH osakaal 20% aastaks 2020, vastavalt ÜRO ja ELi säästva arengu eesmärkidele.	ELi KHRH kriteeriumid on tõlgitud kreeka keelde.	Ei, kuid saab kasutada ELi KHRH juhiseid.	Ei, KHRH veebileht või infoportaal puudub.	Ainult projektipõhine koolitus.

Riik	1.9. Kas KHRHdele on seatud sihid? Vastav dokument ja sihid.	1.10. Millised KHRHde kriteeriumid on kasutusel?	2.1. Kas on olemas juhendmaterjali KHRHde kohta?	2.2. Kas on olemas KHRHde infoportaal või veebileht?	2.3. Kas hankijatele korraldatakse KHRHde koolitust?
HR	Jah. KHRH tegevuskava 2015-2017, visioon aastani 2020: 2020. aastaks peab keskkonnakriteeriume sisaldavate riigihangete osakaal olema 50% kõigist riigihangetest.	ELi KHRH kriteeriumid on tõlgitud horvaatia keelde.	Ei, kuid saab kasutada ELi KHRH juhiseid.	Jah, põhjalik infoportaal, mida regulaarselt uuendatakse ja kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne).	Jah, regulaarne koolitus KHRH kohta üldiselt.
HU	Ei	ELi KHRH kriteeriumid on tõlgitud ungari keelde.	Jah. Juhised on ajakohased.	Jah, põhjalik infoportaal, mida regulaarselt uuendatakse.	Jah, regulaarne koolitus KHRH kohta üldiselt.
IE	Jah. Roheliste hangete osakaal 50% arvuliselt ja maksumuselt kõigist riigihangetest.	Iirimaal on kasutusel oma KHRH kriteeriumid.	Jah, kuid juhised on vananenud.	Jah, staatiline informatiivne veebileht.	Jah, projektipõhine koolitus.
IT	Jah. Esimesed sihid seati KHRH tegevuskavas. Alates avalike hankelepingute koodeksi jõustumisest (2016) põhinevad KHRH sihid hankelepingute maksumusel ja arvul.	ELi KHRH kriteeriumid on tõlgitud itaalia keelde ja kohandatud riigi oludele.	Ei, kuid saab kasutada ELi KHRH juhiseid.	Jah, põhjalik infoportaal, mida regulaarselt uuendatakse.	Jah, regulaarne koolitus tooterühmade kohta ja KHRH kohta üldiselt.
LV	Jah. Informatiivne aruanne KHRH seisust, 2018: eesmärk on jõuda 2020. aastaks 80%-lise KHRH osakaaluni.	ELi KHRH kriteeriumid on tõlgitud läti keelde ja kohandatud riigi oludele.	Jah. Juhised on ajakohased.	Jah, põhjalik infoportaal, mida regulaarselt uuendatakse.	Jah, regulaarne koolitus tooterühmade kohta.
LT	Jah. Riiklik KHRH rakendamise kava: KHRH osakaal 45% aastaks 2017 ja 50% aastaks 2019 ostude kogusest ja maksumusest.	Leedus on kasutusel oma KHRH kriteeriumid.	Jah. Juhised on ajakohased.	Jah, staatiline informatiivne veebileht.	Koolitusi ei korraldata.

Riik	1.9. Kas KHRHdele on seatud sihid? Vastav dokument ja sihid.	1.10. Millised KHRHde kriteeriumid on kasutusel?	2.1. Kas on olemas juhendmaterjali KHRHde kohta?	2.2. Kas on olemas KHRHde infoportaal või veebileht?	2.3. Kas hankijatele korraldatakse KHRHde koolitust?
NL	Jah. Poliitiline eesmärk on vähendada 2020. aastaks kasvuhoonegaase 1 Mt võrra KHRH abil (peamiselt kliimaneutraalsed hanked ja ringhanked).	ELi KHRH kriteeriumid on tõlgitud hollandi keelde ja kohandatud riigi oludele. Hollandis on kasutusel oma KHRH kriteeriumid.	Jah. Juhised on ajakohased.	Jah, põhjalik infoportaal, mida kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne) ja regulaarselt uuendatakse.	Jah, regulaarne koolitus KHRH kohta üldiselt. Samuti tehakse ringhangete ja sotsiaalsete hangete koolitust, mis sisaldab piloothangete tegemist.
NO	Ei	Norras on kasutusel oma KHRH kriteeriumid.	Jah. Juhised on ajakohased.	Jah, põhjalik infoportaal, mida kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne).	Jah, regulaarne koolitus KHRH kohta üldiselt.
PL	Jah. Jätkusuutlike riigihangete tegevuskava: KHRH osakaal 25% 2020. aasta lõpuks (riigihangete amet mõõdab keskkonnaaspektide lisamist hankemenetlusse).	ELi KHRH kriteeriumid on tõlgitud poola keelde .	Jah. Juhised on ajakohased.	Jah, põhjalik infoportaal, mida kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne).	Jah, regulaarne koolitus KHRH kohta üldiselt.
SE	Jah. Riigihangete strateegia	ELi KHRH kriteeriumid on tõlgitud rootsi keelde ja kohandatud riigi oludele. Rootsis on kasutusel oma KHRH kriteeriumid.	Jah. Juhised on ajakohased.	Jah, põhjalik infoportaal, mida kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne).	Jah, regulaarne koolitus tooterühmade kohta ja KHRH kohta üldiselt. Projektipõhine koolitus. Koolituskursusi ei korralda riigihangete amet, vaid teised riigi ja kohaliku tasandi organisatsioonid.
SI	Jah. KHRH määrus sisaldab sihte kõigis 20 tooterühmas.	ELi KHRH kriteeriumid on tõlgitud sloveenia keelde ja kohandatud riigi oludele. Sloveenias on kasutusel oma KHRH kriteeriumid.	Jah, juhised on olemas.	Jah, põhjalik infoportaal, mida kasutatakse mitmel eesmärgil (üldinfo, koolitused, kriteeriumid, seire jne) ja regulaarselt uuendatakse.	Jah, regulaarne koolitus tooterühmade kohta ja KHRH kohta üldiselt.

Riik	1.9. Kas KHRHdele on seatud sihid? Vastav dokument ja sihid.	1.10. Millised KHRHde kriteeriumid on kasutusel?	2.1. Kas on olemas juhendmaterjali KHRHde kohta?	2.2. Kas on olemas KHRHde infoportaal või veebileht?	2.3. Kas hankijatele korraldatakse KHRHde koolitust?
SK	Jah. KHRH tegevuskava 2016-2020: KHRH osakaal 50% riigiasutuste hankelepingute kogumahust tooterühmas.	ELi KHRH kriteeriumid on tõlgitud slovakkia keelde ja kohandatud riigi oludele.	Jah. Juhised on ajakohased.	Jah, põhjalik infoportaal, mida regulaarselt uuendatakse.	Jah, regulaarne koolitus KHRH kohta üldiselt. Plaanis on korraldada hankijatele koolitust kolmes kohustuslikus tooterühmas.

Riik	2.4. Kuidas KHRH koolitust korraldatakse?	2.5. Milliseid KHRH toetavaid meetmeid veel kasutatakse?	2.6. Kas teie hinnangul on KHRH edukas teie riigis? Kui jah, siis mis on olnud peamised edu saavutamise tegurid?	3.1. Kuidas toimub KHRH seire?	3.2. Kuidas on KHRH määratletud?	3.3. Kas KHRH kohta on tehtud uuringuid?
AT	Kohapealne koolitus; osalejate vajadustele kohandatud koolitus.	Põhimeede: tihe koostöö föderaalse riigihangete ametiga (Bundesbeschaffung GmbH) ja regionaalsete hankijatega.	Jah. Pidev jõupingutus, koostöö avaliku sektori hankijatega, valitsuse poliitiline tugi.	Küsitluste kaudu. Toimuvad hindamised (iga 4-5 aasta järel).	KHRH peab sisaldama kõiki ELi või riigipõhiseid kohustuslikke tooterühma keskkonnakriteeriume.	Jah. Austria säästvate hangete tegevuskava
BG	Kohapealne koolitus; interaktiivne veebipõhine koolitus; veebipõhised seminarid (õppevideod).	Bulgaaria-Šveitsi koostööprogrammi projekt "Metoodiline tugi KHRH arendamiseks Bulgaarias", sisaldab uuringuid ja KHRH turu prognoosimist, KHRH käsiraamatu koostamist, koolitusi eri sihtrühmadele, kaugõppekoolituskursuse väljatöötamist ja elluviimist jms.	Jah. Punktis 2.5 loetletud tegevuste edukas elluviimine.	Küsitluste ja elektroonilise hankesüsteemi kaudu.	KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi või riigipõhist kohustuslikku tooterühma keskkonnakriteeriumi.	Jah. Bulgaaria-Šveitsi koostööprogrammis tehtud KHRH turu uuring ja prognoos ning tooterühmade valik keskkonnahoidlikumaks muutmiseks,
CZ	Kohapealne koolitus	Puuduvad	Ei, kuid teadlikkus ja KHRH arv aeglaselt kasvab.	Küsitluste kaudu. Elektroonilist hankesüsteemi on ka proovitud selleks kasutada, kuid see ei andnud piisavalt tulemusi.	KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi, riigipõhist või vabalt valitud keskkonnakriteeriumi.	Ei

Riik	2.4. Kuidas KHRH koolitust korraldatakse?	2.5. Milliseid KHRH toetavaid meetmeid veel kasutatakse?	2.6. Kas teie hinnangul on KHRH edukas teie riigis? Kui jah, siis mis on olnud peamised edu saavutamise tegurid?	3.1. Kuidas toimub KHRH seire?	3.2. Kuidas on KHRH määratletud?	3.3. Kas KHRH kohta on tehtud uuringuid?
CY	Kohapealne koolitus; osalejate vajadustele kohandatud koolitus.	Alates 2014. aastast anname igal aastal välja Küprose KHRH auhindu riigi ja kohalike omavalitsuste asutuste motiveerimiseks. Alates 2017. aastast on auhind avatud ka erasektorile, et toetada nende konkurentsivõime suurendamist ja ergutada keskkonnahoidlike toodete ja teenuste loomist või importi. Meil on tihe koostöö riigivarade ministeeriumiga, kes on riigihangete eest vastutav asutus, ja energiaagentuuriga, kes aitab energiaga seotud tooterühmade küsimustes.	Jah, kuid vaja on veel rohkem tööd teha ja paremaid tulemusi. Meil on mõned head tavad: kõik valitsusasutused hangivad alates 2017. aastast e-hangete süsteemis ökomärgisega paberit; Küprose Post on hankinud esimesed 5 elektrimootorratast postiljonidele ja plaanib need osta kõigile postiljonidele. Edusamme on olnud ka sise- ja välisvalgustuses. 2019 alustati Nikosias 70 valgusfoori üleviimist LED-tehnoloogiale ja seda jätkatakse teistes linnades. Samuti on kõigisse ühissõidukitesse paigaldanud veeremi haldamise süsteem. EMAS on juurutatud kuues kaitseväelaagris ja veel viies on juurutamisel.	Küsitluste kaudu.	KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi või riigipõhist kohustuslikku tooterühma keskkonnakriteeriumi.	Jah. GreenS projekti uuring (Horisont 2020)

Riik	2.4. Kuidas KHRH koolitust korraldatakse?	2.5. Milliseid KHRH toetavaid meetmeid veel kasutatakse?	2.6. Kas teie hinnangul on KHRH edukas teie riigis? Kui jah, siis mis on olnud peamised edu saavutamise tegurid?	3.1. Kuidas toimub KHRH seire?	3.2. Kuidas on KHRH määratletud?	3.3. Kas KHRH kohta on tehtud uuringuid?
DE	Kohapealne koolitus: beschaffung-info.de lehel, mida haldab Saksamaa keskkonnaamet, on koolitusmaterjalid KHRH teemade kohta.	KHRH kohta mitmesuguseid veebilehti ja teenuseid: parima tava näited, keskkonnakriteeriumide andmebaas, koolitusmaterjalid, abitelefoni teenus, uudiskirjad, juhendid, toodete ja teenuste olelusringi hindamise vahendid jne. Samuti säästvate hangete kompetentsikeskus (nachhaltige-beschaffung.info), Saksamaa keskkonnaameti infoportaal (beschaffung-info.de), jätkusuutlikkuse kompass (Kompass-nachhaltigkeit.de), uuenduslike hangete kompetentsikeskus (koinno-bmwi.de) jne.	Jah, kuna Saksamaa on föderaalriik ja hanked on tootepõhised, siis ühes valdkonnas on areng kiirem ja teises aeglasem. Kohustuslikumad säästvad hanked aitaks nende rakendamist hoogustada. Palju infomaterjale ja konkreetseid suuniseid on hankijatele kättesaadavad, mis aitavad KHRH ellu viia (suutlikkuse suurendamine, teadmiste edasiandmine (vt punkt 2.5).	Küsitluste ja hankijate aruandluse kaudu valitsusele.	KHRH ei ole täpselt defineeritud.	Jah. Biopõhiste toodete riigihanked, https://www.vubn.de/studienergebnisse
ES	Kohapealne koolitus	Puuduvad	Oleme pika protsessi esimestes etappides.	Hankijate aruandluse kaudu valitsusele.	KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi, riigipõhist või vabalt valitud keskkonnakriteeriumi.	Ei
FI	Kohapealne koolitus; veebipõhised seminarid (õppevideod).	KEINO kompetentsikeskus (7 organisatsiooni võrgustik) toetab avaliku sektori tellijaid säästvate ja uuenduslike hangetega.	Mingil määral edukas. KHRH on lõimitud mitmesse strateegiasse (nt kliimamuutuse strateegia ja innovatiivsete hangete tegevuskava); KEINO kompetentsikeskus.	Küsitluste kaudu	KHRH on hange, mille toote või teenuse olelusringi keskkonnamõju on tunduvalt väiksem kui teistel sarnastel toodetel või teenustel, ning mis aitab	Jah. Alhola & Kaljonen 2017. Kestävät julkiset hankinnat – nykytila ja kehittä-misehdotuksia. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 32/2017 Valovirta, Alhola,

Riik	2.4. Kuidas KHRH koolitust korraldatakse?	2.5. Milliseid KHRH toetavaid meetmeid veel kasutatakse?	2.6. Kas teie hinnangul on KHRH edukas teie riigis? Kui jah, siis mis on olnud peamised edu saavutamise tegurid?	3.1. Kuidas toimub KHRH seire?	3.2. Kuidas on KHRH määratletud?	3.3. Kas KHRH kohta on tehtud uuringuid?
					suurendada energia- ja materjalitõhusust ja taastuvate energiaallikate kasutamist. Vähese süsinikuheitega hange järgib ringmajanduse põhimõtteid.	Levösluoto, Nissinen, Oksanen, Pelkonen, Turtonen 2017. Innovatiiviset julkiset hankinnat – määrittely, mahdollisuudet ja mittaaminen. Valtioneuvoston selvitys- ja julkaisutoiminnan julkaisusarja 82 /2017. Bergman, Halonen, Kestilä, Lahti, Ojala, Pyykkönen, Sammalmaa, Urho 2018. Innovatiiviset menettelyt biotalouden ja puhtai-den ratkaisujen hankinnoissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 62/ 2018. Innovatiivisten ja kestävien hankintojen tila Suomessa – raportti (2018)

Riik	2.4. Kuidas KHRH koolitust korraldatakse?	2.5. Milliseid KHRH toetavaid meetmeid veel kasutatakse?	2.6. Kas teie hinnangul on KHRH edukas teie riigis? Kui jah, siis mis on olnud peamised edu saavutamise tegurid?	3.1. Kuidas toimub KHRH seire?	3.2. Kuidas on KHRH määratletud?	3.3. Kas KHRH kohta on tehtud uuringuid?
GR	Kohapealne koolitus; osalejate vajadustele kohandatud koolitus.	Puuduvad	Jah, KHRH on edukas mitme hea tava rakendamise kaudu, kuid KHRH vajab laiemat omaksvõttu. Häid näiteid on olnud kohalikul tasandil (kohalikes omavalitsustes). Keskvalitsuse tasandil on 2017 ja 2018 sõlmitud raamlepingud ringlusse võetud koopiapaberi, sisevalgustuse LED-lampide, energiatõhusate kliimaseadmete, arvutite ja monitoride hankimiseks.	Elektroonilise hankesüsteemi kaudu. Ametlikku KHRH seiresüsteemi ei ole.	KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi või riigipõhist kohustuslikku tooterühma keskkonnakriteeriumi.	Jah. Keskkonnaministeeriumi tellitud uuring KHRH kava jaoks (2013)
HR	Kohapealne koolitus, veebipõhised seminarid (õppevideod); interaktiivne veebipõhine koolitus.	Maanteesõidukite hangete kriteeriumid ning puhaste ja energiatõhusate maanteesõidukite alane regulatsioon. Koolitused, veebipõhine koolitus, kasutajatugi, videojuhendid.	Jah ja ei. Hankijad on mõistnud KHRst tulenevat laiemat kasu hankepiirkonnale.	Elektroonilise hankesüsteemi kaudu.	KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi, riigipõhist või vabalt valitud keskkonnakriteeriumi. KHRH peab sisaldama kõiki ELi või riigipõhiseid kohustuslikke tooterühma keskkonnakriteeriume.	Jah. Riigihangete statistiline aruanne 2018, http://www.javnanabava.hr/userdocsimages/userfiles/file/Statistička%20izvješća/Godišnja/Statisticko_izvjesce_JN-2018.pdf
HU	Kohapealne koolitus	Informatiivne veebileht, konverentsid, toodete ja teenuste olelusringi kulude arvutamise juhend.	Ei	Hanketeated alla ELi hanke piirmäära sisaldavad vastavat KHRH raporteerimise kohta.	KHRH ei ole täpselt defineeritud.	Ei

Riik	2.4. Kuidas KHRH koolitust korraldatakse?	2.5. Milliseid KHRH toetavaid meetmeid veel kasutatakse?	2.6. Kas teie hinnangul on KHRH edukas teie riigis? Kui jah, siis mis on olnud peamised edu saavutamise tegurid?	3.1. Kuidas toimub KHRH seire?	3.2. Kuidas on KHRH määratletud?	3.3. Kas KHRH kohta on tehtud uuringuid?
IE	Koolituskava 2020. aastaks on välja töötamisel.	Valitsuse ringkiri	Jah, kuid vaja on veel palju tööd teha. Õigusaktid ja hiljutine valitsuse ringkiri (mis sisaldab teavet ja juhiseid õigusaktide ja menetluste kohta).	Seiret ei toimu.	KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi, riigipõhist või vabalt valitud keskkonnakriteeriumi.	Ei
IT	Kohapealne koolitus; interaktiivne veebipõhine koolitus; veebipõhised seminarid (õppevideod); osalejate vajadustele kohandatud koolitus.	Praegu veel puuduvad.	Jah, kuid mõnes tooterühmas on raskusi, kus kriteeriumid on väga ambitsioonikad ja keskkonnamärgisega tooted ei ole nii levinud. Põhilised edutegurid on õigusraamistik (kohustuslikud keskkonnakriteeriumid) ja kesksete hankeasutuste olemasolu mõnes tooterühmas (nt IT tooted ja teenused).	Küsitluste kaudu.	KHRH peab sisaldama kõiki ELi või riigipõhiseid kohustuslikke tooterühma keskkonnakriteeriume.	Keskvalitsuse tasandil ei ole uuringuid tehtud.

Riik	2.4. Kuidas KHRH koolitust korraldatakse?	2.5. Milliseid KHRH toetavaid meetmeid veel kasutatakse?	2.6. Kas teie hinnangul on KHRH edukas teie riigis? Kui jah, siis mis on olnud peamised edu saavutamise tegurid?	3.1. Kuidas toimub KHRH seire?	3.2. Kuidas on KHRH määratletud?	3.3. Kas KHRH kohta on tehtud uuringuid?
LV	Kohapealne koolitus	Hankespetsialistidele korraldatakse koolitusi. Valitsuse määruse muudatused, millega täiendati mitme tooterühma keskkonnakriteeriume. Keskkonnakriteeriume arutatakse vastavate ministeeriumide, hangete seire bürooga, hankespetsialistidega, ettevõtjatega, vabaühendustega.	Jah. Valitsuse määruse jõustumine 1.07.2017 koos teiste teguritega suurendas KHRH maksumuse osakaalu 11,8%-lt 2017. aastal 18,3%-ni 2018. aastal ning KHRH arvu osakaalu 7,1%-lt 2017. aastal 11,4%-ni 2018. aastal. Suurimad toote- ja teenuserühmad maksumuse järgi on ehitus, toit ja transport. ELi rahastatud projektidel on olnud märkimisväärne mõju KHRH arengule. MEPRD kaalub kvantitatiivse eesmärgi seadmist tooterühmades, kus valitsuse määruse järgi on KHRH kohustuslik: jõuda 80%-lise osakaaluni maksumuse järgi. Valitsuse määrus ja toote- ja teenuserühmade kohustuslikkus soodustavad keskkonnanõuete lisamist hangetesse.	Elektroonilise hanke süsteemi ja hankijate aruandluse kaudu valitsusele.	Riigihangete seaduse järgi on KHRH selliste toodete, teenuste või tööde hange, mille olelusringi keskkonnamõju on väiksem kui teistel sama eesmärgiga kasutatavatel toodetel, teenustel või töödel.	Jah. Projektide PRIMES, GreenS, GPP4Growth jt materjalid. MEPRD kodulehel on info energiatarbega toodete olelusringi maksumuse hindamise kohta ja KHRH näited.
LT	Koolitusi ei korraldata.	Plaanitakse 2020. aastaks.	Me ole valmis säästvaid hankeid ellu viima. Seni ei ole seda teinud.	Hankijate aruandluse kaudu valitsusele.	KHRH peab sisaldama kõiki ELi või riigipõhiseid kohustuslikke tooterühma keskkonnakriteeriume.	Ei

Riik	2.4. Kuidas KHRH koolitust korraldatakse?	2.5. Milliseid KHRH toetavaid meetmeid veel kasutatakse?	2.6. Kas teie hinnangul on KHRH edukas teie riigis? Kui jah, siis mis on olnud peamised edu saavutamise tegurid?	3.1. Kuidas toimub KHRH seire?	3.2. Kuidas on KHRH määratletud?	3.3. Kas KHRH kohta on tehtud uuringuid?
NL	Kohapealne koolitus; veebipõhised seminarid (õppevideod); osalejate vajadustele kohandatud koolitus; koolitamine hankijate ja eelarve eest vastutajate võrgustikes, kus tehakse piloothankeid ja jagatakse saadud kogemusi - see on mõjus õppimisvahend.	Eelarve koostajate ja poliitikute kaasamine ning neile vastutuse andmine (ilma KHRH kohustuseta on hankijatel palju vähem mõjujõudu muutusteks), lihtne hangete seire (võtmetähtsusega on määratleda, kas KHRH-l on mõju), turu kaasamise korraldamine, hankijate võrgustike loomine kogemuste jagamiseks ja Rohelise Kokkuleppe ringhanked, et esirinnas olijad (sh erasektori hankijad mõju suurendamiseks) saaksid teha piloothankeid koos, mis on hea viis ringhangetega alustamiseks.	Jah ja ei. Jah, kuna näeme mitmesuguseid algatusi ja arengut. Ei, kuna paljude organisatsioonide hanked ei liigu vajalikus suunas ja turg ei muutu veel piisavalt kiiresti. Edutegurid: Mitte ainult hankespetsialistide, vaid kogu nende asutuste teadlikkus. Lihtsad töövahendid hankijatele. Hankijatevaheline koostöö õppimise kiirendamiseks. Koostöö erasektoriga, sest olemas on palju rohkem tooteid ja teenuseid, mida hankijad veel ei tea. Piloothanked, sest inimesed õpivad tegemise kaudu.	Hollandis on 2 seire süsteemi: KHRH mõju hinnatakse elektroonilise hankesüsteemi kaudu ja statistilise valimi kaudu. Samuti on kasutusel individuaalne enesehindamise töövahend avaliku sektori asutustele.	KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi, riigipõhist või vabalt valitud keskkonnakriteeriumi. Kõikehõlmava mõistena on rohkem kasutusel "säästev riigihange", mis sisaldab ka sotsiaalseid aspekte. Avaliku sektori asutused määratlevad oma eesmärgid ise ja kasutavad hankeid nende saavutamise strateegilise vahendina. Eesmärgid võivad sisaldada kriteeriumide kasutamist, mida ministeerium välja töötab ja hoiab ajakohasena ligikaudu 45 tooterühma kohta.	Jah. Säästvate riigihangete mõju mõõtmisest, https://www.rivm.nl/en/topics/sustainable-procurement
NO	Kohapealne koolitus	Veebilehtedel olevad töövahendid, nt kriteeriumide mõju hindamiseks toodete-teenuste heidetele ja maksumusele.	Veel on vaja edasi minna, kuid KHRHd laienevad ja saavad palju tähelepanu.	Küsitluste kaudu ja andmete kogumise kaudu riigihangete portaalist.	KHRH ei ole täpselt defineeritud.	Jah. OECD uuring riigihangete hindamise metoodikast (MAPS SPP), mis avaldatakse 2020. aastal.

Riik	2.4. Kuidas KHRH koolitust korraldatakse?	2.5. Milliseid KHRH toetavaid meetmeid veel kasutatakse?	2.6. Kas teie hinnangul on KHRH edukas teie riigis? Kui jah, siis mis on olnud peamised edu saavutamise tegurid?	3.1. Kuidas toimub KHRH seire?	3.2. Kuidas on KHRH määratletud?	3.3. Kas KHRH kohta on tehtud uuringuid?
PL	Kohapealne koolitus	Riigihangete amet koostab KHRH käsiraamatuid: "Keskkonnaalased näidiskriteeriumid", mida hankijad saavad kasutada, ja "Keskkonnamärgised". Samuti oleme tellinud käsiraamatu hoonete keskkonnamõju kohta. Peale selle korraldab amet regulaarselt KHRH konverentse (14. konverents toimus 21.11.2019).	KHRH muutub järjest populaarsemaks. Samuti on KHRH seatud valitsuse üheks prioriteediks. KHRH hakkab sisalduma ka riigi ostude strateegias - uues strateegilises dokumendis, mis töötatakse välja riigihangete seaduse alusel.	Hankijate aruandluse kaudu valitsusele. 2016 töötas riigihangete amet välja uue seiremeetodi, mis põhineb hankelepingute täitmise aastaaruannetel. Kõik hankijad peavad aruanded esitama internetipõhises Riigihangete Bülletäänis. Aastaaruannete vorm kehtestati määrusega. Eraldi tabel täidetakse hangete keskkonnaaspekti de kohta. Riigihangete ametil on olemas info kõigi keskkonnakaalutl usi sisaldavate hankelepingute kohta.	KHRH mõistetakse kui keskkonnaaspektide lisamist hankemenetlusse. Keskkonnaaspektid võivad olla seotud lepingu esemega, hindamiskriteeriumideg a, lepingu täitmise tingimustega, olelusringi mõju hindamisega, keskkonnajuhtimissüste emiga või ökomärgistega.	Eraldi uuringut ei ole vaja, kuna riigihangete ametil on olemas info kõigi keskkonnakaalutlusi sisaldavate hankelepingute kohta. 2018. aasta andmed on esitatud " Riigihangete süsteemi toimimise aruandes 2018", lk 55, www.uzp.gov.pl/__data/assets/pdf_file/0020/41555/Sprawozdanie-UZP-za-2018.pdf.

Riik	2.4. Kuidas KHRH koolitust korraldatakse?	2.5. Milliseid KHRH toetavaid meetmeid veel kasutatakse?	2.6. Kas teie hinnangul on KHRH edukas teie riigis? Kui jah, siis mis on olnud peamised edu saavutamise tegurid?	3.1. Kuidas toimub KHRH seire?	3.2. Kuidas on KHRH määratletud?	3.3. Kas KHRH kohta on tehtud uuringuid?
SE	Kohapealne koolitus; interaktiivne veebipõhine koolitus; veebipõhised seminarid (õppevideod); osalejate vajadustele kohandatud koolitus; koolitust pakuvad paljud organisatsioonid eri formaatides.	Kohalikud ja regionaalsed algatused.	Jah. Poliitiline tahe; avalikkuse surve; ühiskonna üldine mure keskkonna pärast ja keskkonnahoidlikud lahendused, mis on juba olemas; KHRH pikk ajalugu (alates 1990. a-te keskelt).	Küsitluste ja hankijate aruandluse kaudu valitsusele.	KHRH ei ole täpselt defineeritud. Rohkem kasutatakse mõistet "säästev riigihange".	Jah. Riigihangete strateegia järelmeetmed, www.upphandlingsmyndigheten.se/organisera/nationella-upphandlingsstrategin Valitsusasutuste KHRH järelmeetmed, www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/6800/978-91-620-6821-9
SI	Kohapealne koolitus; osalejate vajadustele kohandatud koolitus.	Palju tegevusi on plaanitud LIFE Climate Action programmi projektis, mis algas 1.01.2019. KHRH määruse eesmärkide täitmiseks koostasid ministeeriumid koos huvirühmadega soovitused, täpsed nõuded ja kriteeriumid. Kasutajatugi, avaldatud on "Korduvad küsimused ja vastused".	Jah, kuid KHRH-t on vaja paremini tutvustada. KHRH kohustuslikuks tegemine on tähtis, kuid meil on puudus toest. Määrus sätestab keskkonnaaspektid, mida hankijad peavad hangetes arvestama, nt energiatõhusus; taastuvad või teised süsinikuvabad energiaallikad; tõhus vee- ja teiste ressursside kasutus; tervise- ja keskkonnaohu (õhu-, vee- ja mullasaaste ning elurikkuse vähendamise) vältimine; teiseste toormaterjalide ja toodete	Elektroonilise hankesüsteemi kaudu. Eraldi KHRH seiret ei ole loodud.	KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi, riigipõhist või vabalt valitud keskkonnakriteeriumi. KHRH on defineeritud määruse nõuetega.	Jah. Valitsuse riigihangete aastaaruande osana, www.djn.mju.gov.si/sistem-javnega-narocanja/letna-porocila

Riik	2.4. Kuidas KHRH koolitust korraldatakse?	2.5. Milliseid KHRH toetavaid meetmeid veel kasutatakse?	2.6. Kas teie hinnangul on KHRH edukas teie riigis? Kui jah, siis mis on olnud peamised edu saavutamise tegurid?	3.1. Kuidas toimub KHRH seire?	3.2. Kuidas on KHRH määratletud?	3.3. Kas KHRH kohta on tehtud uuringuid?
			ringlussevõtt; jäätmetekke vältimine ja vähendamine, sh pikema elueaga kaupade või ehitiste kasutuselevõtt, toodete parandamine. KHRH on olnud kohustuslik 2012. aastast, seega mõtlemine ja turu pakkumine on muutunud.			
SK	Kohapealne koolitus	Kasutajatugi (infoliin) hankijatele	Ei	Küsitluste kaudu.	KHRH peab sisaldama vähemalt ühte ELi või riigipõhist kohustuslikku tooterühma keskkonnakriteeriumi.	Ei

Lisa 2 Pakkujate küsitluse ankeet

1. **ÜLDINFORMATSIOON**
   - Email:
   - Nimi:
   - Organisatsioon/ettevõte:
   - Ametikoht:
   - Telefon:
   - Tegevusvaldkond
   - Kas näete, et on oluline pakkuda keskkonnahoidlikke valikuid oma klientidele?
     - Jah, see on väga oluline
     - Jah, see on mingil määral oluline
     - Ei
   - Kas olete oma tooteid/teenuseid keskkonnahoidlikumaks muutnud (nt ökomärgiste, keskkonnajuhtimissüsteemide vms rakendamine)
     - Jah
     - Ei
   - Kas olete teadlikud, et riigihangetes võidakse kasutada keskkonnahoidlikkuse kriteeriume?
     - Jah
     - Ei
   - Kas olete teadlik ELi KHRH kriteeriumitest?
     - Olen kuulnud, aga täpselt ei ole kursis
     - Jah, olen enam-vähem kursis
     - Jah, tean täpselt meie toodetesse/teenustesse puutuvaid ELi kriteeriume
     - Ei ole varem kuulnud
   - Kas olete hangete pakkumisel kohanud keskkonnahoidlike kriteeriume kvalifitseerimistingimustes, vastavustingimustes või tehnilistes tingimustes?
     - Ei ole kokku puutunud
     - Oleme kokku puutunud mõnel korral (vähem kui 25% hangetest)
     - Oleme kokku puutunud sageli (enam kui 25-80% hangetest)
     - Oleme kokku puutunud enamikel hangetel (enam kui 80% hangetest)
   - Kas riigihanked on mõjutanud teid oma toodet/teenust keskkonnahoidlikumaks muutma?
     - Jah
     - Ei
   - Kas olete valmis pakkuma keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid , kui seda hakatakse riigihangetes laialdasemalt nõudma?
     - Jah, meil on sellised tooted olemas
     - Ei, meil ei ole selliseid tooteid/teenuseid,
     - Ei, aga oleme valmis oma tootevalikut laiendama, kui selline vajadus peaks tekkima
     - Ei, me ei näe vajalikkust selle teemaga tegeleda
   - Kas keskkonnahoidlike kriteeriumite lisamine hangetesse teie arvates
     - Tekitab ebavõrdset konkurentsi
     - Võiks anda ettevõttele suhtelist eelist võrreldes konkurentidega
     - Ei mõjuta konkurentsi
   - Mis on keskkonnahoidlike teenuste-toodete pakkumisel probleemideks (pakkuja seisukohast)
   - Mis on teie arust keskkonnahoidlike teenuste-toodete hankimisel probleemideks?
     - Millist abi oleks vaja pakkuja seisukohast, et oma keskkonnahoidlikke tooteid paremini hangetes pakkuda? Vastusevariandid: 0- ei ole vajalik, 1- mõnevõrra vajalik, 2 - küllaltki vajalik, 3 - väga vajalik
       - Õiguslike nõuete tugevdamine
       - Selgemad kriteerium hangetes

  - Hangete alased juhendid
  - Üldised hangete alased seminarid ja koolitused
  - Spetsiifilised koolitused meie valdkonnas tehtavate hangete vallas
  - Muu (täpsustage)…

- Kui teie tootevalikus on keskkonnahoidlikke tooteid, siis kas nende hind erineb nn tavatoodetest ja kui palju?
  - Meie valikus ei ole keskkonnahoidlikke tooteid
  - Samaväärsete toodete hind ei erine
  - Jah, kuid keskkonnahoidlike toodete hind on madalam
  - Jah, keskkonnahoidlike toodete hind on …..% kõrgem (palun täpsusta)
  - Hind ei sõltu otseselt keskkonnakriteeriumitest, vaid muudest faktoritest
  -
- Milliste tooterühmade osas olete osalenud viimasel 3 aastal riigihangetel?
  - Tervishoiusektoris kasutatavad elektri- ja elektroonikaseadmed
  - Elekter
  - Toit ja toitlustusteenus
  - Sanitaartehniliste kraanitarvikud
  - Teede projekteerimise, ehitamise ja hooldus
  - Värvid, lakid ja teekattemärgistus
  - Kontorihoonete projekteerimine, ehitamine ja haldamine
  - Kujutise reprodutseerimise seadmed
  - Aiandustooted ja -teenused
  - Teevalgustus ja foorid
  - Vesiküttеseadmed
  - Maanteetransport
  - WC-potid ja pissuaarid
  - Tekstiiltooted ja tekstiiliteenused
  - Reoveetaristu

2. ERIOSA – AIANDUSTOOTED JA-TEENUSED

Järgnevalt küsime täpsemalt, kuivõrd teil on võimalik pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid selles tooterühmas, mille hangetes te põhiliselt osalete.

- Kas teil on võimalik teenuse pakkumisel kasutada ilutaimi (taimeliike), mis sobivad kohalikesse kasvutingimustesse (nt mulla happesuse, keskmise sademete hulga, aastase temperatuurivahemikuga jne). Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kui suurt osakaalu kohalikke taimeliike saate teenuse pakkumisel pakkuda (võib kirjutada vahemiku)?
- Kas saate teenuse pakkumisel kasutada ka mahepõllumajanduslikult toodetud ilutaimi (taimeliike)? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on võimalik taimi tarnida taaskasutatavates või biolagunevates konteinerites? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kui suurt osakaalu mahepõllumajanduslikult toodetud ilutaimi saaksite teenuse pakkumisel pakkuda (võib kirjutada vahemiku)?
- Kas teil on võimalik teenuse osutamiseks kasutada mullaparandajad, mis ei sisalda turvast ega reoveemuda? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on võimalik teenuse osutamiseks kasutada mullaparandajaid, mille ohtlike ainte sisaldus kuivaines jääb all järgmiste piirnormide: Zn 300 mg/kg, Cu 100 mg/kg; Ni 50 mg/kg, Cr 100 mg/kg, Cd 1 mg/kg, Pb 100 mg/kg, Hg 1 mg/kg? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on võimalik teenuse osutamiseks kasutada mullaparandajaid, mille lämmastikusisaldus tootes ei ületa 3 massiprotsendi üldlämmastikust ning anorgaanilise lämmastiku sisaldus 20 % üldlämmastikust (s.t et orgaanilise lämmastiku sisaldus peab olema ≥80 %)?

- Kas teil on võimalik teenuse osutamiseks kasutada mullaparandajaid, mille klaasi, metalli ja plastiku sisaldus lõpptoote kuivaines jääb alla 0,5 % (kõigi nende kohta kokku).
- Kas kasutate oma teenuse pakkumisel niisutussüsteeme? Vastused: Jah/ei
- Kui jah, siis kas on võimalik kasutada selliseid niisutussüsteeme, mille puhul on võimalik jaotatava vee kogust eri alade kaupa reguleerida? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas on võimalik kasutada selliseid niisutussüsteeme, mille puhul on võimalik kasutada reguleeritavaid taimereid kastmisperioodi programmeerimiseks? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas on võimalik kasutada selliseid niisutussüsteeme, millel on niiskusmõõturid, mis mõõdavad mullaniiskuse taset ja peatavad automaatselt niisutamise, kui mulla niiskustase on piisavalt kõrge (näiteks pärast vihma)? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas on võimalik kasutada selliseid niisutussüsteeme, mille puhul on võimalik koguda ja kasutada vihmavett või filtreeritud musta vett? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas sisepõlemismootoriga masinate puhul on võimalik kasutada masinaid, mille mootor töötab ühe või mitme järgmise kvaliteedikategooria kütusega: pliivaba bensiin benseenisisaldusega <1,0 mahuprotsendi, alkülaatbensiin, A-klassi diisliõli või biokütusepõhine mootorikütus? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas on võimalik kasutada madala müratasemega masinaid? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on võimalik esitada andmeid masinate mürataseme kohta? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas on võimalik kasutada kiirelt biolagunevaid (taastuvast st taimeõlidest või loomsetest rasvadest saadud) määrdeaineid, mille süsiniku sisaldud valmistootes on. Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda:
  - ≥50 massiprotsenti hüdroõlide puhul
  - ≥55 massiprotsenti hüdroõlide puhul
  - ≥45 massiprotsenti määrdeainete puhul
  - ≥50 massiprotsenti määrdeainete puhul
  - ≥70 massiprotsenti kettsae õlide ja muude muutumatult keskkonda sattuvate määrete puhul
  - ≥75 massiprotsenti kettsae õlide ja muude muutumatult keskkonda sattuvate määrete puhul
  - ≥55 massiprotsenti kahetaktiliste mootorite õlide puhul.≥50 massiprotsenti kahetaktiliste mootorite õlide puhul.
- Kas teie ettevõttes on rakendatud keskkonnajuhtimissüsteem (nt ISO 14001 standardile vastav või Euroopa Liidu keskkonnajuhtimis- ja keskkonnaauditeerimissüsteem EMAS)? Vastused: Jah/Ei, aga vajadusel taotleme/Ei ja ei näe selleks ka vajadust/Ma ei tea, mis see on
- Kas teil on veel täiendavaid kommentaare teema kohta?

3. ERIOSA – ELEKTER

Järgnevalt küsime täpsemalt, kuivõrd teil on võimalik pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid selles tooterühmas, mille hangetes te põhiliselt osalete.

- Kas teil on võimalik hankes pakkuda elektrienergiat, millest vähemalt 50 % on saadud taastuvatest energiaallikatest ja/või suure tõhususega koostootmise teel, nagu on määratletud direktiivides 2009/28/EÜ ja 2004/8/EÜ? Vastused: Jah/Ei/Ei oska hetkel öelda
- Kas teil on võimalik hankes pakkuda elektrienergiat, mis on 100% ulatuses toodetud taastuvatest energiaallikatest, nagu määratletud direktiivis 2009/28/EÜ? Vastused: Jah/Ei/Ei oska hetkel öelda
- Kas teil on veel täiendavaid kommentaare teema kohta?

4. ERIOSA – KONTORIHOONETE EHITUS

Järgnevalt küsime täpsemalt, kuivõrd teil on võimalik pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid selles tooterühmas, mille hangetes te põhiliselt osalete.

- Kas te saate hankes pakkuda arhitekti, konsultante ja või projekteerimisrühma, kellel oleks pädevust järgmistest valdkondades (Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane):

- ehituslepingute haldamine, millega saavutati ehitusseadustiku miinimumnõuetest kaugemale minev keskkonnatoime
- hoone energiatõhus välispiire ja teenuste kavandamine, mis võimaluse korral hõlmab teostatud projektide raames mõõdetud energiatõhususe näitajad m2 kohta, võttes arvesse kütte-, jahutus-, valgustus-, veesoojendus- ja lisaseadmed;
- veetõhusate teenuste kava, kaasa arvatud teostatud projektide raames mõõdetud veekasutus töötaja kohta;
- vähese keskkonnamõjuga ehitusmaterjalide kirjeldus, hange ja paigaldamine.
- töötajate liikumiskavade väljatöötamine ja rakendamine, kaasa arvatud taristu vähese heitega sõidukite ja jalgrataste jaoks
- taastuvatest ja/või kõrge tõhususega allikatest energia tootmiseks ette nähtud seadmete kirjeldus ja kavandamine;
- hoone energiaseiresüsteemide paigaldamine, nende tööpõhimõtete selgitamine hoone valdajatele ja nende kasutamine energiakasutusviiside kindlakstegemiseks hoonetes;
- bioklimaatiline arhitektuur ja passiivse energiakasutuse kavandamine tõhusa soojus- ja nägemismugavuse tagamiseks, looduslik õhu puhastamine jne;
- hoonete keskkonnatoime hindamine, kasutades mitmel kriteeriumil põhinevaid hoonete hindamis- ja sertifitseerimiskavasid;
- terviklike hindamisvahendite kasutamine parandatud keskkonnatoimega hoonete projekteerimisel, hindamisel ja kirjeldamisel, kaasa arvatud kasutusea kogukulude ja olelusringi hindamine.
- päevavalgustuse ja valgusräiguse, soojusmugavuse ja siseõhu kvaliteediga seotud projekteerimine, tehnilised kirjeldused ja seire;

- Kas te saate hankes pakkuda ehitustöövõtjat ja spetsialistidest töövõtjaid, kellel oleks pädevust järgmistes valdkondades (Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane):
  - hoone energiatõhus välispiire ja teenuste kavandamine, kaasa arvatud teostatud projektide raames (võimaluse korral) mõõdetud energianõudlus m2 kohta, mis hõlmab kütte-, jahutus-, valgustus-, veesoojendus- ja lisaseadmed;
  - taastuv- ja/või suure tõhususega energia tootmisseadmete paigaldamine, töökorda seadmine ja (asjakohasel juhul) pidev käitamine/hooldus;
  - hoone energiaseiresüsteemide paigaldamine ja nende tööpõhimõtete selgitamine kinnisvarajuhtidele;
  - veetõhusate teenuste kavandamine, kaasa arvatud teostatud projektide korral mõõdetud veekasutus töötaja kohta;
  - funktsionaalsete passiivsete konstruktsioonielementide kavandamine, et tagada vähene energiakasutus ja hea soojus- ja valgustusmugavus, jne; nagu tõendavad asustusjärgsed uuringud;
  - vähese keskkonnamõjuga ehitusmaterjalide hankimine, paigaldamine ja vastavuse tõendamine; Tarneahela juhtimine, et tagada vastavus hoone hindamis- ja sertifitseerimissüsteemidega ning toetada modelleeritud ressursitõhususe strateegiaid;
  - lammutamiskoha jäätmekorralduskavade edukas rakendamine, et minimeerida jäätmeteket. Väljaspool tegevuskohta töötlemise võimalused ja vastavad teadmised.
  - konstruktsioonide paigaldamine, mis võimaldavad lahendada

- Kas te saate pakkumises kaasata projekteerimise, ehitamise ja haldamisega (PEH) tegelevaid töövõtjaid ja kinnisvaraarendajaid, kellel oleks pädevust järgmistes valdkondades (Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane):
  - projekteerimisrühmade juhtimine, et saada kontorihoonete ehitamiseks vajalikud load ja teostada ehitustööd, mis vastavad kliendi toimivusnõuetele, kaasa arvatud PEHi kokkulepete alusel;
  - kontorihoonet ehitavate peamiste töövõtjate juhtimine, et parandada keskkonnatoimet, kaasa arvatud PEHi kokkulepete alusel;
  - projekteerimisrühmade ja/või peamiste töövõtjate juhtimine, et saada hinnang hoone hindamise mitmel kriteeriumil põhineva korra ja sertifitseerimiskavade kohaselt;

  - pidev kinnisvara juhtimine, et optimeerida kontorihoone keskkonnatoimet, kaasa arvatud hoone energiajärelevalvesüsteemide kasutamine, lepingute sõlmimine energeetikajuhtidega ja toimivuse pidev jälgimine/tulemustest teatamine;
  - tõendatud kogemus seoses energiajuhtimissüsteemi rakendamisega kohapeal, nagu ISO 50001 või samaväärne standard, mis on osa kinnisvara juhtimise korraldusest.

- Kas teil on võimalik/pädevust esitada pakkumises andmeid/arvutusi energiatõhususe kohta? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on võimalik pakkumises esitada hoone energiajuhtimissüsteemi kirjeldused? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on võimalik pakkumises esitada hoones veetõhusaid veeseadmeid (kraanid, dushid, tualetipotid)? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on võimalik pakkumises esitada ruumide temperatuurida modelleerimisandmed, mis määrab ära ruumi madalaima temperatuuri talvel ja kõrgeima temperatuuri suvel? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on võimalik pakkuda andmed 80 % kasutatava büroopinna jaoks kasutatava põrandapinna kohta keskmine päevavalgustegur, mis oleks välisfassaadide puhul 1,5 % ja sisefassaadide puhul 0,7 %? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on võimalik pakkuda andmeid päevavalguse kestvuse kohta ja päevavalgusräiguse kohta? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on võimalik pakkumises esitada andmeid, et ventilatsioonisüsteem kavandatakse nii, et oleks tagatud siseõhu kvaliteet IDA 2 standardi EN 15251 või samaväärse standardi kohaselt? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on võimalik pakkumises esitada andmeid hoone peamiste ehitusdetailide (vundament, kandekarkass, välisseinad, välisvooderdus ja isolatsioon, siseseinad, põrandad ja laed, aknad ning katused) olelusringi tõhususteaseme paranemise kohta, mida hinnatakse toote keskkonnadeklaratsioonide alusel, mis vastavad standardite ISO 14025 või EN 15804 nõuetele? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on võimalik pakkumises esitada andmeid, kui suures osas koguväärtusest kasutatakse peamiste ehitusdetailide (vundament, kandekarkass, välisseinad, põrandad ja laed, siseseinad ning katused) juures ringlusmaterjali ja/või kõrvalsaaduseid? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on võimalik pakkumises esitada andmeid täitematerjalide transpordi käigus tekkivate CO_2 heitkoguste kohta? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on võimalik pakkuda, et vähemalt 55 % mitteohtlike jäätmete massist, mis tekkisid lammutamise ja ehitusdetailide eemaldamise käigus, mitte arvestades kaeve- ja tagasitäitetöid, valmistatakse ette korduskasutuseks, ringlussevõtuks ja materjali utiliseerimise muudeks vormideks? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on võimalik pakkumises tagada ja hiljemalt lepingu sõlmimise ajaks esitada andmed, et lepingu alusel tarnitud puidu ja puidutooted on ELi puidumääruse kohaselt seaduslikult ülestöötatud? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on võimalik pakkumuses esitada andmed, et iga materjal ja viimistlusmaterjal, mis valitakse kontoriruumide siseviimistluse jaoks (laekatteplaatide, värvide ja lakkide, tekstiilpõrandate ja seinakatete, laminaat- ja elastsete põrandakatete ning puidust põrandakatete puhu), vastab järgmistele piirnormidele: lenduvate orgaanisliste ühendiste kogusisaldus 3 päeva jooksul 10 000 µg/m³ ja 28 päeva jooksul <2000 µg/m³ ning formaldehüüdi heide 28 päeva jooksul <120 µg/m³. Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda
- Kas teil on veel täiendavaid kommentaare teema kohta?

5. ERIOSA – KUJUTISE REPRODUTSEERIMISE SEADMED (KUVARID, PRINTERID, KOOPIAMASINAD, SKÄNNERID)

Järgnevalt küsime täpsemalt, kuivõrd teil on võimalik pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid selles tooterühmas, mille hangetes te põhiliselt osalete.

- Kas teie poolt müüdavad/renditavad tooted on varustatud automaatse kahepoolse printimise/kopeerimise seadmega, mida on võimalik seada vaikeväärtuseks? Vastused: Jah/EI
- Kas teie poolt müüdavad/renditavad tooted võimaldavad trükkida ja/või kopeerida ühe dokumendi mitu lehekülge ühele lehele? Vastused: Jah/EI
- Kas teie poolt müüdavad/renditavad tootete elektritarbimine toote kasutamisel vastab vähemalt Energy Stari 2.0 poolt esitatud energiatõhususnõuete? Vastused: Jah/EI
- Kas pakute toote parandamist või asendamist käsitlevat garantii vähemalt viis aastat (v.a hooldust hõlmavate liisingulepingute puhul)? Vastused: Jah, vajadusel pakume/Ei paku/Ei oska hetkel öelda
- Kas teie poolt müüdavad/renditavad tootes saab kasutada ümbertöödeldud tooneri- ja/või tindikassette? Vastused: Jah/EI
- Kas teil on veel täiendavaid kommentaare teema kohta?

6. ERIOSA – MAANTEETRANSPORT

Järgnevalt küsime täpsemalt, kuivõrd teil on võimalik pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid selles tooterühmas, mille hangetes te põhiliselt osalete.

- Kas olete transpordivaldkonna hangetele pakkumusi tehes kohanud hankedokumentides näiteks järgmisi kriteeriume (Vastusevariandid: Mitte kunagi/harva 1-20%/Mõnikord 30-40%/ Tihti 50-80% / /peaaegu alati 90-100%):
  - Kütusekulule
  - CO_2 emissioonidele
  - Teise saasteainete emissioonidele (nt NOx, tahked osakesed)
  - Sõidukite põhjustatavatele müratasemetele
  - Juhtide säästliku sõidustiili koolitusele
  - Muud tingimused (nimetage) _____
- Kas peate vastavate näitajate esitamist keeruliseks või pigem lihtsaks?
- Kas olete valmis pakkuma järgmiste kriteeriumite alusel sõidukeid või transporditeenuseid ja kas te saaksite vastavaid andmeid hangete pakkumustel esitada (Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane):
  - On teada sõiduki tehniliste andmete alusel sõidukite süsinikdioksiidi heitkogused (CO2 g/km)
  - Sõidukite heitmed on kooskõlas EURO 5 või EURO 6 standardiga
  - Sõidukid on varustatud kütusekulu näidikuga.
  - Sõidukid on varustatud käiguvahetuse näidikuga.
  - Elektriautode akule tagatakse miinimumgarantii 150 000 km või 8 aastat võimuse vähenemise vastu alla 70% selle esialgsest väärtusest
  - Vahemaa, mille sõiduk suudab läbida summutitoru null-heitgaasidega
  - sõidukid on varustatud kiiruspiirikuseadmega, mis tähendab pardaseadet, mis piirab automaatselt sõiduki kiiruse teatava maksimumkiiruseni, mis on seadmes määratud.
  - Sõidukid on varustatud rehvirõhu jälgimise süsteemidega.
  - Sõidukid on varustatud rehvidega, mis vastavad veeretakistuse alusel (väljendatuna kilogrammides tonni kohta) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. novembri 2009. aasta määruse (EÜ) nr 1222/2009 (rehvide kütusesäästlikkuse ja muude oluliste parameetrite märgistamise kohta) kohastele kõrgeima kütusesäästlikkuse klassi kriteeriumidele
  - Sõidukid on varustatud protekteeritud rehvidega.
  - Sõidukitega on kaasas vastava sõiduki puhul asjakohane teave/juhised keskkonnahoidliku sõiduki juhtimise kohta.
  - Sõidukid on varustatud rehvidega, mille rehvi sõidumüra on 3 dB alla maksimummäära, ELi rehvimärgise rehvi sõidumüra kõrgeima klassiga (kokku kolm klassi)
  - Sõidukite hooldusel kasutatakse taasrafineeritud määrdeõlisid
  - Hüdraulikaõlidel ja määretel ei ole kehtivat tervise- või keskkonnaohu märget või riskilauset
- Kas teil on veel täiendavaid kommentaare teema kohta?

7. ERIOSA – REOVEETARISTU

Järgnevalt uurime täpsemalt, kuivõrd teil on võimalik pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid selles tooterühmas, mille hangetes te põhiliselt osalete.

- Kas teil on võimalik pakkumises esitada järgnevaid andmeid (Vastusevariandid jah/ei/osaliselt/ei oska hetkel öelda):
  - Reoveepuhasti kogu energiatarbimine
  - reoveepuhasti energia eritarbimine: kWh/inimekvivalent või kWh/m3 puhastatud reovett;
  - kanalisatsioonisüsteemi energia eritarbimine: kWh/m3 transporditud reovett;
  - muda töötlusseadmete energia eritarbimise ühik: kWh/t muda või kWh/m3 muda.
  - aereerimise süsteemide energiatõhusus / puhurid [reovette viidud hapniku kogus kg-des kasutatud kWh kohta]
  - pumba kogutõhusus [%]
  - segistite energiatõhusus [kWh mahuti ruumala m3 kohta]
  - muda veetustamise seadmete energiatõhusus [kWh veetustatud muda tonni kohta]
  - muda kuivatusseadmete energiatõhusus [kWh kuivatatud muda tonni kohta]
  - gaasitoitega seadmete energiatõhusus (boilerid ja generaatorid) [kWh gaasi m3 kohta]
  - muda põletusahjude energiatõhusus [kWh põletatud muda m3 kohta].
  - reoveepuhastite üldine joogivee tarbimine (välja arvatud veetarbimine büroo-/haldushoonetes): 1000 m3 puhastatud vee kohta kasutatakse X m3 vett;
  - kanalisatsioonisüsteemide üldine joogivee tarbimine – paigaldatud torude puhastamine: 100 m paigaldatud torude kohta kasutatakse X m3 vett

- Kas teil oleks võimalik tagada, et 5–20% energiavajadusest kaetakse kohapealsete taastuvate energiaallikate abil? Vastusevariandid jah/ei/osaliselt/ei oska hetkel öelda
- Kas teil oleks võimalik oma pakkumises saavutada tõhusus järgmiste reoveepuhasti heitvee normide piires (Vastusevariandid jah/ei /ei oska hetkel öelda):
  - keemiline hapnikutarve < 125 mg/l;
  - biokeemiline hapnikutarve < 25 mg/l; hõljuvaine < 35 mg/l;
  - üldlämmastiku sisaldus < 15 mg/l (tundlikud alad);
  - üldfosfori sisaldus < 2 mg/l (tundlikud alad)?
- Kas teil oleks võimalik reovett täiendavalt puhastada järgmistest ühenditest (Vastusevariandid jah/ei/osaliselt/ei oska hetkel öelda):
  - kaadmium ja selle ühendid;
  - plii ja selle ühendid;
  - elavhõbe ja selle ühendid;
  - nikkel ja selle ühendid
  - di(2-etüülheksüül)ftalaat (DEHP);
  - naftaleen;
  - nonüülfenoolid ja oktüülfenoolid;
  - benso(a)püreen (mis esindab polütsüklilisi aromaatseid süsivesinikke)
  - tramadool ja primidoon (ravimid)?
- Kas teil oleks võimalik pakkuda mudapõletusahju, mille heitmed (24 h keskmine) ei ületa järgmist: (Vastusevariandid: jah, selle piirnormi piires, /jah ja isegi üle selle piirnormi/ Ei/Ei oska hetkel öelda):
  - SO2 < 40 mg/Nm3 jah, selle piirnormi piires, jah ja isegi üle selle piirnormi Ei
  - NOX < 100 mg/Nm3
  - HCl < 8 mg/Nm3
  - tolm < 5 mg/Nm3
- Kas teil on veel täiendavaid kommentaare teema kohta?

8. ERIOSA – SANITAARTEHNILISED KRAANITARVIKUD

Järgnevalt küsime täpsemalt, kuivõrd teil on võimalik pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid selles tooterühmas, mille hangetes te põhiliselt osalete.

SANITAARTEHNILISED KRAANITARVIKUD - kraanid, dušipihustid, dušid.

- Kas teil on võimalik pakkuda köögikraane, mille suurim võimalik veevoolu kiirus 8,0 liitrit minutis ning väikseim võimalik vee voolukiirus 2,0 liitrit minutis? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane
- Kas teil on võimalik pakkuda valamute kraane, mille suurim võimalik veevoolu kiirus 7,0 liitrit minutis ning väikseim võimalik vee voolukiirus 2,0 liitrit minutis? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane
- Kas teil on võimalik pakkuda dušipihusteid ja duše, mille suurim võimalik veevoolu kiirus 9,0 liitrit minutis ning väikseim võimalik vee voolukiirus 4,5 liitrit minutis? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas hankes on võimalik pakkuda sanitaartehnilisi kraanitarvikuid, millel saab temperatuuri reguleerida läbi järgmiste lahenduste (Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane):
  - sanitaartehnilised kraanitarvikud on varustatud kuumaveevoolu piirava tõkkega.
  - sanitaartehnilisi kraanitarvikuid saab termostaadi abil reguleerida.
  - sanitaartehnilistel kraanitarvikutel on külmaveevool kraani keskmises asendis.
- Kas teil on võimalik hankes pakkuda Ni-Cr-metallkattega sanitaartooteid, mis vastavad (olenemata substraatmaterjali laadist) standardile EN 248? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik hankes pakkuda tooteid, mis on kavandatud nii, et olenevalt olukorrast saab lõppkasutaja või kutseline hooldusinsener vahetatavaid osi lihtsalt asendada? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik hankes pakkuda tooteid parandus- ja asendustööde garantiid vähemalt neljaks aastaks? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on veel täiendavaid kommentaare teema kohta?

9. ERIOSA – TEEDE PROJEKTEERIMISE, EHITAMISE JA HOOLDUSE

Järgnevalt küsime täpsemalt, kuivõrd teil on võimalik pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid selles tooterühmas, mille hangetes te põhiliselt osalete.

- Kas te saate hankes pakkuda projektijuhti ja projekteerimisrühma, kellel oleks pädevus järgnevates valdkondades (Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane):
  - Parema keskkonnatoimega teedeehituse ja -hoolduse lepingute projektide juhtimine
  - Tee keskkonnatoime hindamine, kasutades mitmel kriteeriumil põhinevaid sertifitseerimiskavasid ning CO2-jalajälje vahendeid
  - Vähese keskkonnamõjuga ehitusmaterjalide kirjeldus, hange ja kasutamine,
  - Ringlussevõetud ja korduskasutatud materjalist teede ehitamine ja hooldus,
  - Liiklusummikute leevendamise kavad ja olelusringi kulude arvestamise analüüs
  - Tegeliku liiklusmüra vähendamise lahendused vaiksete teekatete ja müratõkete abil
  - Kattekihtide vastupidavuse, kandejõu ja väsimuskindluse suurendamine.
  - Seire- ja hoolduskavade väljatöötamine ja nende rakendamine reaalsetes olukordades;
  - Sademevee saastekontrolli ja sademevee säilitamise komponentide projekteerimine ja paigaldamine sademeveesüsteemidesse.
  - Ebatasasuste ja makrotekstuuri mõjude hindamine veeretakistusjõule ja sellest tulenevalt kütusekulule ja suhtele haardevõimega.
  - Terviklike hindamisvahendite kasutamine parandatud keskkonnatoimega teede projekteerimisel, hindamisel ja kirjeldamisel,
- Kas te saate hankes pakkuda, et peamisel ehitustöövõtjal on pädevus järgnevates valdkondades (Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane):
  - Makrotekstuuride (keskmine profiilisügavus) seire ja tavahoolduse tegevuste kasutuselevõtmine;
  - Profiili sügavuse keskmise muutumisest, ebatasasustest ja pinnasedefektidest tuleneva kütusekulu hindamine

  - Ehitusmaterjalidega seotud vastupidavuse hindamine;
  - Kütusekulu hindamiseks MIRAVEC vahendi kasutamine või muude hindamisvahendite kasutamine juhul, kui need on olemas;
  - Liiklusummikute leevendamise kava ja ehitus- ja hooldustööde ajal ummikute juhtimise kasutuselevõtmine;
  - Vähese keskkonnamõjuga ehitusmaterjalide ostmine ja kasutamine ja nende toimivuse tõendamine;
  - Ringlussevõetud ja korduskasutatud materjalidest ehitusmaterjalide ostmine ja kasutamine;
  - Lammutusjäätmete, kaevandatud materjalide ja pinnase juhtimise kavade edukas rakendamine
  - Kogemused madala temperatuuriga asfaltiga
  - Vaiksete teekatete ehitamine;
  - Vaiksete teekatete seire ja müra vähendamise toimivuse kestvuse analüüs
  - Kauakestvad katendid ja katendi pealmiste kihtide kestvuse suurendamine;
  - Vee saastekontrolli komponentide ja sademevee säilitamise komponentide ehitamine ja käikulaskmine.
- Kas te saate hankes pakkuda, et bituumenisegude laotamisel kasutatakse parimaid tavasid ja tehnikaid, et langetada asfalti tootmise ja paigaldamise temperatuuri? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas te saate hankes pakkuda, et maksimaalne pindmiste ja siduvkihtide bituumenisegude laotamise temperatuur pole suurem kui 140°C? Vahemikus 120/140°C, kuni 155°C laotamistemperatuurid on lubatud ainult kõrgema viskoossusega spetsiaalsete bituumenisegude korral. Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas te saate hankes pakkuda, et maksimaalne pindmiste ja siduvkihtide bituumenisegude laotamise temperatuur pole suurem kui 120°C? Vahemikus 120/140°C, kuni 155°C laotamistemperatuurid on lubatud ainult kõrgema viskoossusega spetsiaalsete bituumenisegude korral. Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas te saate hankes pakkuda, et kaevandamise ajal jäätmetekke (välja arvatud ehitus- ja lammutusjäätmete kohta) registreeritakse ning koostatakse kaevandatud materjalide ja pinnase juhtimise kava, luues süsteemid kaevandustegevustest tulenevatest kaevandatud materjalide (pinnas ja kivid, kaasa arvatud pealismuld) sorteerimiseks? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas te saate hankes pakkuda, et teede sademeveesüsteemid ei ole peamiste kanalisatsioonisüsteemidega ühendatud ning sademeveesüsteem sisaldab äravoolukomponente, mis aitavad eemaldada sademeveest kõik setted ja tahked osakesed? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas te saate hankes pakkuda sademeveesüsteemi kava vastavalt hankes esitatud näidistormi sademete tingimustele? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas te saate hankes pakkuda keskkonna kaasamise ja taastamise kava nii, et see sisaldab tegevuskoha kaarti, kus on märgitud ära kõigi taimeliikide asukoht ja nende kogused/tihedused, taimeliikide valimiseks kasutatud menetluse kirjeldust ja lühike põhjendust, istutuspinnase nõudeid, pinnase erosiooni vältivaid meetmeid ning sisaldab taimestunud alade ennustatavaid hooldusnõudeid? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas te saate pakkumuses esitada tee projektiga koos ehituse ja hoolduse ajal rakendatava liiklusummikute leevendamise kava, mis sisaldab ajakava eeldatavate ehitus- ja/või hooldustegevuste kohta tee kasutusea jooksul ning vajaduse korral ümbersõiduteed liikluse ümbersuunamiseks selliste tööde ajal? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane
- Kas te saate hankes pakkuda, et teekatte kasutusiga ei ole lühem kui: (Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane)
  - 15 aastat siduvkihi jaoks koos võimalusega vähendada seda eritingimuste korral (näiteks agressiivne kliima – määratakse kindlaks pakkumiskutses) kuni 10 aastani;
  - 20 aastat siduvkihi jaoks koos võimalusega vähendada seda eritingimuste korral (näiteks agressiivne kliima – määratakse kindlaks pakkumiskutses) kuni 15 aastani;
  - 20 aastat elastsete/pooljäikade katendite aluskihi jaoks ja jäikade katendite betoonelementide jaoks;
  - 40 aastat elastsete/pooljäikade katendite aluskihi jaoks ja jäikade katendite betoonelementide jaoks;
  - 40 aastat aluse alumise kihi jaoks.
  - 60 aastat aluse alumise kihi jaoks.
- Kas teil on võimalik pakkumuses esitada tee peamiste ehitusdetailide tõhususe tase CO2 jalajälje kaudu, st kavandatud projekti materjalide loetelu ja CO2-jalajälje kalkulatsiooni tulemus. Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.

- Kas teil on võimalik pakkumuses esitada tee peamiste ehitusdetailide tõhusustase olelusringi analüüsi kaudu, st kavandatud projekti materjalide loetelu ja olelusringi hindamise tulemused. Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik pakkuda tee ehitusdetaile, milles on kasutatud vähemalt 15 % ulatuses (kogukaalust) ringlussevõetud materjali, korduskasutatud materjali ja/või kõrvalsaadusi? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik pakkumuses esitada andmed täitematerjalide transpordi käigus tekkivate CO2 heitkogused? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik pakkuda, et sademeveesüsteemi taristule ehitatakse väikeste loomade, kahepaiksete või veeloomade ohutult teeületamist võimaldavad truubid ja tunnelid? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik pakkuda, et vaiksete teekatete müraemissioonid ei ületa järgmisi piirmäärasid olenevalt tee maksimaalsest kiiruspiirangust 5 aasta jooksul pärast tootmise nõuetele vastavuse katset: (Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane)
  - 93 dB(A) kiirusel 50 km/h, ja/või
  - 98 dB(A) kiirusel 70 km/h, ja/või
  - 101 dB(A) kiirusel 90 km/h.
- Kas teil on võimalik pakkuda, et vaiksete teekatete müraemissioonid ei ületa järgmisi piirmäärasid olenevalt tee maksimaalsest kiiruspiirangust 5 aasta jooksul pärast tootmise nõuetele vastavuse katset: (Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane)
  - 90 dB(A) kiirusel 50 km/h, ja/või
  - 95 dB(A) kiirusel 70 km/h, ja/või
  - 98 dB(A) kiirusel 90 km/h.
- Kas teil on võimalik pakkuda, et vähemalt 70% mitteohtlike jäätmete massist, mis tekivad lammutamise käigus, kaasa arvatud tagasitäitetööd, valmistatakse ette korduskasutuseks, ringlussevõtuks ja materjali utiliseerimise muudeks vormideks? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik pakkuda, et vähemalt 90% mitteohtlike jäätmete massist, mis tekivad lammutamise käigus, kaasa arvatud tagasitäitetööd, valmistatakse ette korduskasutuseks, ringlussevõtuks ja materjali utiliseerimise muudeks vormideks. Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on veel täiendavaid kommentaare teema kohta?

10. ERIOSA – TEKSTIILTOOTED JA TEKSTIILITEENUSED

Järgnevalt küsime täpsemalt, kuivõrd teil on võimalik pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid selles tooterühmas, mille hangetes te põhiliselt osalete.

- Kas teil on võimalik pakkumises lepingu täitmisel anda info tekstiilikiu päritolu kemikaalide käitlemise kohta? Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkuda puuvillatooteid, mille sisaldusest 20% moodustab kas mahepuuvill või integreeritud kahjuritõrje standarditele vastav puuvill. Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkuda puuvillatooteid, mille sisaldusest 60% moodustab kas mahepuuvill või integreeritud kahjuritõrje standarditele vastav puuvill. Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkumises esitada andmeid villapesul tekkiva reovee – ükskõik kas seda puhastatakse otse kohapeal või kaudselt tootmiskohast eemal – keemilise hapnikutarbe villa kilogrammi kohta? Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkumises esitada andmeid viskoos- ja modaalkiu tootmiseks vajaliku töötlemise käigus õhku heidetud väävliühendite väävlisisalduse kohta? Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkumises esitada andmeid viskoos- ja modaalkiu kiutoote valmistamiseks kasutatava tselluloosi pleegitamiseks kasutatud kloori ja orgaaniliselt seotud kloori kogusisalduse kohta valmiskius? Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.

- Kas teil on võimalik pakkuda polüesterkiudtooteid, mille valmistamisel on kasutatud vähemalt 20 % ringlussevõetud materjali? Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on veel täiendavaid kommentaare teema kohta?

11. ERIOSA – TERVISHOIUS KASUTATAVATE ELEKTRI- JA ELEKTROONIKASEADMED

Järgnevalt küsime täpsemalt, kuivõrd teil on võimalik pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid selles tooterühmas, mille hangetes te põhiliselt osalete.

CPV 33157000-5: anesteesiaseadmed – ventilaator (intensiivravi ventilaator, v.a transporditav ventilaator, anesteesias kasutatav ventilaator, v.a koduravi ventilaator)
• CPV 33195100-4: voodi kõrval asuvad jälgimisseadmed
• CPV 33115100-0: kompuutertomograafia (KT) seadmed
• CPV 33123200-0: elektrokardiograafia (EKG) seadmed, diagnostilised
• CPV 33168100-6: endoskoopiaseadmed (kaamera, endoskoop, valgusti, õhupump)
• CPV 39330000-4: uhtmise teel desinfitseerimise seadmed
• CPV 33181100-3: hemodialüüsi seadmed
• CPV 33161000-6: kõrgsageduslikud ja raadiosageduslikud kirurgiaseadmed, diatermiaseadmed, bipolaarsed, monopolaarsed
• CPV 33152000-0: kuvöösid, mitteteisaldatavad
• CPV 33194110-0: infusiooni- ja süstlapumbad
• CPV 33157400-9: intensiivravi seadmed – hingamisgaasi aktiivniisutid
• CPV 33169100-3: operatsioonilaserid
• CPV 33111610-0: magnetresonantstomograafia (MRT) seadmed
• CPV 39711120-6: meditsiinilised sügavkülmikud
• CPV 31524110-9: operatsioonisaali lambid
• CPV 33191110-9: autoklaavid
• CPV 33160000-9, 33162000-3: patsiendi kehavälise soojendamise vahendid (tekid, magamisalused, madratsid)
• CPV 33112200-0: ultraheliseadmed, v.a raviotstarbelised
• CPV 33191000-5: pesemise teel desinfitseerimise seadmed
• CPV 33111000-1, 33111650-2: röntgenoloogiaseadmed (sh mammograafiaseadmed), v.a osteoporoosi puhul kasutatavad seadmed

- Kas teil on kasutusel toimiv kemikaalide käitlemissüsteem koos selleks ette nähtud ressursside, vajalike eriteadmiste ja dokumenteeritud tavade ja juhistega, et tagada pakkuja teadlikkus ainetest, mis sisalduvad lepingu raames ostetavates toodetes ja mis on lisatud määruse (EÜ) nr 1907/2006 (REACH-määrus) artiklis 57 määratletud väga ohtlike ainete kandidaatainete loetellu? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik pakkumuses esitada andmeid kasutatavate elektri- ja elektroonikaseadmete energiatõhususe kohta (nt ööpäevane energiakulu kWh ööpäevas? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik pakkumuses esitada andmeid kasutatavate elektri- ja elektroonikaseadmete veekulu kohta? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane
- Kas teil on võimalik pakkumuses esitada andmeid meditsiinilistes sügavkülmikutes kasutatavate külmaainete GWP100 (mõju globaalsele soojenemisele) kohta? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik pakkumuses esitada andmeid seadmete gaasitarbimise kohta? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik pakkumuses tagada originaalvaruosade või nendega samaväärsete varuosade kättesaadavuse (otse või volitatud esindaja kaudu) seadme eeldatava kasutusea jooksul vähemalt viie aasta vältel pärast garantii lõppemist. Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/
- Kas teil on võimalik hankes pakkuda seadmeid, mida on võimalik seadistada nii, et need lähevad automaatselt ooterežiimi või lülituvad ise välja pärast teatavat jõudeoleku perioodi või eelnevalt kindlaksmääratud aega? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.

- Kas teil on võimalik hankes pakkuda seadmeid, millel on olemas või sellele on võimalik lisada mõõteseade, et jooksvalt jälgida ja registreerida elektrikulu, veekulu ja gaasikulu (kui see on asjakohane). Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on veel täiendavaid kommentaare teema kohta?

12. ERIOSA – TOIT JA TOITLUSTUSTEENUS

Järgnevalt küsime täpsemalt, kuivõrd teil on võimalik pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid selles tooterühmas, mille hangetes te põhiliselt osalete.

- Kas teil on võimalik pakkuda osaliselt või täielikult mahepõllumajanduslikku toitu järgmistes toidugruppides (Vastused: 0%/ 1-5% /6-25% /26-50% /51-75% 76-100% /ei oska öelda/pole asjakohane):
  - Piimatooted
  - Lihatooted
  - Köögiviljad
  - Muud toiduained
- Kas teil on võimalik pakkuda või toidutegemisel kasutada ainult õrrel peetavate kanade munasid? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik pakkuda või toidutegemisel kasutada ainult vabalt peetavate kanade munasid? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik pakkuda Fair Trade tooteid? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik pakkumuses esitada taimse toidu menüüd, mis sisaldab suuremas koguses kaun-, köögi-, puuvilju, täisteratooteid ja pähkleid, vähendamata seejuures toiteaineväärtusi? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik pakkumuses esitada andmeid toidujäätmete vältimise ja vähendamise meetmete kohta? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik pakkumuses esitada andmeid jäätmetekke vältimise ja vähendamise meetmete kohta? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik pakkumuses tagada, et ühekordseid nõusid ei kasutata? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda.
- Kas teil on võimalik hankes pakkuda, et köögis kasutatakse Euroopa Liidu ökomärgise kriteeriumitele vastavaid puhastusaineid? Vastused: Jah/Osaliselt/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik hankes pakkuda, et köögis kasutatakse Euroopa Liidu ökomärgise kriteeriumitele vastavaid pehmepaberitooteid? Vastused: Jah/Osaliselt/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik hankes pakkuda seadmeid ja kirjeldama muid meetmeid, et vähendada energia ja vee kasutamist (nt energia- ja veetõhusate seadmete kasutamine vm meetmeid)? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik pakkumuses kirjeldada meetmeid, kuidas toidu transportimisel vähendatakse kütuse tarbimist ja CO_2 teket (nt tarnitakse maksimaalselt kohalikku toitu)? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on veel täiendavaid kommentaare teema kohta?

13. ERIOSA – TEEVALGUSTUS JA FOORID

Järgnevalt küsime täpsemalt, kuivõrd teil on võimalik pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid selles tooterühmas, mille hangetes te põhiliselt osalete.

- Kas te saate pakkumisel kaasata oma meeskonda tõendatud pädevusega spetsialiste valgustuse projekteerimise tarkvara kasutamisel võimsustiheduse indikaatori (*power density indicator*, PDI) ja aastase energiatarbimise näitaja (*annual energy consumption indicator*, AECI) arvutamiseks (nt Euroopa valgustuseksperdi tunnistus). Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik paigaldada valgusseadmeid, mille valgusviljakus on: (Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda)
  - Suurem kui 120lm/W

  - Suurem kui 137 lm/W
  - Suurem kui 155 lm/W
- Kas valgusallikaid ja valgusteid oleks võimalik paigaldada koos täielikult toimivate hämarditega, mida saab programmeerida vähemalt ühele eelseadistatud tasemele, mille puhul hämardamine toimub vähemalt 50% ulatuses maksimaalsest valgusväljundist? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda.
- Kas teil oleks võimalik paigaldada LED valgustiteid, mille võimsustegur on ≥ 0,90? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda.

Vähese valgusreostusega teevalgustusseadmed

- Kas teil oleks võimalik pakkuda valgusteid, mille ülespoole suunatud valguse osatähtsus (RULO) on 0,0%? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda.
- Kas teil oleks võimalik pakkuda valgusteid, mille valgusallikate lähim värvsustemperatuur on ≤ 3000 K? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda.
- Kas teil oleks võimalik pakkumises esitada G-indeksi mõõtmise tulemusi?
- Kas teil on võimalik pakkuda valgusteid, mille G indeks on: (Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda)
  - ≥ 1,5
  - ≥ 2,0
- Kas teil on võimalik pakkuda LED-põhiste valgusallikaid, mille nimitööiga 25 °C juures on: (Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda)
  - L96 puhul 6000 tundi;
  - L70 puhul 50 000 tundi (prognoositav);
  - L70 puhul 100 000 tundi (prognoositav);
  - C0 puhul 3000 tundi või C10 puhul 6000 tundi;
  - C50 puhul 50 000 tundi (prognoositav).
  - C50 puhul 100 000 tundi (prognoositav).
- Kas teil oleks võimalik pakkuda M- ja C-klassi teedel kasutatavaid valgusteid, millel on optiline süsteem, mille IP (*ingress protection*) aste on sõltuvalt kohalikest tingimustest kas IP65 või kõrgem. Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda.
- Kas teil oleks võimalik pakkuda P-klassi teedel kasutatavaid valgusteid, millel on optiline süsteem, mille IP (*ingress protection*) aste on sõltuvalt kohalikest tingimustest kas IP55 või kõrgem. Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda.

Valgusfoorid

- Kas teil oleks pakkumises võimalik valgusfooride hankes esitada olelusringi kulu arvestust, mis hõlmab ajavahemikku, vajalike fooride loetelu, iga foori kasutustsüklit, elektrihinda, lambi nimitööiga, lampide ostuhinda, lisaseadmete ostuhinda, postide, aluste elektriühenduste ostuhinda ning paigalduse hinda? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda.
- Kas olete pakkuma miinimum garantiile täiendavat garantiid? Vastused: Jah/ei
- Kas teil on veel täiendavaid kommentaare teema kohta?

14. ERIOSA – WC-POTID JA PISSUAARID

Järgnevalt küsime täpsemalt, kuivõrd teil on võimalik pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid selles tooterühmas, mille hangetes te põhiliselt osalete.

- Kas teil on võimalik pakkuda vesiklosetiseadmeid, mille ühe loputuskorra nimitäisloputusmaht ei ole veesurvest sõltumata üle 6,0 l? Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkuda komplektseid WC-potte ja vesiklosetiseadmeid, millel on vettsäästvad seadmed, mis võimaldaks ühe loputuskorra mahtu vähendada veesurvest sõltumata 3,0 l-ni. Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.

- Kas on võimalik pakkuda regulaatoriga loputusmehhanismi, et paigaldajal oleks võimalik loputusmahtu seadistada vastavalt kohaliku äravoolu tingimustele? Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkuda vesikloseti- või pissuaariseadme parandamise või asendamise garantiid, mis hõlmab toote lekkekindlust ja kõiki ventiile) vähemalt neljaks aastaks? Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkumises tagada, et vähemalt kümme aastat pärast toote ostmist on saadaval kas originaalvaruosad või nendega võrdväärsed varuosad? Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkuda loputusega pissuaariseadmeid, mille ühe loputuskorra nimiloputusmaht ei ületa veesurvest sõltumata 2,0 l? Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkuda individuaalsete vastavalt vajadusele kasutatavate loputuslülititega komplektseid pissuaare ja pissuaaride loputusmehhanisme? Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkuda pissuaare, mille loputusmehhanismil on regulaator, et paigaldajal oleks võimalik loputusmahtu seadistada vastavalt kohaliku äravoolu tingimustele? Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkuda vesiklosetiseadmeid ja pissuaare, mis vastavad järgmistele standarditele: (Vastusevariandid: Jah/Ei/ei oska hetkel öelda)
  - EN13407 - Komplektsete pissuaaride ja pissuaaride loputuse tõhusus
  - EN997 - Komplektsete WC-pottide ja WC-pottide loputuse tõhusus
  - EN 14055 - WC-loputuskastid ja pissuaaride loputuskastid
  - EN 12541 - Sanitaartehnilised kraanid – loputuse surveklapid ja automaatselt sulguvad pissuaarikraanid PN 10
  - EN 15091 - Sanitaartehnilised kraanid – elektrooniliselt avanevad ja sulguvad sanitaartehnilised kraanid
- Kas teil on võimalik pakkuda loputuseta pissuaare, milles saab kasutada biolagunevat vedelikku või täielikult ilma vedelikuta? Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkumises lepingu täitmisel anda info tekstiilikiu päritolu kemikaalide käitlemise kohta? Vastused: Jah/EI/ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on veel täiendavaid kommentaare teema kohta?

15. ERIOSA – VESIKÜTTESEADMED

Järgnevalt küsime täpsemalt, kuivõrd teil on võimalik pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid selles tooterühmas, mille hangetes te põhiliselt osalete.

Vesiküttеseadmete all peame silmas tooteid, mida kasutatakse soojuse tootmiseks vesiküttesüsteemis, kus sooja vett viiakse tsirkulatsioonipumpade jõul kiirguritesse soovitud sisetemperatuuri saavutamiseks ja hoidmiseks kinnises ruumis, näiteks hoones, korteris või toas. Küsimused käivad selliste vesiküttеseadmete kohta, mille maksimaalne väljundvõimsus on 400 kW.

- Kas teil on võimalik pakkuda vesiküttеseadmeid, mille kütmise sesoonne energiatõhusus η_s ei jää vähemaks kui: (Vastusevariandid: Jah/ei/ei oska hetkel öelda)
  - $\eta s \geq 75$ % tahke biokütuse katelde puhul
  - $\eta s \geq 97$ % tahke biokütuse katelde puhul
  - $\eta s \geq 90$ % Kõik kütteseadmed, v.a tahke biokütuse katelde puhul
  - $\eta s \geq 96$ % Kõik kütteseadmed, v.a tahke biokütuse katelde puhul

- Kas teil on võimalik pakkuda andmeid vesiküttеseadmeist eralduva kasvuhoonegaaside heite kohta (väljendatud süsinikdioksiidi ekvivalentgrammides kWh soojuse kohta), mis on arvutatud üldiste ekvivalentse soojendamismõju valemite (TEWI valemi) järgi? Vastused: Jah/Ei/Ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkuda vesiküttеseadmeid, millest eralduv kasvuhoonegaaside heide ei ületa järgmisi väärtusi: (Vastusevariandid: Jah/Ei/Ei oska hetkel öelda)
  - 170 CO_2 ekvivalentgrammi soojuse kWh kohta soojuspumbade puhul
  - 150 CO_2 ekvivalentgrammi soojuse kWh kohta soojuspumbade puhul
  - 220 CO_2 ekvivalentgrammi soojuse kWh kohta Kõik kütteseadmed, v.a soojuspumbade puhul
  - 210 CO_2 ekvivalentgrammi soojuse kWh kohta Kõik kütteseadmed, v.a soojuspumbade puhul

- Kas teil on võimalik pakkuda toote parandamise või asendamise garantiid vähemalt neli aastat? Vastused: Jah/Ei/Ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik tagada, et originaalvaruosad või nendega võrdväärsed varuosad on saadaval (kas otse või muu volitatud esindaja kaudu) vähemalt kümne aasta jooksul alates soetamise kuupäevast? Vastused: Jah/Ei/Ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkumises esitada andmeid esmaste ja teiseste külmutusagneside kohta globaalse soojendamise potentsiaali väärtused (GWP_{100})? Vastused: Jah/Ei/Ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkumises esitada andmeid vesiküteseadmete lämmastikoksiidide (NOX) sisalduse kohta heitgaasis? Vastused: Jah/Ei/Ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkumises esitada andmeid vesiküteseadmete gaasiliste orgaaniliste süsinikuühendite sisalduse kohta heitgaasis? Vastused: Jah/Ei/Ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkumises esitada andmeid vesiküteseadmete süsinikoksiidi (CO) sisalduse kohta heitgaasis? Vastused: Jah/Ei/Ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on võimalik pakkumises esitada andmeid vesiküteseadmete heitgaasi tolmusisalduse kohta? Vastused: Jah/Ei/Ei oska hetkel öelda.
- Kas teil on veel täiendavaid kommentaare teema kohta?

16. ERIOSA – VÄRVID-LAKID JA TEEKATTEMRÄGISTUS

Järgnevalt küsime täpsemalt, kuivõrd teil on võimalik pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid/teenuseid selles tooterühmas, mille hangetes te põhiliselt osalete. Kuna kriteeriume on nii värvide ja lakkide kui teekattemärgistuse kohta, siis märgi „pole asjakohane“ nende küsimuste puhul.

- Kas te saate pakkumuses esitada tooteid, milles murdumisnäitajaga 1,8 ja enam anorgaanilise valge pigmendi sisaldus kuivanud värvikihi ruutmeetril vastab järgmistele kriteeriumitele: (Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane)
  - kuni 38 g/m2 sisevärvide puhul
  - kuni 36 g/m2 sisevärvide puhul
  - kuni 40 g/m2 märgpuhastuskindlusega seinavärvide puhul
  - kuni 40 g/m2 välisvärvide puhul
  - kuni 38 g/m2 välisvärvide puhul
  - kuni 25 g/m2 alusvärvi- ja krundikihi puhul
- Kas te saate pakkumuses esitada tooteid, mille lenduvate orgaanilise ühendite (LOÜ) sisaldus vastab järgmistele piirnormidele: (Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane)
  - Matid seina- ja laevärvid sisetöödeks (läige 60° langemisnurga juures < 25) 15 g/l, sh vesi
  - Matid seina- ja laevärvid sisetöödeks (läige 60° langemisnurga juures < 25) 10 g/l, sh vesi
  - Läikega seina- ja laevärvid välistöödeks (läige 60° langemisnurga juures > 25) 60 g/l, sh vesi
  - Läikega seina- ja laevärvid välistöödeks (läige 60° langemisnurga juures > 25) 40 g/l, sh vesi
  - Mineraalse fassaadi värvid 30 g/l, sh vesi
  - Mineraalse fassaadi värvid 25 g/l, sh vesi
  - Sise- ja välisviimistlusvärvid ja fassaadivärvid puidule ja metallile 90 g/l, sh vesi
  - Sise- ja välisviimistlusvärvid ja fassaadivärvid puidule ja metallile 80 g/l, sh vesi
  - Siseviimistluslakid ja puidupeitsid, sh läbipaistmatud puidupeitsid 75 g/l, sh vesi
  - Siseviimistluslakid ja puidupeitsid, sh läbipaistmatud puidupeitsid 65 g/l, sh vesi
  - Välisviimistluslakid ja puidupeitsid, sh läbipaistmatud puidupeitsid 75 g/l, sh vesi
  - Välisviimistluslakid ja puidupeitsid, sh läbipaistmatud puidupeitsid 90 g/l, sh vesi
  - Väga õhukese kihi moodustavad puidupeitsid välis- ja sisepindadele 75 g/l, sh vesi
  - Väga õhukese kihi moodustavad puidupeitsid välis- ja sisepindadele 50 g/l, sh vesi
  - Kahes pakendis komponentidega spetsiaalsed 100 g/l, sh vesi
  - Kahes pakendis komponentidega spetsiaalsed 80 g/l, sh vesi
  - Ühes pakendis komponentidega pinnakattevahendid 80 g/l, sh vesi

  - Ühes pakendis komponentidega pinnakattevahendid 100 g/l, sh vesi
  - Krundid 15 g/l, sh vesi
  - Siduvad krundid 15 g/l, sh vesi
  - Dekoratiivsed pinnakattevahendid 90 g/l, sh vesi
  - Dekoratiivsed pinnakattevahendid 80 g/l, sh vesi
  - Roostevastased värvid 80 g/l, sh vesi
- Kas te saate pakkumuses esitada tooteid, mis ei ole EÜ määruse nr 1272/2008 (klassifitseerimise, märgistamise ja pakendamise (CLP) määrus) kohaselt klassifitseeritud kui ägedalt mürgine, mürgine sihtelundi suhtes, kantserogeenne, mutageenne või reproduktiivtoksiline ega keskkonnaohtlik? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas te saate pakkumuses esitada tooteid, mille ohtlike ainete sisaldus vastab järgmistele kriteeriumitele: (Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane)
  - Konservandid ei ole bioakumuleeruvad
  - Kuivanud kihi konservante ei ole tahtlikult kasutatud, välja arvatud niiskete siseruumide värvid, milles võib neid olla kuni 0,10 mahuprotsenti, ja välisvärvid, milles võib neid olla kuni 0,30 mahuprotsenti.
  - Alküülfenooletoksülaate (APEOd) ega nende derivaate ei ole värvide ega lakkide koostises tahtlikult kasutatud.
  - Värvide ja lakkide koostises ei ole REACH määruse kandidaatainete loetellu kantud ftalaate enam kui 0,1 massiprotsenti
  - Vaba formaldehüüd valges aluses, toonimisaluses ja toonijas ei ole enam kui 0,010 massiprotsenti
  - Kaadmium, plii, kroom VI, elavhõbe, arseen, seleen: 0,010 massiprotsenti üht metalli või metalliühendit/metallisoola
  - Isotiasolinoone on kokku kuni 0,050 massiprotsenti; MIT kuni 0,020 massiprotsenti ja CIT/MIT kuni 0,0015 massiprotsenti
- Kas te saate pakkumuses esitada tooteid, mille lenduvate orgaanilise ühendite (LOÜde) sisaldus ei ületa 150 g/l? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas te saate pakkumuses esitada tooteid, mille lenduvate orgaanilise ühendite (LOÜde) sisaldus ei ületa 100 g/l? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik teha pakkumine, kui te ei või kasutada kloori sisaldavad lahusteid (nt metüleenkloriid või kloroalkaanid), aromaatseid lahusteid (nt benseen, etüülbenseen, tolueen või ksüleen) ega etüleenipõhiseid glükooleetreid või nende atsetaate? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas te saate pakkumuses esitada tooteid, mille kuivanud kihi konservandid ei ole bioakumuleeruvad? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on võimalik kasutada tooteid, koostises ei tohi olla väga ohtlike ainetena REACH-määruse4 kandidaatainete loetellu kantud ftalaate enam kui 0,1 massiprotsenti? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas te saate pakkumuses esitada tooteid, mis ei sisalda kaadmiumi, pliid, kroom VI, elavhõbedat, arseeni, seleeni enam kui 0,01 % massiprotsenti (üht metalli või metalliühendit/metallisoola)? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teie poolt märgistustööde lepingute täitmisel on võimalik kasutada eelpool toodud tingimustele vastavaid tooteid, mille juures teekattemärgistus säilitab minimaalse nõutava kvaliteedi (öise nähtavuse, päevase nähtavuse, libisemiskindluse ja kulumise) pärast 500 000 rehvi ülesõidu talumist? Vastused: Jah/Ei/ei oska öelda/pole asjakohane.
- Kas teil on veel täiendavaid kommentaare teema kohta?

Lisa 3 Hankijate küsitluse ankeet

- Ees- ja perekonnanimi:
- Ametikoht:
- Kontaktid (e-mail, telefon):
- Organisatsiooni nimi:
- Organisatsiooni tüüp:
    - Riigiasutus
    - kohaliku omavalitsuse üksus
    - kohaliku omavalitsuse asutus
    - kohalike omavalitsuste ühendus
    - muu avalik-õiguslik juriidiline isik
    - Muu avalik-õigusliku juriidilise isiku asutus
    - Sihtasutused, mille üheks asutajaks on riik
    - Muu eraõiguslik juriidiline isik, mis täidab põhi- või kõrvaltegevusena ülesannet avalikes huvides, millel ei ole tööstuslikku ega ärilist iseloomu
    - Muu
- Asutuse eelarve suurus 2019. aastal:
- Kes vastutab hangete läbiviimise eest? *(märgi ristiga või kirjuta ise sobiv variant, vastusevariante võib olla mitu*)
    - Hankespetsialist
    - Sekretär
    - Jurist / õigusosakond
    - Hankeosakond
    - Haldusosakond
    - Muu ametnik teiste töökohustuste kõrvalt
    - Iga osakond / isik ise
    - Hanke läbiviimise teenus ostetakse sisse /
    - Hankeid korraldatakse tsentraalselt mõne muu avaliku organisatsiooni poolt (täpsusta, kes)
- Hinda skaalal 1-10 kui tsentraliseeritud või detsentraliseeritud on ostude/hangete läbiviimine teie organisatsioonis *(1 tähendab 100% tsentraliseeritud)*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

- Kas teie organisatsioonis on olemas kehtestatud hangete läbiviimise juhend/protseduur? *(pane ristike vastavasse ruutu)*
    - Jah
    - Ei
- Kui vastasid eelmisele küsimusele jaatavalt, siis kas hankeprotseduur sisaldab kohustust/võimalust lisada keskkonnahoiu kriteeriume hankedokumentidesse?
    - Jah
    - Ei
- Kas teie organisatsioonis on vastu võetud/rakendatud keskkonnahoiu ja/või säästva arengu põhimõtteid (nt: keskkonnaküsimuste arvestamine arengukavades, kehtestatud keskkonnategevuskava, Rohelise Kontori süsteem, ISO 14001 või EMAS keskkonnajuhtimissüsteemi rakendamine jne)?
    - Jah, palun täpsustage
    - Ei
    - Ei tea
- Kas kellelgi hangete läbiviijatest on keskkonnaalane haridus või on läbinud keskkonnaalase koolituse?
    - Jah
    - Ei
    - Ei tea

- Kas teie asutus on kasutanud/kasutab hankedokumentides (nt kvalifitseerimistingimustes, vastavustingimustes (tehnilises kirjelduses), hindamiskriteeriumites või lepingu klauslites) keskkonnahoiu kriteeriume?
    - Jah
    - Ei
    - Ei tea
- Kui „jah“, siis paljudel juhtudel on teie asutus kasutanud/kasutab hankedokumentides keskkonnahoiu kriteeriume viimase kolme aasta jooksul (1- üldse mitte, 10 - alati)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

- Milliste tooterühmade puhul olete kasutanud keskkonnahoiu kriteeriumeid?
    - Kontori IT seadmed
    - Mööbel
    - Toit ja toitlustusteenus
    - Puhastusvahendid ja puhastusteenus
    - Koopiapaber
    - Teede projekteerimine, ehitamine ja hooldus
    - Tervishoiusektoris kasutatavate elektri- ja elektroonikaseadmed
    - Elekter
    - Sanitaartehniliste kraanitarvikud
    - Värvid, lakid ja teekattemärgistus
    - Kontorihoonete projekteerimine, ehitamine ja haldamine
    - Kujutise reprodutseerimise seadmed (koopiamasinad, printerid jne)
    - Aiandustooted ja -teenused
    - Teevalgustus ja foorid
    - Vesiküteseadmed
    - Maanteetransport
    - WC-potid ja pissuaarid
    - Tekstiiltooted ja tekstiiliteenused
    - Reoveetaristu
    - Muu (täpsustage)...
- Kas olete hankimisel kasutanud Euroopa Liidu poolt välja töötatud keskkonnahoidlikkuse kriteeriume?
    - Jah, olen kasutanud mõndasid kriteeriume
    - Jah, olen kasutanud mõne toote/teenuse hankimisel kõiki põhikriteeriume
    - Jah, olen mõne toote/teenuse hankimisel kasutanud ka lisakriteeriume
    - Ei ole kasutanud ELi kriteeriume
    - Ei ole nendest teadlik
- Milliseid kriteeriume olete hangetes kasutanud?
    - Taaskasutatud/taaskasutatav materjal
    - Toote tagasivõtukohustus
    - Ohutumad materjalid/koostisosad/kemikaalid
    - Jäätmekäitlusega seotud nõuded
    - Keskkonnajuhtimissüsteemi (-tegevuskava) olemasolu ettevõttel
    - Toodete vastavus ökomärgise kriteeriumidele
    - Alternatiivsed energiaallikad
    - Väiksemad heitmed
    - Energiasääst (s.h kütuse)
    - Veesääst
    - Toote kvaliteet (pikem kasutusiga ja garantiiaeg)
    - Muu (täpsustage)…
- Kuidas hindate keskkonnahoidlike kriteeriumite rakendamise vajalikkust toodete ja teenuste hankimisel?
    - Ei pea vajalikuks

- Peame mingil määral vajalikuks
- Peame väga vajalikuks

- Mida te peate kõige suurematekseks ja olulisemateks takistusteks keskkonnahoidlike avalike hangete korraldamisel teie asutuses (keskkonnahoidlike toodete ja teenuste ostmisel)?

	0 – ei ole takistuseks	*1 - väike takistus*	*2 - keskmine takistus*	*3 - suur takistus*
Isikliku huvi puudus				
Kogemuse puudus				
Aja puudus				
Informatsiooni (juhiste, teabeallikate) puudus				
Teadmiste puudus toodete/teenuste keskkonnamõju kohta, võimalike alternatiivide olemasolu jne.				
Keskkonnahoidlike toodete ja teenuste (kõrgemad) hinnad				
Poliitilisel tasandil ei ole see prioriteediks				
Seadusliku tausta vähene toetus				
Praktiliste näidete ja läbiviidud keskkonnahoidlike hangete puudus				
Minu asutuse juhtkond ei nõua/ei toeta				
Hirm vaidlustuste ees				
Sobilike pakkujate vähesus				
Muu (täpsustage)				

- Milliseid juhiseid/abivahendeid olete keskkonnahoidlike riigihangete rakendamisel kasutanud?

	0 – ei ole üldse kasutanud	*1- olen mõnikord kasutanud*	*2 – olen tihti kasutanud*
Keskkonnahoidlike hangete teemat tutvustavad üldised juhendmaterjalid Keskkonnaministeeriumi kodulehel			
Euroopa Liidu KHRH kriteeriumid eri tootegruppidele			
Üldine info Euroopa komisjoni KHRH kodulehel			
Seminaridelt ja koolitustelt saadud info			
Välismaised näited keskkonnahoidlikest hangetest			
Eesti näited keskkonnahoidlikest hangetest Riigihangete Registrist			
Oleme kogemusi vahetanud kolleegidega teistest asutustest			
Oleme kasutanud ekspertide abi väljaspool oma asutust			
Olen ise uurinud, kas hangitava toote/teenuse pakkujaid on turul olemas			
Muu (täpsusta järgmise küsimuse juures)			

- Millist informatsiooni/abi sooviksite keskkonnahoidlike riigihangete rakendamisel edaspidi?

	0 - pole kasulikud	*1- veidi kasulikud*	*2 - küllaltki kasulikud*	*3 - väga kasulikud*

Keskkonnahoidlike hangete teemat tutvustavad üldised juhendmaterjalid	
Tootespetsiifilised juhendmaterjalid, sh konkreetsed kriteeriumid, mida saab hangetes suuremate muutusteta kasutada	
Info, millised keskkonnahoidlike tooted hetkel turul olemas on	
Kalkulaatorid (nt toote energiatarbe arvutamiseks, toote olelusringi kulu arvutamiseks)	
Parimad näited keskkonnahoidlike hangete dokumentidest ja kogemustest	
Seminarid ja koolitused	
Õiguslikud nõuded ja võimalused	
Muu (täpsustage)…	

- Mis kujul informatsiooni sooviksite kasutada?

	0 – ei ole sobilik	*1- veidi sobilik*	*2 - küllaltki sobilik*	*3 - väga sobilik*
Internetis				
Paberkandjal				
Infotelefon				
Seminarid ja koolitused				
Riigihangete registri kaudu				
Muu (täpsustage)…				

- Kes võiks pakkuda informatsiooni/tuge keskkonnahoidlike põhimõtete rakendamisel hangetesse? *Valige kolm olulisemat*
    - Kolleeg (nt keskkonnaspetsialist) oma organisatsioonist
    - Kolleeg mõnest teisest riiklikust/omavalituse organisatsioonist
    - Omavalitsuste Liit
    - Eesti Linnade ja Valdade Liit
    - Keskkonnaministeerium
    - Rahandusministeerium
    - Riigihangete register
    - Euroopa Komisjon
    - Muu (täpsustage)…
- Täiendavad kommentaarid keskkonnahoidlike hangete teemal

Lisa 4 Maanteesõidukite 1. kategooria KHRH kriteeriumid

Keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid maanteetranspordi 1.kategooria kohta Sõiduautode, väikeste tarbesõidukite ja L-kategooria sõidukite ost, liisimine ja rent

Keskkonnahoidliku riigihanke (edaspidi „KHRH“) kriteeriumid on välja töötatud eesmärgiga hõlbustada ametiasutustel väiksema keskkonnamõjuga toodete, teenuste ja tööde ostmist. Kriteeriumide kasutamine on vabatahtlik. Kriteeriumid on sõnastatud nii, et kui asutus peab seda vajalikuks, võib ta need (osaliselt või täielikult) oma hankedokumentidesse lisada, ilma et peaks neid oluliselt muutma.

Selles dokumendis loetletud kriteeriumid kehtivad maanteetranspordi 1.kategooria kohta, mille alla kuulub väikese keskkonnamõjuga sõiduautode, väikeste tarbesõidukite[107] ja L-kategooria[108] sõidukite ost, liisimine ja rent.

Kriteeriumid on välja töötatud põhinedes ELi sama tooterühma KHRH kriteeriumitele[109] ning on jaotatud tehnilise kirjelduse (TK) ja pakkumuste hindamise kriteeriumideks (PHK). Kriteeriume on nii tehnilises kirjelduses kui hindamiskriteeriumites kaht liiki:

- põhikriteeriumid — need on välja töötatud nii, et KHRH oleks lihtne korraldada; neis keskendutakse toote keskkonnatoime põhiaspektidele ja nende eesmärk on hoida ettevõtjate halduskulud võimalikult väikesena;
- lisakriteeriumid — nende puhul võetakse arvesse rohkem keskkonnatoime aspekte või paremat keskkonnatoimet ning need on ametiasutustele, kes tahavad suuremat keskkonnahoidu ja innovatsiooni.

Enne sõiduki hanget soovitame tutvuda sõidukite kütusekulu ja süsinikdioksiidi heitkoguse teatmikuga, mis sisaldab Eestis müügil olevate uute sõiduautomudelite ametlikku kütusekulu ja süsinikdioksiidi heitkoguse arvnäitajaid/informatsiooni. Teatmik on leitav Maanteeameti kodulehel https://eteenindus.mnt.ee/public/heitkogusteteatmik/heitkogusteTeatmik.jsf.

TK1a. Tüübikinnituse kohane CO_2 heide *(põhikriteerium)*
Kui soovitakse osta tavasõidukeid

Sõidukid peavad vastama Euro 6 nõuetele ja ei ületa Euro 6 piirnorme CO_2 osas.

Tõendamine: pakkuja peab esitama sõiduki vastavussertifikaadi või maaletooja kinnituse.

TK1b. Tüübikinnituse kohane CO_2 heide *(lisakriteerium)*
(Tehnilises kriteeriumis miinimumkriteeriumina ei saa kasutada operatiivsõidukite ja muude sõidukite puhul, mille puhul on vajalik kõrgem võimsus)

Järgmisi kriteeriume võib kasutada siis, kui on soov osta eelkõige elektri- või hübriidsõidukeid:

Sõidukite tüübikinnituse[110] kohane CO_2 heide ei või ületada järgmisi väärtuseid või vastab nimetatud energiaklassile

Autod — väikesed (M1): 95 CO_2 g/km, kuni 2020: 99 CO_2 g/km – A energiaklass
Autod — keskmise suurusega (M1): 97 CO_2 g/km, kuni 2020: 100 CO_2 g/km – A energiaklass

[107] „sõiduautod ja väikesed tarbesõidukid“ on M1- ja N1-kategooria sõidukid, nagu on määratletud direktiivis 2007/46/EÜ;
[108] L-kategooria sõidukid“, nagu on määratletud määruses (EL) nr 168/2013.
[109] https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/criteria/transport_et.pdf

[110] Kooskõlas selle soovitusega tuleks alates 2020. aastast edastada klientidele üksnes kergsõidukite ülemaailmse ühtlustatud katsemenetluse WLTP tsükliga mõõdetud CO_2 tüübikinnitusi kõikide sõiduautode ja kaubikute puhul.

Autod — suured (M1): 102 CO_2 g/km, kuni 2020: 106 CO_2 g/km – B energiaklass
Väikesed tarbesõidukid — väikesed (diisel, N1 I klass): 113 CO_2 g/km – C energiaklass
Väikesed tarbesõidukid — väikesed (bensiin, N1 I klass): 131 CO_2 g/km – C energiaklass
Väikesed tarbesõidukid — keskmise suurusega (N1 II klass): 153 CO_2 g/km – D energiaklass
Väikesed tarbesõidukid — suured (N1 III klass): 188 + 0,096 * (M – 1766,35) CO_2 g/km, kus M on sõiduki mass – F energiaklass

PHK1. Väiksem CO_2 heide *(põhikriteerium)*
Sõidukitele antakse punkte proportsionaalselt tüübikinnituse kohasele CO_2 heitele. Kõige madalama CO_2 heitmega sõiduk saab kõige enam punkte ja ülejäänud sõidukid proportsionaalselt sellele, kuivõrd nende CO_2 heide on kõrgem kõige madalamast CO_2 heitest.

Tõendamine: pakkuja peab esitama sõiduki vastavussertifikaadi või maaletooja kinnitus, et tarnitakse vastav auto (lubatud kõikumine 10%)

TK2a. Õhusaasteainete heide *(põhikriteerium)*
Sõidukid peavad vastama Euro 6 nõuetele ning sõidukite NOx ja tahkete osakeste arvu (PN) heitkoguste näitaja ei tohi ületada Euro 6 piirnorme.

Tõendamine: pakkuja peab esitama sõiduki vastavussertifikaadi või maaletooja kinnitus, et tarnitakse vastav auto (lubatud kõikumine 10%)

TK2b. Õhusaasteainete heide (l*isakriteerium)*
Kui ostetakse sõidukeid, mida kasutatakse piirkondades, kus on õhukvaliteedi probleeme ning kus on olemas küllaldane laadimistaristu: sõidukid peavad olema elektrimootoriga.

Kui laadimistaristu pole kättesaadav või eeldatav kasutajaprofiil nõuab suuri vahemikke: sõidukid peavad olema hübriidmootoriga.

Tõendamine: pakkuja peab esitama sõiduki vastavussertifikaadi või maaletooja kinnitus.

PHK 2. Summutitoru null-heitgaaside suutlikkus *(lisakriteerium)*
(Kui hangitakse hübriidmootoriga sõidukeid)

Punkte antakse hübriidmootoriga sõidukitele vastavalt sellele, kui pikalt sõiduk saab sõita ilma kütust kasutamata.

Tõendamine: pakkuja peab esitama sõiduki vastavussertifikaadi või maaletooja kinnituse (lubatud kõikumine 10%).

TK3. Käiguvahetuse näidikud *(põhikriteerium)*
Manuaalse käigukastiga väikesed tarbesõidukid peavad olema varustatud käiguvahetuse näidikuga ehk nähtava näidikuga, mis soovitab juhil käiku vahetada.

Tõendamine: pakkuja peab esitama sõiduki vastavussertifikaadi.

TK4. Energiatarbimise näidik *(põhikriteerium)*
Sõidukitel peab olema mehhanism, mis näitab juhile kütusekulu näitajaid.

Tõendamine: pakkuja peab esitama sõiduki tehnilise dokumendi, kuhu see teave on märgitud.

TK5. Rehvirõhu jälgimise süsteemid *(põhikriteerium)*
Sõidukid peavad olema varustatud rehvirõhu jälgimise süsteemidega, mis tähendab, et sõidukile on paigaldatud süsteem, mis suudab hinnata rehvide rõhku või rõhu muutumist aja jooksul ning edastada vastavat teavet kasutajale sel ajal, kui sõiduk sõidab.

Tõendamine: pakkuja peab esitama sõiduki tehnilise dokumendi, kuhu see teave on märgitud.

TK6. Sõidukite rehvid – veeretakistus *(põhikriteerium)*
(Ei või kasutada, kui ohutusega seotud põhjustel on vaja suurima märjal pinnal nakkuvuse, lume- või jäärehve.)

Sõidukid peavad olema varustatud rehvidega, mis vastavad veeretakistuse osas kütusesäästlikkuse A klassi kriteeriumidele vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. novembri 2009. aasta määrusele (EÜ) nr 1222/2009 (rehvide kütusesäästlikkuse ja muude oluliste parameetrite märgistamise kohta).

Rehvid peavad sobima põhjamaistesse tingimustesse.

Tõendamine: pakkuja peab esitama rehvi märgise kooskõlas määrusega (EÜ) nr 1222/2009,

TK7a. Sõidukile omane keskkonnasäästliku sõidukijuhtimise teave *(põhikriteerium)*
Sõidukid peavad olema varustatud teabe/juhistega keskkonnasäästliku sõidukijuhtimise kohta. Sisepõlemismootoriga sõidukite puhul peab sõiduki kasutusjuhend sisaldama suuniseid varajase käiguvahetuse kohta, püsiva kiiruse hoidmise kohta väikese madalal pöörlemissagedusel ja liiklusvoogude prognoosimise kohta. Hübriid- ja elektrisõidukite korral peab teave sisaldama andmeid regeneratiivpidurdamise kasutamise kohta, et säästa energiat. Pistikühendusega hübriidsõidukite ja sõidupikendajaga (*range extender*) elektrisõidukite puhul peavad juhised hõlmama konkreetseid juhiseid, et maksimeerida elektriliselt sõidetud kilomeetreid. Seda teavet / neid juhiseid võib esitada dokumendina või koolituste käigus (kui ametiasutus valib selle võimaluse, peab ta ette nägema minimaalse koolitustundide arvu, mida pakutakse).

Tõendamine: pakkuja peab esitama sõiduki tehnilise dokumendi, kuhu see teave on märgitud, või koolituste kirjelduse ja sisu.

TK7b. Sõidukile omane keskkonnasäästliku sõidukijuhtimise teave *(lisakriteerium)*
Sõidukid peavad olema varustatud *Ecocoaching. GPS-controller* e-sõidupäevik või muu samaväärse seadmega, ms edastab teavet/juhiseid keskkonnasäästliku sõidukijuhtimise kohta.

Tõendamine: pakkuja peab esitama sõiduki tehnilise dokumendi, kuhu see teave on märgitud või maaletooja kinnituse.

TK8. Liiklusteave ja marsruudi optimeerimine *(lisakriteerium)*
Sõidukid peavad olema varustatud sisseehitatud navigeerimisseadmega, mis edastab teavet liikluse- ja marsruudi optimeerimise süsteemidega, mille eesmärk on aidata juhil hoiduda ummikutest ning teha muid teekonnavalikuid eesmärgiga optimeerida reisi marsruuti.

Tõendamine: pakkuja peab esitama sõiduki tehnilise dokumendi, kuhu see teave on märgitud või maaletooja kinnituse.

TK9. Rehvimüra *(lisakriteerium)*
(ei või kasutada, kui ohutusega seotud põhjustel on vaja suurima märjal pinnal nakkuvuse, lume- või jäärehve)

Sõidukid peavad olema varustatud rehvidega, mis vastavad ELi rehvimärgise rehvi sõidumüra osas A klassi kriteeriumidele vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. novembri 2009. aasta määrusele (EÜ) nr 1222/2009 (rehvide kütusesäästlikkuse ja muude oluliste parameetrite märgistamise kohta).

Rehvid peavad sobima põhjamaistesse tingimustesse.

Tõendamine: pakkuja peab esitama rehvi märgise kooskõlas määrusega (EÜ) nr 1222/2009,

TK10. Miinimumgarantii elektrisõidukite akudele *(lisakriteerium)*
Pakkuja peab tagama aku miinimumgarantii 150 000 km või 8 aastat võimsuse vähenemise vastu alla 70 % selle esialgsest väärtusest tarnimisel vastavalt standardile EN 626601.

Tõendamine: pakkujad peavad esitama kinnituse koos garantii tingimustega.

PHK3. Pikendatud garantii akutoitega elektrisõidukite puhul *(lisakriteerium)*
Punkte antakse nendele pakkumustele, milles pakutakse TK11ga „Miinimumgarantii“ kehtestatud miinimumgarantii pikendust, proportsionaalselt pikendamise väärtusega.

Tõendamine: pakkujad peavad esitama kinnituse koos garantii tingimustega.

PHK4. Energiatõhusus akutoitega elektrisõidukite puhul *(lisakriteerium)*
Punkte antakse nendele sõidukite, millel on suurem energiatõhusus, väljendatuna kWh/100 km vastavalt WLTP (kergsõidukite ülemaailmse ühtlustatud katsemenetlus) katsemenetlusele.

Tõendamine: pakkuja peab esitama sõiduki vastavussertifikaadi või maaletooja kinnitus + lubatud kõikumine 10%

PHK5. Kiiruspiirik *(lisakriteerium)*
Punkte antakse nendele sõidukitele, mis on varustatud kiiruspiirikuseadmega, mis tähendab pardaseadet, mis piirab automaatselt sõiduki kiiruse teatava maksimumkiiruseni, mis on seadmes määratud.

Tõendamine: pakkuja peab esitama sõiduki tehnilise dokumendi, kuhu see teave on märgitud.

Lisa 5. Teevalgustuse KHRH kriteeriumid

Sissejuhatus

Keskkonnahoidliku riigihanke (KHRH) kriteeriumid on välja töötatud eesmärgiga hõlbustada ametiasutustel väiksema keskkonnamõjuga toodete, teenuste ja tööde ostmist. Kriteeriumide kasutamine on vabatahtlik. Kriteeriumid on sõnastatud nii, et kui asutus peab seda vajalikuks, võib ta need (osaliselt või täielikult) hankedokumentidesse lisada, ilma et peaks neid oluliselt muutma, v.a valgustite juhtimise osa. Kui avaliku sektori hankija kavatseb kasutada käesolevas dokumendis soovitatud kriteeriume, peab ta seda tegema viisil, mis tagab vastavuse ELi riigihankealaste õigusaktide nõuetele. Avaliku sektori hankijad peaksid samuti teadvustama asjaolu, et keskvalitsusasutuste riigihangete korraldajad on energiatõhususe direktiivi [111] artikli 6 alusel kohustatud ostma üksnes selliseid tooteid, mis vastavad rakendusmeetmetega ette nähtud energiatõhususkriteeriumidele, kui toode on ökodisaini direktiivi[112] alusel hõlmatud sellise rakendusmeetmega.

Vastavalt standardi tehnilisele aruandele CEN/TR 13201-1 mõistetakse „teevalgustuse“ all kohtkindlaid valgustuspaigaldisi, mis on ette nähtud kasutajate jaoks hea nähtavuse saavutamiseks avalikel välisliiklusaladel pimeda ajal, et tagada liiklusohutus, häirevaba liiklus ja avalik julgeolek. Siia ei kuulu tunnelite, tollipunktide, kanalite ja lüüside, parkimisplatside, kaubanduslike või tööstusalade, spordirajatiste, ausammaste ja hoonefassaadide valgustuspaigaldised, kuigi osad nõuded on rakendatavad ka teistele välisaladele.

Allpool toodud kriteeriumid on välja töötatud koostöös teede valgustuse valdkonnas tegutsevate Eesti spetsialistidega ning üheskoos läbi arutatud. Esitatud kriteeriumid on kohaldatavad Eesti oludele, kuid tuleks igaaastaselt uuesti läbi vaadata, et täiendada neid vastavalt teadmiste ning toodete tehnoloogilisele arengule. Käesolevad kriteeriumid ei täida standardite ülesandeid, mistõttu ei ole nendes termineid lahti selgitatud ega standardites toodud nõudeid ümber kirjutatud.

Hangitavate valgustite tehniline kirjeldus

Põhikriteerium: Valgustid peavad vastama kehtivale madalpingedirektiivile ja elektromagnetilise ühilduvuse direktiivile ning omama kehtivat CE-märgist CE ja teevalgustite korral ka ENEC märgist koos sertifitseerinud labori numbriga.

Lisakriteerium: Hankijal on õigus küsida ENEC+ sertifikaati, kui ta peab seda vajalikuks. ENEC+ sertifikaadi olemasolu tõendab valgusti tootelehel esitatud toimivusnäitajate õigsust. Kuigi ENEC ja ENEC+ märgise olemasolu on kontrollitav läbi vastavate andmebaaside, on hankijal õigus nõuda nii CE- kui ENEC-märgisega seotud dokumente ja testraporteid.

1. **Nõuded valgusti konstruktsioonile**

1.1. Valgusti korpus koos jahutuselemendiga peab olema valmistatud ilmastikule vastupidavast alumiiniumist või samaväärsest või paremate soojusvahetuslike omadustega metallist, tagamaks piisavat soojusvahetust. Sundjahutamist (nt ventilaator, pumbad vms) kasutada ei ole lubatud. Mereäärsesse piirkonda (0,5 km merepiirist) paigaldatavad valgustid peavad omama kaitset sooladest tingitud elektrokeemilise korrodeerumise vastu.

1.2. Kõik valgusti komponendid peavad olema tuvastatavad, omama tootja nime, tootekoodi ning olema ligipääsetavad ja eemaldatavad ilma komponenti või valgustit kahjustamata, st leedmoodulid ja elektrilised komponendid ei tohi olla korpuse külge liimitud ning peavad ka pärast garantii lõppu olema vahetatavad selleks ettenähtud tingimustes.

1.3. Valgusti tehniline lahendus peab tagama kliimatingimustele vastava pikaealise valgustisisese mikrokliima, kaitsma valgusti tihendeid ega tohi lasta kondensatsiooniveel valgustisse tekkida.

[111] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0027&from=EN

[112] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:02009L0125-20121204&from=EN

1.4. Valgusti peab taluma valgustivälist töökeskkonnatemperatuuri –40…+50 °C. Valgusti tunnustoimivusnäitajad peavad olema tagatud töökeskkonna temperatuuril –25…+25 °C. Külmemas keskkonnas peavad valgustid talitlema, kuid kõrvalekalle toimivusnäitajatest on lubatud.

1.5. Valgusti kaitseaste peab olema vähemalt IP66 ja löögikindlus vähemalt IK08, kuni 4 m kõrgusele paigaldatavatel valgustitel IK10. Valgusti IP ja IK peavad olema tagatud kogu lubatud eluea jooksul. Hankijal on õigus küsida testprotokolle.

1.6. Valgusti konsoolikinnitus peab tagama valgusti muutumatu asendi konsoolil ka tugevate tuulte korral. Lisakinnitusvahendite kasutamine ei ole lubatud. Valgusti paigaldusnurka peab saama vajadusel muuta. Selleks peab valgusti kinnitus olema varustatud nurgakraadidega. Valgusti kaal peab jääma masti taluvuspiiridesse. Hankija annab valgusti maksimaalse kaalu ette.

1.7. Valgusti konstruktsioon peab olema teostatud selliselt, et valgusti korpus, elektroonika ja leedmoodul on sama potentsiaali alla ühendatud, ning tagama avatud valgusti korral nii elektroonikale kui ka leedmoodulile kaitse elektrostaatilise ülepinge eest (ESD).

1.8. Vältimaks töömaal valgusti avamist, peab valgusti olema eelnevalt varustatud paigalduskaabliga, mille margi, soonte arvu ja pikkuse annab hankija ette. Kaabli viik valgustisse peab vastama valgusti kaitseastmele.

1.9. Valgusti juhtimiskontroller jääb väljapoole valgustit, v.a juhul, kui koos valgustiga tarnitakse ka juhtimissüsteem.

1.10. Vähendamaks häirivat valgust ja pimestamist, peab kõikide valgustite ülespoole suunatud valguse osatähtsus R_{ULO} (**ULOR**) olema 0,0%. 97% kogu valgusest peab olema suunatud vertikaaljoone suhtes $75,5^0$ nurga all. Sama kehtib ka siis, kui maastiku iseärasuste tõttu tekib vajadus valgusti kallutusnurka muuta.

1.11. Valgusti optiline süsteem peab olema valmistatud materjalist, mis tagab pikaajalise valguse läbipaistvuse vastavalt valgusti toimivusnäitajatele.

2. Nõuded valgusti elektrilistele parameetritele

2.1. Valgusti peab olema eraldi seadmega kaitstud min 10 kV liig- ja impulsspingete eest.

Lisaliigpingepiirik võib valgustis olla ühendatud nii jada- kui ka paralleelühendusse. Eelistatud on liigpingepiiriku ühendus jadaühendusena, mis tähendab seda, et liigpingepiiriku eluea lõppedes lülitub välja ka valgusti. Hankija võib vastava nõude lisada hankesse.

Täiendava liigpingekaitse seadme näitajad peavad olema kantud seadmele ja olema järgmised:

- nimilahendusvool *I*n≥ 5 kA;
- piiriku lubatud talitluspinge *U*c ≥10 kV-,
- maksimaalne impulssvool *I*max ≥ 10 kA;
- kaitsetase *U*p ≤ 1,5 kV – selle hetkväärtuse juures rakendub kaitse (vastavalt standardile IEC 60364-4-44 peavad tundlike teedevalgustite elektroonikaseadmete piirikud impulssliigpinge tasandama alla 1,5 kV).

Samaväärselt peavad olema kaitstud lisasoon ja juhtimisahelad.

2.2. Valgusti võimsustegur cosϕ peab vastavalt standardile IEC 61000-3-2 ning täisvõimsusel talitlemisel olema cosϕ $\geq$ 0,9.

2.3. Kui valgustid peavad omama konstantvalgusvoo (**CLO**) funktsiooni, ei tohi eluea lõpul liiteseadisest leedmoodulile antav pärivool ületada väärtust 1050 mA. Välja tuleb tuua sisse lülitatud CLO funktsiooni korral valgusti algsisendvõimsus ja valgusti sisendvõimsus toimivusnäitajatega lubatud eluea lõpul.

3. Nõuded valgusti toimivusnäitajatele

3.1. Valgusti toimivusnäitajad peavad olema teevalgustitel vähemalt L_{80} 100000h, +25 ºC juures.

3.2. Valgusti peab olema goniomeetriliselt testitud vastavalt standardile EVS-EN 13032.

3.3. Valgustist saadava valguse värvsustemperatuur (***CCT***) võib olla vastavalt hankija soovile vahemikus 2700 K kuni 4000 K. Elurajoonide valgustite maksimaalne valguse värvsustemperatuur ≤ 3000 K. Valgustitele lubatav värvsustemperatuuri erinevus võib uute valgustite hankel olla vastavalt MacAdami ellipsitele SDCM < 5.

3.4. Valgusti värviesitusindeks ***CRI*** peab olema ≥ 70.

3.5. *Lisakriteerium:* Valgustite valgusviljakus sõltub suurel määral valgusti konstruktsioonist ja optilistest omadustest ning võimest suunata rohkem valgust seda vajavale alale, mistõttu ei ole õige võrrelda valgustite valgusviljakust ainult numbriliselt. Mitmel tootjal on kasutusel sellised optilised süsteemid, mis piiravad valguse sattumist kõrvalaladele ja on suunatud ainult valgustamist nõudvale alale, mis teeb valgusti valgusviljakuse madalamaks. Kuigi teevalgustite valgusviljakus võiks olla 120 lm/W 3000 K korral ja 130 lm/W 4000 K korral, on see näitaja indikatiivne ega anna energiasäästust ning keskkonnahoidlikust lahendusest tegelikku ülevaadet. Väiksema tarbimisvõimsusega valgusti, mis täidab kõiki kehtivas standardis EVS-EN 13201:2015 esitatud nõudeid ning on arvutuslikul teelõigul väiksema erivõimsusnäitajaga (*power density indicator*) ja energiatarbimisnäitajaga (*annual energy consumption indicator*), on märksa keskkonnahoidlikum ja energiasäästlikum ning peaks olema hankes esmane valik valgusviljakuse ees. Vastavad näitajad saadakse valgustustehnilistest arvutustest.

4. Valgustustehnilised arvutused

4.1. Valgustite hankeks väljastab hankija projekteerija poolt teostatud (näidis)arvutused valgusarvutusfailina või kirjeldab valgusarvutusteks vajalikud algparameetrid ja teeklassid. Soovituslik valgusarvutusprogramm on DialuxEvo.

4.2. Valgusarvutustes kasutatav hooldetegur määratakse vastavalt kehtivale tehnilisele spetsifikatsioonile CIE/ISO TS 22012:2019. Hooldeteguri arvutuse teostab projekti koostaja vastavalt kasutatava valgusti tüübile, toimivusnäitajatele ja kehtivale standardile.

5. Nõuded valgustite juhtimisele ja hämardamisele (*lisakriteeriumid*)

Selles alapeatükis on toodud erinevate juhtimisviiside võimalused. Kui valgustid kuuluvad hämardamisele, kirjutatakse hankesse nendest valikutest ainult üks.

Hankija otsustab ise, millisest võimsuspiirist allapoole on valgustite hämardamine suurenevate hankekulude ja hooldekulude tõttu ebamõistlik. Ka valgustite hämardamisel peavad hämardusajaks valitud teeklassid tagama liiklejaile ohutu liikumise. Hankija võib kaaluda tarbitud elektrienergia arvestust vähemalt elektrikilbist lähtuvate liinide lõikes.

5.1. Valgustite hämardamine valgustisse sisse ehitatud eelprogrammeeritud liiteseadise abil öiseks perioodiks. Valgusti arvestab viimase 3 ööpäeva jooksul valgustite sisse- ja väljalülitusperioodi järgi nn virtuaalse kesköö punkti ning vastavalt ette antud graafikule kas hämardab valgustite valgusvoogu ette antud tundidel enne ja pärast virtuaalset kesköö või teostab astmelise hämarduse vastavalt hankija valitud valgustasemele ja ajale. Hankija esitab vajaliku graafiku hanke käigus.

5.2. Lisasoonega hämardus, kus kilpi paigaldatud kontrollerist või programmkellast antakse valgustile läbi lisasoone juhtimissignaal valguse hämardamiseks. Hankija esitab vajaliku hämardamistaseme (%) hanke käigus.

5.3. Kilbipõhine juhtimine, kus valgusteid lülitatakse ja/või hämardatakse kilbi või rühmade kaupa vastavalt kilbikontrollerisse sisse ehitatud astrokellale ja/või välisele luksmeetrile. Mobiilne side kilbikontrolleri ja serveri vahel tagab info toiteliini riketest ja kilbi avamistest. Hankija esitab vajaliku graafiku hanke käigus.

5.4. Valgustite individuaalne juhtimine valgustis või valgusti läheduses asuva kontrolleri kaudu, mis suhtleb valgustis paikneva DALI-liiteseadisega. Valgustitele saadetakse juhtimiskorraldusi (sisse- ja väljalülitamine, hämardamistase või -graafik). Sõltuvalt hankija vajadustest saadetakse serverile tagasisidet valgustite seisundist ja energiatarbest.

5.5. Erinevate anduritega valgustite juhtimine. Valgustite käitumismudel programmeeritakse kas seadistuse käigus või kasutatakse läbi pilveteenuse võimalust valgustite käitumisreegleid muuta.

5.6. Tulevikuvisioonidele orienteeritud Zhaga pistikuga varustatud ja D4i juhtimisprotokolli standardile vastava liiteseadisega valgustite kasutamine, mis võimaldab nii valgustite hankel kui ka hilisemal perioodil lisada valgustit avamata Zhaga D4i juhtimiskontrollereid või erinevaid andureid.

Enne Zhaga standardile vastavat liiteseadist kasutati mõningatel objektidel USA standardile vastavat NEMA-ühendust. Kui varem on juhtimissüsteemis kasutatud NEMA-ühendust, on mõistlik samasse juhtimissüsteemi kuuluvate valgustite juhtimist jätkata NEMA-ühendusega.

Kõik pilveteenustel põhinevad juhtimislahendused peavad side katkemisel edasi talitlema vastavalt automaatse sisemise kellaga määratud juhtimislahendusele.

Hankija peaks eelnevalt omama seisukohta, kas tal on vajadus elektroonilise teavituse järele valgustite riketest. Väiksemate asulate puhul toimib sageli naabrivalve. Elektroonilise teavituse korral peaks otsustama rikete teavituse täpsuse – valgustiliini või valgusti ulatuses.

Kõik juhtimissüsteemi komponendid peavad vastama kehtivale madalpingedirektiivile ja elektromagnetilise ühilduvuse direktiivile ning omama kehtivat CE-märgist.

Juhtimissüsteemi toimel ei tohi valgustiliinid muutuda sellise elektromagnetilise kiirguse allikaks, mis ei vasta elektromagnetilise ühilduvuse direktiivile.

6. Nõuded esitatavale informatsioonile (kriteeriumidele vastavuse tõendamine)

6.1. Valgusti tootelehel peab muuhulgas olema tootja nimi, kood, seerianumber ja tootmise kuupäev, nimisisendvõimsus, valgusvoog 25 °C juures, lähim värvsustemperatuur, värviesituse üldindeks.

6.2. Valgusti peab omama tootja firma väljastatud korrektset eesti- ja/või ingliskeelset paigaldus- ja hooldusjuhendit. Juhendid esitatakse hankija nõudmisel hanke käigus.

6.3. Valgustite või valgustites kasutatavate liiteseadiste tooteleht või kasutusjuhend peab sisaldama infot käivitusvoolude suuruse ja aja kohta. Samuti peab olema välja toodud, mitu valgustit võib konkreetse suuruse ja karakteristikuga kaitselüliti ahelase ühendada.

6.4. Kõik pakutavad valgustid peavad olema uued ning omama soovituslikult vähemalt viieaastast garantiid valgustile tervikuna. Valgusti varuosad peavad olema kättesaadavad seitsme paigaldusajale järgneva aasta jooksul.

6.5. Pakutavatel valgustitel peavad olema valgusarvutuste teostamiseks EULUMDAT arvutusfailid, mille kohta võib hankija küsida kahtluse korral mõõtelabori goniomeetrilist protokolli. Valgusarvutusfailid peavad olema saadaval tootja kodulehelt vabalt alla laetavana ilma registreerimise ja parooli taotluseta. Hankijal on õigus küsida ka eraldi faile. Testprotokollid ei kuulu avaldamiseks kolmandatele osapooltele.

6.6. Hankijal on õigus nõuda enne lõplikku otsust valgusti näidist näha. Näidise hankimise tähtaeg peab olema hankesse sisse kirjutatud.

7. Kontrollmõõtmised uutes või rekonstrueeritavates valgustuspaigaldistes

Hankijal on õigus kirjutada hankesse sisse nõue kontrollida valgustuspaigaldise nõuetele vastavust akrediteeritud laboris vastavalt standardi EN 13201 nõuetele. Hankija määrab ära tüüptänavalõigud ja mõõtealad (nt teelõikudel, kus muutub valgustusklass ja/või valgustusolukord), kus kontrollmõõtmisi teostatakse. Kontrollmõõtmistega kontrollitakse projekteeritud dokumentatsioonis simulatsioonidega loodud teelõikude vastavust EN 13201 nõuetele reaalsetes oludes. Uute või olemasolevate renoveeritud valgustuspaigaldiste vastuvõtt toimub soovituslikult vaid

pärast akrediteeritud labori teostatud mõõtmisi ja mõõtearuannete esitamist. Aruandes esitatakse motoriseeritud teede mõõtmistel järgnevad parameetrid: keskmine teeheledus ***L***, pikiühtlus U_l, üldühtlus U_0, valgusallika värviesitusindeks R_a, valgusallikate värvsustemperatuur ***CCT***.

Märkused

1. Nõuded valgustitele tuleb iga uue hanke korral uuesti läbi vaadata ja vajadusel täiendada.

Kasutatud algdokumendid

1. Tänavavalgustite tehnilised tingimused (muudetud 11.07.2017). Kättesaadav: https://www.kik.ee/et/toetatav-tegevus/tanavavalgustuse-taristu-renoveerimine
2. *EU green public procurement criteria for road lighting and traffic signals.* Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/toolkit/traffic/EN.pdf
3. ELi keskkonnakriteeriumid teevalgustuse ja fooride kohta. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/toolkit/traffic/ET.pdf
4. *Technical specification NMF01:2019 LED luminaires – requirements.* Kättesaadav: https://nmfv.dk/wp-content/uploads/2019/07/NMF01-2019-LED-luminaires-%E2%80%93-requirements-ed2.0.pdf

Soovituslikud nõuded fooritulede hankeks

1. *Põhikriteerium:* Foorituled peavad oma elektrilistelt ja optilistelt parameetritelt vastama standardis EVS-EN 12368:2015 „Liikluse reguleerimise vahendid“ toodud nõuetele. Need tohi tekitada liiklust ning keskkonda häirivat värelust ega fantoomkujutisi.
2. *Põhikriteerium:* Fooritulede temperatuurivahemik peab olema piirides –40…+60 °C. Fooritulede kaitseklass peab olema vähemalt IP54 ning löögikindlus peab vastama klassile IK07.
3. *Põhikriteerium:* Fooritulede toimivusnäitajad peavad leedide korral olema L_{70} 50000 h (100 000 h) +25 °C juures, mis tähendab, et 50 000 (100 000) töötunni saabumisel peab fooridest saama valgust veel vähemalt 70% esialgsest valgusvoost. Samas ei tohi fooritulede valgusvoog esimese 6000 tunni jooksul langeda rohkem kui 4%, mida väljendatakse järgmiselt: L_{96} 6000 h.
4. *Põhikriteerium:* Aktsepteeritav tõrkeprotsent C on 6000 töötunni järel 10. Samas ei tohi esimese 3000 töötunni jooksul ükski leedmoodul rivist välja langeda ega valgusvoos oluliselt kaotada.
5. *Põhikriteerium:* Fooritulede nõutav garantii on 5 aastat. Sama aja jooksul peaksid saada olema leedmoodulite ootamatute rikete kõrvaldamiseks vajalikud varuosad.
6. *Põhikriteerium:* Fooritulede hankel on oluline ka fooritulede sisendvõimsus, mis tuleb hanke käigus välja tuua koos muude elektriliste parameetritega.
7. *Lisakriteerium:* Öisel pimeda ajal peavad foorituled talitlema väiksema intensiivsusega kui päevasel valgel ajal.
8. *Põhikriteerium:* Pakkuja peab esitama fooritulede paigaldus- ja kasutusest kõrvaldamise juhendid. Fooritulede hämardamisel peab pakkuja esitama selleks vajalikud skeemid ja kasutusjuhendid.

Alusdokumendid

1. *EU green public procurement criteria for road lighting and traffic signals*. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/toolkit/traffic/EN.pdf
2. ELi keskkonnakriteeriumid teevalgustuse ja fooride kohta. Kättesaadav: https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/toolkit/traffic/ET.pdf

Lisa 6 Kujutuse reprodutseerimise seadmete KHRH kriteeriumid

Keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid kujutise reprodutseerimise seadmete ostmiseks ja rentimiseks

Keskkonnahoidliku riigihanke (edaspidi „KHRH“) kriteeriumid on välja töötatud eesmärgiga hõlbustada ametiasutustel väiksema keskkonnamõjuga toodete, teenuste ja tööde ostmist. Kriteeriumide kasutamine on vabatahtlik. Kriteeriumid on sõnastatud nii, et kui asutus peab seda vajalikuks, võib ta need (osaliselt või täielikult) oma hankedokumentidesse lisada, ilma et peaks neid oluliselt muutma.

Selles dokumendis loetletud kriteeriumid kehtivad järgmiste toodete kohta:

„**printer**” – müügil olev kujutise reprodutseerimise seade, mis toodab püsikoopiaid ja võib vastu võtta andmeid võrku ühendatud või ainukasutajaarvutitelt või muudelt sisendseadmetelt; seade saab toidet seinakontaktist või andme- või võrguühendusest;
„**suure formaadi printimisseade**” – printimisseade, mis prindib A2 või suuremas formaadis, sh seadmed, millega prinditakse 406 mm laiusele või laiemale lintkandjale;
„**koopiamasin**” – müügil olev kujutise reprodutseerimise seade, mille ainus funktsioon on püsikoopiate tegemine graafilisest püsikujul olevast originaalist; seade saab toidet seinakontaktist või andme- või võrguühendusest;
„**mitmefunktsiooniline seade**” – müügil olev kujutise reprodutseerimise seade, mis on füüsiliselt integreeritud või milles on kombineeritud funktsionaalselt integreeritud koostisosad ning mis täidab kahte või enamat järgmistest põhifunktsioonidest: kopeerimine, printimine, skaneerimine või faksimine; seade saab toidet seinakontaktist või andme- või võrguühendusest ning kopeerimise funktsiooni eristatakse ühe lehe mugavpaljundamisest faksiaparaadiga.

Kriteeriumid on välja töötatud põhinedes ELi sama tooterühma KHRH kriteeriumitele[113] ning on jaotatud tehnilise kirjelduse (TK) ja pakkumuste hindamise kriteeriumideks (PHK). Kriteeriume on kaht liiki:

- põhikriteeriumid — need on välja töötatud nii, et KHRH oleks lihtne korraldada; neis keskendutakse toote keskkonnatoime põhiaspektidele ja nende eesmärk on hoida ettevõtjate halduskulud võimalikult väikesena;
- lisakriteeriumid — nende puhul võetakse arvesse rohkem keskkonnatoime aspekte või paremat keskkonnatoimet ning need on ametiasutustele, kes tahavad suuremat keskkonnahoidu ja innovatsiooni.

TK1. Kahepoolne printimine *(põhikriteerium)*
Kujutise reprodutseerimise seade peab võimaldama printida/kopeerida kahepoolselt. Tootja paigaldatud algses tarkvaras peab kahepoolse printimise ja/või kopeerimise funktsioon olema seatud vaikeväärtuseks.

Tõendamine: 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, ning märgisega Energy Star v.2.0 (või hiljutisema märgisega) tooteid, loetakse nõuetele vastavaks. Samuti tunnustatakse tootja kinnitust, et need kriteeriumid on täidetud.

TK2. Ühe dokumendi mitme lehekülje printimine ühele lehele *(põhikriteerium)*
Kujutise reprodutseerimise seadme standardfunktsioonide hulka peab kuuluma

funktsioon trükkida ja/või kopeerida ühe dokumendi mitu lehekülge ühele lehele, kui tootes kasutatakse tootja paigaldatud algset tarkvara (printeridraiver).

[113] https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/criteria/imaging/ET.pdf

Tõendamine: 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, ning märgisega Energy Star v.2.0 (või hiljutisema märgisega) tooteid, loetakse nõuetele vastavaks. Samuti tunnustatakse tootja kinnitust, et need kriteeriumid on täidetud.

TK3. Energiatõhusus toote kasutamisel *(põhikriteerium)*
Elektritarbimine toote kasutamisel peab vastama vähemalt Energy Stari energiatõhususnõuete versioonis 2.0 kujutise reprodutseerimise seadmete kohta esitatud kriteeriumidele. Elektritarbimist tuleb mõõta vastavalt kujutise reprodutseerimise seadmete elektritarbimise määramise katsemeetodi versioonile 2.0 1 (mai 2012, lõplik) või vastavalt samaväärsele standardile.

Tõendamine: 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, ning märgisega Energy Star v.2.0 (või hiljutisema märgisega) tooteid, loetakse nõuetele vastavaks. Samuti tunnustatakse tootja esitatud tehnilist toimikut või katsearuannet, milles kinnitatakse vastavust nimetatud kriteeriumidele.

PHK1. Suurem energiatõhusus toote kasutamisel *(põhikriteerium)*
Punkte antakse tehnilises kirjelduses esitatud nõuetest väiksema elektritarbimise eest 5%-liste intervallide kaupa; elektritarbimist tuleb mõõta vastavalt kujutise reprodutseerimise seadmete elektritarbimise määramise katsemeetodi versioonile 2.0 (mai 2012, lõplik) või vastavalt samaväärsele standardile..

Tõendamine: Tunnustatakse tootja tehnilist toimikut või katsearuannet, milles on märgitud elektritarbimine toote kasutamisel.

TK4. Keskkonnasõbraliku kasutamise juhend *(põhikriteerium*
Konkreetse kujutise reprodutseerimise seadme keskkonnamõju vähendamise võimaluste kohta esitatakse juhend (mis hõlmab paberikasutus- ja energiatõhususfunktsioone ning tarvikuid, nagu tindi- ja/või toonerikassetid) paberil kasutusjuhendi spetsiaalses osas ja/või elektrooniliselt tootja veebisaidil.

Tõendamine: 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Vastuvõetavaks peetakse ka muud tõendusmaterjali, näiteks tootja kirjalikku kinnitust selle kohta, et eespool osutatud tingimust täidetakse.

TK5. Toote pikaealisus ja garantii *(lisakriteerium)*
(Ei kohaldata hooldust hõlmavate liisingulepingute puhul)

Toote parandamist või asendamist käsitlev garantii peab kehtima vähemalt kolm aastat. Samuti peab pakkuja tagama, et originaal- või samaväärsed varuosad on saadaval (kas otse või mõne muu volitatud esindaja kaudu) vähemalt viie aasta jooksul alates ostmise kuupäevast. Käesolevat nõuet ei kohaldata vältimatute ajutiste olukordade puhul, mis ei sõltu tootjast, nagu näiteks loodusõnnetused

Tõendamine: pakkujad peavad esitama kinnituse koos garantii tingimustega.

PHK2. Toote pikaealisus ja garantii *(lisakriteerium)*
(Ei kohaldata hooldust hõlmavate liisingulepingute puhul)

Punkte antakse nendele pakkumustele, milles pakutakse miinimumgarantiile (2a) pikendust, proportsionaalselt pikendamise väärtusega.

Tõendamine: pakkujad peavad esitama kinnituse koos garantii tingimustega.

TK6. Kassettide ressursitõhusus: tooneri- ja/või tindikassettide *(lisakriteerium)*
Tootes peab saama kasutada ümbertöödeldud tooneri- ja/või tindikassette.

Tootja ei kasuta ühtegi seadet ega teguviisi, mis võiks takistada tooneri ja/või tindikasseti korduskasutamist (st korduskasutamist

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Samuti tunnustatakse tootja või maaletooja kinnitust, et seadmed vastavad nimetatud kriteeriumidele.

PHK3. Energiatõhusus ooteseisundis *(lisakriteerium)*
Punktide andmisel lähtutakse võrku ühendatud seadmete elektritarbimisest ooteolekus, millesse seadmed lülitatakse toitehalduse või muu sellesarnase funktsiooni kaudu. Punkte antakse seda rohkem, mida väiksem on elektritarbimine.

Elektritarbimist tuleb mõõta vastavalt kujutise reprodutseerimise seadmete elektritarbimise määramise katsemeetodi versioonile 2.0 (mai 2012, lõplik) või vastavalt samaväärsele standardile.

Tõendamine: Tunnustatakse tootja tehnilist toimikut või katsearuannet, milles on märgitud elektritarbimine toote kasutamisel.

Lisa 7 Sanitaartehniliste kraanitarvikute KHRH kriteeriumid

Keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid sanitaartehniliste kraanitarvikute ostmiseks ja paigaldamiseks

Keskkonnahoidliku riigihanke (edaspidi „KHRH“) kriteeriumid on välja töötatud eesmärgiga hõlbustada ametiasutustel väiksema keskkonnamõjuga toodete, teenuste ja tööde ostmist. Kriteeriumide kasutamine on vabatahtlik. Kriteeriumid on sõnastatud nii, et kui asutus peab seda vajalikuks, võib ta need (osaliselt või täielikult) oma hankedokumentidesse lisada, ilma et peaks neid oluliselt muutma.

Selles dokumendis loetletud kriteeriumid kehtivad järgmiste toodete kohta:

- kraanid – otseselt või kaudselt, manuaalselt, mehaaniliselt ja/või automaatselt reguleeritav ventiil, mille kaudu saab vett;
- dušipihustid – a) pea kohal või küljel asuv fikseeritud dušiväljund, kehale suunatud veejoa väljund või samalaadne seade, mis võib olla reguleeritav ja mis suunab vett veevarustuse süsteemist duši kasutajale, või b) liigutatav käes hoitav dušiväljund, mis on dušivooliku kaudu ühendatud kraaniga ning mida saab vastava toe abil seinale või otse kraanile riputada;
- dušid – dušipihusti ja sellega seotud reguleerimisventiilide ja/või komplektina pakendatud ja müüdud seadmete kombinatsioon

Kriteeriumid on välja töötatud põhinedes ELi sama tooterühma KHRH kriteeriumitele[114] ning on jaotatud tehnilise kirjelduse (TK) ja pakkumuste hindamise kriteeriumideks (PHK). Kriteeriume on kaht liiki:

- põhikriteeriumid — need on välja töötatud nii, et KHRH oleks lihtne korraldada; neis keskendutakse toote keskkonnatoime põhiaspektidele ja nende eesmärk on hoida ettevõtjate halduskulud võimalikult väikesena;
- lisakriteeriumid — nende puhul võetakse arvesse rohkem keskkonnatoime aspekte või paremat keskkonnatoimet ning need on ametiasutustele, kes tahavad suuremat keskkonnahoidu ja innovatsiooni.

Kriteeriumid veetõhusate sanitaartehniliste kraanitarvikute ostmine uute või renoveeritud hoonete jaoks

TK1a. Suurim võimalik veevoolu kiirus *(põhikriteerium)*
Sanitaartehniliste kraanitarvikute suurim võimalik vee voolukiirus valamusse ei tohi mis tahes veesurve juures ületada tabelis 1 esitatud väärtusi.

Tabel 1. Sanitaartehniliste kraanitarvikute maksimaalne võimalik vee voolukiirus.

Toote allrühm	Vee voolukiirus (liitrit minutis
Köögikraanid	8,0
Valamute kraanid	7,0
Dušipihustid ja dušid	9,0

[114] https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/criteria/sanitary/ET.pdf

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Tootja esitatud tehniline toimik või muu asjakohane tõendusmaterjal, mis kinnitab vastavust nimetatud nõuetele, kiidetakse samuti heaks.

TK1b. Suurim võimalik veevoolu kiirus *(lisakriteerium)*
Sanitaartehniliste kraanitarvikute suurim võimalik vee voolukiirus valamusse ei tohi mis tahes veesurve juures ületada tabelis 1 esitatud väärtusi.

Tabel 1. Sanitaartehniliste kraanitarvikute maksimaalne võimalik vee voolukiirus.

Toote allrühm	Vee voolukiirus (liitrit minutis
Köögikraanid ilma voolu piirava seadmeta	6,0
Köögikraanid voolu piirava seadmega	8,0
Valamute kraanid ilma voolu piirava seadmeta	6,0
Valamute kraanid voolu piirava seadmega	8,0
Dušipihustid ja dušid	8,0

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Tootja esitatud tehniline toimik või muu asjakohane tõendusmaterjal, mis kinnitab vastavust nimetatud nõuetele, kiidetakse samuti heaks.

TK2. Väikseim võimalik vee voolukiirus *(põhikriteerium)*
Sanitaartehniliste kraanitarvikute väikseim maksimaalselt võimalik vee voolukiirus ei tohi mis tahes vee surve korral olla madalam tabelis 3 esitatud väärtustest.

Tabel 2. Sanitaartehniliste kraanitarvikute maksimaalne võimalik vee voolukiirus.

Toote allrühm	Vee voolukiirus (liitrit minutis
Köögikraanid	2,0
Valamute kraanid	2,0
Dušipihustid ja dušid	4,5
Elektrilised dušid ja madalsurvedušid	3,0

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Tootja esitatud tehniline toimik või muu asjakohane tõendusmaterjal, mis kinnitab vastavust nimetatud nõuetele, kiidetakse samuti heaks.

TK3. Temperatuuri reguleerimine *(põhikriteerium)*
(juba reguleeritud temperatuuriga veesüsteemi külge ühendamiseks kavandatud sanitaartehnilistele kraanitarvikutele ja dušiotsikutele seda kriteeriumi ei kohaldata)

Sanitaartehnilised kraanitarvikud peavad olema varustatud täppisseadme või tehnilise lahendusega, mis võimaldab temperatuuri reguleerida.

Riigiasutused võivad soovi kohaselt valida ühe järgmistest lahendustest:

a) sanitaartehnilised kraanitarvikud võivad olla varustatud kuumaveevoolu piirava tõkkega.

b) sanitaartehnilisi kraanitarvikuid saab termostaadi abil reguleerida.

c) sanitaartehnilistel kraanitarvikutel on külmaveevool kraani keskmises asendis.

Kahe kangiga/nupuga dušid ei täida seda kriteeriumi.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Heaks kiidetakse ka muu tõendusmaterjal, näiteks tootja/tarnija kinnitus, kus on täpsustatud kasutatav lahendus ja selle asjaomased tehnilised parameetrid. Kui veesüsteem annab juba reguleeritud temperatuuriga vett, peab pakkuja selgitama tehnilist eriomadust, tänu millele sanitaartehniline kraanitarvik on sobiv seda laadi süsteemi paigaldamiseks.

TK4. Aja reguleerimine paljude kasutajate ja sagedase kasutamise jaoks ettenähtud sanitaartehniliste kraanitarvikute puhul *(põhikriteerium)*
Mitteeluhoonetesse paigaldatud ja paljude kasutajate ja sagedase kasutamise jaoks ettenähtud sanitaartehnilised kraanitarvikute (st koolide, büroode, haiglate, ujulate ja muude sarnaste hoonete ühiskondlikes tualettides või pesuruumides kasutatavad sanitaartehnilised kraanitarvikud) puhul

Sanitaartehnilised kraanitarvikud peavad võimaldama piirata aega ühekordse kasutuse korral (st kasutatavat veehulka). See on võimalik siis, kui asjaomased tooted varustatakse seadmega, mis peatab veevoolu pärast teatud aja möödumist, kui kraane ei kasutata (näiteks andur, mis peatab veevoolu kasutaja lahkumise korral) või pärast kindlaks määratud kasutusaja möödumist (näiteks aja piiraja, mis peatab veevoolu, kui vesi on maksimaalse määratud aja jooksul voolanud).

a) kui riigiasutus soovib tellida ajaliselt reguleeritavat süsteemi, siis:

ei tohiks ajapiirajaga sanitaartehniliste kraanitarvikute korral eelnevalt määratud maksimaalne voolamise aeg ületada kraani korral 15 sekundit ja duši korral 35 sekundit. Toode on siiski kavandatud nii, et paigaldaja saab toote kavandatud kasutusotstarbe kohaselt vooluaega reguleerida.

b) kui riigiasutus soovib tellida ajaliselt anduriga kontrollitavat süsteemi, siis:

ei tohi anduriga sanitaartehniliste kraanitarvikute väljalülitamise ooteaeg pärast kasutamist ületada kraani korral 2 sekundit ja duši korral 3 sekundit. Lisaks sellele on anduriga sanitaartehnilistel kraanitarvikutel sisseehitatud tehniline ohutusmehhanism, milles on eelnevalt seadistatud väljalülitamine maksimaalselt 2 minuti möödumisel, et vältida õnnetusi või vee pidevat voolamist kraanidest või duššidest, kui neid ei kasutata.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Heaks kiidetakse ka muu asjakohane tõendusmaterjal, näiteks tootja/tarnija kinnitus, kus on täpsustatud seadme tehniliste parameetrite raames kasutatud lahenduse tüüpi (vee voolamise eelseadistatud aeg ajapiiraja korral, väljalülitamise ooteaeg pärast kasutamist anduri korral).

TK5. Materjalide keemilised ja hügieenilised omadused *(lisakriteerium)*
Joogiveega kokkupuutuvates toodetes kasutatud materjalid või nendega seotud lisandid ei tohi eraldada olmevette mis tahes ühendeid viisil, mis kas otseselt või kaudselt kahjustab inimeste tervist. Tooted ei tohi põhjustada olmevee kvaliteedi langemist välimuse, lõhna ega maitse poolest. Nõuetekohaseks kasutamiseks soovitatud piirides ei tohi materjalid muutuda ühelgi viisil, mis halvendab toote toimivust. Piisava korrosioonikindluseta materjale tuleb asjakohaselt kaitsta, et need ei põhjustaks ohtu tervisele.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Heaks kiidetakse ka muu asjakohane tõendusmaterjal, näiteks tootja kirjalik kinnitus, et eespool esitatud klausel on täidetud, koos koopiaga sertifikaadist, kus kinnitatakse vastavust joogiveega kokkupuutuvatele materjalidele/toodetele kehtestatud nõuetele kooskõlas selle liikmesriigi õigusaktidega, kus toode turustatakse.

TK6. Lahtise pinna seisukord ja katte kvaliteet *(põhikriteerium*
Ni-Cr-metallkattega sanitaartooted peavad vastama (olenemata substraatmaterjali laadist) standardile EN 248.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele (kui neid on), loetakse nõuetele vastavaks. Muul juhul tuleb EN 248 standardis või samaväärses standardis kehtestatud katsetamiseeskirja kohaselt tehtud sanitaartehniliste kraanitarvikute katsetuste tulemused esitada koos pakkumusega hankijale kontrollimiseks. Katsed tehakse standardi EN ISO 17025 nõuetele vastavates või samaväärsetes laborites. Tootja esitatud tehniline toimik või muu asjakohane tõendusmaterjal, mis kinnitab vastavust nimetatud nõuetele, kiidetakse samuti heaks.

TK7. Parandatavus ja varuosade kättesaadavus *(põhikriteerium)*
Toode peab olema kavandatud nii, et olenevalt olukorrast saab lõppkasutaja või kutseline hooldusinsener vahetatavaid osi lihtsalt asendada. Tootele lisatud teabelehel tuleb üheselt mõistetavalt esitada teave selle kohta, millised osad on asendatavad. Pakkuja peab esitama ka täpsed juhised, mille järgi vastavalt vajadusele saab kas lõppkasutaja või vastava ettevalmistusega asjatundja teha lihtsamaid parandustöid. Pakkuja peab samuti tagama, et varuosad on saadaval vähemalt viie aasta jooksul alates ostmise ajast.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Heaks kiidetakse ka muu asjakohane tõendusmaterjal, näiteks tootja kirjalik kinnitus selle kohta, et eespool nimetatud klauslit täidetakse. Pakkuja peab esitama kirjelduse, kuidas osi asendada ja pakkuma garantiid varuosade kättesaadavuse kohta.

TK8. Toote pikaealisus ja garantii *(lisakriteerium)*
(Ei kohaldata hooldust hõlmavate liisingulepingute puhul)

Pakkuja peab andma tootele vähemalt kolmeks aastaks parandus- ja asendustööde garantii.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Heaks kiidetakse ka muu asjakohane tõendusmaterjal, näiteks tootja kirjalik kinnitus koos garantii tingimustega.

TK9. Kasutajateave *(põhikriteerium)*
Toode peab olema varustatud trükitud kujul (pakendil ja/või tootega kaasasolevas dokumentatsioonis) ja/või elektroonilisel kujul järgmise teabega:

a) paigaldamisjuhised, sh teave survetasemete kohta, millel toodet võib kasutada;

b) soovitused toote nõuetekohase kasutamise ja hooldamise (sh puhastamise ja katlakivist puhastamise) kohta koos kõigi asjakohaste juhistega, eelkõige järgmistega:

i) nõuanded toote hooldamise ja kasutamise kohta;
ii) teave selle kohta, milliseid varuosi on võimalik vahetada;
iii) juhised tihendi vahetamise kohta, kui kraan hakkab lekkima;
iv) nõuanded sanitaartehniliste kraanitarvikute sobivate materjalidega puhastamise kohta, et vältida nende sise- ja välispindade kahjustusi,
v) nõuanded aeraatori korrapärase toimimise kohta

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Heaks kiidetakse ka muu asjakohane tõendusmaterjal, näiteks tootja kirjalik kinnitus selle kohta, et eespool nimetatud klauslit täidetakse.

<u>Uute veetõhusate sanitaartehniliste kraanitarvikute paigaldamine või asendamine</u> *(neid kriteeriume kohaldatakse lisaks esitatud kriteeriumidele, kui hanke raames tehakse paigaldustöid).*

Kvalifitseerimistingimus: Kraanitarvikute paigaldamisel peab töövõtja näitama, et sanitaartehniliste kraanitarvikute paigaldamise või asendamisega tegeleb nõutava kvalifikatsiooniga ja kogenud personal *(põhikriteerium)*

Töövõtja peab samuti esitama loetelu sanitaartehniliste kraanitarvikute paigaldamistöödest, mida ta on viimase viie aasta jooksul teinud, millele on lisatud tõendid tähtsamate tööde rahuldava teostamise kohta.

Tõendamine: Töövõtja peab esitama projekti eest vastutavate isikute nimekirja, kus on kirjas ka nende nõutav kutsekvalifikatsioon ja vastav töökogemus. Kui töödeks kasutatakse alltöövõtjaid, tuleb sellesse nimekirja lisada ka alltöövõtjate poolt palgatud isikud ja töövõtja peab lisama ka tema poolt viimase viie aasta jooksul tehtud projektide loetelu.

Lepingu tingimus: Andurite või ajapiirajatega kraanitarvikute puhul peab töövõtja tagama järgmist:

- andurite puhul peavad tundlikkus ja ooteaeg kokkuleppel hankijaga olema seadistatud selliselt, et need vastavad kasutajate vajadustele ilma liigse vee- ja energiakuluta
- andureid tuleb kontrollida, et need toimiksid nõuetekohaselt ja piisava tundlikkusega, et ära tunda kasutajate tüüpilisi liigutusi
- ajapiirajad peavad kokkuleppel hankijaga olema seadistatud sellisteks ajavahemikeks, mis vastavad kasutajate vajadustele ilma liigse vee- ja energiakuluta

Tõendamine: Töövõtja kinnitus või mis tahes muu tõendusmaterjal selle kohta, et tehakse vastavad kohandused

Lisa 8 WC-pottide ja pissuaaride KHRH kriteeriumid

Keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid WC-pottide ja pissuaaride ostmiseks ja paigaldamiseks

Keskkonnahoidliku riigihanke (edaspidi „KHRH“) kriteeriumid on välja töötatud eesmärgiga hõlbustada ametiasutustel väiksema keskkonnamõjuga toodete, teenuste ja tööde ostmist. Kriteeriumide kasutamine on vabatahtlik. Kriteeriumid on sõnastatud nii, et kui asutus peab seda vajalikuks, võib ta need (osaliselt või täielikult) oma hankedokumentidesse lisada, ilma et peaks neid oluliselt muutma.

Selles dokumendis loetletud kriteeriumid kehtivad järgmiste toodete kohta:

- **„vesiklosetiseade”** – kas komplektne WC-pott, WC-pott või loputusmehhanism;
- **„komplektne WC-pott”** – komplektne sanitaarseade, mis koosneb loputusmehhanismist ning inimese uriini ja väljaheite vastuvõtmiseks ja allaloputamiseks ette nähtud WC-potist;
- **„WC-pott”** – inimese uriini ja väljaheite vastuvõtmiseks ja allaloputamiseks ette nähtud sanitaarseade;
- **„pissuaariseade”** – kas komplektne pissuaar, pissuaar, loputuseta pissuaar või pissuaari loputusmehhanism;
- **„loputusega pissuaariseade**” – kas komplektne pissuaar, pissuaar või pissuaari loputusmehhanism;
- **„komplektne pissuaar”** – komplektne sanitaarseade, mis koosneb loputusmehhanismist ning inimese uriini vastuvõtmiseks ja allaloputamiseks ettenähtud pissuaarist;
- **„pissuaar” –** uriini ja loputusvee vastuvõtmiseks ja äravoolu suunamiseks ette nähtud sanitaarseade;

Kriteeriumid on välja töötatud põhinedes ELi sama tooterühma KHRH kriteeriumitele[115] ning on jaotatud tehnilise kirjelduse (TK) ja pakkumuste hindamise kriteeriumideks (PHK). Kriteeriume on kaht liiki:

- põhikriteeriumid — need on välja töötatud nii, et KHRH oleks lihtne korraldada; neis keskendutakse toote keskkonnatoime põhiaspektidele ja nende eesmärk on hoida ettevõtjate halduskulud võimalikult väikesena;
- lisakriteeriumid — nende puhul võetakse arvesse rohkem keskkonnatoime aspekte või paremat keskkonnatoimet ning need on ametiasutustele, kes tahavad suuremat keskkonnahoidu ja innovatsiooni.

Veetõhusate vesiklosetiseadmete ostmise kriteeriumid uute või renoveeritud hoonete jaoks

TK1. Täisloputusmaht *(põhikriteerium)*
Turule viidava vesiklosetiseadme ühe loputuskorra nimitäisloputusmaht ei tohi veesurvest sõltumata ületada 6,0 l.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Tootja või maaletooja esitatud tehniline toimik või muu asjakohane tõendusmaterjal, mis kinnitab vastavust nimetatud nõuetele, kiidetakse samuti heaks.

PHK1. Täiendav kokkuhoid täisloputusel *(lisakriteerium)*
Lisapunkte antakse iga 0,5 liitri eest, mille võrra täisloputusmahu veekulu on kriteeriumi TK1 all esitatud väärtusest väiksem.

Tõendamine: Standardis EN 997 või samaväärses standardis kehtestatud katsetamiseeskirja kohaselt teostatud katse tulemused. Katsed tehakse standardi EN ISO 17025 üldnõuetele vastavates või samaväärsetes laborites.

TK2. Vee kokkuhoid *(põhikriteerium)*
Komplektsetel WC-pottidel täisloputusmahuga üle 4,0 liitri ja vesiklosetiseadmetel peab oleme kahesüsteemne loputus. Ühe loputuskorra vähendatud loputusmaht ei tohi veesurvest sõltumata ületada 3,0 l. WC-pottide ühe loputuskorra vähendatud loputusmaht ei tohi veesurvest sõltumata ületada 3,0 l.

[115] https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/criteria/toilets/criteria_Toilets_et.pdf

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Tootja esitatud tehniline toimik või muu asjakohane tõendusmaterjal, mis kinnitab vastavust nimetatud nõuetele, kiidetakse samuti heaks.

TK2b. Vee kokkuhoid *(lisakriteerium)*
(Anduriga seadmete puhul)
Anduriga loputuslülitid peavad olema seadistatud nii, et oleks välistatud tarbetu käivitumine, ja need peavad tagama loputuse ainult toote tegeliku kasutamise korral.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Tootja või maaletooja esitatud tehniline toimik või muu asjakohane tõendusmaterjal, mis kinnitab vastavust nimetatud nõuetele, kiidetakse samuti heaks.

PHK2. Täiendav kokkuhoid täisloputusel *(lisakriteerium)*
Lisapunkte antakse iga 0,25 liitri eest, mille võrra vähendatud loputusmahu veekulu on kriteeriumi 1.2 all esitatud väärtusest väiksem.

Tõendamine: Standardis EN 997 või samaväärses standardis kehtestatud katsetamiseeskirja kohaselt teostatud katse tulemused. Katsed tehakse standardi EN ISO 17025 üldnõuetele vastavates või samaväärsetes laborites.

TK3. Loputusmahu seadistamine *(põhikriteerium)*
Loputusmehhanismil peab olema regulaator, et paigaldajal oleks võimalik loputusmahtu seadistada vastavalt kohaliku äravoolu tingimustele. Pärast paigaldamisjuhiste kohast seadistamist ei tohi kahesüsteemse loputusmehhanismi puhul täisloputusmaht ületada 6 l ühe loputuskorra kohta ning vähendatud loputusmaht ei tohi ületada 3 l ühe loputuskorra kohta.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Vastu võetakse ka muu tõendusmaterjal, näiteks tootja/tarnija kinnitus, kus on täpsustatud kasutatav lahendus ja selle asjaomased tehnilised näitajad.

TK4. Keskmine loputusmaht *(lisakriteerium)*
Vesiklosetiseadme keskmine loputusmaht, mida arvutatakse komisjoni otsuse (2013/641/EL) 1. liites sätestatud metoodika alusel, ei tohi olla üle 3,5 l loputuskorra kohta. Nõue ei kehti kuni 4,0-liitriste täisloputusmahuga komplektsete WC-pottide suhtes.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Vastu võetakse ka muu tõendusmaterjal, näiteks tootja/tarnija kinnitus, kus on täpsustatud arvutuslik keskmine loputusmaht (liitrites loputuskorra kohta) koos komisjoni otsuse (2013/641/EL) 1. liites või samaväärsetes standardites kirjeldatud metoodika kohaselt läbi viidud katsete tulemustega. Katsed tehakse standardi EN ISO 17025 üldnõuetele vastavates või samaväärsetes laborites.

TK5 Loputusmehhanismi tõhusus *(lisakriteerium)*
Loputusmehhanism peab vastama tabelis 1 märgitud asjaomase EN-standardi nõuetele. Käesoleva kriteeriumi alla ei kuulu tabelis 1 esitatud standarditega kehtestatud nimitäisloputusmahu ja vähendatud loputusmahu mõõtmise nõuded.

Tabel 1. Loputusmehhanismi nõudeid käsitlevad EN-standardid

Number	Pealkiri
EN 14055	WC-loputuskastid ja pissuaaride loputuskastid
EN 12541	Sanitaartehnilised kraanid – loputuse surveklapid ja automaatselt sulguvad pissuaarikraanid PN 10
EN 15091	Sanitaartehnilised kraanid – elektrooniliselt avanevad ja sulguvad sanitaartehnilised kraanid

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Muul juhul võetakse vastu katsearuanne, mis näitab, et toote loputusmehhanism vastab ülal osutatud EN-standardite või samaväärsete standardite nõuetele.

TK6. Loputuse tõhusus *(lisakriteerium)*
Komplektsete WC-pottide ja WC-pottide loputuse tõhusus peab vastama standardi EN 997 nõuetele.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Muul juhul võetakse vastu katsearuanne, mis näitab, et toote loputuse tõhusus vastab standardi EN 997 või samaväärse standardi nõuetele.

TK7. Toote kasutusea pikkus *(põhikriteerium*
Pakkuja peab andma vesiklosetiseadme parandamise või asendamise garantii vähemalt neljaks aastaks. Garantiitingimused peavad selgesõnaliselt hõlmama toote lekkekindlust ja kõiki ventiile.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Vastu võetakse ka muu tõendusmaterjal, näiteks tootja deklaratsioon, kus kinnitatakse eespool osutatud tingimuse täitmist.

PHK3. Toote pikaealisus ja garantii *(lisakriteerium)*
Ka peab pakkuja tagama, et pärast toote ostmist on saadaval kas originaalvaruosad või nendega võrdväärsed varuosad. Punkte antakse proportsionaalselt ajale (pakutud aastate arvule), kui pikalt on varuosad pärast toote ostmist saadaval.

Tõendamine: pakkujad peavad esitama tootja kinnituse.

TK8. Paigaldamisjuhised ja kasutajateave *(põhikriteerium)*
Vesiklosetiseade peab olema varustatud trükitud kujul (pakendil ja/või tootega kaasasolevas dokumentatsioonis) ja/või elektroonilisel kujul järgmise teabega:

− täpsed paigaldusjuhised, kaasa arvatud teave selle kohta, milliste klasside ja/või tüüpide jaoks on toodet katsetatud, andmed toote kasutamiseks sobiva survetaseme kohta, teave tootega sobivate äravoolusüsteemide kohta, teave loputusmahu seadistamise ja selle mõju (nt jääkvee tase, täitumistase) kohta ning eraldi WC-poti ja loputusseadme puhul teave, millise seadmega seda komplekteerida, et saada töötav ja vettsäästev seade;

− nõuanded, kuidas mõistliku vee tarbimisega vähendada keskkonnamõju, eelkõige teave, kuidas õige toote kasutamisega vähendada vee tarbimist;

− teave ühe loputuskorra täisloputusmahu ja vähendatud loputusmahu kohta liitrites;

− soovitused, kuidas toodet õigesti kasutada ja hooldada, kaasa arvatud teave selle kohta, milliseid osi on võimalik asendada, juhised tihendite ja muude ühendusdetailide asendamiseks lekke korral, puhastamisnõuanded jne;

− teave lõppenud kasutusajaga toote kasutuselt kõrvaldamise kohta.

Tõendamine: 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Vastu võetakse ka muu tõendusmaterjal, näiteks tootja või pakkuja kirjalik kinnitus selle kohta, et eespool osutatud tingimust täidetakse.

PHK4. Hügieen *(põhikriteerium)*
Lisapunkte antakse kontaktivaba (anduriga) loputuslüliti eest, mis välistab tarbetu käivitumise ja tagab loputuse ainult toote tegeliku kasutamise korral.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Vastu võetakse ka muu tõendusmaterjal, näiteks tootja/tarnija kinnitus, kus on täpsustatud kasutatav lahendus ja selle asjaomased tehnilised näitajad, kaasa arvatud tootekavandi lühikirjeldus, milles on selgitatud, kuidas on tagatud tarbetu käivitumise vältimine ja see, et loputamine toimub ainult toote tegeliku kasutamise korral.

Veetõhusate pissuaariseadmete ostmise kriteeriumid uute või renoveeritud hoonete puhul

TK1. Täisloputusmaht *(põhikriteerium)*
Turule viidava loputusega pissuaariseadme ühe loputuskorra nimiloputusmaht ei tohi veesurvest sõltumata ületada 2,0 l.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Tootja või maaletooja esitatud tehniline toimik või muu asjakohane tõendusmaterjal, mis kinnitab vastavust nimetatud nõuetele, kiidetakse samuti heaks.

PHK1. Täiendav kokkuhoid täisloputusel *(lisakriteerium)*
Lisapunkte antakse iga 0,25 liitri eest, mille võrra täisloputusmahu veekulu on kriteeriumi TK1 all esitatud väärtusest väiksem.

Tõendamine: Pakkuja peab esitama standardis EN 13407 või samaväärses standardis kehtestatud katsetamiseeskirja kohaselt teostatud katse tulemused. Katsed tehakse standardi EN ISO 17025 üldnõuetele vastavates või samaväärsetes laborites. Ilma vahedeta loputusega pissuaariseadme (nt rennipissuaari) korral vastab täisloputusmahule 60 cm laiuse plaadiosa loputamisele vastav maht.

TK2a. Vee kokkuhoid *(põhikriteerium)*
Komplektsetel pissuaaridel ja pissuaaride loputusmehhanismidel peavad olema individuaalsed vastavalt vajadusele kasutatavad loputuslülitid. Loputusmehhanismiga rennpissuaaridel peavad olema individuaalsed vastavalt vajadusele kasutatavad loputuslülitid vähemalt iga 60 cm järel.

Pissuaaridel peab olema individuaalne vastavalt vajadusele kasutatav loputuslüliti. Ilma loputusmehhanismita rennpissuaaridel peavad olema individuaalsed vastavalt vajadusele kasutatavad loputuslülitid vähemalt iga 60 cm järel.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Vastu võetakse ka muu tõendusmaterjal, näiteks tootja/tarnija kinnitus, kus on täpsustatud kasutatav lahendus ja selle asjaomased tehnilised näitajad.

TK2b. Vee kokkuhoid *(lisakriteerium)*
Anduriga seadmete puhul
Anduriga loputuslülitid peavad olema seadistatud nii, et oleks välistatud tarbetu käivitumine, ja need peavad tagama loputuse ainult toote tegeliku kasutamise korral.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Vastu võetakse ka muu tõendusmaterjal, näiteks tootja/tarnija kinnitus, kus on täpsustatud kasutatav lahendus ja selle asjaomased tehnilised näitajad.

TK3. Loputusmahu seadistamine *(põhikriteerium)*
Loputusmehhanismil peab olema regulaator, et paigaldajal oleks võimalik loputusmahtu seadistada vastavalt Loputusmehhanismil peab olema regulaator, et paigaldajal oleks võimalik loputusmahtu seadistada vastavalt kohaliku äravoolu tingimustele. Täisloputusmaht ei tohi pärast paigaldamisjuhiste kohast paigaldamist ületada 2 l ühe loputuskorra kohta.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Vastu võetakse ka muu tõendusmaterjal, näiteks tootja/tarnija kinnitus, kus on täpsustatud kasutatav lahendus ja selle asjaomased tehnilised näitajad.

TK3. Loputusmehhanismi nõuded *(lisakriteerium)*

Loputusmehhanism peab vastama tabelis 2 märgitud asjaomase EN-standardi nõuetele. Käesoleva kriteeriumi alla ei kuulu tabelis 2 esitatud standarditega kehtestatud nimiloputusmahu mõõtmise nõuded.

Tabel 2. Loputusmehhanismi nõudeid käsitlevad EN-standardid

Number	Pealkiri
EN 14055	WC-loputuskastid ja pissuaaride loputuskastid
EN 12541	Sanitaartehnilised kraanid – loputuse surveklapid ja automaatselt sulguvad pissuaarikraanid PN 10
EN 15091	Sanitaartehnilised kraanid – elektrooniliselt avanevad ja sulguvad sanitaartehnilised kraanid

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Muul juhul võetakse vastu tootja kinnitus või katsearuanne, mis näitab, et toote loputusmehhanism vastab ülal osutatud EN-standardite või samaväärsete standardite nõuetele.

TK4 Komplektsete pissuaaride ja pissuaaride loputuse tõhusus *(lisakriteerium)*
Komplektsete pissuaaride ja pissuaaride loputuse tõhusus peab vastama standardi EN 13407 nõuetele.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Muul juhul võetakse vastu katsearuanne, mis näitab, et toote loputuse tõhusus vastab standardi EN 13407 või samaväärse standardi nõuetele.

TK5. Toote kasutusea pikkus *(põhikriteerium)*
Pakkuja peab andma pissuaariseadme parandamise või asendamise garantii vähemalt kolmeks aastaks. Garantiitingimused peavad selgesõnaliselt hõlmama toote lekkekindlust ja kõiki ventiile.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Vastu võetakse ka muu tõendusmaterjal, näiteks tootja deklaratsioon, kus kinnitatakse eespool osutatud tingimuse täitmist.

PHK2. Toote pikaealisus ja garantii *(lisakriteerium)*
Ka peab pakkuja tagama, et pärast toote ostmist on saadaval kas originaalvaruosad või nendega võrdväärsed varuosad. Punkte antakse proportsionaalselt ajale (pakutud aastate arvule), kui pikalt on varuosad pärast toote ostmist saadaval.

Tõendamine: pakkujad peavad esitama tootja kinnituse.

TK6. Paigaldamisjuhised ja kasutajateave *(põhikriteerium)*
pissuaariseade peab olema varustatud trükitud kujul (pakendil ja/või tootega kaasasolevas dokumentatsioonis) ja/või elektroonilisel kujul järgmise teabega:

- täpsed paigaldusjuhised, kaasa arvatud teave selle kohta, milliste klasside ja/või tüüpide jaoks on toodet katsetatud, andmed toote kasutamiseks sobiva survetaseme kohta, teave tootega sobivate äravoolusüsteemide kohta, teave täisloputusmahu seadistamise ja selle mõju (nt jääkvee tase, täitumistase) kohta ning eraldi turule viidava pissuaari ja pissuaari loputusmehhanismi puhul teave, millise tootega seda komplekteerida, et saada töötav ja vettsäästev seade;

- nõuanded, kuidas mõistliku vee tarbimisega vähendada keskkonnamõju, eelkõige teave, kuidas õige toote kasutamisega vähendada vee tarbimist;

- teave ühe loputuskorra täisloputusmahu kohta liitrites;

- soovitused, kuidas toodet õigesti kasutada ja hooldada, kaasa arvatud teave selle kohta, milliseid osi on võimalik asendada, juhised tihendite ja muude ühendusdetailide asendamiseks lekke korral, puhastamisnõuanded jne;

- teave lõppenud kasutusajaga toote kasutuselt kõrvaldamise kohta.

Tõendamine: 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Vastu võetakse ka muu tõendusmaterjal, näiteks tootja või pakkuja kirjalik kinnitus selle kohta, et eespool osutatud tingimust täidetakse.

PHK3. Hügieen *(põhikriteerium)*
Lisapunkte antakse kontaktivaba (anduriga) loputuslüliti eest, mis välistab tarbetu käivitumise ja tagab loputuse ainult toote tegeliku kasutamise korral.

Tõendamine: Asjaomase 1. tüübi ökomärgisega tooteid, mis vastavad loetletud kriteeriumidele, loetakse nõuetele vastavaks. Vastu võetakse ka muu tõendusmaterjal, näiteks tootja/tarnija kinnitus, kus on täpsustatud kasutatav lahendus ja selle asjaomased tehnilised näitajad, kaasa arvatud tootekavandi lühikirjeldus, milles on selgitatud, kuidas on tagatud tarbetu käivitumise vältimine ja see, et loputamine toimub ainult toote tegeliku kasutamise korral.